

הישיבה המאה-ותשעים-ואחת של הכנסת האחת-עשרה

יום רביעי, ח' באדר ב' התשמ"ז (19 במרס 1986)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:01

א. הצעה לסדר

מוסד, אפילו לא המשטרה, לא יוכל להנמיך ראש מכורזו זה, רק הכנסת תוכל. ואני שואל האם היא גם תרצה.

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, נתבקשתי עליידי יושב-ראש הכנסת להודיע בקשר להצעה לסדר שהציע עכשיו חבר הכנסת יוסי שריד, שיושב-ראש הכנסת שוחח הבוקר עם מפכ"ל המשטרה, והוא הודיע ליושב-ראש, כי המשטרה מתייחסת בחומרה יחירה לנושא הזה והיא תנקוט או נוקטת את כל האמצעים נגד עושי המעשה.

יקטור שמיטוב (מפ"ם):

האם נעצר מישהו אתמול בערב?

היו"ר א' שוסטק:

זוהי ההודעה שקיבל היום יושב-ראש הכנסת ממפכ"ל המשטרה. אני מניח שהוא יעשה מה שהודיע ליושב-ראש.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, האם אפשר, ברשותך?

היו"ר א' שוסטק:

על מה?

שבח וייס (המערך):

באותו עניין.

היו"ר א' שוסטק:

לא, אי-אפשר. יכולה להיות רק הצעה לסדר ותשובה.

ב. מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר א' שוסטק:

הודעה למזכיר הכנסת.

מזכיר הכנסת ש' יעקבסון:

ברשות היושב-ראש, הנני מתכבד להודיע, כי הונחו היום על שולחן הכנסת:

לקריאה שנייה ולקריאה שלישית — הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 26), התשמ"ז — 1986, שהחזירה ועדת הכספים; הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 27), התשמ"ז — 1986, שהחזירה ועדת הכספים; הצעת חוק לעידוד השקעות הון (תיקון מס' 28), התשמ"ז — 1986, שהחזירה ועדת הכספים.

ג. שאלות בעלי-פה

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנו צריכים לעבור עתה לשאלות בעלי-פה, אבל אינני רואה את השדים ואינני רואה את השואל.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, גם השואל וגם המשיב נמצאים כאן.

היו"ר א' שוסטק:

איזה שואל? אני רואה שחבר הכנסת דוד דנינו איננו כאן. נכון שנמצא פה סגן שר האוצר.

הואיל ונמצא כאן גם סגן שר העבודה והרווחה, נתחיל בשאלת בעלי-פה מס' 155. בבקשה, חבר הכנסת יהושע מצא.

155. פטור ממסים לרכב של נכה תאונות עבודה

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בארץ יש כעשרה נכי תאונות עבודה קטועי גפיים עליונות. לחלקם נקבעו אחוזי נכות גבוהים והם

ואם הוא מדויק, אין לנו נחונים מדויקים, אבל אני מסכים שלא מדובר כנראה בהכרעה גדולה על התקציב. עם זאת, המצב לאמיתו הוא, שלא זו בלבד שאין אנו מצליחים להרחיב את מעגל הזכאים לאותם תנאים, אלא שבמשרד האוצר ביקשו מאתנו לצמצם אפילו את ההסדר הקיים לגבי נכי צה"ל ונפגעי פעולות איבה. אנו נעמד על כך שלא יפגעו בזכויות הקיימות של נכים אלה, אך ודאי שלא נוכל להרחיב את ההסדר גם על פגועי גפיים עליונות. ההסדרים הקיימים קובעים מפורשות למי רשאים אנו להעניק זכויות בצורה זו ולמי בצורה אחרת. כעת זכויותיהם של נפגעי גפיים עליונות הן כפי שפירטתי בתחילת דברי.

הי"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יהושע מצא. עומדות לרשותך שתי דקות.

יהושע מצא (הליכוד):

אשאל את שאלתי בפחות זמן. הייתי מבקש מן המשרד לשקול שוב את האבסורד שמבדילים ומבחינים בין פגועי גפיים תחתונות לבין פגועי ידיים, כאשר צה"ל אינו עושה את ההבחנה הזאת לגבי נפגעי.

נקודה שנייה: אומנם מדובר בבודדים, אך כדאי הוא שהמשרד ישקול שיקול נוסף ויבדוק אם אומנם נכון שמדובר בעשרה ואולי קצת יותר, ולא תחלקים אפליה זו, שפוגעת באותם אנשים ואינה מאפשרת להם ליהנות מזכות קטנה שאינה מכבדה תקציבית והיא יכולה להקל על חייהם.

הי"ר א' שוסטק:

נרשמו שני חברי כנסת לשאלות נוספות: חבר הכנסת שבח וייס וחבר הכנסת יאיר צבן. לרשות כל שאל עומדת דקה אחת. אזכיר שיש עוד הרבה שאלות בעל-פה.

שבח וייס (המערך):

אדוני סגן שר העבודה והרווחה, הנושא שהעלה חברי, חבר הכנסת מצא, עומד על סדריומוני אולי 15 שנה. היו אינ-סוף הצעות לאחד וליצור קריטריונים דומים לפחות לכל הנכים, ודאי לנכי תאונות עבודה. אנחנו מדינה שבה יש לעבודה ערך מרכזי בחיי האדם. ככל הנושא של הטפסים והקריטריונים העזיר לכם כבר מאות פעמים, באמצעות שאלות ובדרכים אחרות, על עיוותים, על תופעות מזוות ביותר.

מדובר פה על סכומים קטנים ועל עוול נורא שנגרם כתוצאה מחסרנות מזרה של סכומים קטנים, כאשר נכים קשים נקלעים לעצתם לאיזה פרודדור קפקא, ותמיד התשובות הן: נקבעו קריטריונים.

אני רוצה לקבוע, שהקריטריונים האלה ברובם לא נבדקו באופן יסודי, ושהם בחלקם אוויליים. ואני אומר את זה מניסיון. האם אין לכם כוונה לזעזע את העניין הזה? מדובר על סכומים פעוטים מול גודל האסון, הצרה והייסורים הנגרמים לנכים אלה.

הי"ר א' שוסטק:

תודה. בבקשה, חבר הכנסת צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, אף שאיני יכול, לצערי הרב, להסתמך על קביעתו של עמיתי, חבר הכנסת שבח וייס, שמדובר בסכומים פעוטים, הנושא הוא הריבה יותר כבר, הבעיה התובעת את פתרונה כרוכה במה שקרוי "הסכם הניידות", והוא סגור על מנגנול וברית, ומי שרוצה לפתוח אותו אומר: אני מוכן

נוקדו לרכב מיוחד כדי לתפקד בחיי היום-יום. ועדה רפואית במוסד לכטיחות בדרכים הגבילה אותם לרכב מיוחד עם הגה כוח, חיבת הילוכים ועוד.

למרות ההגבלות הקשות, אין המוסד לביטוח לאומי משחרר נכים אלה ממסים על רכב לנכה קטוע ידיים, בטענה כי החוק הקיים מאפשר רק לנכה פעולות איבה ולנכה צה"ל ליהנות מפטור זה.

אבקש מכבוד השר — במקרה זה סגן השר, ואני מברכו על הופעתו הראשונה —

קריאה:

אין זו הופעתו הראשונה.

יהושע מצא (הליכוד):

— כמשיב על שאלות בעל-פה — להשיבי:

א. מדוע נפגעי תאונות עבודה לא נהנים מפטור זה?

ב. האם במצב הקיים אין משום אפליה?

ג. בהתחשב במספר הקטן של נכים מסוג זה — וזה ממש מספר קטן ומצומצם — האם אין מקום להתקנת חקנות לשינוי המצב הקיים, כדי שלא להיחסס לאות הכתובה היבשה, המותירה עשרה נכים כאלה בחוץ?

הי"ר א' שוסטק:

סליחה, המלים האחרונות האלה אינן כתובות בשאלתך שלך.

יהושע מצא (הליכוד):

מותר לי להוסיף, אדוני היושב-ראש.

הי"ר א' שוסטק:

אדוני סגן שר העבודה והרווחה, בבקשה.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הנושא שהעלה חבר הכנסת מצא הוא נושא רגיש, אך יש בו קריטריונים ברורים. לכן, עם כל הכאב שבדבר, וכולנו שותפים לדאגתו של חבר הכנסת מצא לאנשים שנפגעו, אינני צריך לספר לכם עד כמה קשה היום לחרוג ממסגרת תקציבית.

לשאלה א' — המשרד מעניק הלוואות עומדות וקצבאות נידות חודשיות לנכים הכלולים בתגודה של פגועי גפיים תחתונות ולא פגועי גפיים עליונות. הכוונה היא לכל נכה קטוע גפיים תחתונות, כי רק מקרה זה מגביל באופן מוחלט את נידות הנפגע ומחייב סיוע והקלה עלימנו שיוכל לתפקד בצורה מינימלית.

לשאלה ב' — לגבי נכה צה"ל נפגע פעולות איבה ההסדר הוא שונה. שם יש סיוע גם לפגועי גפיים עליונות. זה סיוע חריג לכאורה, אך ודאי תסכימו עמי שיש מקום לתת העדפה לאנשים אלה, עם זאת, עלי לציין שגם פגועי גפיים עליונות זכאים למקדמה בשיעור של שש קצבאות על חשבון קצבת נכות מתאונת עבודה. ההסדר הזה נעשה כדי לסייע להם ברכישת רכב.

לשאלה ג' — ברור שמשרד העבודה והרווחה על העומדים בראשו הן רוצים, להרחיב את ההסדר הקיים לגבי נכי צה"ל ונכי פעולות איבה גם על נפגעי תאונות עבודה. הלוואי שיימצא תקציב לכך. חבר הכנסת מצא טוען שמדובר בסך-הכול בעשרה אנשים. אינני יודע אם המספר הזה נבדק

לביקורת ציבורית, האם היא קיבלה אישור לניהול חשבון הבנק בשווייץ בהתאם לחוקי המטבע?

היו"ר א' שוסטק:

תודה. נשמע את תשובת סגן שר האוצר, בבקשה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

מאחר שמדובר בשאילתא על אינפורמציה רגילה מטבעה, ואם אענה עליה אצטרך להתייחס לחשבונו בנק של גופים פרטיים, אינני מרגיש עצמי רשאי לענות עליה לפני קבלת חוות דעת משפטית מסודרת.

היו"ר א' שוסטק:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת דוד דנינו.

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):

אינני חושב שהקרבן הואת היא קרן מיוחדת כמינה ולכן אי-אפשר לענות על שאלתי. מה עוד שאני זוכר שאדם פרטי, אישיות גדולה מאוד, ניהל חשבון פרטי מעמל כפיר, והתנהלו חקירות כאלו הוא עשה דבר בניגוד לחוק. בניית מוסדות בישראל עליי כסף גרמני, ויותר מכך, עליי גוף מיסיונרי — זה לא מקובל עלי, ואני חושב שזה לא מקובל על רוב הציבור בארץ.

לכן שאלתי היא: מה משרד האוצר עומד לעשות בעניין זה על-מנת למנוע תופעות כאלה? ומה הוא חושב לעשות מבחינה חוקית, כדי לברר אם זה בהתאם לחוק?

היו"ר א' שוסטק:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המערך):

אני מתקשה מאוד להבין את השאילתא של חבר הכנסת דנינו, משום שמדובר על כסף שהוכנס ל"קרן ירושלים". בדומה לקרן זאת קיימות קרנות גם בערים אחרות. קרנות אלה נועדו לעידוד עבודה תרבותית ועבודה סוציאלית, ואם יש גוף הרוצה לתרום בצורה זו או אחרת לקרנות האלה, אני חושב שאנחנו חייבים לעודד זאת.

אשר לשאלה הספציפית בדבר ההיתר או האיסור, אני מסתפק בתשובה של סגן שר האוצר, אבל ודאי וודאי שקרן מיסיונרית המוסרת כספים ל"קרן ירושלים" אינה עושה זאת כדי לעודד מיסיונריות אלא כדי לעודד פעולות תרבותיות חברתיות חיוביות של "קרן ירושלים".

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת ארצי, זאת היתה תשובה ולא שאלה.

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת ויקטור שם טוב.

ויקטור שם טוב (מפ"ם):

האם מוכן כבוד סגן השר לאשר ש"קרן ירושלים" מקבלת תרומות מיהודים ומלא-יהודים, מגופים פרו-ישראליים, ידידי ישראל מהעולם כולו? "קרן ירושלים" מקיימת מכספה מפעלים יוצאים מן הכלל בתחום החינוך וקירוב נוער ומפעלי תרבות בעיר לטובת כל אזרחיה, והיא ראויה לתמיכה.

היו"ר א' שוסטק:

סגן שר האוצר, בבקשה.

סגן שר האוצר ע' אמוראי:

אני מוכן לאשר את כל הדברים שנשאלו ביחס לסוגי התרומים ולמהות הקרן. אינני מוכן להתייחס למקרה פרטי. לגבי השאלה, אין לי מה להוסיף על מה שענית בפתח דברך.

לפתוח אותו רק בתנאי שאבטל זכויות כאן ואולי ארחיב זכויות שם.

אני חושב שגישה זו, שאפשר למצוא לה בקושי צידוק מבחינה כלכלית, היא בלתי נסבלת מבחינה אנושית והיא יוצרת טרגדיות נוראות, ובאמתלה פורמליסטית אנשים, שכל הגורמים המעורבים יודעים כי מגיע להם סיוע ברכב מיוחד, אינם מקבלים את הסיוע הזה.

אני מבקש לשאול: האם שר העבודה והרווחה מתכוון לעזור את העניין באחת הישיבות הקרובות של הממשלה כדי למנות ועדה — אולי ועדה פרלמנטרית — שתחליט לשנות את הבסיס בעניין זה?

שאלה נוספת: מה עושה משרד העבודה והרווחה כדי למנוע שחיקה דרסטית בעשרות אחוזים של דמי הפגיעה של נכי תאונות עבודה, כפי שהתרחשה בחודשים האחרונים, כיוון שגמלתם צמודה לשכר ברוטו במשק?

היו"ר א' שוסטק:

תודה. כבוד סגן השר, בבקשה.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחס:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לבקשתו של חבר הכנסת צמא — ודאי שהמשרד יהיה מוכן לבדוק את הנושא, לבדוק אם אומנם מדובר במספר קטן. כפי שחבר הכנסת וייס ציין בשאלתו, הנושא נדון במשך שנים רבות. אולי 15 שנה, וכפי שצינתי בתשובתי, האמת היא שרכב ניידות הוא כשביל פגועי רגליים, כי הוא מקל על ניידותם. פגועי גפיים עליונות אינם זקוקים לרכב לצורך ניידותם. לכן נקבעו, כנראה, הקריטריונים כפי שנקבעו. אבל, ודאי שהמשרד יהיה מוכן לבדוק את הנושא שנית ואולי להקים ועדה, כפי שציין חבר הכנסת צבן, שתבדוק את הנושא לעומקו. ברור שלא נוכל להיענות לתוספת תקציבית מתוך תקציבי המשרד. רק אם האוצר יהיה מוכן להיענות לתוספת תקציבית ולהעמיד תקציב לרשות עניין זה, נוכל לעשות זאת.

אשר לשחיקת השכר, הנושא הזה אינו בתחום סמכותי ואין הוא נושא השאילתא, ולכן אין לי תשובה עליו.

היו"ר א' שוסטק:

תודה.

אנו עוברים לשאילתא בעל-פה מס' 159 של חבר הכנסת דוד דנינו בנושא: ניהול חשבון בנק בשווייץ עליי "קרן ירושלים". השאילתא בעל-פה מכוונת לשר האוצר, בבקשה, חבר הכנסת דנינו.

159. ניהול חשבון בנק בשווייץ עליי "קרן ירושלים"

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):

אדוני היושב-ראש, בעיתון "המודיע" מיום 4 במרס 1986 התפרסמה ידיעה שנשאה כותרת: "ארגון מיסיונרי בגרמניה מימן פרויקטים לנוער של 'קרן ירושלים'". בגוף הידיעה נמסר, כי תרומות של מיסיון גרמני זורמות לקרן בראשות טדי קולק.

לצד הידיעה הופיע צילום מסמך, ולפיו מודיע ויגפריד מילר, העומד בראש הארגון המיסיונרי "הדרך לשמחה", על העברת תרומה לחשבון הבנק של "קרן ירושלים" בשווייץ.

אודה לכבודו אם ישיבני:

מאחר שמבקר המדינה קבע שהקרן פרטית ואינה נתונה

ד. שאלות ותשובות

2. התשובה חיובית לחלוטין. דין אחד לכל תושבי המדינה.
הי"ר א' שוסטק:
אבקש מכבוד שר האגריה להשיב על שאלתא מס' 1762 של חברת הכנסת שולמית אלוני. גם היא איננה.
ויקטור שמיטוב (מפ"ס):
אני מבקש לקרוא את התשובה.
הי"ר א' שוסטק:
כבר ביטלנו את האימון.
תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
הוא עוד לא בוטל.
הי"ר א' שוסטק:
האימון בוטל.
תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
לא בוטל.
הי"ר א' שוסטק:
אתה אומר לי שהוא לא בוטל?
תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
יש הצעה לשנות.
הי"ר א' שוסטק:
יש הצעה, אבל בינתיים עומדת בתוקף קביעתו של יושב-ראש הכנסת שהאימון בוטל.
שר האגריה והתשתית מ' שחל:
אדוני היושב-ראש, אני מוכן להשיב על השאלתא.
הי"ר א' שוסטק:
כבקשה.
תופיק טובי (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):
אני אצטר — — —
הי"ר א' שוסטק:
תצטרע על הקביעה.
בבקשה, שר האגריה והתשתית.
1762. רכישת תחנת-כוח גרעינית מצרפת
חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר האגריה והתשתית ביום " בשבט התשמ"ו (20 בינואר 1986):
נמסר כי ישראל מתעתדת לרכוש תחנת-כוח גרעינית מצרפת.
אבקשך להשיבני:
1. האם הוטל על חברת החשמל או כל גוף אחר לאתר מיקום לתחנה כזאת?
2. האם אותר המיקום?
3. מה היא עלות תחנה כזאת יחסית לתחנה קונבנציונלית?
4. מה היא עלות קלווט חשמל המיוצר בתחנה כזאת יחסית לקלווט המיוצר באמצעים קונבנציונליים?
5. כמה תחנות כאלו הוקמו בחמש השנים האחרונות בצרפת או בארצות אירופה אחרות?
- הי"ר א' שוסטק:
תודה רבה. אנו עוברים לשאלות רגילות.
חיים רמון (המערך):
אני מבקש לשאול שאלתא בעל-פה.
הי"ר א' שוסטק:
יש פה שאלות, אבל איפה שר הפנים?
חיים רמון (המערך):
אני מבקש, שאם שר אינו יכול להגיע, שיודיע זאת לחבר הכנסת הנוגע בדבר דרך מזכירות הכנסת.
הי"ר א' שוסטק:
אתה צודק בהחלט.
חיים רמון (המערך):
אנחנו אומנם לא עסוקים כמו השרים, אבל גם לנו יש — — —
בעיקר כימים כאלה. אני מוחה על הזלזול של שר הפנים.
הי"ר א' שוסטק:
אתה צודק בהחלט.
פנחס גולרשטיין (הליכוד):
צודק בהחלט.
חיים רמון (המערך):
— — — יושבים חלמידים ומחכים חצי שעה.
הי"ר א' שוסטק:
אנחנו נדון בזה בנושא.
1761. חיבור בית בכפר גזילים לרשת החשמל
חבר הכנסת ז' עטשי שאל את שר האגריה והתשתית ביום " בשבט התשמ"ו (20 בינואר 1986):
הובא לידיעתי שתושב הכפר גזילים שבגליל המערבי, ר"ר עמר מרפיד, הגיש לפני שנתיים בקשה לחיבור ביתו לרשת החשמל, ומשנדרש לשלם ההוצאות, הוא אכן ביצע את המוטל עליו כדין. אך הוא נדרש בשנית לשלם סכום גדול, כנראה סך כל ההוצאות הנובעות מחיבור קו החשמל, בטענה שביתו מרוחק כ-70 מטר מהעמוד האחרון של רשת החשמל בכפר גזילים, וזאת אף שהבית נבנה ברשיון ולקובל יש טופס שלב ב' לחיבור החשמל.
אבקש מכבוד השר להשיבני:
1. האם דרישת חברת החשמל שהתושב הנ"ל ישלם סך כל העלות, אף שביתו נבנה כדין והוא מחזיק בטופס ב' לחיבור החשמל, היא צודקת מבחינת העניין?
2. האם אין דין זהה בין חיבור חשמל לבתים בכפרים הדרוזיים לבין המושבים או הקיבוצים השכנים, ואם כן — מדוע?
תשובת שר האגריה והתשתית מ' שחל:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)
1. התשובה חיובית. המזמין נתבקש לשלם לפי חישוב שנערך כחוק בהתאם לכללים בדבר תשלומים בעד חיבורים לרשת החשמל, המאושרים על-ידי שר האגריה והתשתית. אין כל קשר וזיקה בין שיעור התשלום לבין העובדה שהבית נבנה כדין.

2. האם מוכן שר האנרגיה להורות על בדיקת האפשרות הזאת ולכרו בכמה יחל הטיפול כדלק במדינה עקב הארגון המוצע, כיצד ישפיע הדבר על מחיר הדלק וכאיוז מידה יתייעל השירות הניתן לציבור?

3. האם יכול השר להבהיר כיצד מתכוון הוא לטפל באופן מיידי בליקויים שעליהם מצביע מבקר המדינה?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

1. מינהל הדלק הוא רשות ממשלתית השייכת למשרד האנרגיה וכפופה לשר. בין יתר תפקידיו משמש המינהל כמפקח על הדלק, בהיות תחום זה בפיקוח הממשלה. אין כל מקום למזגו עם חברות הנפט שחפידן לרכוש נפט גולמי ולמכרו בפיקוח המינהל.

2. הארגון המוצע יוביל להקמת מונופול שהשליטה עליו תהיה קשה ולהתוות גוף השולט על הברזים של מוצר חיוני. ייעול השירות לצרכן יכול להיגמר רק במשק שבו פועלות חברות מספר — ללא ריכוז מונופולי בידי גורם אחד, ממשלתי או פרטי.

3. השר הממונה על חברת "פז" הוא שר האוצר. אין למשרדו אפילו ייצוג בדירקטוריון החברה. אולם, מאחר שחלק מהביקורת נוגעת למשק הנפט — נתייחס לכך, כאמור, בורעה לענייני ביקורת המדינה.

היו"ר א' שוסטק:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלוס):

האם אפשר להבין מתשובת השר, שכיום לא פועל קרטל שיש בידי מונופול, אף שפועלות שלוש חברות נפרדות? אם כן קיים קרטל וקיים מונופול, מה החשש שחברה ממשלתית אחת תרע את המצב? יש להניח שחברה ממשלתית אחת תחסוך לפחות שלוש הנהלות ותהיה נוחה יותר לפיקוח לעומת המצב הנוכחי, שעל טיבו עמדנו במלואו לאחר העיון ברוח מבקר המדינה האחרון. כך שההצעה בהקמת חברה ממשלתית אחת לעומת המצב הנוכחי פשוט איננה מוכנת לי.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

איני חושב שמזג חברות הדלק לחברה ממשלתית אחת הוא מעשי, נכון ותואם את המדיניות. גם איני חושב שקיים היום קרטל. חברות הדלק פועלות על-פי פיקוח של משרד האנרגיה, המחירים נקבעים על-פי צווים שאנחנו מוציאים, ויש כינייהן תחרות. התחרות הזאת קיימת בתחומים שונים. ואולי התשובה השלישית היא החשובה והמכרעת יותר. המגמה היא בדיוק הפוכה, לפתוח את שוק הדלק לתחרות חופשית. בדיון שהיה שלוש על משרד האנרגיה הצבעתי על כך שאנחנו דנים היום בבדיקת אפשרות של פתיחת השוק לתחרות חופשית, דוגמת המדיניות שאומצה באוסטריה, בצרפת ובמדינות אחרות שבהן היה פיקוח ממשלתי. הפיקוח כוּסל והתוצאות היו טובות מאוד. כך שהמגמה כולה היא בניגוד להצעה שהצעת, חבר הכנסת פלד, לנסות לשחרר את המשק הזה מתלות ומפיקוח. הערכה שלנו היום היא שבמחירי הדלקים הדבר הזה אפשרי, רצוי, ואפילו יכול להביא לתועלת וגם להחלת מחירים.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה.

6. מה הוא רדיוס ההתפשטות של עננה רדיואקטיבית?

7. האם, לנוכח השאלה הקודמת, יש מקום לתחנה כזאת בישראל?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

1. בהתאם למדיניות משרדנו, יש ליעד, לפי הליכי הרישוי הסטטוטוריים, אתר או אתרים שבהם ניתן יהיה להקים תחנות כוח גרעיניות, כאשר ניתן יהיה לממש רכישתן של תחנות כאלו. במסגרת מדיניות זו מרכזת חברת החשמל לישראל את מערכת הבדיקות האמורה להצביע על אתר או אתרים הכשירים על פניהם להיות מוגשים לאישורם של גופי הרישוי.

2. הבדיקות מעלות שבאזור שכטה בנגב המערבי מצויים תנאים מבטיחים שיאפשרו בסופם של הליכי הרישוי הקצאת אתר.

3. העלות עשויה להיות גבוהה כ-30% — 60% בהשוואה לתחנות כוח המופעלות כפחם.

4. בהתאם לנתונים לחקופה עד שנת 1984, במדינות צרפת, בלגיה, שבדיה, גרמניה וארצות-הברית היה קוט"ש חשמל המופק מגרעין זול כ-10% — 40% מזה המופק מפחם.

5. להלן מספר הכורים הגרעיניים לייצור חשמל שהיו בבנייה כ-1984 במדינות אירופה: צרפת — 23; גרמניה המערבית — 7; בריטניה — 5; ספרד — 3; בלגיה — 2; שבדיה — 2; כולגריה — 2; הונגריה — 2.

6. רדיוס הפיזור התיאורטי של פליטות רדיואקטיביות תלוי בתנאי מזג האוויר ובקצב השחרור של הפליטות לאטמוספירה, ויכול להגיע למרחק של קילומטרים אחדים ממקור הפליטה. עם זאת ראוי לציין, שבאופן מעשי לא נתגלו ריכוזים מסוכנים של מזהמים רדיואקטיביים אף לא באחת מהתקלות שהיו בכורים גרעיניים לייצור חשמל בארצות-הברית.

7. אין כל הצדקה לפסול על הסף אפשרות הקמתה של תחנות כוח גרעיניות בישראל.

1819. ביקורת מבקר המדינה על מינהל הדלק

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר האנרגיה והתשתית ביום כ"ד בשבט התשמ"ו (3 בפברואר 1986):

לאחרונה התפרסמו הערותיו של מבקר המדינה על פעולות מינהל הדלק ביחס לחברות הדלק ("דבר" ו"הארץ", 23 בינואר 1986).

מבקר המדינה מוחת ביקורת הן על ההסכמים שכן מינהל הדלק לחברות הדלק, והן על כוונת הממשלה למכור את חלקה בחברת "פז". בייחוד חריפה ביקורתו של מבקר המדינה על ששלוש חברות הדלק ("פז", "דלק" ו"סוגול") מתאמות ביניהן פעילויות מסחריות שאינן מתכוונות בהכרח לטובת הציבור. ועסקות הדלק, המקיפות 8% של התל"ג, נערכות בלא פיקוח הולם של מינהל הדלק.

לפיכך, אבקש לשאול:

1. האם לא מוטב שכל החברות ומינהל הדלק ימוגו במסגרת חברה ממשלתית אחת, שתפעל בכפיפות לשר האנרגיה?

ה. הצעות לסדר-היום נאורו של נשיא סוריה

מחייב זמן ומאמץ מתאים. וכבר עשינו כברת דרך. הווי אומר, אם מדובר בקשר לנושא הישראלי, הוא בבואא מאותה על כך שאין לו כשורה על תגמול מיידי או על פעולה מיידי.

על השאלה האם עדיין עומד בעינו כוח ההרתעה של צה"ל את הצבא הסורי יש לענות הן מתוך שיקול יחסי הכוחות הריאליים, הן מתוך ניתוח אירועים צבאיים של השנים האחרונות והן מתוך עבודת מודיעין נרחבת ועמוקה הרבה יותר מאשר פרשנות שטחית של נאום שאינו חושף הרבה.

אשר להכרעותי של אסד, ניתן להניח שהללו עדיין לא נפלו בלבו של אסד עצמו. ולכן איש, אפילו אסד עצמו, עדיין לא יודע איך ומתי יפלו, וודאי שאין אסד טיפש עד כדי כך שיאותה לישראל אזהרות מוקדמות בדבר הכרעותיו המלחמתיות.

אף-על-פי-כן, רק טבעי הדבר שנאומים כאלה מעוררים מחדש את תשומת הלב של ישראל בדבר הסכנות האורבות לנו כגבול הצפון. המלים "סבירות", "סבירות נמוכה" או "סבירות גבוהה" הפכו מלים מסוכנות מאז מלחמת יום הכיפורים. אף-על-פי-כן, אין מודיעין בעולם היכול להתחמק מלחמית הערכה זו, ואסור שגורמי המודיעין שלנו יתחזקו ממחן הערכות שקולות, ואסור שיהיו נוטים להפריז באזהרות מפני סכנות רק במשום שאי פעם כעבר נכשלו קודמיהם בהפרות בכיוון הפוך.

לגבי הטון הקצר מדובר בסבירותה של יוזמה סורית ללא השתתפות מדינות ערביות אחרות. זה יהיה נכון כל עוד עירק נאבקה עם אירן וכל עוד השלום עם מצרים נשאר לכל הפחות בבחינת אי-לוחמות. ולמצרים יש עניין לשמור עליו ככזה. גם ירדן אינה נראית היום שותפה רצינית ליוזמה מלחמתית של אסד.

למרות "האיזון האסטרטגי" שאליו-שואף היום הצבא הסורי, ספק רב אם אסד משלה את עצמו שבטווח הקרוב יש בכונו להכריע את צה"ל במלחמה כללית. השאלה היחידה שכדאי לשאול אותה היום ברצינות היא סבירותה של יוזמה סורית מקומית ומוגבלת, שתיערך תוך ניצולה של הפתעה טקטית, משהו מעין מחטף קטן או בינוני, הבנוי על היסוסים אפשריים מצדה של ישראל להסתכן בתגובת-נגד מסיבית. כל זה אכן מצדיק את כל הצעדים שצה"ל נוקט ודאי כאמצעי זהירות. אך האם מצדיק ניתוח זה, שערכתי כאן רק ברמזים, תגובות פומביות מעין אלו ששמענו לאחרונה בישראל?

האומנם משהו משלה את עצמו, שנאום תשובה של שר פלוגי או של אלוף פלמוני הם אומנם גורם הרתעה? ההרתעה היא, כאמור, פרי של יחסי כוחות ריאליים בצירוף ניסיון העבר המלמד על איכות הצדדים הלוחמים וכשרם לתפעל את מערכות הנשק שבדידם. אף שגם המודיעין הסורי — אני בטוח — יושב היום ומנתח בפרטי פרטים את נאומי הישראלים מהשבוע האחרון, וצריך להניח שגם הם אינם לוקחים אותם ברצינות יותר מדי גדולה כאינדיקטורים של ממש לשקלול רמות ההרתעה, לימוד מפורט של מה שעלה בגורלם של נאומים כאלה, משני צדי המתרס, והשפעתם על רמות המתיחות ואירועי הביטחון ב-40 השנים האחרונות יכול ללמד אותנו, שהרתעה של ממש הם לא יצרו אף לא פעם אחת, אבל מתיחות מיותרת, גירוי שלא לצורך, שיכוש שיקול הדעת הצלול הם אכן גרמו, וגרמו פעמים רבות.

היור א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנו עוברים לדיון בהצעות לסדר-היום. ההצעה הראשונה היא: נאורו של נשיא סוריה. המציעים הם חברי הכנסת שמחה דיניץ, מרדכי בריאון ורפאל איתן. אני רואה כאן את חבר הכנסת מרדכי בריאון, ואני מזמין אותו להעלות את ההצעה.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לאורך קו העימות שבין צה"ל לצבא הסורי לא התרחש כשבועות האחרונים שום אירוע דרמטי המצדיק זעזוע מיידי ותגובה דחופה של כנסת ישראל. התעצמותי האדירה של הצבא הסורי הוא תהליך הנמשך כבר מאז 1982, והיא מחייבת ודאי תשומת לב מתמדת לדידה של ישראל, בעיקר מצדו של צה"ל, אך לא דווקא השבוע הזה. גם פעולותיו של צה"ל באזור הביטחון בדרום-לכונן נגעו במסכת יחסיו עם סוריה רק באופן עקיף. מה שקרה ועורר את העניין מחדש בתודעתה של ישראל לאחרונה היו שני נאומים של הנשיא אסד וכמה תגובות, שקולות פחות ושקולות יותר, מצד הפוליטיקאים והאזרחים בישראל.

על-מנת שמדינה ערבית תנקוט יוזמה מלחמתית נגד ישראל, ולא כל שכן כשהיא לבדה ואין ביטחון שמדינות אחרות יצטרפו אליה, וזהו המצב היום עם סוריה, נחוץ שיחקיימו לפחות שני תנאים: א. שהמנגנון של המנהיגות של המדינה הערבית יגיעו למסקנה שיש ביכולתם להצליח ביוזמה המלחמתית; ב. שהם יגיעו לכלל החלטה לבצע יוזמה זו לאלתר. מלבן שנחוץ עוד תנאי קודם, אלא שתנאי זה במקרה של סוריה הוא תנאי עומד וקיים מאז 1976 ואפילו מאז שנת 1948, היינו: שתהיה להם מוטיבציה להילחם בישראל.

זה 38 שנים, רבותי חברי הכנסת, שוקד המודיעין הישראלי כל פעם מחדש, וזה קורה כמעט כל שבוע, להציל פירווי מידע מתוך נאומים שנושאים מנהיגים ערבים בדבר כוונותיהם והלוחך רוחם. הניסיון העשיר הזה של פרשנות לנאומים מעורב הוא, אך בדרך כלל הוא מצביע על כך שנאומים הם אינדיקטורים גרועים מאוד בכל הנוגע לכוונות האמיתיות, וכמובן גם לגבי רמות ההרתעה.

ספק אם נאומיו האחרונים של אסד עשויים ללמד אותנו את האמת בכל הנוגע למידת ביטחונה העצמי של סוריה ולטיב הערכותו של אסד את סיכוייו להצליח ביוזמה צבאית. אך ספק רב עוד יותר אם ניתן ללמוד משהו בכל הנוגע לכוונותי המיידיות או להכרעותיו בפועל של אסד.

נאומים כאלה אינם מיועדים לשדר לישראל ידע בדבר הערכות המצב של המודיעין הסורי. הם מיועדים לשדר לעם הסורי אותות שונים, נסיבות שונות שלעיתים אין להן כל קשר עם ישראל עצמה. אינני רוצה להיכנס לניתוח מפורט של הנאומים עצמם. אולי אביא רק ציטטה אחת, כדי להראות שמדובר באמת באיתות לעם הסורי. שני הנאומים כללו ברובם טיפול בנושאים הכלכליים של סוריה, ואחד מהם לפחות עסק ביחסים בין סוריה למצרים, והיה בהם מעין "קול קורא" לעם המצרי. דווקא בעניין האיזון האסטרטגי אמר אסד בנאומו האחרון ב-8 בחודש מרס: אין הפירוש טנק מול טנק או תותח מול תותח בלבד, אלא איזון בכל תחומי החיים, הכלכלי, החברתי, המדיני, האנושי, התרבותי והעצמאי. אחר כך הוא הוסיף ואמר: ידענו שעניין זה אינו מתממש בן-לילה, אלא

הנוכחים לא נמצאים בקורי המגע שלנו עם סוריה, לא בלבנון ולא ברמת-הגולן. המסקנה המתבקשת מזה כבר עכשיו היא, שהאיון האסטרטגי יכול להיות שמשמעותו היא יצירת חזית מזרחית בתהליך שיאפשר לסורים ולשותפים שלהם למלא או למצות את הפוטנציאל הצבאי של כל אחד מהם תוך תיאום. זה יכול לקרות לאחר שסוריה תגרוור את ירדן לאט לאט ובהירות רבה ממדינה עם אוריינטציה מערבית למדינה הזונחת כל אפשרות של משא-ומתן ומרבה שיתוף פעולה ותיאום עם סוריה, אם זה בלחץ ואם זה באמצעים אחרים שסוריה מפעילה על ירדן. אנחנו נוכחים לדעת שזה כבר בתהליך. לפני חצי שנה או קצת יותר לא היינו משערים שחוסין יבקר בדמשק ויהיו מגעים ותיאומים כאלה, כפי שלא היינו משערים שהקדע עם אש"ף יכול להיות תוצאה של לחץ סורי כזה.

הנושא הבא שסוריה חייבת לטפל בו, לדעתי, כדי ליצור את הברית הזאת או את הקואליציה המזרחית הזאת, הוא לחץ על ירדן שתפחית את מעורבותה בסיוע לעירק, כדי שצירק לא תוכל לעמוד מול הלחץ הסורי, ואז לסוריה יהיה הרבה יותר פשוט וקל ליצור את ההצטרפות הזאת של כוחות בגבול המזרחי. ירדן היא היום גורם קובע וחשוב מאוד ביכולת העמידה של העירקים במלחמה. דרך ירדן עובר ציר האספקה העיקרי לעירק, ממל-עקבה. בדורך היבשה. כל הדרכים האחרות הן הרבה יותר קשות מכדי שתוכלנה למלא את הצרכים המלחמתיים של עירק ותוורם בהן אספקה שוטפת. ייתכן שכמעט כל הלחץ הסורי על ירדן מטרתו להגיע למצב כזה שירדן תכביד על עירק וכושר העמידה של עירק יהיה מוטל בספק. גם היום לפי מה שידוע על מצב העירקים במלחמתם נגד אירן, מצבם איננו שפיר ביותר. אם התהליך הזה ימשך התוצאה יכולה להיות שעירק תוכרע, ולא חייבת להיות מפלה צבאית אלא גם חילופי שלטון הם בכלל זה. האירנים יסתפקו כזה. במצב דברם כזה יגיע תורו של חוסין, ותהיה היכולת הזאת, שסוריה תעמוד בראשה להפרת האיון האסטרטגי.

לדעתי, זאת כוונתו של אסד כשהוא מדבר על עדיפות אסטרטגית על מדינת ישראל ולא לכך שיש לו יותר טנקים או מטוסים מכפי שיש לנו. כבר יש לו יותר, ותמיד היה לו, וזו לא היתה הסיבה לכך שהם הרגישו חוסר יכולת או אי-אפשרות לממש את האופציה הצבאית.

אני חושב שלקראת מצב כזה יניחו למצרים, בצד, לא יפעילו עליה לחצים אלא יעמידו אותה בפני עובדה, ומצרים תצטרך לבחור בין שתי האפשרויות האלה: להיות בפנים או בחוץ, כלומר עם החזית הזאת או מחוצה לה. לדעתי, בשביל סוריה, מצרים איננה תנאי למימוש אופציה צבאית כזאת.

לכן, המסקנה שלנו צריכה להיות, שהאפשרות של יצירת איון אסטרטגי אתנו איננה רק המשך התעצמות באמל"ח — אמצעי לחימה — חדש אלא היא ביצירת חזית מזרחית, קואליציה שתכלול את ירדן. היכולת הזאת מותנית בניצחון אירני או בהתגברות אירנית על הצבא העירקי. אז לא יהיה בעולם הערכי מי שיעצור את התנופה שבהיווצרות החזית הזאת, הקואליציה הזאת.

חלק מהסימנים אנחנו כבר יכולים לראות: אולי ההיערכות הסורית בלבנון מיועדת לתת כעתיד תשובה לאפשרות כזאת: הפעלת טרור מכוון בכל מקום, ויכול להיות שהטרור הקשור לנושא הזה יבקר, גם מסביב וגם בתוך ארץ-ישראל; הרחקת אש"ף של ערפאת מירדן בלחץ סורי, שוב, כדי שירדן תהיה בתהתקרבות, יותר מכפי שהיתה עד

נאומים ונאומי נגד אינם כלים יעילים בניהול הדיאלוג בינינו לבין שכנינו, לא לצורכי קידום השלום, וקל וחומר שלא לצורכי מניעת הפלחמה. האם יש בהם תועלת מבחינת רמת המורל הפנימי ומידת הדריכות והדרושה לעם?

אם המצביאים מאמינים שאכן הולכת ומתגלגלת מלחמה בטווח המיידי, חובתם להודיע את העם ולהכינו לאפשרות כזאת. אך כל עוד אין עומדים על סף מלחמה ממש, האם לא מוטב שהעם ימשיך לנהל את חייו מתוך שיווי משקל נפשי, ושנחסוך ממנו את הטלטלות החוזרות ונשנות של מצבי רוח ודאגות קיומיות? במצבים כאלה יש לדרוש את הדריכות מצה"ל ולא מן האזרח. שהרי מה יכול לעשות חנווני מרחוב דיונוף, חקלאי מגבעת-ברנר או פועל במפעלי "פולגת" שבקריית-גת כתוצאה מן הדריכות שאליה הוא נדרש? — כלום. רק לדאוג סתם ללא תכלית. ההיפך מזה, "דריכות" כזאת אינה אלא עצבנות, שכל השפעתה היא שלילית.

יפנו המנהיגים והאלופים את נאומיהם לפורומים סגורים של המטה הכללי, עלי-מנת שזה ינקוט את הצעדים הדרושים, שאנחנו בטוחים שהוא ינקוט אותם. כל עוד אין מדובר בסכנה מיידיה, יחסכו מן העם את העצבנות הבלתי פוסקת הזאת, להוותו, הפכו אזהרות של מנהיגיו יותר משלוש פעמים בעבר לנבואות המגשימות את עצמן.

נהנה, דווקא לעניין מרכזי אחד, שניתן היה לשוב וללמודו מגאומי אסד, לא זכינו לחשימת הלב הראויה. האם תחקוף סוריה את ישראל בזמן הקרוב, מתי בדיוק ובאיזו שיטה — את כל אלה אין אנו יכולים לומר כנאומי אסד. אך יכולים היינו לקבל תזכורת חשובה, שאסור לנו לשכוח אותה אף לא לרגע אחד: אסד ומנהיגי הסורים אינם מתכוונים כלל ועיקר לוותר על דרישתם לגולן, ובטווח הארוך הם מוכנים אף לנסות להשיב לעצמם אזור זה בכוח הזרוע.

שום חוק לסיפוח הגולן ושום רמה של התנחלות אין בכוחם לסלק מלב הסורים את הרצון העז להחזיר לעצמם את אותה כבדת ארץ שהם רואים כשלהם. פירושו של דבר הוא, שבסופו של החשבון קשה לראות את השלמתו של תהליך השלום במזרח התיכון בלי לתת את הדעת גם על עתידו של הגולן. פירושו של דבר הוא, שהסמטה "הגולן" — חלק בלתי נפרד מארץ-ישראל — מבטאת אומנם משאת נפש, אך היא איננה עובדה מוגמרת.

היור"א שוסטק: תודה רבה. באותו נושא — הצעה לחבר הכנסת רפאל איתן. בבקשה.

רפאל איתן (התחיה-צמח):

אדוני הישבי-ראש, חברי הכנסת, הנושא עולה לדיון אחרי נאומי האחרונים של אסד. אני לא בטוח שהנאומים האלה צריכים לשמש לנו מודד לכוונותיו של אסד. בלי קשר לנאומים, אני מנסה לבחון מזווית שונה את הנושא של איון אסטרטגי-שאסד הזכיר אותו פעמים מספר, ואולי הוא נתפס בטעות כניסיון להשוואה כמותית ויצירת עדיפות כמותית של סוריה על מדינת ישראל, אם באמצעי לחימה ואם במסגרת צבאית. הפירוש הכמותי של איון אסטרטגי אין בו דבר, כי הוא לא היה מעולם גורם להרגשת עליונות של הערכים ולא היווה מודד לעדיפות צבאית.

הזווית של ראיית הנושא הזה צריכה, לדעתי, להיות שונה, כי לשם השגת איון אסטרטגי דרושים קווי מגע ארוכים, שטחי כינוס נוחים לכוחות גדולים ודרכי תחבורה, ואלה בתנאים

ההרתעה, כאשר הוא נמצא בידיים של ממשלה נכונה ושקולה, איננו גורם המחריף סכסוך אלא הוא גורם המנוע לפעמים סכסוך צבאי. על כן, כל מי שרוצה במיתון האווירה הזאת, כל מי שרוצה וחותר לשלום, אסור לו להרפות ולו לרגע מחזקו של כוח ההרתעה שלנו.

כאן אני מגיע לענין התקציב, להערה של חבר הכנסת רפאל איתן ולעניינים אשר נדונים בבית הזה ובועדותיו. אנחנו עשוינו אכן קיצוץ גדול בתקציב הביטחון. רוב הכית ליווה את הקיצוץ הזה בחרדה מסוימת, אך בתחושה של כורח, כורח המתקשר למגמת שיקום המשק ומתוך ראייה כוללת של המאזן האסטרטגי, אם להשתמש בלשוננו ובנאומנו של אסד, נאומנו האחרון. אני משוכנע שהגדלת תקציב הביטחון אינה משימה קלה, אולי לא אפשרית בזמן הזה, היא גם לא פופולרית. זה נשמע מוזר כאשר אדם הנמנה עם יוני הבית הזה משמיע הערה כזאת לא אחת. אבל אני מצמיד אותה בהחלט לכל כוח ההרתעה.

אני אומר לך, אדוני שר הביטחון, שאנו אכן חייבים לעשות מאמץ עליון לשמור על פרופיל נמוך ולא להיכנס למלכודת ההתגרות של אסד, להבחין בשבע עיניים אם אלה נאומים שיש להם מטרת אחרת או שמא הם רמז למגמה חוקפנית, ולהפעיל את כל כוחנו הדיפלומטי כדי להבהיר לסוריה שמלחמה כאן לא תועיל לה. אחרי כל אלה, אם אתה תגיע למסקנה שבנסיבות שנוצרו יש צורך כשינוי מידי מסוים בהיערכות ואם זה כרוך בתקציב נוסף — אחר כל הפעולות האחרות — אין לי ספק שהבית הזה, ובו ככולו, מתוך אינסטינקט הקיום, האומר שהחיים קודמים לחיים הטובים, יעתר לך.

אני מקווה שהמתחיות שנוצרה תרד ואנו, על-ידי התנהגותנו הנבונה, נתרום ליירידתה. עם זאת, עלינו להיות מוכנים בכל כוחנו לכל צרה שלא תבוא, בתקווה שלא תבוא.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה, אני מזמין את שר הביטחון להתייחס לכל שלוש ההצעות.

שר הביטחון י' רבין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, הרשו לי להרחיב מעט את היריעה בנושא הספציפי של ההצעות לסדר-היום.

קהיליית המודיעין, משרד הביטחון, צה"ל והממשלה חייבים יום יום ושעה שעה לבדוק ולבחון את המתרחש בקרב המדינות הערביות, במיוחד בקרב המדינות הערביות השכנות לנו, לעמוד על כוונותיהן ומטרותיהן ולהבין אם פניהן למלחמה או שמא יש מצדן נכונות וסיכוי להידברות לשלום.

מדיניותה של סוריה היא מן העוינות ביותר למדינת ישראל. לו הייתי צריך, עדיין בלי להתייחס לנאומיו האחרונים של נשיא סוריה, הנשיא אסד, להגדיר את מדיניותה של סוריה, הייתי אומר כך: ראשית, אין סוריה נכונה להידברות לשלום בטווח תושג הסכמה מרבית בין מדינות ערב כאשר ליצור, כטרם שהעולם הערבי צריך לתבוע מ ישראל: ליתר דיוק, כטרם תצטרפה יתר מדינות ערב לעמדותיה הקיצוניות של סוריה כלפי ישראל.

שנית, סוריה רואה לעצמה את התוכה להוביל את העולם הערבי לאיחוד אסטרטגי בינו לבין ישראל, וזאת כדי שהמשא-ומתן עם ישראל יתנהל לפי הגדרתה של סוריה, לפי דברי מנהיגיה, מעמדת כוח ולא מעמדת חולשה.

שלישית, סוריה רואה בקיום משא-ומתן — אם אפשר

היום, לסוריה; וכאמור, לחץ על ירדן להקשות על קו האספקה לעירק ולאפשר לאירנים להתגבר על יכולת העמידה העירקית.

בהקשר הזה אני חושב, שכל מה שאנחנו נוקטים היום מאילוצים תקציביים כלפי מערכת הביטחון הוא פעילות לטווח קצר עם ראייה לא נכונה של מה שעשוי להתרחש באזור שלנו בשנה-שנתיים הקרובות, אולי אפילו לפני כן.

היו"ר א' שוסטק:

באותו נושא — הצעה לחבר הכנסת שבח וייס.

שבח וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר הביטחון, חברי הכנסת, לאמיתו של דבר, מוטב היה לטפל בהתרחשויות האחרונות בחזית הסורית בפרופיל נמוך, וייתכן שהדיון הזה בכנסת סותר במידה מסוימת את הצורך הזה. אך מאחר שהפור נפל וההצעות לסדר-היום אושרו וגם הכנסת במליאתה נותנת את הדעת לסוגיה זאת, סוגיה שנידונה בהרחבה בוועדת החוץ והביטחון, הרי שאני מצטרף לדיון הזה ומבקש להעיר הערות אחדות.

ברור שסוריה אינה נוהגת לאחרונה כמנהגה, לפחות מבחינת ההתבטאויות של הנשיא אסד. הנשיא אסד נחשב, בצדק, למדינאי שאינו עושה מעשים בלתי מתוכננים ובבלתי מחושבים; ובמעשים אני כולל גם נאומים. אין ספק כי בנאומיו, כתוכנם ובתכיפות שלהם, יש צליל רועם ושונה בתקיפותו מצלילים ששמענו מפיו קודם לכן.

סוריה היא ראש החץ של חזית הסיורב. סוריה היא מדינה מיליטריסטית אשר עשתה רבות לחיזוק צבאה. סוריה חקשה ותכבד על כל הסדר מידי או על כל תנועה להסדר מדיני שתפתח באזור, אם זו לא תהיה מונחית על-ידיה או לפחות מתואמת אתה. לנו יש קושי רב, אני אומר לנו גם למי שבמצעו — וכן עשתה מפלגתי — לא מחק את האפשרות של הידברות עם סוריה. אנחנו בתוך הקולקטיב הזה שיש לו קושי מיוחד להידבר עם סוריה, משום שמרחב התמרון הטריטוריאלי שלנו נבכול ההוא, גם של אלה שמוכנים לעשות שינויים טריטוריאליים למען השלום, הוא קטן, ומשום דכקוטה של סוריה בעמדות הערכיות הבלתי פשרניות לחלוטין לפי שעה.

על כן, לישראל יש סיבה קבועה להבחין בכל שינוי שיש בו שמץ של רמז על מגמה חוקפנית מצד סוריה. חיינו הצבאיים והפוליטיים עם סוריה נעים על שני מסלולים קבועים, לכאורה שותרים זה את זה: האחד — יש עמם הסדר, והוא מתקיים בדרך כלל. זה מצביע על כושר השליטה של נשיא סוריה על צבאו ועל עמו. אבל במקביל יש עמדה מיליטנטית קבועה של סוריה ועמה התעצמות צבאית, ולא אחת גם מידה כזאת או אחרת של התגרות.

מה עלינו לעשות מול ההצטברות של ביטויים חוקפניים מצד סוריה, ואולי גם סימנים אחרים? — ראשית, לנהוג כפי שנוהגת ממשלת ישראל. ידידי, חבר הכנסת ברי-און, הרי אתה יודע מההתבטאות של האישים המרכזיים בענין זה, ראש הממשלה ושר הביטחון, היא שקולה, זהירה, ואינה נופלת לתוך המלכודת של להט החרב המתהפכת של לשוננו של אסד. זאת היא, כמוכן, דרך נכונה.

דבר שני: להפעיל את כל יכולתנו הפוליטית והדיפלומטית, באמצעות מעצמות ידידות ובכל דרך אחרת, כדי להוריד את הפרופיל התוקפני של סוריה, אם הוא אכן קיים, ואני משוכנע שמהלכים כאלה מתקיימים.

דבר שלישי: אכן, לשמור על כוח ההרתעה של צה"ל. כוח

לפי התנאים הסורים, שלא במסגרת הלאומיות שסוריה רוצה בהן, על רצונה להמשיך ולהתעצם צבאית, גם כאשר הפסקות חשמש מתרחשות כמעט בכל יום בדמשק ובערים מרכזיות במשך שלוש עד חמש שעות; גם כאשר יתרות מטבע-החוץ של סוריה מגיעות לעתים ליכולת ייבוא של 15 — 20 יום. תופעות אלה לא מביאות את נשיאה של סוריה לפגוע פגיעה משמעותית בהמשך ההתעצמות הצבאית של סוריה, בהמשך מדיניות הרכש צבאי, בהמשך קיום צבא גדול קבוע, העומד בכוננות, בכוננות להכרעה פוליטית.

מה מתחייב מכל זה? מן הראוי שנוכח, חבר הכנסת בראון, שלצדדי הרב, ניסיונו וניסיון כולנו — ואיש לא יכול להחלם מכך — שכאשר מדובר, לפחות בעבר, ביכולתנו לחזות אם ומתי תהיה מלחמה, או מה תהייה תוצאותיה, הוכיחו עד כמה צדקו חכמינו וזכרונם לברכה בקובעם למי ניתנה הנבואה אחרי תורכך הבית. ומן הראוי ללמוד לקת מניסיונו הקולקטיבי בתחום יכולת החיזוי של מה שעתידי להתרחש בנושאים שהשלכתם קיומית, בתחום הכואב ביותר של מדינת ישראל — ביטחונה, מחיר ביטחונה של ישראל.

מדיניותנו, מדיניות הממשלה, היא למנוע מלחמה, להרחיק אריב מלכפות עלינו מלחמה. אבל אין די בכך שאינו רוצים במלחמה. לצערנו הרב, יש לנו ניסיון רב לדעת, שגם כאשר אנחנו לא רוצים במלחמות, נכפו עלינו מלחמות. ולסוריה, מכל שכנותינו, יש הפוטנציאל — אני מרגיש הפוטנציאל — ליזום מלחמות נגדנו.

אני משוכנע שסוריה לא הגיעה לאיזון אסטרטגי עם ישראל. ותהיה זו אשליה מצד סוריה להניח שכוחה הצבאי להביא להכרעה נגד צה"ל, אבל, ההסטוריה הצבאית בעולם ובאזור מלמדת, שרבות היו הטעויות של השליטים שסברו שכוחם כן לנצח, והביאו למלחמות שעמם, מדינתם, וצבאם יצאו מהן מוכים. ראו את מלחמת עירק-אירן. נשיאה של עירק היה משוכנע, כאשר יצא למלחמה, שכוחו להכריע את אירן. אילו לא היה משוכנע שיחסי הכוחות הצבאיים, מצבה הפנימי של אירן לאחר מפלת השאח, ההתערערות הפנימית — כל אלה יאפשרו לו ניצחון מוחץ. קל ומהיר, או לפחות הישג שיאפשר לו עמדת-מיקוח מדינית נוחה במשא-ומתן שיתפתח לאחר שתושג הפסקת-אש כתנאים הנוחים לו, ספק אם היה יוצא למלחמה. אך הוא טעה.

הגיונו אינו בהכרח הגיונו של שליטי מדינות ערב. לכן, המסקנה המתבקשת היא לראות מה הן האפשרויות הצבאיות של סוריה ואילו טעויות יכולים שליטיה לעשות. עלינו לנהוג עירנות ולהבטיח כוננות, שימחישו לשליטי סוריה שאין הם מסוגלים להפתיע אותנו, וכך נחרסו מצדנו, לא כדיפלומטיה — אני מטיל ספק ביכולתה להשפיע על שליטי סוריה — לא בניסיון להשלות את עצמנו שעלי-ידי קריאה לשלום עם סוריה נשכנע את שליטה לשנות את מדיניותו, אלא בעירנות ובכוננות שתבהיר לו, שהוא יעשה מקשיטעות אם ישנה באשר לכוחנו ובאשר למידת כוננותנו. לכן, אני ממליץ, אם הכנסת מוכנה להסתפק בדברי החשובה, לסיים בכך את הדיון.

שבח וייס (המערך):

אם המציעים:

שר הביטחון יי רבין:

סליחה. אני מודה על החיפון.

אם המציעים מוכנים להסתפק בדברי החשובה, אני מוכן גם כן להסתפק בכך.

לקרוא לזה משא-ומתן לשלום — כמסגרת ועידה בין-לאומית אמצעי לכפיית פתרון מדיני על ישראל יותר מאשר כלי למשא-ומתן לשלום בין הצדדים.

מאחר שסוריה מפוכחת דיה להיווכח שכרע אין תנאים אלה קיימים, לא רק מבחינתה של ישראל אלא גם מבחינת עמדותיהן של מדינות ערביות אחרות — ודאי של מצרים, שהוכיחה במעשיה, בחתימתה על חוזה שלום עם ישראל, שאין היא ממתנה לסוריה שתהיה מורת-דרך בעולם הערבי, וגם של ירדן, שלא הוכיחה שאכן היא נכונה לקבל את הדיקטט הסורי — עושה סוריה מאמצים בלתי-נלאים להגביר את עוצמתה הצבאית, לפעול במישורים שונים להגברת המתח עם ישראל, אם כי לא בצורה ישירה אלא באמצעות גורמי טרור בלבנון, באמצעות עידוד טרור פלשתיני נגד מטרות בישראל; למשל, החוליה האחרונה של ארגון המרצחים של חוואתמה, שניסתה לתצות את גדר המערכת ולפגוע במטרה בתוך ישראל, באה מסוריה. היא תודרכה על-ידי קציני מוריעין סורים במגמה לפגוע במטרה בישראל.

סוריה גם שואבת עידוד ממה שהתרחש במצרים, ואכן היה לכך ביטוי בנאומו של הנשיא אסד. הוא קרא לנשיא מובארק להפוך את הסכמי קמפ-דייוויד ולקרוע אותם לגזרים, לבטל את חוזה השלום בין מצרים לישראל, וכמו כן קרא לקריאה ישירה לעם המצרי להמשיך ולפעול נגד המדיניות — שהיא מדיניותה של מצרים זה שבע-שמונה שנים — המעוגנת בהסכמי קמפ-דייוויד ובחוזה השלום בין שתי המדינות.

סוריה גם שואבת עידוד מנאומו של המלך חוסיין, מהקיפאון בסיכויים להגיע לתחילת משא-ומתן בין ירדן, פלשתינים מתונים וישראל.

לכן, תהיה זו טעות מצדנו לראות בסוריה, המנהלת מדיניות כזאת, פרטנו ממי למשא-ומתן בעתיד הקרוב.

כולנו תקווה שפעם תשתנה מדיניותה של סוריה, ואכן יהיו פניה לשלום ולא להתעצמות צבאית, לחיפוש דרך להכשלת השלום המצרי-הישראלי, למניעת הידברות מדינית ישראלית, להיווצרות תנאים של מתח ואולי אף לפעילות ביטחונית שתאלץ גורמים בעולם הערבי לתמוך בתפיסתה ובמדיניותה.

בנאומו של הנשיא אסד באו לידי ביטוי המגמות הללו במדיניות הסורית וגם נושאים קונקרטיים יותר העומדים היום לפני סוריה — ההתייחסות למצרים, השמחה לאיד עקב האירועים והפגיעות בקהיר, שכרעו על-ידי גורמים במשטרת הביטחון המצרי; עידוד הקיפאון בכל מה שקשור לסיכוי של הידברות ירדנית-ישראלית; קריאה לעולם הערבי לתמוך בפעולות טרור מררס-לבנון ומתוך השטחים נגד ישראל ונגד מטרות ישראליות — כל אלה על רקע של מצוקה כלכלית סורית, ואכן, סוריה נתונה במצוקה כלכלית, אבל מסקנתו של נשיא סוריה לא היתה דומה לזו של ממשלת ישראל. הוא אינו עורך קיצוצים בחקצי הביטחון, ודאי לא קיצוצים משמעותיים, כפי שעשתה ממשלת ישראל. ההיפך הוא הנכון. הוא קורא לעם הסורי לשאת בעול, להמשיך ולסבול, לתמוך בהמשך מאמצי ההתעצמות הצבאית ולא לפגוע בהם למען רווחתו, לשאת בקורבנות ובעול כבדים וקשים יותר, אך בשום פנים לא לפגוע בהמשך החתירה לאיזון אסטרטגי, שבו המרכיב הצבאי הוא המרכזי.

אנחנו יודעים על רצונה של סוריה לפגוע בשלום בין מצרים לישראל, על רצונה לסכל כל אפשרות שמדינה ערבית אחרת תצטרף לתהליך השלום שלא לפי התכתיב הסורי, שלא

רפאל איתן (התחיהצמת):
מוכן.

היו"ר א' שוסטק:
חבר הכנסת שבח וייס?

שבח וייס (המערך):
מוכן.

היו"ר א' שוסטק:
תודה לשר הביטחון.

היו"ר א' שוסטק:
תודה לשר הביטחון.

אני שואל את המציעים, האם הם מסתפקים בתשובת שר הביטחון. חבר הכנסת בריאון?

מדריך בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מוכן.

היו"ר א' שוסטק:
חבר הכנסת רפאל איתן?

ה. הצעה לסדר-היום

מניעת השתלבות ישראל בתוכנית "מלחמת הכוכבים" והצורך בהצטרפותה לאמנה הבין-לאומית למניעת הפצת נשק גרעיני

מדברים על השתתפות ישראל בהכנת מלחמת הכוכבים מבחינת יכולתה המדעית והצבאית, ואני יכול לצטט את הגיבור הראשי, את הגנרל אברמסון, כפי שפורסם ב"ג'רוסלם פוסט" ב-20 בפברואר. הוא אומר שישאל יכולה לתרום במה שהוא קורא rail guns — רובים מיוחדים, וכן בתחום האלקטרוניקה, הלייזרים וההולוגרף, והוא מונה את התעשייה האווירית, את רפא"ל, את הממסד הגרעיני ואת הטכניון, שכבר — הוא אומר — העלו רעיונות טובים.

האמת היא, חברי הכנסת, שהאינטרס של ממשל רייגן בתמיכה ישראלית בתוכנית להכנת 'מלחמת כוכבים' איננו כל כך בתרומה הישראלית למטרה זו, אלא בעיקר, בצורך פוליטי בתמיכה ישראל. אני יכול לצטט את כתבו האמריקני של ה"ג'רוסלם פוסט" וולף בליצר, שכתב ב-9 בפברואר: "הבית הלבן מקווה שיתוף פעולה ישראלי ב'מלחמת הכוכבים' ייתן דחיפה לתמיכה בתוכנית בארצות-הברית", ולהלן: "תוכנית 'מלחמת הכוכבים' עדיין שנויה מאוד במחלוקת בארצות-הברית גופא, והמחלוקת ממשיכה להתפשט במערב אירופה. פקידי הבית הלבן מביעים תקווה שתגבר התמיכה בתוכנית בקרב ידידי ישראל הרבים בעלי ההשפעה בארצות-הברית, במיוחד בקונגרס ובקהילה היהודית, אם ישראל תתמוך בתוכנית".

חברי הכנסת, הנושא הוא הנושא החשוב ביותר לישראל ולעולם כולו. הרוב המכריע של הקהילה המדעית, גם במערב, גורס שאין זו תוכנית להגנה אסטרטגית, כפי שהיא נקראת, אלא תוכנית להשגת עליונות צבאית אמריקנית, להשגת אפשרות להנחית את המכה הראשונה על בריית-המועצות, בלי שזו תוכל להגיב, וזוהי תוכנית להשמדת הטוציאלים בעולם בנשק גרעיני, בלייזרים ובאמצעים אחרים של הטכנולוגיה החדשה. זוהי תוכנית שטנית, שממושה עלול להביא להשמדת כל המין האנושי עלי אדמות ולהשמדת הציביליזציה. הלוא אשליה היא לחשוב שברית-המועצות תשב בחיבוק ידיים ותתחזה עד שארצות-הברית תשלים את תוכנית הטריון של הכנת מלחמת כוכבים נגדה, של התקפה עליו המוחלל החיצון. ברור הדבר, ומנהיגה של בריית-המועצות, מיכאיל גורבצ'וב, הכריז שוב מן הבמה של הוועידה ה-27 של המפלגה הקומוניסטית הסובייטית, שאם ארצות-הברית לא תנטוש את מלחמת הכוכבים, בריית-המועצות תיאלץ אף היא להשתמש בחלל החיצון לשם הגנתה. בריית-המועצות אינה שואפת לעליונות צבאית, הוא אמר, אך לא תיתן לעולם שלארצות-הברית תהיה עליונות צבאית עליה.

היו"ר א' שוסטק:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 3519 — מניעת השתלבות ישראל בתוכנית "מלחמת הכוכבים" והצורך בהצטרפותה לאמנה הבין-לאומית למניעת הפצת נשק גרעיני. מציע — חבר הכנסת מאיר וילנר, בבקשה.

מאיר וילנר (החזית הדמוקרטית לשלום ולשוויון):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מוזר הדבר שהפרלמנט שלנו, הפרלמנט הישראלי, אינו דן לפעמים בשאלות החשובות ביותר. כך היה כשפרצה מלחמת יוני 1982 נגד לבנון. היינו הסיעה שהביאה את הנושא לדיון בכנסת עלידי הצעת אי-אמון. היום אנחנו מציעים לכנסת לקיים דיון בנושא מניעת השתלבות של ישראל בתוכנית "מלחמת הכוכבים" של ארצות-הברית והצורך בהצטרפותה לאמנה הבין-לאומית למניעת הפצתו של הנשק הגרעיני.

לאחרונה ביקר בישראל הגנרל ג'יימס אברמסון, ראש פרויקט "מלחמת הכוכבים" של ארצות-הברית. נשמעו תגובות מצד ראש הממשלה ושר הביטחון ואצטט רק אחדות מהן: "ישראל תיענה להצעת הגנרל ג'יימס אברמסון ליתול חלק ב'מלחמת הכוכבים', דברים אלה אמר אתמול ראש הממשלה שמעון פרס בכנס מטעם המרכז הישראלי להוראת המדעים שנערך באוניברסיטת תל-אביב". ולהלן: "ישראל עומדת בקרוב לאשר את שילוב ישראל בנושא 'מלחמת הכוכבים' בקבינט ולאחר מכן תודיע ישראל רשמית על הצטרפותה", וראש הממשלה משיב: "אין פירוש הדבר שישאל מוזמנת להשתתף במלחמה נגד רוסיה אלא במלחמה בבלתי נודע". זהו שם המדינה שנגדה מכינים את 'מלחמת הכוכבים', שמה הוא "בלתי נודע". ציטטות אלה הן מ"הארץ" מ'21 בפברואר.

ב"דבר", מהיום קודם, אני קורא: "ישראל כבר הודיעה לארצות-הברית על הצטרפותה לתוכנית ההגנה האסטרטגית ('מלחמת כוכבים') ובימים אלה מנסחים בירושלים ובושרינגטון את כתב ההצטרפות הרשמית — גילה אתמול שר המדע גדעון פח בכנס השנתי ה-28 לתעופה ולאסטרונאוטיקה. ראש הפרויקט, גנרל אברמסון, אישר אחר כך בשיחה עם כתבים, כי אחרי בריטניה, ישראל היא המדינה השנייה המודיעה על הצטרפותה לתוכנית האמריקנית".

יכולתי לדעת כל זאת גם בלי הדברים האלה, מכיוון שכבר לפני חצי שנה, באוגוסט 1985, ראש הממשלה מר פרס ושר הביטחון מר רבין הודיעו, ואני מצטט: "לישראל גישה חיובית להשתתפותה בתוכנית האמריקנית".

אתמול הכריז שר הביטחון, שכל מדינה אשר קשורה בברית-המועצות איננה באה בחשבון למשאומתן לשלום. אלא רק מדינות הקשורות בארצות-הברית. כאן גילית את הכול.

אנחנו מציעים שישראל תהיה מדינה עצמאית, לא מכשיר אמריקני נגד מדינות עצמאיות ונגד ברית-המועצות; שמדינת ישראל תהיה בלתי מזדהה במדיניות החוץ; שמדינת ישראל תסכים לוועידה בין-לאומית לשלום במזרח התיכון. זה לא כפייה, כפי שאמרת קודם, זה ניסיון משותף אמריקני-סובייטי ביחד, עם כל הצדדים — אש"ף, ישראל והמדינות השכנות — ושם לא תהיה כפייה, אלא שם תהיה הכרה בזכות קיומה הריבוני של מדינת ישראל, בזכות ישראל לביטחון ולהתפתחות. אבל אותה זכות תינתן גם לעם הפלשטיני, וכן יינתן ביטחון לכל האזור. זה האינטרס האמיתי של ישראל, ולא ההרפקנות של "מלחמת הכוכבים" ושל הברית האסטרטגית ישראל-ארצות-הברית נגד העמים, לא רק באזור אלא גם באפריקה, באמריקה הלטינית ואיפה לא.

היו"ר א' שוסטק:
תודה רבה. אני מזמין את שר הביטחון להתייחס להצעה.

שר הביטחון י' רבין:
אהתייב הושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבין שחבר הכנסת וילנר חזר מהוועידה הקומוניסטית בברית-המועצות עם שליחויות רבות, וודאי הביא אותן לידי ביטוי בהצעות שהעלה לסדר-היום.

אשר לנושא הראשון, אציג קודם כול את העובדות: הממשל-האמריקני החליט על מחקר ופיתוח כביון האפשרות להקים מה"שקרוי "מערכת הגנה אסטרטגית", הנוגעת בראש ובראשונה למערכת היחסים בין ארצות-הברית לבין ברית-המועצות. אני מדגיש: החלטת הממשל האמריקני בשלב זה קשורה במחקר ובפיתוח, ולא בהחלטה על הקמת המערכת הזאת.

עובדה שנייה: הממשל האמריקני פנה אל כ-60 מדינות להשתתף, כל אחת בהתאם ליכולתה, בהתאם לאינטרסים שלה, בתוכנית המחקר והפיתוח. כמה מדינות נענו, וגם באופן פורמלי חתמו על הסכמים, למשל אנגליה ופורטוגל; כמה מדינות מקיימות מגעים על בסיס חשיתית. היתה פנייה גם אל ישראל.

לפי הכרתנו, כושר הגנתה ופיתוחה הטכנולוגי של מדינת ישראל ומכוני המחקר שלה עשויים לצאת נשכרים מהשתתפות בתוכנית המחקר והפיתוח של יוזמת ההגנה האסטרטגית. עקב כך, בחשובה על הזמנת שר ההגנה האמריקני שישראל תשקול השתתפות בתוכנית, הודעתי לו, שאני מוכן למפגש בין נציגי משרד הביטחון בישראל לבין נציגי משרד ההגנה האמריקני, כדי לבחון הסכם הכנה בנדון. העניין נמצא עתה בתהליך בירור.

אשר להצטרפותה של ישראל לאמנה בדבר מניעת הפצת הנשק הגרעיני, ברצוני לחזור ולהדגיש, שמאז ומתמיד היתה ישראל מודעת לסכנות הנשקפות לעולם מעצם קיומו והפצתו של הנשק הגרעיני. מדיניותה של ישראל בעניין זה לא השתנתה, דהיינו, ישראל לא תהיה הראשונה להכניס נשק גרעיני לאזור.

אשר למדיניות ישראל בנושא פירוח המזרח התיכון מנשק גרעיני, הרי היא באה לידי ביטוי בדרכים הבאות: א. כאשר נדון נושא זה במוסדות הבין-לאומיים, תמכה ישראל בהצעות

ברית-המועצות מציעה לשמור על האיזון האסטרטגי הקיים, שהוסכם עליו עוד בשנת 1972, בזמן ביקורו של הנשיא ניקסון בברית-המועצות. העיקרון המרכזי בהסכם זה הוא ביטחון שווה לשתי המעצמות ולשני הגושים הצבאיים — נאט"ו וברית-ורשה. הלווא על בסיס הביטחון השווה הזה, המוסכם, נחתמו לאחר מכן הסכמי סאל"ט 1 וסאל"ט 2, שממשל רייגן מסרב לאשררם.

כל הדיבורים האמריקניים, שבישראל חוזרים עליהם כתוככים, שכאילו לברית-המועצות יש עליונות צבאית על ארצות-הברית, אינם אלא דמגוגיה ושטיפת מוח ואין להם כל אחיזה במציאות. כך גם לפי עדותם של הנשיא לשעבר קרטנר ושר ההגנה האמריקני מקינמרה, שאומרים בפומבי שכל הדיבורים האלה מצד ויינברגר והנשיא רייגן הם דברים מופרכים מיסודם. דיבורים ופרסומים אלה באים כדי להצדיק את ההחבת מידוך החימוש על-ידי ממשל רייגן והעברתו לחלל החיצון.

במקום מלחמת כוכבים מציעה ברית-המועצות שלום כוכבים, מחקר משותף של החלל החיצון לטובת כל האנושות. במקום הגברת מידוך החימוש מציעה ברית-המועצות תוכנית מהפכנית לחיסול כל הנשק הגרעיני בעולם, בשלבים, עד סוף המאה. זוהי תוכנית ה-15 בינואר 1986, שיש לה תומכים רבים גם במערב. הלא אפשר להשתמש במיליארדים הרבים האלה לחיסול הרעב, העוני, המחלות והבערות, לפיתוח למטרות שלום והעלאת רמת החיים? והעיקר — למנוע מלחמת עולם שלישית, שמשמעותה קץ המין האנושי. כבר עכשיו יכולות שתי המעצמות לחסל האחת את השנייה לפחות עשרים פעם. לכן הדבר החשוב ביותר הוא חיסול הסכנה הזאת. זוהי סכנה גם לישראל. לא יישאר זכר מישראל ומכל המזרח התיכון אם תתחולל מלחמת כוכבים.

לכן אנחנו סוכרים שנושא זה קשור גם עם האופציה הגרעינית שישראל מפתחת. לפי מקורות חוץ, כבר יש לישראל מחסן די גדול של פצצות גרעיניות. המנופול על הנשק הגרעיני שבידי ישראל לא יוכל, מטבע הדברים, להישאר עד אין סוף. אם לא תתחולל האופציה הגרעינית של ישראל, אם ישראל לא תצטרף לאמנה הבין-לאומית למניעת הפצחו של הנשק הגרעיני, להפיכת אזורנו למפרוז מנשק גרעיני, כי אז באחד הימים נגיע למצב שגם מדינות ערב יאלצו לפתח או לרכוש נשק גרעיני. לכן אין זה מחזק את ביטחונה של ישראל אלא להיפך — זה עלול להיות סכנה קיומית למדינת ישראל.

לסיכום, אנחנו מציעים לבטל את ההסכמה של ממשלת ישראל לתוכנית האמריקנית להכנת מלחמת הכוכבים. הדברים של ראש הממשלה, שזה רק נגד מדינה שהוא לא יודע איזו, הם לא רציניים. כיוון שחלק מן ההסכם האסטרטגי בין ישראל לארצות-הברית מכון שידור נגד ברית-המועצות, הבורק שמעתי ב"קול ישראל", שהיום מתחיל סיבוב נוסף של שיחות ישראליות-אמריקניות, ושהמשלחת האמריקנית שכבה לכאן הכריזה שזה מכון נגד רוסיה במזרח התיכון ומחוצה לו. הלא שיתוף הפעולה האסטרטגי הזה כולל הסכם על אחסנת נשק אמריקני בישראל. נגד מי האמריקנים מאחסנים נשק בישראל, כמזרח התיכון? ברור נגד מי. והפיכת נמל חיפה לבסיס אוניות מלחמה אמריקניות הנושאות נשק גרעיני — נגד מי זה מכון? נגד מדינה לא ידועה? והמשרד האמריקני רב העוצמה, שהממשלה הסכימה להקים בישראל לשידורים. נגד ברית-המועצות? לפחות כאן לא תוכלו לומר שזה נגד מדינה אנונימית.

חברת כ"ג, ישיבה קצ"א
— הצעה לסדר-היום: שאלות בעל-פה —

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנו נגשים להצבעה. לפנינו שתי הצעות, האחת — לדון בנושא במליאת הכנסת, והשנייה — להסיר את הנושא מסדר-היום. מי בעד ההצעה לדון במליאה בנושא שהעלה חבר הכנסת וילנר?

ה צ ב ע

בעד ההצעה לכלול את הנושא

בסדר-היום של הכנסת — מיעוט

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — רוב

ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום

של הכנסת נתקבלה.

ז. שאלות בעל-פה

כלומר שצריכה להיות השוואה. ההמלצות יובאו בקרוב לפורום בראשות ראש הממשלה לאשרורן.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יאיר צבן.

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני שר הבינוי והשיכון, לצערי אינני יכול לשאול אותך שאלות הנוגעות לתקציב משרד הפנים ולעובדה שההקצבה של משרד הפנים לנפש ביהודה ובשומרון היא בערך, חלוי לפי האזור, גבוהה פי-שניים מההקצבה לנפש בעיירות הפיתוח. אינני יכול גם לשאול אותך לגבי משרד התעשייה והמסחר בכל הסוגיה של אזורי פיתוח א' ואזורי פיתוח א' פלוס. אבל, כתחום שלך, אני מצטער לקבוע שתשובתך איננה יכולה לספק את הכנסת, מפני שיש העדפות בתנאי הסיוע. והן מפורסמות בחוזרים שמשרדך מנפיק אחת לכמה חודשים, כאשר מעדכנים את התנאים האלה.

דבר שני, בכל הנושא של מחירי קרקע ל"בנה ביתך", הרי בירוחם — להזכירך, הסרט "לחם", שהתנגשת ממנו מאוד, צולם בירוחם לא במקרה — מי שרוצה לרכוש קרקע ל"בנה ביתך" צריך להשתתף כ-60% ממחיר הקרקע, אבל בארץ, בנופים ובכל המקומות הנמצאים "חמש דקות מכפר-סבא", ההשתתפות היא רק 5% ממחיר הקרקע.

אם היומרה שלך להנגה על עיירות הפיתוח יש לה כיסוי כלשהו, אתה לא צריך להשוות את עיירות הפיתוח לארץ, לנופים ולעוד יישובים כאלה, ואני אומר זאת מעבר לשיקול הפוליטי, אלא אתה צריך להקדיש את מיטב המשאבים של משרדך לעיירות הפיתוח, ליישובי הצפון וליישובי הנגב.

היו"ר א' שוסטק:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המערך):

אדוני סגן ראש הממשלה, הרשה לי לעדכן אותך. יש הבדל בין קריית-שמונה לקריית-ארבע. ההבדל מבחינת הסיוע של משרד השיכון למי שהולך לגור בקריית-שמונה לעומת הסיוע לזה שהולך לקריית-ארבע הוא 4 מיליון שקל לטובת קריית-ארבע. אם כן, מה שאמרת אינו מדויק לחלוטין. לגבי יישוב קהילתי ביהודה ובשומרון לעומת יישוב קהילתי בצפון — כאן אתה צודק. יישוב עירוני בקריית-ארבע נהנה מהעדפות

ההחלטה, שנועדו למנוע הפצת הנשק הגרעיני במזרח התיכון: ב. ישראל הגישה הצעת החלטה בעצרת האו"ם בשנת 1980, ובה קריאה למדינות האזור להקים אזור מפורז מנשק גרעיני במזרח התיכון: ג. מדיניותה של ישראל מרשתת על אמונתה, כי הדרך היעילה ביותר למניעת הפצתו של הנשק הגרעיני באזור ולהשגת פירוז האזור מנשק היא עליית ניהול משאומתן ישיר בין מדינות האזור, במגמה לאמץ הקדר בדומה למה שהושג בהסכם לפירוז ארצות אמריקה הלטינית בשנת 1967, ובדומה למה שהושג בהסכם לפירוז אזור הדרום-פסיפיק בשנת 1985.

אנחנו נתנו לכך ביטוי כפורומים בין-לאומיים, ואשמח מאוד אם מדינות ערב תסכמנה למשאומתן ישיר עם ישראל כדי להגיע לפירוז המזרח-התיכון מנשק גרעיני.

לאור עמדות אלה, אני מציע לכנסת להסיר את הצעתו של חבר הכנסת מאיר וילנר מסדר-היום.

היו"ר א' שוסטק:

חברי הכנסת, אנו חוזרים לשאלות בעל-פה.

אני מזמין את חבר הכנסת יאיר צבן להעלות שאלתא בעל-פה מס' 147 בנושא: יישובי הנגב והגליל. בבקשה.

יישובי הנגב והגליל

יאיר צבן (מפ"ם):

אדוני היושב-ראש, ביום 3 במרס 1986 פורסמו בשמו של השר גר יעקבי נתונים המעידים על קיפוח יישובי הנגב והגליל לעומת ההתנחלויות ביהודה ובשומרון, וזאת נוסף על העדפות אחרות, שלהן אחראים משרדי ממשלה אחרים. הסיוע למשפחות חסרות דיור ביהודה ובשומרון גבוה פי 1.5; מחיר הקרקע בתוכניות "בנה ביתך" ביהודה ובשומרון נמוך בהרבה.

ברצוני לשאול:

1. האם מאשר השר את העובדות הנ"ל?

2. לנוכח מצבם של יישובי הצפון ועיירות הפיתוח, האם מוכן השר לפעול להעדפתם של אלה על פני ההתנחלויות ביהודה ובשומרון?

תודה רבה.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. אני מזמין את שר הבינוי והשיכון להשיב על השאלתא.

שר הבינוי והשיכון ד' לוי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להשיב על השאלתא של חבר הכנסת יאיר צבן:

הסיוע הניתן לזכאים ביישובי הגליל והנגב ובערי פיתוח וזה לזה הניתן לזכאים ביהודה ובשומרון, מוכן שהוא מחולק לשלוש קבוצות — כדן ערי הפיתוח המחולקות לשלוש קבוצות, לרבות היישובים ביהודה ובשומרון — ובהתאם לכך ניתן הסיוע. אשר למחירי הקרקע, אני יזמתי ועדה בין-משרדית שתדון בסוגיה הזאת, כדי להשוות את התנאים בגליל, בנגב ובערי הפיתוח לאלה הניתנים ביהודה ובשומרון. ועדה בין-משרדית בראשותו של ראש הממשלה הקימה ועדת מנכ"לים. זו דנה בסוגיה זו והגיעה זה אחד להמלצות אלה,

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אנחנו מתחילים לחשוד.

עובדיה עלי (הליכוד):

אני מקיים את זה הלכה למעשה בניגוד לאלה היושבים
בין גדרה לחדרה, ורוב הטוענים אינם יושבים בערי הפיתוח.

לגופו של עניין אבקש מכבוד השר להשיב לי: האם זה
נכון שמרבית ההשקעות ביהודה ובשומרון מושקעות בבניית
תשתית — — —

אורה נמיר (המערך):

בעפולה בונים כמו ביהודה ובשומרון, רק שם.

עובדיה עלי (הליכוד):

רבותי, לפחות תקשיבו. לאיש לא יזיק להקשיב.

אבקש לשאול פעם נוספת את כבוד השר: האם נכון הדבר
שמרבית ההשקעות ביהודה ובשומרון מופנות לבניית תשתית,
והאם נכון שחלק הארי של הדירות שנבנו ביהודה ובשומרון,
למעלה מ-80%, נקנו ונרכשו, בו בזמן שביישובים אחרים
בארץ התמונה שונה, לצערנו?

היו"ר א' שוסטק:

תודה. אני מזמין את כבוד השר הביני והשיכון להתייחס
לשאלות.

קריאות:

שר הביני והשיכון ד' לוי:

אדוני היושב-ראש, הנה, דרך שאלות נוספות פתחו
החברים בוויכוח אידיאולוגי, בעצם הרי אפשר להעלות את
הנושא הזה כהצעה לסדר-היום בכנסת, וככל שירכו בהצעות
יהיה מעניין מאוד לקיים בכנסת דיון בנושא.

אשר לקרקעות, אף שזה לא — — —

יגאל כהן (הליכוד):

שר הביני והשיכון ד' לוי:

תרשה לי, חבר הכנסת יגאל כהן, תהיה היחם, בבקשה.

אף שעניין הקרקעות אינו בסמכות משרדי אלא בתחום
מינהל מקרקעי ישראל — יהודה ושומרון, וזו רשות אחרת,
יזמתי את ההצעה ואת הכלי שדרכו נביא לאותה השוואה, ריש
המלצות שנתקבלו פה אחד, ובמקום לברך שוב מנחים.

אני רוצה לומר, אדוני היושב-ראש, שבעיית ההגירה מערי
הפיתוח היא עניינה של הממשלה כולה, העליתי לא אתה את
הנושא הזה בממשלה, והאחריות מחייבת את כלנו. הניסיון
להפיל על ראשי את האחריות של הממשלה כולה, שכתוצאה
ממדיניותה הכלכלית קרה השבר החברתי — הוא התפרקות
מאחריות וחיפוש קורבן.

יאיר צבן (מפ"ם):

אתה צודק.

שר הביני והשיכון ד' לוי:

יישבו אנשים ויעשו חשבון נפש כמה הם תומכים, מתי הם
תומכים, ואם תהיה הצעה, אשיב על כל הצעה לסדר-היום.

חיים רמון (המערך):

שר הביני והשיכון ד' לוי:

בעניין זה אני קורא לחברי הכנסת: זה נושא שבו הכנסת

לעומת קריית-שמונה. אני מחזיק בידי את הדוח של משרד
העבודה והרווחה בשאלת התעסוקה. בעיקר, אדוני סגן ראש
הממשלה, בית-שאן, בין השנים 1980 ל-1984, היה מאזן
הגירה שלילי של 7.3%. זה מספר רשמי של שר בממשלת
ישראל, שר מהליכוד, מהרות, אומנם ממחנה אחר אבל מהרות.

היו"ר א' שוסטק:

היכן השאלה?

חיים רמון (המערך):

תיכף אשאל.

בבית-שאן נבנו לאחרונה כ-50 יחידות דיור בשטח של 54
מ"ר כל אחת. האם אדוני איננו חושב שצריך להפסיק לבנות
בבית-שאן דירות מסוג זה ולהתחיל לבנות שם דירות
בסטנדרטים של יהודה ושומרון? האם אדוני איננו חושב
שצריך לעשות הכול למען הפסקת מאזן ההגירה השלילי
מעירות הפיתוח? הדבר יוכל להיעשות רק על-ידי יצירת
תנאים טובים בהן יותר מאלה שביהודה ובשומרון. בעיקר
כיישובים הנמצאים, למעשה, במרכז הארץ מכל בחינה שהיא?

היו"ר א' שוסטק:

תודה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת עובדיה עלי.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, ההתיישבות ביהודה ובשומרון נשענת
על הבסיס של הציונות, והציונות דיברה על עומק אסטרטגי,
על פיזור אוכלוסין, על יישוב ארץ-ישראל, לדעתי, חוסר יושר
אינטלקטואלי הוא לבוא ולהשוות את ההתיישבות ביהודה
ובשומרון עם ערי הפיתוח, ולנסות לשפוט את תושבי ערי
הפיתוח ותושבי שכולות המצוקה כתושבי יהודה ושומרון,
כאלו מצוקתם נובעת מההשקעות המיותרות, כדברי אלה
המתנגדים להתיישבות ביהודה ובשומרון כשל העובדה
שמשקיעים שם כספים.

אני מציע לכל מי שטוענים את הטענות — — —

היו"ר א' שוסטק:

אתה לא יכול להציע, אתה צריך לשאול.

עובדיה עלי (הליכוד):

אני אשאל בסוף דברי. אני אשאל כפי ששאלו חבר הכנסת
יאיר צבן וחבר הכנסת חיים רמון.

כשבונים תקציב, כדאי לראותו כמדיניות, ואפשר לשאול
שאלה על כל תקציב ככל משרד ממשלתי. אבל אסור לבוא
ולקחת חלק מסרים, דווקא ערי הפיתוח או שכונות המצוקה,
ולנסות לעשות תרגילים פוליטיים, ולנסות לשפוט אוכלוסיות
זו בזו. אני חושב שבכך גם כורחים את הענפים שעליהם
מושחת הבסיס האידיאולוגי של כל ערי הפיתוח בארץ.

עכשיו אני רוצה לשאול את כבוד השר: האם זה נכון
שמרבית ההשקעות ביהודה ובשומרון מושקעות — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר א' שוסטק:

חבר הכנסת עובדיה עלי, אני מבקש שתפנה אלי ואל תפנה
לחברי הכנסת.

אורה נמיר (המערך):

עובדיה עלי (הליכוד):

רבותי, הרי איש לא יחשוד בי שאני נגד התיישבות בערי
הפיתוח.

רפורמי או בגיור קונסרכטיבי, כך שאדם שבא כיהודי לארץ על-פי חוק השבות ונהנה מכל הזכויות של יהודי — רק במשרד הפנים הוא חדל להיות יהודי, כי אתם נותנים את הסמכות למישהו שאיננו מכיר בתעודות גיור של זרם אחר. זה סותר במפורש את כוונת חוק-השבות, ואיננו דומה למה שאתם מתכוונים בנושא של הכדורסלנים.

אם אדם מגיש תעודה וחושדים שהתעודה זויפה, יש מקום לבדוק את העניין, אבל בית-דין רבני אינו קובע בעניין זיוף. תעביר את זה למשטרה, תעביר את זה למישהו אחר. אל תעביר את זה לבית-דין רבני שאיננו מוסד חוקר. הוא יקבע אם התעודה כשרה אם לא? אם יש זיוף, אנא, תלכו למשטרה.

אני מבין שאתם החלטתם לשנות את חוק "מיהו יהודי" בניגוד להחלטת הכנסת, בניגוד לדעת הרוב המכריע של הבית, בניגוד לדעת הרוב המכריע של הציונים, ואתם נתלים בחוק שאיננו נוגע לדבר.

הייתי מבקש מאוד משר הפנים להשיב לי: האם כל תעודת גיור עוברת לבית-הדין הרבני? האם הופנו לבית-דין רבני תעודות גיור של רפורמים וקונסרכטיבים מארצות-הברית שעלו ארצה כיהודים על-פי חוק השבות? מה היתה תשובת בית-הדין הרבני ואיך פעל משרד הפנים לאחר שקיבל את התשובה מבית-הדין הרבני?

היו"ר א' שוסטק:
תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המערך):
אדוני השר, גל העלייה הנוכחי מביא עמו הרבה מקרים כעיתיים. משרד הפנים מגלה נוקשות בנושאים הומניטריים הקשורים בכואם של הורים אל ילדיהם ושל ילדים אל הוריהם. הנושא עדין, וכבר העליתי אותו פעם אחת, והמקרים לא באו על פתרונם.

אני שואל אותך, כבוד השר, אם אתה מוכן להקים ועדה, לא משרדית אלא ציבורית, של אנשים בקיאים שיבדקו את המקרים, יתוו דעה וימליצו ולא ישאירו נושאים, שהם נושאים אנושיים מדרגה ראשונה, לגישה הנוקשה והכירורגית של הפקידים הממונים על הנושא?

היו"ר א' שוסטק:
רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):
כבוד השר, גיור הכדורסלנים הוא פרשה בפני עצמה, אבל אנחנו מדברים על משפחות — ושמענו על הנושא הזה כאן פעמים מספר — שמגיעות לארץ ומצהירות על יהדותן, כי אם לא כן הן לא היו עולות ארצה. ייתכן שהן משתייכות לחוג שאולי לא מקובל על אדוני השר, אבל הם יהודים לכל דבר והם מצהירים שהם יהודים. פקידך, שאתה מצהיר שהם לא פועלים כרובוטים, מוצאים לנחון להעביר אותם לבדיקה לבית-דין רבניים.

אני מבקשת בכל זאת לדעת אם אתה יכול לצטט את הסעיף בחוק שלפיו אתה עושה את זה, לאחר שהנושא של גיור כהלכה נפל כאן כבר פעמים מספר, וכל פעם ברוב יותר גדול.

היו"ר ח' גרוסמן:
אבקש מכבוד שר הפנים להשיב.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הערה לסדר, ברשות המזכירה.

כולה צריכה לקיים דיון יסודי, ואשמח מאוד להשתתף בו. תודה.

רב שילנסקי (הליכוד):
אדוני השר, אני מאחל לך שתוכה לבנות את ארץ-ישראל, ושהם ימתחו ביקורת. ארץ-ישראל נבנית.

חיים רמון (המערך):

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר א' שוסטק:

אנו עוברים לשאלתא בעל-פה מס' 158 של חבר הכנסת חיים רמון בנושא: אישור מסמכי גיור של עולים על-ידי בית-דין רבני. השאלתא מופנית לשר הפנים. בבקשה, חבר הכנסת חיים רמון.

158. אישור מסמכי גיור של עולים על-ידי בית-דין רבני

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, נתפרסם כי פקיד הרישום במשרד הפנים מפנים מסמכי גיור של עולים לאישור בית-דין רבני.

רצוני לשאול את כבוד השר:

א. האם ידוע לשר על התופעה של סירוב פקיד הרישום במשרדו לרשום עולים כיהודים על-פי הודאתם?

ב. האם לפקיד הרישום במשרד הפנים יש שיקול דעת בנושא? מי מפקח על שיקול דעת זה?

ג. בהתאם לאיזה נוהל חוקי מופנים מסמכי הגיור לבית-הדין הרבני, והאם אין בכך משום עקיפתו של חוק השבות?

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. כבוד שר הפנים, אבקש להשיב על השאלתא.

שר הפנים י"ח פרץ:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, לשאלה א': התשובה חיובית. הנוהל קיים במשרד הפנים שנים רבות.

לשאלה ב': איננו מצפים מפקיד הרישום של משרד הפנים שיפעלו כרובוטים. אם מתברר להם כי הודעות על פניהן מעוררות ספקות, הם מוסמכים לבקש ידיעות או מסמכים לתמיכה בהודאה, וזאת על-פי סעיף 19(א) לחוק מרשם האוכלוסין, התשכ"ה — 1965. לדוגמה אציין, את הפרשיות המוכרות של גיורי כדורסלנים.

לשאלה ג': אשר לרישא, ראה תשובתי על השאלה הקודמת. אשר לסיפא של שאלה זו, אין מדובר בפעולה על-פי חוק השבות אלא בפעולה על-פי חוק מרשם האוכלוסין.

היו"ר א' שוסטק:

תודה רבה. רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המערך):

אדוני השר ציין את מקרה הכדורסלנים. לפי מיטב ידיעתי, היה שם עניין של זיוף, מה שהכנתי מתשובת השר הוא, שפקיד משרד הפנים מקבלים תעודת גיור ומעבירים אותה לבית-דין רבני. בית-דין רבני במדינת ישראל איננו מכיר בגיור

שפנו לבתי-דין רבניים ומה פסקו להם — לא ידוע לי. יכול להיות שפנו, יכול להיות שלא פנו. לא ידוע לי.

חיים רמון (המערך):

— — — על-ידי משרד הפנים?

היו"ר ח' גרוסמן:

אין קריאות ביניים כאשר ניתנת תשובה על שאלתא בעל-פה.

שר הפנים י"ח פרץ:

לא ידוע לי, אני מוכן לבדוק. יכול להיות שיש מקרים כאלה. אני לא בקי בכל המקרים שהיו.

לשאלתו של חבר הכנסת ארצי — חבר הכנסת הנכבד מציע להקים ועדה. אני מוכן לבדוק את הנושא. אני רק חייב למחות על הביטוי "הגנישה הנוקשה של פקידי משרד הפנים". גישתם היא עניינית על-פי החוק. היא אינה נוקשה, ובתור שכזאת היא הומניטרית בהחלט.

לחברת הכנסת עדנה סולודר — עד כמה שידוע לי, היו מקרים שמשרד הפנים הפנה תעודות גיור לבתי-דין רבניים כדי שהן תוכנה כתעודה ציבורית. לא ידוע לי על מקרים שאנשים הצהירו בתום לב על יהדותם והצהרתם היתה מספקת. שכן, בחוק מרשם האוכלוסין כתוב במפורש, שאם יש יסוד סביר לחשש שהצהרה אינה בתום לב, זכותו של הפקיד לחקור, לדרוש ולשאל. אבל, בכל מקרה שהצהרה היתה מספקת, לא ידוע לי שהפנו מקרים כאלה לבתי-דין. ידוע לי שבמקרים של תעודות, הן הופנו לבתי-דין, אבל על הצהרות בתום לב לא ידוע לי.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה.

ח. שאלות ותשובות

בעלי הקרקע ולמשרד השיכון, האחראים לפיתוח ולתשתית המקום.

2. שאלה זו נוגעת בהחלט למשרד הפנים — תוכנית מתאר לדליית-אל-כרמל אושרה בשנת 1978. התוכנית המפורטת להקמת השכונה לחיללים משוחררים נדונה ואושרה על-ידי הוועדה המחיתית לתכנון ולבנייה למחוז חיפה ביום 28 באוגוסט 1984, ופורסמה ב"לוקט הפרסומים" התשמ"ה, עמ' 1899, ב-18 באפריל 1985. על סמך אישור זה נתאפשר לוועדה המקומית לתכנון ולבנייה רכס-הכרמל, אשר במרחב התכנון שלה נמצאת השכונה, להוציא היתרי בנייה לכל דורש.

1937. מועצה מקומית נפרדת לכפר מזרעה

חבר הכנסת ע' דראושה שאל את שר הפנים ביום ט"ו באדר א' התשמ"ו (24 בפברואר 1986):

הכפר מזרעה שיין למועצה האזורית מטה-אשר. בכפר חיות מעל 2,500 נפשות, ויש בו ועדה נבחרת מהתושבים. מרבית חברי הוועדה, שמשקפים את דעת רוב התושבים, מתנגדים להמשך השתתפות במועצה האזורית. הם מבקשים להקים להם מועצה מקומית נפרדת.

נציגי התושבים מעלים תלונות רבות לגבי רמת השירותים שהם מקבלים במסגרת המועצה האזורית מטה-אשר.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם מוכן משרד הפנים להקים מועצה מקומית בכפר?

היו"ר ח' גרוסמן:

מה זה ברשות המזכירה? זה צריך להיות ברשותי.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מאתר שעכשיו התחלפו היושבים-ראש, אני מבקש להעיר שנהוג, כאשר יש שאלתא בעל-פה, את שתי השאלות הנוספות נותנים לחברים-מסיעות אחרות. במקרה זה, גם השואל וגם שתי השאלות הנוספות היו של אנשי אותה סיעה.

היו"ר ח' גרוסמן:

ההערה באה קצת באיחור. כי הצטרפת להעיר זאת ליושבי-ראש הקודם. עכשיו כבר אי-אפשר להשיב את זה. אבקש משר הפנים להשיב.

שר הפנים י"ח פרץ:

לחבר הכנסת רמון: שוב אני מצטט את סעיף 19(בא). שבו נאמר שיש אפשרות לוודא את יהדותו של אדם לגבי חוק מרשם האוכלוסין בשני אופנים: על-ידי תעודה ציבורית, ואם התעודה הציבורית אינה מספקת, או אין תעודה ציבורית כזאת — על-פי הודעתו. על-פי החוק הזה יש אפוא לרושם אפשרות או להסתפק כתעודה ציבורית או להסתפק בהודעה שלו. לרושם יש ממילא אפשרות לדרוש תעודה ציבורית, ואם הוא דורש תעודה ציבורית, הוא דורש. דבר על-פי החוק.

כל תעודת גיור שמובאת מתוך-לארץ — ולא חשוב של מי היא, של בית-דין אורתודוקסי או של בתי-דין אחרים — לכל תעודה כזאת אין תוקף משפטי של תעודה ציבורית. לכן כל תעודה, בלא יוצא מן הכלל, מופנית לבית-דין לקבל אישור על תקפותה.

לשאלתן הנוספת, אם ידוע לי על מקרים של גיור רפורמי

היו"ר ח' גרוסמן:

אבקש משר הפנים להשיב על שאלותיהם.

1873. שיכונים לחיילים משוחררים
בדליית-אל-כרמל

חבר הכנסת י' צבן שאל את שר הפנים ביום ג' באדר א' התשמ"ו (12 בפברואר 1986):

בשנת 1978 הוכרו על הקמת שיכונים לחיילים משוחררים בדליית-אל-כרמל. הוקצתה חלקת קרקע למטרה זו ונפתחה במועצה המקומית הרשמה לדיוור.

שאלות:

1. מדוע לא נבנו עד היום השיכונים האמורים?

2. האם קיימת תוכנית מתאר למועצה המקומית דליית-אל-כרמל, והאם מוענקים רישיונות בנייה לתושבים?

3. האם נכון כי, עקב האמור לעיל, נאלצים חיילים משוחררים להישאר בלא קורת גג?

4. מה נעשה על-ידי משרדך כדי למצוא, דיור הולם לחיילים המשוחררים תושבי דליית-אל-כרמל?

שר הפנים י"ח פרץ:

1, 3, 4. יש להפנות שאלות אלה למשרדים הממונים על תחומים אלה, והם: משרד החקלאות, מינהל מקרקעי ישראל.

2. אם כן — כיצד ומתי?

תשובת שר הפנים י"ח פרץ:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

הכפר מזרעה הוא יישוב שאינו שיתופי כתחום המועצה האזורית מטה אשר ומונה כ-1,890 תושבים.

היישוב מקבל שירותים מוניציפליים מהמועצה האזורית, כגון: פינוי אשפה, כיוב, תאורת רחובות, כבישים פנימיים, חינוך, אף-על-פי שהבחירות לוועד המקומי התקיימו ביום 7 במאי 1985, עדיין לא נבחר יושב-ראש לוועד. בהתאם לאמור בצו המועצות המקומיות (מועצות אזוריות), מונה יושב-ראש הוועד עליידי יושב-ראש המועצה האזורית, אך למרות זאת לא מתקיימות ישיבות סדירות, בגלל היעדרות עקבית של כמה חברים.

תפקודו של הוועד לוקה בחסר, ומטלות שונות, כגון גביית מסים, אגרות, מים וכיוצא באלה, מבוצעות על-ידי המועצה האזורית.

הפרדת היישוב והקמת מועצה מקומית יחייבו הקמת מנגנון נפרד והוצאות מרובות יותר, שתושבי הכפר לא יוכלו לעמוד בהן. מה עוד שטיב השירותים לא יעלה כתוצאה מכך. זאת ועוד, מגמת משרד הפנים היא לאחד רשויות מקומיות קטנות לרשות מקומית אחת גדולה ולא להיפך.

לאור כל האמור לעיל נראה לנו כי אין מקום, לפחות בשלב זה, לשנות את המצב הקיים.

1978. צו גירוש מהארץ למנהיגת

כת אנדה מרגה

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את שר הפנים ביום כ"ט באדר א' התשמ"ו (10 במרס 1986):

הכת אנדה מרגה היא מהכחות המיסטיות המסוכנות ביותר. היא מחנכת לשימוש בדרכים אלימות כאמצעי להשגת מטרותיה, לרבות שימוש בנשק חם.

כארץ הוציאה הכת עלון בשם "אושר עליין". זה הופץ כמרכזי בירושלים, כרמתי'ן ובחיפה, ובו היא קוראת לחבריה ללחום ולמות למען האידאולוגיה שלה, וכן לבצע מדיטציה בעזרת גולגולות אדם וריקודים בבתי-עלמין. על מנהיגת הכת סטפני סלפמן הוצא צו גירוש מהארץ.

אורך אם תשיב לשאלתי:

האם הוצאה לפועל פעולת גירוש מנהיגת הכת?

שר הפנים י"ח פרץ:

לצערי הרב, הנ"ל טרם אותרה, אך נמשכים המאמצים לאתר.

היו"ר ח' גרוסמן:

רשות לשאלה נוספת לחברת הכנסת עדנה סולודר.

עדנה סולודר (המערך):

כידוע, התורה של כת האנדה היא אלימה מאוד והשפעתה היא בעלת משמעות. האם משרד הפנים פועל בנושא הזה יחד עם המשטרה והייתכן שכל כך הרבה זמן עבר ועדיין לא אותרו המנהיגה וחלק ממאמיניה?

שר הפנים י"ח פרץ:

אין לי ספק שנעשים חיפושים בעזרת המשטרה. למשרד הפנים אין לא צוות ולא מיומנות כדי לאתר אותם. כל החיפושים נעשים ודאי רק דרך המשטרה.

2011. העלאת מסי ארנונה ביישובי מטה-יהודה

חבר הכנסת מ' פלד שאל את שר הפנים ביום ז' באדר ב' התשמ"ו (18 במרס 1986):

המועצה האזורית מטה-יהודה הודיעה לכל היישובים במרחב שיפוטה על העלאת מסי ארנונה בשיעור של 28%. המשמעות היא תוספת של 46.5% על מחירי הבסיס, החלים מיום 1 באפריל 1985. החלטה זו התקבלה ב-2 בספטמבר 1985 והופצה ב-5 בו.

אבקש לשאול את השר:

1. האם אישר משרד הפנים העלאה זו במסי ארנונה?

2. האם העלאה זו אינה עומדת בסתירה לעקרונות החוכנית הכלכלית שהממשלה שוקדת על הגשמתה?

3. האם מוכן השר להורות להרשויות המקומיות להימנע מהעלאת מסים בתקופה שבה מתבצעת התוכנית הכלכלית?

שר הפנים י"ח פרץ:

1. העלאה זו במסי ארנונה אושרה על-ידי כ"ט בכסליו התשמ"ו, 2 בדצמבר 1985, לאחר שהמועצה האזורית מטה-יהודה קיבלה החלטה על כך ביום 2 בספטמבר 1985.

2 ו-3. שיעורי הארנונה הכללית במועצה האזורית מטה-יהודה היו נמוכים באופן יחסי לשאר הרשויות המקומיות. העלאת המסים באה לחקן עיוות בלבד, ואין בה כל סתירה למדיניות הכלכלית. נהפוך הוא, החיקון בא לסייע לתוכנית הכלכלית.

בתקציב המדינה הוכאה כחשבון העלאת מסי הארנונה ברשויות מקומיות כ-170%. על סמך עובדה זו נקבע תקציב משרד הפנים ותושבו תקציבי הרשויות המקומיות. כל הצעה להורדת הארנונה חייבת להציג אלטרנטיבה אחרת למימון הפער שנוצר. נושא העלאת שיעור הארנונה נדון פעמים מספר בוועדות הכספים והפנים של הכנסת, וכן כשאלתא בעל-פה, ולאחרונה אף נמצא בדיון מחורש בוועדת הפנים והכספים של הכנסת.

ליסכוס, יש לזכור: יותר ארנונה — יותר שירותים, ובעיקר לאור קשה-היום.

היו"ר ח' גרוסמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת מתתיהו פלד.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

אני מניח שידע לשר שנהוג ברשויות מקומיות, לרבות הרשות המקומית שבשמה נקבתי בשאלתא, להציע לתושבים לשלם מראש ובתחילת השנה את כל הארנונה, ועל-ידי כך להימנע מהצורך להוסיף על המס במקרה שתחול העלאה במסים. בפועל, האישור אשר נתח לעלאת הארנונה מתפרש על-ידי הרשות המקומית כאילו זה פוטר אותה מן ההתחייבות שלה כלפי אלה שהעדיפו לשלם מראש את כל חשלוס הארנונה, והם נתבעים להוסיף על כך, אף שבתחילת השנה נאמר להם שאם ישלמו מראש, הם יהיו פטורים מכל העלאת אפשרית. האם אתה מוצא שזהו פירוש נכון של האישור אשר נתח?

שר הפנים י"ח פרץ:

מה יהיה במקרה שראש רשות קבע מסי ארנונה בשיעור מסוים שכלל וכלל אינו תופק את המציאות ואח הנדרש, והוא הצהיר כי מי ישלם מראש יהיה פטור מכל מיני העלאות, ולמעשה, בשטח, במשך הזמן מתברר שהמסים הללו אינם חופפים את המציאות, והרשות איננה מסוגלת להגיש את

לפני הריאיון הוקרנה על מסך הטלוויזיה תמונת עירום קבוצתית מתוך המחזמר, ומר עברון הקדים את הריאיון בהשמעת דברי ביקורת כלפי המועצה, ואלה חזרו ונשנו במהלכו.

מר עברון לא הוזמן את נציג המועצה לביקורת סרטים ומחזות כדי להביא לצופים את עמדת המועצה ונימוקיה.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם נכון ומתקבל על הדעת להקדיש על מסך הטלוויזיה תמונה מתוך מחזה שהצגתו נאסרה?

2. האם ייתכן שטלוויזיה ממלכתית תאפשר למראיין להשמיע דברים כלפי גוף ציבורי הממונה עליידי הממשלה ופועל בכוחו של החוק?

3. האם אי-הזמנת נציגי המועצה לשמיעת נימוקיה תואמת את כללי האתיקה הבסיסיים ואת חופש הביטוי, שביסודו בא להבטיח הגשת מידע מלא ושלם לציבור, ולא מידע ודעה חד-צדדיים?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הקרנת תמונה דוממת אינה דומה כלל להעלאת מחזה על הבימה. חזק מזה, כיצוד, אין למועצה לביקורת סמכויות על שידורים.

2. ביקורת מותרת, ובלבד שהדבר ייעשה בדרך-ארוך.

3. כיום כ"ג באדר א' התשמ"ו, 10 במרס 1986, שודרו דברי תגובה של יושב-ראש המועצה.

1954. התגברות מעשי רצח והתאבדות

בקרבת הנוער

חבר הכנסת ר' כהן שאל את שר החינוך והתרבות כיום כ"ד באדר א' התשמ"ו (5 במרס 1986):

לנוכח ריבוי מעשי הרצח, ההתאבדות וניסיונות ההתאבדות בקרב הנוער, ובהם כמה מקרים טרגיים במיוחד, קיימת סכנה מדאגה כי הדבר יוכל לחזור על עצמו ואף להתפשט באוכלוסיית נוספות.

אבקש לדעת:

1. האם יש במשרדך גורם המקבץ מידע ומנתח את הסיבות והמניעים לאירועים מן הסוג הזה?

2. אם כן — מהו ההסבר לתופעות? אם לא — האם יש מוסד חלופי שמוכשר לטפל בנושא?

3. האם קיימת, להערכתך, סכנה ממשית שהתופעות יימשכו ואף יתפשטו, וכיצד יש כוונתך לטפל בכך?

3. האם בדעתך להנחות את מוסדות החינוך ובתי-הספר להגיב על האירועים, ואם כן — כיצד?

שר החינוך והתרבות י' נבון:

1. התשובה חיובית. השירות הפסיכולוגי-הייעוצי במשרדנו מרכז את המידע וההתערבויות הקשורות במצבי לחץ ומשבר. במסגרת זו נעשות פעולות הקשורות בתגובות שעוררו מעשי הרצח וההתאבדותות, שאליהן מתייחסת השאלתך.

לפי הצעת השירות הזה, שכראשי תיבות קרוי שפי" — השירות הפסיכולוגי-הייעוצי, הוקמה, עוד לפני ההתרחשויות האחרונות, ועדת מומחים הכוללת אנשי אקדמיה, פסיכולוגים ויועצים, אנשי חינוך, הוועדה החלה לקבץ מידע, להעריכו ולאחר סיבות אפשריות, והיא אמורה להגיש את המלצותיה למשרד עד סוף שנת הלימודים הזאת.

השירותים לאורחיה? מה צריך לעשות שר הפנים במקרה כזה? האם עליו לנצל את הפרצה בחוק, שאכן מאפשרת לו גם באמצע שנת התקצוב לאשר העלאת מסים על-מנת שהאזרחים יקבלו את השירותים המגיעים להם, או להיות "מרובע" ולומר: יקבעת ארנונה נמוכה, יסבלו האזרחים ובלבד שמה שקבעת יתקיים. אורכא, השב לי על השאלה הזאת, אדוני חבר הכנסת פלד. אני חושב שהתשובה מובנת מאליה.

מתתיהו פלד (הרשימה המתקדמת לשלום):

השאלה היא, האם יש כאן התחייבות חוקית או לא?

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה לשר הפנים. אני מבקשת משר החינוך והתרבות להשיב על שאלות של חברי הכנסת.

1848. החלטת על החלטת רוב משתתפי

כתבי-העת "עמדה"

חבר הכנסת ד' מנן שאל את שר החינוך והתרבות כיום כ"ד בשבט התשמ"ו (3 בפברואר 1986):

עורך ה"בוקר הזה" בקול ישראל, מר שלום קיטל, כתב לאחר ממשותתפי "עמדה", ב-26 בדצמבר 1985, מכתב כהאי לישנא: "לאחר שעיני עורכי ה"בוקר הזה" ברשימת משתתפי "עמדה" והחליטו להחליף את רוב החברים במדור, החלטנו, על דעת הממונים עלינו, שלא לשבץ אותך יותר במדור".

הנני מבקש לדעת:

1. מה הוא פירוש רשימת משתתפי "עמדה", ולמי בדיוק

נשלחו מכתבים אלו?

2. מי הם כדיוק ה"ממונים" המוזכרים במכתב, ומה היו שיקוליהם להחלטה?

3. מי האנשים החדשים המצורפים למדור?

4. מדוע לא תנקוט דרך נאותה ומכובדת יותר להסביר את העניין לנוגעים בדבר?

תשובת שר החינוך והתרבות י' נבון:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1 — 3. רשימת המשתתפים ב"עמדה" אינה דבר קפוא וקבוע. מומינים שיחות אצל עשרים וכמה בני-אדם במהלך תקופה מסוימת, ובמשך הזמן, מתוך הניסיון, חוללים לפנות אל כמה מן המשתתפים ולעומת זאת מוסיפים שמות חדשים, וכך המשרד שומר על רענונותו. לא מן הנמנע הוא שאנשים שהשתתפו במדור זה כעבר וכעת אינם משתתפים בו יחזרו להשתתף בו בעתיד. המערכת שומרת כל הזמן על גיוון מרכיבי מבחנת קשת הרעות והגישות.

מכתב כגון זה נשלח לאיש אחד, כיוון שהוא ביקש הנמקה בכחב מדוע אין מומינים אותו.

הממונים על עורך "יומן השבוע" הם מזכיר מערכת החדשות, מנהל חטיבת החדשות ומנהל הרדיו.

4. ניסוח המכתב אינו מוצלח, וההערה במקומה.

1953. ריאיון בטלוויזיה עם מפיק "הו כלכותה"

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר החינוך והתרבות כיום כ"ד באדר א' התשמ"ו (5 במרס 1986):

בעקבות החלטתה של המועצה לביקורת סרטים ומחזות שלא להתיר את הצגתו בארץ של המחזמר "הו כלכותה" על-ידי להקה אמריקנית, קיים מר רס עברון, במסגרת תוכניתו "זה הזמן", כיום 17 בפברואר 1986, ריאיון עם מפיק המחזמר, שהגיע לארץ כדי להופיע לפני המועצה, לאחר שזו הסכימה לרוץ כערעור שהוגש על-ידו.

נמסר לי, שהשתתפותו של עורך-הדין אהרון פאפו בתוכנית הרדיו "כל צבעי הרשת" הופסקה.

אודה לשר אם ישיב לי:

1. האם הדבר נכון?

2. אם כן — מה הסיבות להפסקת השתתפותו?

3. האם קיימת אפשרות שהנ"ל ישוב להופיע במסגרת התוכנית הזאת?

תשובת שר החינוך והתרבות י" נכון:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

מדיניותה של רשות השידור היא, שאין מבקרים זרוע אחת שלה בשידורי הזרוע האחרת. כלומר אין משדרים בטלוויזיה דברי ביקורת על הרדיו ולהיפך. עורך-דין אהרון פאפו לא קיבל עליו כלל זה, ולפיכך הופסקה השתתפותו. משקיבל עליו את הכלל, נחדשו שידוריו.

1971. תוכניות לימוד בנושא שוויון
המינים וההזדמנויות

חברת הכנסת ע' סולודר שאלה את שר החינוך והתרבות ביום כ"ט באדר א' התשמ"ו (10 במרס 1986):

במסגרת הגברת החינוך לדמוקרטיה נכללים גם החינוך לשוויון המינים ומתן הזדמנויות שוות לגברים ולנשים. לצורך זה חשוב למנוע, בין השאר, מגיל צעיר, הרבקה סטריאוטיפים נשיתים וגבריים.

בספרי לימוד שונים ניתן היה למצוא לאורך השנים חלוקת תפקידים מפלה ומגמתית בין האשה לגבר, שאינה מתאימה לחפיסתנו השוויונית לגבי חלוקת התפקידים במשפחה. ידועות מסקנות הוועדה למעמד האשה, שהקדישו, בין השאר, פרק גם לנושא החינוכי.

אודה לשר אם ישיב לשאלותי:

1. האם עוסק משרדך בנושא וכיצד?

2. האם עודכנו ושוננו ספרי הלימוד שבהם מופיעים דימויים שאינם הולמים חלוקת תפקידים שוויונית במשפחה?

3. האם הוכנו תוכניות לימוד מתאימות בנושא שוויון המינים ושוויון ההזדמנויות?

4. האם נערכו השתלמויות מורים ומחנכים בנושאים הנ"ל, והאם החלו לעסוק בהם כפועל בשיעורים בבתי-הספר?

שר החינוך והתרבות י" נכון:

1. התשובה חיובית. הוכן מסמך "קווים מנחים להתייחסות שווה לגבר ולאשה" אשר פורסם בחוזר המנהל הכללי מ"ד/6. תוכנית הלימודים עובדת בחינה מחודשת ואף ספרי הלימוד נכונים, במגמה לקדם את תהליך השוויון בין המינים.

2. כאמור, ספרי הלימוד עוברים תהליך של שינוי, ובדרכים אלה: בהצעות לפעילות ובאיוורים יש ייצוג של בנים ובנות כלי להבחין ביניהם. יכולה להיות דוגמה של בנים העוסקים בעבודות-בית ושל בנות העוסקות בבנייה. בתיאורי משפחה, האב הוא משתתף פעיל בחיי המשפחה.

הפנייה בספרי הלימוד נעשית בדרכים אלה: או פנייה בלשון רבים ועקיפת הצורך לפנות בלשון זכר או בלשון נקבה;

2. לדעת המומחים, אין בשלב זה אפשרות להצביע על סיבה ממשית שבגינה התופעות יימשכו. עם זאת, הופצו הנחיות לשירותי הייעוץ והפסיכולוגיה במערכת החינוך להגביר את הרגישות לתופעות מדיניות, אם יתרחשו, ולהיערך לטיפול הולם.

3. בעקבות ניסוח נייר-עמדה של השירות הפסיכולוגי-ייעוצי, ניתנו הנחיות לשירותים הפסיכולוגיים לחדר את אנשי החינוך להתייחסות הולמת לנושא על היבטיו השונים. גם בחוזר מנכ"ל הקרוב יודגש שוב נוהל ההתייחסות לילדים במצבי לחץ. תוך הדגשת ההיבטים הספציפיים של האירועים האחרונים, במידה שנגלה שיש מצבי לחץ.

אני רוצה להביע את דעתי האישית. אני סבור כי פרסום נרחב, מוגדל ומודגש של מקרי התאבדות עלול להביא לידי חיקוי. מוכן שאיני רואה דרך לאסור פרסומים כאלה. אך אם עורכי עיתונים ייתנו יד, צריך לוותר על פרסום כזה, או להקטין את ממדיו. ואני מעריך שקטן גם מספר התאבדויות.

הי"ר ח' גרוסמן:

רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת רן כהן.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני השר, גם היום אנחנו קוראים, לדאבונו, על ניסיון של שתי נערות, תלמידות כיתה י"א מחולון, לשים קץ לחייהן. למרבית השמחה, הניסיון הזה נכשל והנערות ניצלו. זה מתייחס לשאלה השנייה ששאלתי. האם הדבר הזה מצביע על סכנה של הימשכות ואף ריבוי תופעות מהסוג הזה?

באמצעות השאלה הזאת אני מבקש להבהיר בדברים וגם לשאול. אין זה מן ההכרח שלמעשי ההתאבדות יהיה קשר כלשהו אל בתי-הספר או אל הלימודים, אם כי במקרה שפורסם היום נראה כאילו יש קשר. כי הנערות הצהירו עליו.

השאלה שלי היא: האם נעשה ניסיון לאתר את המוקדים שבהם מתגלים מעשי התאבדות, או ניסיון להתאבדות? האם הסיבה לכך היא בבית-הספר, במערכת החינוך? האם יהיה איוזה תדרוך בנושא זה לא רק לבתי-הספר ולעוסקים בהוראה, אלא גם להורים, למשפחה ולסביבה?

שר החינוך והתרבות י" נכון:

כפי שאמרתי, בסוף שנת הלימודים נוכל לקבל חוות דעתם של המומחים העוסקים בנושא זה. במערכת החינוך יש 1,300,000 תלמידים המצויים בלמעלה מ-8,000 מוסדות. אני מניח, בלי שבדקתי זאת אישית, שיכולות להיות כאן סיבות שונות, חלקן נעוצות בבית-הספר וחלקן ודאי ברקע המשפחתי. בבעיות בבית או ברחוב. אי-אפשר כרגע לדעת זאת. אני מניח שכל מקרה הוא עולם בפני עצמו.

אני חוזר ואומר, כי לפי הערכתי יש כאן משהו שנוטה להתפתח בכיוון של גל. יש גל חטיפות ממין מסוים, יש גל פשיעות ממין מסוים ויש גל של התאבדויות. זה מופיע כנראה בגלים, ואני חושב שאילו הנענו למצב שבו לא היו מתפרסמות ידיעות כאלו, או לפחות לא כהבלטה, ייתכן מאוד שיצר החייקוי או המחשבה על רעיון התאבדות לא היו באים לעולם. אינני בטוח בזה, אבל כך אני מעריך. אוכל לתת לך תשובה ברורה יותר בעוד כמה חודשים.

1955. הפסקת השתתפותו של עורך-הדין
פאפו בתוכנית רדיו

חבר הכנסת י' נאמן שאל את שר החינוך והתרבות ביום כ"ד באדר א' התשמ"ו (5 במרס 1986):

3. האם בדעת כבוד השר לפעול כדי שתוכנית, אשר בזמנה עברה את כל שלבי הביקורת הפנימית, אומנם תוקרן, ואם כן — כיצד?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
1. התשובה שלילית.

2. ההחלטה נתקבלה — כך מוסרים לי מהנהלת רשות השידור — מתוך שיקוליו המקצועיים של המנכ"ל, לאחר שהתייעץ עם נציג פרקליטות המדינה, ההוראה שלו הייתה לערוך את התוכנית מחדש, כדי לסלק את הפגמים המקצועיים, המשפטיים והציבוריים שהיו במשדר כפי שהוכן.

3. רשות השידור תעלה תוכנית מתוקנת באותו עניין.

היו"ר ח' גרוסמן:
רשות לשאלה נוספת לחבר הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (מורשה):
בכל זאת ידוע לנו, אדוני השר, שההחלפה על התוכנית ועל ההתנגדות לשידור התוכנית הזאת באה מעובדי הטלוויזיה, הם הדליפו זאת לחברי כנסת, לאישים פוליטיים, אלה נזעקו כדי שלא לשדר את התוכנית ולבטל אותה.

הידיעה הזאת פורסמה בעיתונים, אני פשוט רוצה לדעת אם העניין נבדק. אם כן — האם התקיים כידור עם העובדים שעשו את המעשה הזה?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
מה נבדק?

אברהם ורדיגר (מורשה):
האם הידיעה דלפה מתוך הטלוויזיה דרך עובדי הטלוויזיה אל חברי הכנסת, ואלה פעלו כדי שלא להקרין את התוכנית?

שר החינוך והתרבות י' נבון:
חבר הכנסת ורדיגר, בימי חייו זכיתי למלא תפקידים שונים ודי מגוונים, תפקיד אחד לא אקבל על עצמי והוא — לבדוק מי הדליף לימי ומה. אינני מקבל על עצמי לבדוק מי הדליף איזו ידיעה, העובדה שיש אנשים פוליטיים שמתערבים ומטלפים ידועה לי ואני מקבל אותה. אנשים אלה מצויים בכל גוני הקשת של הבית הזה.

היו"ר ח' גרוסמן:
אדוני השר, חבר הכנסת אברהם ורדיגר לא היה נוכח באולם כאשר נמסרה לפרוטוקול התשובה על השאלתא שלו מס' 1953. הוא מבקש שתשיב לו עכשיו על השאלה.

שר החינוך והתרבות י' נבון:
(קרא את התשובה, ראה עמוד 2241).

היו"ר ח' גרוסמן:
חודה רבה לשר החינוך על התשובות.

או פנייה בלשון זכר, אך תוך הדגשה שהפנייה היא אל כלל הנמנים — כנים ובכנים.

3. תוכניות למקצועות לימוד מסוימים שוננו, כך לדוגמה המקצוע "מלאכה" בחטיבת הביניים מורכב עתה משילוב של פעילויות שהיו מיועדות לבנות בלבד — טקסטיל — עם פעילויות המיועדות לבנים — עץ ומתכת. גם במקצוע "ככלת הבית" השתנתה התפיסה הכללית של המקצוע ושונתה דרך הכתיבה של ספרי הלימוד. מעיסוק בנושאים שהיו, לכאורה, רק של נשים ושהפנייה בהן הייתה בלשון נקבה בלבד, הרי הנושאים עתה אופייניים לכל ניהול משק הבית.

במסגרת המקצוע "לימודי חברה" לחטיבה העליונה יש טיפול בנושא: "התפתחות האישיות ותהליך החברות". הדבר נעשה תוך התייחסות לעניין שוויון ההזדמנויות בין גברים לנשים.

הנושא זוכה לטיפול ולהתייחסות במסגרת התוכנית "חינוך לחיי משפחה וחינוך מיני". נבדקות עתה כמה תוכניות מיוחדות בנושא זה, שתופעלנה כ"תוכניות רשות".

4. במסגרת פעולות ההשתלמות של עובדי ההוראה, התקיימו בעיקר ימי עיון ליצירת מודעות, ונערך גם שבוע לימודים מרוכז לצורך זה. לקראת שנת הלימודים התשמ"ז מתוכננים שני קורסים שנתיים במרכזי השתלמות במכללות ושלושה קורסים נוספים במרכזי ההשתלמות שבאוניברסיטאות.

אשר לשיעורים בבתי-הספר, הופיעה תוכנית לחטיבת הביניים בסיוע התק"ם — התנועה הקיבוצית המאוחדת — ומשרדנו מעודד את המורים ללמוד, עוקב אחר דרך קליטתה כדי ללמוד את היתרונות והחסרונות של הכנת תוכנית לעומת שילוב יחידות ייחודיות לתוכניות קיימות.

1990. פסילת תוכנית הטלוויזיה "התבוללות"

חבר הכנסת א' ורדיגר שאל את שר החינוך והתרבות כיום כ"ט באדר א' התשמ"ז (10 במרס 1986):

בעיתון "חדשות" מיום י"ח באדר א' התשמ"ז (27 בפברואר 1986) נמסר, כי את התוכנית "התבוללות" העוסקת בנושא נישואי תערובת בין יהודים לערבים דחה מנכ"ל רשות השידור, לאחר שצפה בה לבקשתם של ד"ר ישראל פלג, חבר ועד המנהל, וחבר הכנסת יאיר צבן. כמו כן, נמסר כי מנכ"ל רשות השידור מתח ביקורת על עובדים בטלוויזיה שהזעיקו גורמים פוליטיים לצפות בתוכנית ולהתערב בעניין.

אודה לכבודו אם ישיבני:

1. האם דוות לכבוד השר על ההחלטה לפסול את התוכנית?

2. האם לפי דעת כבודו נעשתה הפסילה מתוך שיקולים ענייניים ואובייקטיביים, או משום שהתוכנית לא תאמה את השקפת עולמם של הפוסלים?

ט. הצעה לסדר-היום השמדת תוצרת חקלאית

עובדיה עלי (הליכוד):
גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, בשעה שכורחין את עץ האילן שעושה פרי — קולו הולך מסוף העולם ועד סופו.

היו"ר ח' גרוסמן:
אנו עובדים להצעה לסדר-היום בנושא: השמדת תוצרת חקלאית — מאת חבר הכנסת עובדיה עלי.

עובדיה עלי (הליכוד):
זה מטבע שחוק.

היו"ר ח' גרוסמן:
תסלת לי, השר הוא רק בראשית דבריו. קצת סבלנות.

שר החקלאות א' נחמקין:
את מידת האגרסיביות אני מכיר. אני מציע שלא להשתמש בה. אני עושה זאת בשיא הנימוס. בשביל מה ההתגרות? לאיזה צורך?

עובדיה עלי (הליכוד):
אל תחלק ציונים.

שר החקלאות א' נחמקין:
שוב אתה חוזר על כך?

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת, עובדיה עלי — — —

עובדיה עלי (הליכוד):
שישיב לענין.

שר החקלאות א' נחמקין:
אינני שואל אותך איך להשיב.

היו"ר ח' גרוסמן:
השר עוד לא התחיל להשיב. חכה, בבקשה, לחשובה.

עובדיה עלי (הליכוד):
הוא מחלק ציונים מי מבין ומי אינו מבין. גם לי יש הרבה ציונים לחלק.

שר החקלאות א' נחמקין:
תחלק.

היו"ר ח' גרוסמן:
גם חברי הכנסת מחלקים ציונים. והי זכותם.

עובדיה עלי (הליכוד):
האם לשר מותר לחלק ציונים?

היו"ר ח' גרוסמן:
אינני יכולה לומר מה מותר ומה אסור. יש לו רשות דיבור. הדבר היחידי שאני יודעת הוא שיש לשר רשות דיבור.

עובדיה עלי (הליכוד):
בזה את צודקת.

שר החקלאות א' נחמקין:
ההצעה הזאת, בעיקר החוק שהוצע, יש בו אבסורד. לי לא היתה כל התנגדות שתהיה החלטה בכנסת, במדינה שבה גובים מאות מיליוני דולרים, מיליארדים של דולרים מהאוכלוסיה כולה, שמתוך זה יוקצה חלק כלשהו לקניית תוצרת, לחלוקתה ולנתינתה בזול לאנשים שידם אינה משגת לקנות די הצורך למשפחתם במחיר מלא. יש בזה מן ההיגיון. אך לא יעלה על הדעת שהכנסת תחליט לחוקק חוק, או אפילו להציע הצעה, שמישהו חייב לתת את עמל כפיו חינוס לאחר. איך זה יעלה על הדעת? הרי זו ההצעה. דומה הרבה שיחליטו בכנסת שמי שיש לו מפעל — — —

יעקב שמאי (הליכוד):
התוצרת נורקת והמדינה משלמת עבורה כסף.

שר החקלאות א' נחמקין:
שמעתי ואני אענה לך.

ואין הקול נשמע — כך נאמר בפרקי דרבי אליעזר. וכל כך על שום מה? — על שום השחתת הפרי.

כך הדברים, רבותי חברי הכנסת, אך בתלוף העתים. מאז ימיו של רבי אליעזר נתמעטו הדורות ונתקוהו החושים ונאטמו אף האוזניים, ואין אנו שומעים את הקולות הללו שהולכים מסוף העולם ועד סופו ומצעים כנגד השחתת היבולים.

והקולות האלה המצעים אינם רק של הפרי המושחת לריק אלא גם של האנשים הללו, שכה נצרכים ליבולים: לפירות, לירקות, לביצים, ואין ידם משגת. ואולי קולם של אלה הנצרכים אינו נשמע באוזנינו כי קולם חלוש, כי הקול הוא קולם של קשישים, נצרכי סעד, ושל מוסדות צדקה — אכסניה של אנשים קשישים — ואלה כידוע קולם רפה, והרי אנו חיים בעולם ששולטת בו ההמולה תרתי משמע. ואולי קולם אינו נשמע משום שמדובר בחיילי צה"ל, שלהם יכולנו לתת חינוס אין כסף, או במחיר סמלי, מהיבולים המושמדים. אר לעיניים שכן וראות.

רבותי חברי הכנסת, השחתת הפרי והיבולים היא חטא שלא יכופר, והחטא כאמור הוא חטא כפול: חטא נגד אלה הזורעים וקוצרים ברמעה, ודואים את פרי עמלם יורד לטמיון; ופשע נגד אותם המייחלים לספיקי הפרי הזה, אך ידם אינה משגת.

אני פונה בזאת לעשות את הנחוץ והמועיל על-מנת להבטיח שבמדינת ישראל לא יושחת פרי — לא פירות ולא ירקות ולא ביצים.

ידעתי לי נימוקי משרד החקלאות, שלפיהם התוצרת החקלאית העודפת מושמדת בגין הצורך לשמור על רמת מחירים סבירה. אך, רבותי חברי הכנסת, והי שאלה שאפשר גם אפשר להתמודד עמה. אפשר לדאוג שחלוקת היבולים לא תפגע ברמת המחירים. לחלק תוצרת זו למוסדות ולחיילי צה"ל ולנצרכים בתכרה בלי שהתוצרת תגיע לשווקים הפתוחים. אם רצון יש — הנוסחה תמצא והדרך תאותר, בבחינת זה נהנה זה אינו חסר.

אני מבקש לדרך בהצעתו כמליאת הכנסת.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה רבה. אני אבקש משר החקלאות להשיב על ההצעה.

שר החקלאות א' נחמקין:
גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, בטוגיה זו דנו כאן לפני שבוע במסגרת הצעת חוק.

עובדיה עלי (הליכוד):
ונדון בה בעוד שיש חודשים — — —

שר החקלאות א' נחמקין:
כל ארבעה חודשים תעלה הצעה, כי לאחר ששמעתי את דברך, אני מצטער לומר שאתה, כפי הנראה, אינך מכיר את המטריה.

עובדיה עלי (הליכוד):
זו איננה חשובה.

שר החקלאות א' נחמקין:
אני אשיב כפי שאני מוצא לנכון.

יעקב שמאי (הליכוד):
הוא מאכל את האדמה בפרי, ולא את הרעבים.

שר החקלאות א' נחמקין:
מי הם הרעבים? השלישייה היושבת פה, או האחרים? נהניתי מאוד לראות אתכם.

אם למישהו יש בית-חרושת לנעליים, לא יעלה על הדעת שיאמרו לו: אם אינך מוכר את הנעליים בקצב המקובל עליך, אנא חן אותם חינם, מפני שיש אנשים שידם אינה משגת לקנותם.

יעקב שמאי (הליכוד):
המדינה משלמת כסף.

היו"ר ח' גרוסמן:
כל כך מעט חברי כנסת וכל כך הרבה רעש.

שר החקלאות א' נחמקין:
שמעתי, זה פשוט אינו נכון. אני אענה. אינני חייב לענות לפי הקריאה. אמרתי שאענה.

יעקב שמאי (הליכוד):

היו"ר ח' גרוסמן:
אני מצטערת, אצטרך לקרוא אותך לסדר, חבר הכנסת שמאי, זה לא יהיה נעים.

שר החקלאות א' נחמקין:
זה פשוט לא נכון.

יעקב שמאי (הליכוד):
המדינה משלמת כסף.

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת שמאי, אני אצטרך לקרוא אותך לסדר, אל תעמיד אותי במצב לא נוח.

שר החקלאות א' נחמקין:
בהחלט לא נכון.

כן גם לגבי חיילי צה"ל יש תקציב לצה"ל. איזה קשר יש בין עודף התוצרת לבין העובדה שנאכיל את חיילינו? אם יש תקציב צריך להגדיל אותו כדי שיינתנו להם כמה שהם צריכים. אין שום בעיה להאכיל את צה"ל ככל שהוא צריך. תקציב זה איננו יכול להיות על חשבון היצרנים.

ועכשיו אומר מה היא הבעיה.

יעקב שמאי (הליכוד):
מועצת הפירות לא קונה את הפרי וזורקת אותו?

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת שמאי.

יעקב שמאי (הליכוד):
השר משיב על ההצעה לסדר-היום.

היו"ר ח' גרוסמן:
לא שלך.

יעקב שמאי (הליכוד):
אומר חבר הכנסת עובדיה עלי בהצעתו לסדר-היום, שהתוצרת נזרקת והמדינה משלמת.

היו"ר ח' גרוסמן:
חן להשיב. חסלה לי, אינני מוכנה יותר. בבקשה.

שר החקלאות א' נחמקין:
אני מתאפק שלא לחלק עוד פעם ציונים.

יעקב שמאי (הליכוד):
למה?

שר החקלאות א' נחמקין:
למה מתאפק? מפני שגם לי יש אוזן מוסיקלית.

יעקב שמאי (הליכוד):
זו תשובה?

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת שמאי, אני קוראת אותך לסדר פעם ראשונה.

שר החקלאות א' נחמקין:
אני רואה חוסר היכרות מדהים עם הנושא.

עובדיה עלי (הליכוד):
זו התשובה?

שר החקלאות א' נחמקין:
לא, אני הרי מחכה שתגמור ואז אשיב.

אשר לנושא העומד לדיון: אין הפרי נקנה מכספי מדינה. הוא נקנה ממס שגובים מכל קילו תוצרת שנמכרת בשוק, כדי להוציא. עודפים לא נחוצים, כדי להוציא מזון מקולקל, כדי שלא להפיל את המחיר בשוק. אם המחיר ייפול בשוק, יהיה הדבר דומה בדיוק למה שקורה היום בשוק העבודה. אתם כל כך נלחמים, ובצדק, עד שמחר שכן העבודה יהיה שכן רעב. הרי אם זה יהיה רק היצע וביקוש, והביקוש יירד על פני ההיצע, המחיר יכול ליפול ממחיר הוצאות הייצור. שאתם לא תבינו ואח?

אם בשנה שעברה היינו מוציאים לשוק 200 מיליון ביצים, מחירן היה רבע מהוצאות הייצור, לא מהרווח לעבודה, לא מתמורת העבודה. הרי לא היתה כרייה, זו תוצרת מחכלה. לו היה מוסד שהיה אומר: אני קונה את התוצרת הזאת ורוצה לחלק אותה.

יעקב שמאי (הליכוד):
תחסום את כניסת הפרי מעבר לשטחים.

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת שמאי, אני קוראת אותך לסדר פעם שנייה.

שר החקלאות א' נחמקין:
את זה אני לא מבין, שאתה תדבר כך? השטחים קונים מהארץ פי 12 יותר ממה שהם מכניסים אליה. אינני מבין לאיזה צורך הוויכוח. יש פה כמה חברי כנסת שיש להם דעה שונה, הם אומרים: אנא, צא מהשטחים, סגור את הגבול בקו, אז לא תהיה בעיה. אבל, שיהיה שם פרי ואני לא אוכל למכור אותו? אנחנו עושים מאמץ עליון ומחייבים אותם למכור אותו לידן.

יעקב שמאי (הליכוד):
את הפרי שלהם?

שר החקלאות א' נחמקין:
כן את הפרי שהם מגדלים. הם קונים אצלנו הרבה מאוד, ואנחנו לא קונים מהם הרבה מאוד, לשמחתי.

יעקב שמאי (הליכוד):
זה על חשבון החקלאים.

שר החקלאות א' נחמקין:
אתה ממשיך לא להכיר את המטריה שבה אתה עוסק, או מנסה לעסוק.

אנחנו קונים הרבה מאוד פרי, מוכרים לגדה ומקבלים מהגדה מעט מאוד. אבל, אמרתי ואני חוזר, לא יעלה על הדעת שממגזר אחד יתבעו מחר לתת את עמל כפיו חינם. זו ההצעה, אין הצעה אחרת. לא היתה הצעה מקבילה, האומרת שחייבים

חיים קופמן (הליכוד):
זמנו של שר מוגבל?

שר החקלאות א' נחמקין:
יש החלטה של הזמן האחרון.

חיים קופמן (הליכוד):
אני מציע שנשנה זאת.

היו"ר ח' גרוסמן:
סליחה, מתברר שזה היה עד לזמן האחרון. עכשיו, כל הצעה יש לה הגבלה בזמן. צריך פשוט לעיין בתקנון.

שר החקלאות א' נחמקין:
תשנו — או תציעו. אני אוסיף משפט. ולאחר מכן אציע את ההצעה. המשפט הנוסף הוא, שאני מזהיר את הכנסת — כי כבר לפני חודש שמעתי את ההצעה הזו — שלא יחזור על ההצעה, מאחר שהדבר יחייב גם את החקלאים שלא לייצר 10% מעבר למכסה המבוקשת והצריכה אלא פחות, כדי שיהיה חמיד מחסור. זה יהיה משנה נורא. גם מבחינה עניינית-ציבורית צריך ליצור עודף קטן ולזרוק אותו, מאשר להביא למצב שהם יהיו מעוניינים ליצור מחסור כדי שהמחיר יהיה גבוה.

יעקב שמאי (הליכוד):
— — — הוא מנן על החקלאים.

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת שמאי, תאמין לי שאני מתאפקת שלא לקרוא אותך לסדר בפעם השלישית.

שר החקלאות א' נחמקין:
לאור הנאמר ולאור ההערה שלך, שמראה שאינך מבין את המטריה, אני מקבל את ההצעה שנעביר זאת לדיון בוועדה.

היו"ר ח' גרוסמן:
תודה רבה. חבר הכנסת עלי, אתה מסכים שהצעתך תידון בוועדה, אני מכינה שבוועדת הכלכלה?

עובדיה עלי (הליכוד):
מסכים.

היו"ר ח' גרוסמן:
אני מעמידה את ההצעה להצבעה.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכלכלה נתקבלה.

לקנות את התוצרת. כשקונים את התוצרת, אפשר לשלוח אותה לצה"ל, למסור אותה-למוסדות, אפשר גם להשמיד אותה, מה שרוצים.

לא מתקבל על הדעת שאנחנו, גם היום, כמצב של עודפים, משלמים לחקלאי שלישי מהמחיר המגיע לו. זה רק נמכר כעודפים ואנחנו נחלק את זה חינו. כל ביצה כזאת, כל פרי כזה, דווקא מהשוק פרי טוב.

אם למישהו אין אפשרות לקנות, הוא צריך לקבל מזון במסגרת עזרה וסיוע של עזרה סוציאלית, של סעד. לא מתקבל על הדעת שיחלקו לו חינו. רומה הרבר לחבר שיש לו עסק מסחרי ויאמרו לו: מבקשים ממך חצי מהעומד לרשותך לתת חינו. למה? ככה? כי יש כאלה שאין להם יכולת כספית לקנות לא בגד, לא נעל ולא צעצועים לילדים. בבקשה לתת להם, כי אינך מוכר את כל הגמצא בחנותך. השוני בין השניים הוא, שהתוצרת החקלאית היא תוצרת מתכלה, והתוצרת הזו אינה מתכלה, והיא יכולה להיות מונחת על המרפס חודשים רבים.

לכן, אין אפשרות להעביר הצעה כזו. גם הדיון בכנסת לא יועיל.

עובדיה עלי (הליכוד):

שר החקלאות א' נחמקין:
אני לא שומע וזה לא כל כך חשוב.

היו"ר ח' גרוסמן:
מה אתה מציע.

עובדיה עלי (הליכוד):
למה?

שר החקלאות א' נחמקין:
כי אתה מרגיש מבין וחכם יותר ומשום כך אתה צוחק.

עובדיה עלי (הליכוד):
זה הביא אותי לידי צחוק.

שר החקלאות א' נחמקין:
זו בעיה שלך, תתאפק.

היו"ר ח' גרוסמן:
אני שואלת מה ההצעה שלך, כי בהתאם לזה ייקבע הזמן שלך. אם אתה מציע להעביר לוועדה, אז יש לך זמן מוגבל וגמרת אותו. אם אתה מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום — יש לך זמן בלתי-מוגבל.

י. הצעה לסדר-היום

פעילותם של קבלנים בלתי רשומים העלולה לגרום לאסונות

היו"ר ח' גרוסמן:

אנחנו עוברים לנושא הבא בסדר-היום, פעילותם של קבלנים בלתי רשומים העלולה לגרום לאסונות — מאת חבר הכנסת פנחס גולדשטיין.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, כיום א' באב התשכ"ט, 16 כיולי 1969, נתקבל בכנסת חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות. חוק זה מחייב להירשם בפנקס, שאותו ינהל רשם הקבלנים, כל אדם המעוניין לעסוק בעבודות הנדסה בנאיות על מרוריה השונים. כגון: בניין, כיוב, כבישים,

גשרים, ניקוז, נמלים ומים. החוק קבע מיהם הזכאים להיות רשומים בפנקס, בסעיף 4 שבחוק, ואלו הם: מי שרשום בפנקס הקבלנים והאדריכלים, כוגר בית-ספר להנדסאים ולטכנאים, מי שהיה רשום 6 שנים מתוך 12 שנים שקדמו להגשת בקשתו להירשם, מנהל עבודה, מי שעבר כקבלן לעבודות הנדסה בנאיות 3 שנים מתוך 5 השנים שקדמו להצעת החוק וכו'. כל אותם אנשים הזכאים להירשם בפנקס יוכלו לבצע עבודות שהיקפן הכספי, או מהותן המקצועית, הן אך ורק בהתאם למה שנקבע בתקנות, ובשום פנים ואופן לא לחרוג מהן.

כ"ו ביולי 1985 פניתי בשאלתא אל סגן ראש הממשלה ושר הבינו והשיכון, מר דוד לוי, בנושא זה. השר לא ניסה להתחמק והשיב לי על הטיפול של משרדו בכעיה. אך, לצערי הרב, הכעיה איננה נפתרת והיא מתרחבת והולכת ומאיימת לפגוע באלו הפועלים במסגרת החוק ועל-פי הוראותיו.

ייתכן שיש צורך להנחות את ראשי הערים ומהנדסי הערים מחדש, לגבי האחריות שהם נוטלים על עצמם כעת שהם חורגים מחוק הבנייה והתכנון. ייתכן שצריך להוסיף משאבים למשרד הבינו והשיכון: למשטרת ישראל, לרשם הקבלנים בישראל, ואולי יש צורך בהקמת גוף אשר יורכב מכל הגורמים הקשורים בענף הבניין, ובכלל זה הארגון היציג של הקבלנים והבונים בישראל, והוא יטכס עצה כיצד יש לאכוף חוק שחוקק בישראל והוא פרוץ לכל עבר.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הנושא רחב ומחייב מחשבה מעמיקה. לכן אני מציע להעבירו לדיון בוועדת הפנים של הכנסת, אשר תמצא ודאי דרך מתרונות לאכיפת החוק ולמניעת פריצתו על-ידי רבים בישראל.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. אבקש משר הבינו והשיכון להשיב.

שר הבינו והשיכון ד' לוי:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, ניתן לחלק את הקבלנים הפועלים בענף הבנייה לכמה קבוצות עיקריות: א. קבלנים הבונים בשביל גופים ציבוריים. בקבוצה זו, התופעה של פעילות קבלנים לא רשומים הוסדרה זה כבר. משרדנו דואג לוודא כי אומנם הגופים הציבוריים מעסיקים קבלנים רשומים בלבד, ואכן כל העבודות המבוצעות בשביל גופים ציבוריים מבוצעות על-ידי קבלנים רשומים כדין: כ. קבלנים הבונים בשביל רוכשי דירות בבתי משותפים. אכן, מאות חלונות הוגשו למשטרת ישראל נגד קבלנים בלתי רשומים, ורבים הועמדו לדין והורשעו. כל חלונה ומידע המתקבלים במשרדנו על קבלנים לא רשומים מטופלים בהתאם לאמצעים העומדים לרשות רשם הקבלנים. כתוצאה מפעולות אלו של רשם הקבלנים הוקן בצורה משמעותית מספרם של הקבלנים המבצעים עבודות בלא להיות רשומים כדין: ג. קבלנים המבצעים עבודות לבנייה פרטית. כיום מגיע רשם הקבלנים מלטפל בקבלנים לא-רשומים המבצעים בנייה פרטית. עם חיקון נוסח החוק הקיים, כמוסבר להלן, ניתן יהיה לאכוף את החוק אף על קבלנים בלתי רשומים המבצעים בנייה פרטית מעל 300 מטר מרובע: ד. קבלנים לא רשומים הפועלים חחת מטרריה של קבלנים רשומים. קבוצה זו פועלת בשלוש הקבוצות שפורטו לעיל. אין באפשרותנו לעמוד על היקף התופעה ולאחר את אותם קבלנים.

חוק רישום קבלנים לעבודות הנדסה בנאיות, התשכ"ט—1969, אינו מטיל על רשם הקבלנים לאתר ולהבצע לדין קבלנים לא רשומים, כפי שמוטל על משרד התעשייה והמסחר בהתאם לחוק הפיקוח על מצרכים ושירותים. לפיכך גם לא הועמדו לרשות רשם הקבלנים כוח-אדם, סמכויות ואמצעים לכיצוע תפקיד זה.

כיצוע עבודות הנדסה בנאיות ללא רישום בפנקס הקבלנים מהווה עבירה פלילית. הגמצאת בתחום טיפולה וסמכויותיה של משטרת ישראל.

בהתאם לסעיף 11(ב) לחוק רישום קבלנים, תנאי בלתי נפרד מתנאי היתר הבנייה, אשר על אכיפתו ממונות הרשויות המקומיות, הוא שהבנייה תבוצע על-ידי קבלן רשום בפנקס הקבלנים.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, עד כאן לשון החוק. אולם, לצערי הרב, בתקופה האחרונה גדלה והולכת התופעה של קבלנים שאינם רשומים בפנקס כחוק ומבצעים עבודות בנייה, בניגוד לחוק רישום הקבלנים. תופעת הקבלנים שאינם רשומים כחוק מתמקדת היום בעיקר בבנייה הפרטית של בתים ויילות, במסגרת "כנה ביתך" ובבנייה עצמית.

המוקדים המרכזיים של הכעיה הם באזור חיפה והצפון — בקריות, בכרמיאל, בעיר הוורדים: ביהודה ובשומרון: באזור רחובות — יבנה; בדרום — באילת ובאשקלון ובבנייה רחבה במושבים וביישובים הכפריים.

ידוע לי, שבמדינת ישראל נבנים היום אלפי בתים על-ידי קבלנים בלתי רשומים, רבר המביא לתופעות לוואי שליליות שצריך להתייחס אליהן ברצינות ולשרשן.

הקבלנים שאינם רשומים בפנקס הקבלנים לעבודות הנדסה בנאיות ועוברים בכך על חוק רישום הקבלנים אינם רשומים בדרך כלל גם אצל שלטונות המס. ביטוח לאומי, שירות התעסוקה, ובקרן הביטוח של פועלי הבניין. התוצאה מכך — גריעת חשלומי מס. מס הכנסה ומע"מ משלטונות המס של ישראל מחד גיסא, ופגיעה בתנאים הסוציאליים ובחשלומי החובה האחרים של העובדים ופועלי הבניין מאידך גיסא.

קבלן בניין שאיננו נמצא במסגרת אינו עומד גם בדרישות חוקי הבטיחות בעבודה. חוק שירות התעסוקה וחוק מכר דירות, ואיננו כפוף לכללי האתיקה, שהם מנת חלקם של הקבלנים הנמצאים תחת כנפיו של האיגוד המקצועי הקבלני. דהיינו מרכז הקבלנים והבונים בישראל. מצב הבנייה בארץ הוא קשה, התחרות היא לעתים פרועה.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

ולפני שפשטנו את הרגל עברו לפי כללי האתיקה?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אינני רוצה להשיב.

קבלן בניין, הכפוף למסגרת שבה הוא חבר, איננו מסוגל ואינו יכול להתמודד לעמוד בתחרות עם קבלנים בלתי מאורגנים שאינם משלמים את מסים, תשלומי חובה ותנאים סוציאליים, והתוצאה מכך היא, שקבלנים מקצועיים עתירי ניסיון וידע נפלטים ממקצוע הקבלנות ואת מקומם תופסים קבלנים בלתי מאורגנים אשר פוגעים בענף, ובאמינותו וכן בכלכלת ישראל.

גופים רבים חייבים לטפל בנושא זה, אולם מרוב רשויות האמורות לטפל בו ואינן עושות זאת, וכל רשות וסיבותיה עמה, נוצר מצב בלתי נסבל העלול להביא גם לאסונות בנפש.

עיקר החובה והאחריות מוטלת על רשם הקבלנים, הממונה על ביצוע החוק, וכן על מהנדסי הערים וראשי הערים, משטרת ישראל, שירות התעסוקה, שלטונות המס ואחרים. אומנם, כל אחד מגופים אלה, שאיננו אוסף את החוק, סיבותיו עמו. סיבות אלה יכולות להיות רבות ומגוונות, החל מהטלת האחריות על חברו או על רשות אחרת וכלה בנימוק הגיוני של חוסר כוח אדם ותקציב לאכיפת החוק.

חברי הכנסת, ננסת ישראל עוסקת בחקיקה. כל יום מועלות הצעות חוק חדשות. אולי הגיע הזמן להרהר בקול רם האם לא כדאי לעצור את מלאכת החקיקה, מאחר שבגלל תנאים אובייקטיביים נבצר מהרשויות המטפלות באכיפת חוקים לאונכס?

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת גולדשטיין, אתה מסכים להעביר את הנושא לדיון בוועדת הפנים?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
כן.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה. חברי הכנסת, לפנינו הצעה אחת: להעביר את הנושא לדיון בוועדת הפנים. אני מעמידה להצבעה הצעה זו.

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת
הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

יא. הצעה לסדר-היום

מתן משכנתאות נמוכות לבני ישיבות המקבלים דחייה משירות צבאי

זוגות צעירים שצברו 1,400 נקודות ויותר, יכולים לקבל השתתפות בתשלום שכר דירה, כלי הבחנה אם שירתו בצה"ל או לא. אין הבחנה בין מי ששירתו בצה"ל לבין מי שלא שירתו בהקצאת דירות בשכירות.

הסיוע כיישובי הפיתוח ניתן כרמה שווה למי ששירתו בצה"ל ולמי שלא שירתו בצה"ל, בתנאי שנתקיים הכלל של יוצא-צבא, דהיינו הזכאי עצמו או אחד מבני משפחתו מקרבה ראשונה שירתו בשירות ביטחוני.

אני מצטער מאוד לומר, שבתנאים אלה אינני יכול להיעתר לפנייה ולמשאלה של חבר הכנסת יעקב יוסף הנכבד. אבל הבעיה שהוא העלה היא בעיה. אינני מתעלם מהקושי ומהתלאות שעוברים על זוגות צעירים הנמנים עם בחורי ישיבה. משום כך אני סבור שכל הכנסת תלת דעתה לבעיה זו.

לכן אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הכספים של הכנסת.

הי"ר ח' גרוסמן:

רשות להצעה אחרת לחבר הכנסת גרנות.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מצטער צער רב על הצעה זו שהועלתה, והועלתה כפי שהועלתה, כי היא איננה מותירה גם למי שאינו מבקש לומר דברים קשים אלא לומר דברים קשים.

אם דין אחד לכולם — למה מודעים לתבוע את עלבונם, את אפלייתם, של בחורי הישיבה בלבד? אלא מאי? מן השאלה משתמע שמי שהם בחורי ישיבה — איך נאמר שם בכריו של המציע הנכבד, למה יקופחו אלה שתורתם אומנותם, אלה שחשקה נפשם ללמוד תורה — למה יקופחו הם ומשפחותיהם? אני חושב שיש בכך מצח נחושה. אנו חיים בימים אלה, ימים קשים ומתוחים גם בנושא של תקציב הביטחון. ואנחנו נמצאים בחקופה שבה אלפי אנשים צעירים ובריאים אינם ממלאים את חובתם האזרחית המלאה, האלמנטרית, להגן על החיים. מדובר בבריטים.

יעקב יוסף (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

— — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

מדובר בעליקות, באנשים המשתמשים בנימוקים ובלחצים פוליטיים כדי לשחרר את עצמם מהחובה הראשונית להיות שותפים להגנה על החיים.

בימים אלה, סיים משרדנו — בתיאום עם משרד המשפטים — להכין נוסח הצעה לתיקון חוק רישום קבלנים, ולפיה יתוגברו האמצעים לאכיפת החוק. לדוגמה: רשם הקבלנים יהא רשאי להוציא צו הפסקה מינהלי לחקופה של 30 יום ועד למועד זה יהא באפשרותו לפנות לבית-המשפט על-מנת לקבל את אישורו לצו הפסקת העבודה. הצעת התיקון לחוק כאמור נדונה בוועדת השרים לענייני חקיקה ונמצאת עתה בשלב ניסוח סופי. בימים הקרובים היא תונח על שולחן הכנסת.

לאור כל מה שאמרתי, יכולתי להניח שהמציע יסתפק בדברי, אבל, עם זאת, אני מציע להעביר את הצעתו לדיון בוועדת הפנים של הכנסת.

הי"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום: מתן משכנתאות נמוכות לבני ישיבות המקבלים דחייה משירות צבאי — מאת חבר הכנסת יעקב יוסף. רשות הדיבור לחבר הכנסת יעקב יוסף.

יעקב יוסף (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, במגילת רות נאמר: "ושם האיש אשר עשיתי עמו כעז", ולא נאמר: אשר עשה עמי, משום שיותר מאשר העשיר עושה עם העני, העני עושה עם העשיר. אף בנושא זה דרישתי היא פשוטה, הדרישה היא לשוויון גמור ולמניעת הקיפוח והאפליה בין דם לדם.

מדוע בחור במצב כלכלי איתן, שמחזיק רכב וכיוצא בזה, זכאי לקבל הלוואה מושלמת, ואילו העני שלא זכה לשרת בצה"ל — לא? מדוע אדם שחשקה נפשו בתורה, צריך להענישו ולהעניש את משפחתו? האם ניצור במדינה אזרחים סוג א' ואזרחים סוג ב'?

זאת ועוד, בני ישיבה אינם פטורים מגיוס לצה"ל, אלא כל כן ישיבה מקבל דחייה, וכבוא היום הוא מתגייס, כל אחד ואחד לפי מועד השלמת לימודיו ויכולתו הכלכלית, ובינתיים הוא מפסיד אותה הלוואה. לעתים חודשים מספר לאחר גיוסו הוא מתגייס, האם בגלל ההשקיה הזמנית עליו להפסיד אותה הלוואה?

זאת ועוד, הגבילו אותם אנשים שאינם יוצאי צבא, בנימוק שהיה להם זמן והם יכלו לעבוד ולהשתכר ואינם זקוקים לאותה הלוואה. אבל נימוק זה לא שייך לאותם תלמידי ישיבה. תורתם אומנותם, הם אינם עוסקים לא במסחר ולא בדבר אחר. לכן אני מבקש מכבוד השר, כבוד סגן ראש הממשלה, להסיר מייד את הקיפוח ולהורות על השוואה מושלמת בנתינת המשכנתאות.

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה לחבר הכנסת יעקב יוסף. אבקש מכבוד שר הבינוי והשכון להשיב על הצעה.

שר הבינוי והשכון ד' לוי:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, הסיוע המועדף למי ששירתו בצה"ל מעוגן בחוק חיילים משוחררים. ההבדל נקבע לאור עתירה שהוגשה לבג"ץ על דעת היועץ המשפטי.

נכים שלא שירתו מקבלים רמת סיוע נמוכה יותר, גם אם הפטור ניתן להם שלא לפי בחירתם. הקבוצות החלשות יותר,

אברהם ורדיגר (מורשה):

תחבייש לך לדבר כך על בני תורה.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

תחבייש אותה, חבר הכנסת ורדיגר, אני מכיר אותך כאדם ישר והגון. איך אתה מגן על הדבר הזה? איך אתה מגן על הדבר הנורא הזה? לכן, לו ישבו ושחקו.

אברהם ורדיגר (מורשה):

איך אתה מדבר כך על בני תורה?

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת ורדיגר, אין לך רשות דיבור. אני קוראת אותך לסדר פעם ראשונה.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

אילו ישבו ושחקו, וקיבלו — — —

אברהם ורדיגר (מורשה):

אני מבקש שהוא יחזור בו מהביטויים המעליבים.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

לא אחזור כי, אלא אחזור ואאשר ואאשר ואדגיש מחדש את הדברים שאמרתי.

אברהם ורדיגר (מורשה):

לא ייתכן שכבית הזה, בכנסת ישראל, יישמעו ביטויים כאלה.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת ורדיגר, אני מבקשת ממך להפסיק.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

זו כנסת ולא בית-כנסת. ותפסיקו לנהל לנו את החיים. רבנים ראשיים יגידו אילו חוקים יכולים להתקבל כאן? כל כללי הדמוקרטיה מופרים כאן.

אברהם ורדיגר (מורשה):

חרפה וכוש.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

שבו בשקט, כי אתם כבר עולים על העצבים אפילו לשקטים ביותר שכתוכנו.

אברהם ורדיגר (מורשה):

אנטישמיות, אנטישמיות יהודית.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת ורדיגר, אין לך רשות הדיבור.

אברהם ורדיגר (מורשה):

חרפה וכוש.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת ורדיגר, אני קוראת אותך לסדר פעם שנייה.

יעקב יוסף (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

בגלל זה חרבה ירושלים, בגלל צרות-יעין.

אורה נמיר (המערך):

שישרתו כצבא.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת יוסף, אני מבקשת, אתה אמרת מה שיש לך לומר.

אברהם ורדיגר (מורשה):

לא נשמעו מלים כאלה בכנסת.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת ורדיגר, אני מזהירה אותך, אני אוציא אותך מהאולם.

אברהם ורדיגר (מורשה):

גברתי היושבת-ראש, את היית צריכה להעיר לחבר הכנסת גרנות על דבריו.

היו"ר ח' גרוסמן:

אל תלמד אותי מה אני צריכה לעשות. אתה מתבקש לשבת בשקט, כי עוד מעט תוצא מהאולם.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

אני מציע להסיר את ההצעה מסדר-היום. אני מבין ששר הבינוני והשיכון נענה להצעה בלי להגיד שיש בדבר הזה ממש. אבל פשוט — — —

יעקב יוסף (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

יש לו לב טוב, הוא יהודי טוב.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

אבל פשוט לבי עלי רע. כך הדברים. אני מציע להסיר את הנושא מסדר-היום. זו הצעה מחוצפת. ואני מציע שישבו בשקט ויסתירו את כלימתם, ואל יביאו אותנו להעלות את העניין הזה מחדש.

אברהם ורדיגר (מורשה):

לא נשב בשקט.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת ורדיגר, לא תוכל להצביע.

אלעזר גרנות (מפ"ס):

הגעתי לגבול. אל תעברו אותי.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה רבה. חבר הכנסת יעקב יוסף, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לדיון בוועדת הכספים?

יעקב יוסף (התאחדות הספרדים שומרי תורה):

כן.

היו"ר ח' גרוסמן:

ההצעה השנייה היא להסיר את הנושא מסדר-היום. אני מעמידה את שתי ההצעות להצבעה.

ה צ ב ע

בעד ההצעה להעביר את הנושא

לדיון בוועדת הכספים — 8

בעד ההצעה שלא לכלול את

הנושא בסדר-היום של הכנסת — 7

שבת ויום (המערך):

מי נמנע?

היו"ר ח' גרוסמן:

מי נמנע?

ה צ ב ע

נמנעים

— 1

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת

הכספים נתקבלה.

יב. הצעה לסדר-היום עבריינות נוער

צעירים על כל 1,000 תושבים קטינים; במגזר היהודי — 13.1 עבריינים על כל 1,000 תושבים קטינים.

למצב במגזר הערבי הביאו תהליכים וסיבות רבות, ביניהם: נשירה חריפה מבתי-הספר, החל בכיתות ה"ד", צפיפות דיור גבוהה ותחושת קיפוח שהולכת ומתחדדת. שיקום שכונות, הקיים במגזר היהודי, קיים במגזר הערבי בשכונה אחת בארץ בלבד, והמצב בולט במיוחד בלוד ובפני. הנשייה ממערכת החינוך מגיעה לכ-50%, ולנפלאים ממנה אין מסגרות חינוכיות כלשהן. לנערים העובדים בערים אין מועדונים, אין מקומות כליור ותעסוקה בשעות הפנאי. אין מעון נעול לילדים ערבים. חסדים עובדים סוציאליים, תשתית של שירותים משלימים, תחנות לכריאות הנפש, מתנ"סים, שירותים פסיכולוגיים. בולט חסרוננו של כוח אדם משטרי.

רבותי חברי הכנסת, במגזר היהודי עובדים בקרב אוכלוסייה זו 1,450 עובדים סוציאליים; במגזר הערבי — 100. עובדי חברות רחוב כאוכלוסייה הזאת — 85 במגזר היהודי, 15 במגזר הערבי. כשיש שכונות עובדים בנושא הנוער על סף עבריינות, או שהיורדר לעבריינות — 225 עובדים, במגזר הערבי — 15; בקרב נעוה במצוקה — 115 במגזר היהודי, 2 במגזר הערבי.

אבל, רבותי חברי הכנסת, אל לנו, לצערי הגדול, להיתפס לנתונים האופטימיים על הקורה בקרב האוכלוסייה היהודית. יש סטטיסטיקה מטעה יש, גברתי היושבת-ראש, תופעה שהולכת ומחריפה — אני מכירה אותה מימי הראשון בכנסת — של העלמת אינפורמציה מחברי הכנסת. זו הפכה לדבר שהוא בגדר תולין. אין זה מן הסודות הכמוסים במדינה שיש לנו שני מקורות אינפורמציה בלבד: אמצעי התקשורת ודיווחי משרדי הממשלה. שום משרד ממשלתי, בשום ממשלה, אינו מתגבר לדווח על חוסר הישגיו, ואני בוררת את המינוח שבו אני משתמשת. ולאחר ששבענו מרורים בנושא הסמים, בטיפול בסמים בבתי-הספר, באטימות, בהסתגרות, בכוחה כביכול שהפכה למחלה רעה בפני עצמה, ולאחר שנקטנו את הדרך של פרסום נתונים כדי לזעזע לפתוח את ההורים, סגרו המסודות ובראש ובראשונה בתי-הספר, אבל גם המשטרה — את דלתותיהם בפני מתן כל אינפורמציה, שהיא בבחינת אינפורמציה קשה, לחברי הכנסת.

אבל, גברתי היושבת-ראש, כאשר אני חוזרת אל היהודים ואנחנו מדווחים על-פי דיווח המשטרה ל-1984 על פתיחת 12,650 תיקים פליליים שבהם היו מעורבים קטינים, ברוזנות אנחנו מדווחים על-ידי שירות קציני המבחן כמשרד העבודה והרווחה על עובדה נוספת, ש-45% מתיקי הקטינים נסגרו, ולו הם היו מצטרפים לחישוב הזה, היינו מגיעים למספרים מדהימים.

רבותי חברי הכנסת, המשטרה קיבלה 97% מההמלצות לסגירת תיקים, כשחלק מההמלצות הללו צודקות ובחלקן אפילו אנחנו המלצנו. מה שקורה היום, רבותי חברי הכנסת, לפי מעט האינפורמציה שהצלחתי לקבל ממשטרת ישראל, הוא שלגבי שנת 1985 קובעת המשטרה ששך כל עברייני הנוער בנפות המשטרה השונות מגיע ל-52% מכלל העבריינים. המגמה — קובעת המשטרה — היא להמשיך לסגור כמחצית מתיקי התביעה.

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, שוחחתי עם שני שופטי נוער לפני שהכנת את הצעת לסדר-היום, ומשום

היורד ח' גרומן:

אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום, בנושא: עבריינות נוער — מאת חברת הכנסת אורה נמיר. בבקשה.

אורה נמיר (המערכ):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, מאז הכנסת החמישית טיפלה הכנסת ב-16 הצעות לסדר-היום בנושא של עבריינות נוער והניחה על שולחן הכנסת 240 המלצות בנושא זה.

בכנסת התשיעית, בנובמבר 1978, העלתה הצעה לסדר-היום בנושא עבריינות נוער, דרכי התמודדות ושיקום. הוקמה ועדה משותפת לוועדת החינוך והתרבות ולוועדת העבודה והרווחה לדיון בהצעה הזאת. הוועדה קיימה 50 ישיבות והניחה מסקנות עם התייחסות לכל אחד ממשרדי הממשלה הנוגעים בדבר. מסקנתה, גברתי היושבת-ראש, מבחינת הכנסת — וזאת היתה מסקנה לאחר ניסיון עגום בעבר — היתה, כי נושא עבריינות הנוער יהיה בטיפול של ועדה קבועה מוועדות הכנסת, אשר זמנה יאפשר לה ללוות בהתמדה את עבודת הגופים השונים העוסקים בנוער עברייני ולעקוב אחר כיצוע המלצות הכנסת. לא אפתיע את היושבים הכוודים האמיצים באולם המליאה אם אומר, שוועדה כזאת לא הוקמה מעולם.

בכנסת העשירית, מתוך אכזבה מכך שכמעט שלא נעשה דבר על-פי המלצות הוועדה, הגשתי, במרס 1982, הצעה נוספת לסדר-היום שנושאה היה עבריינות קטינים ונוער. המגמה של אותה הצעה היתה מעקב אחר יישום המסקנות של אותה ועדה מהכנסת התשיעית.

אדוני סגן שר העבודה והרווחה, בכנסת התשיעית, כאשר הנחנו את מסקנותינו, התייחסנו לכל אחד ממשרדי הממשלה הנוגעים בדבר. אחת הסיבות לכך שהנושא הזה איננו מוצא את טיפולו הנכון היא העובדה, שכמעט אין משרד ממשלתי הממשלה שאינו מטפל בדרך זו או אחרת בנושא של עבריינות הנוער, ותיאום — מאתנו והלאה.

בכנסת האחת-עשרה, בדיונים שלנו בוועדת העבודה והרווחה, גברתי היושבת-ראש — ובמידה לא מועטה אני מעלה היום את הנושא כאן ביוזמתך ובעצתך — אנחנו שומעים מדי שבוע דיווחים, כי במגזר היהודי חלה רגיעה, אבל במגזר הערבי, ואני מתייחסת לתוככי "הקו הירוק", חלה החרפה משמעותית מאוד בעבריינות הנוער.

אשר לאוכלוסייה היהודית, ואני מצטטת מתוך דוח וכו סיכום נתוני עבריינות נוער לשנת 1984, של ראש מדור עבריינות נוער במשטרת ישראל, שהתפרסם ב-7 ביוני 1985 — חלה ב-1984 ירידה קטנה באחוזים בעבריינות הנוער בסך-הכול הארצי בהשוואה ל-1983: ב-1984 היו 12.5% מואשמים קטינים לעומת 12.8% מואשמים קטינים ב-1983, ירידה של 0.3%. במגזר הערבי, או כפי שזה מוגדר בדיווחים הרשמיים, בקרב בני המיעוטים, על-פי אותו סיכום נתונים של עבריינות הנוער של משטרת ישראל, ב-1984 הואשמו בתחום "הקו הירוק" 2,478 קטינים ערבים, והם 34.6% מכלל העבריינים הקטינים, לעומת 1,938 קטינים ערבים שהואשמו ב-1983, והם 29.1%, עלייה של 5.5%.

רבותי חברי הכנסת, במגזר הערבי, שוב, כשטחי "הקו הירוק", על-פי הסטטיסטיקה הרשמית, יש 23.3 עבריינים

שאתיחס לגוף הדברים, אינני יכול להימנע מלומר כמה מלות שבה לחברת הכנסת אורה נמיר אשר העלתה את הבעיה הזאת. אין זו הפעם הראשונה שאני משיב על הצעה שלה לסדר-היום. ואני מוכרח לומר שאני רואה את דאגתה לנושאים אלו כדאגה שמן הראוי לשכחה. אני יודע ויכול להעיד עד כמה אנחנו, במשרד העבודה והרווחה, רגישים למצוקת האדם, ועד כמה וכמה — למצוקות הנוער, שהוא דור העתיד והיסוד לעם בעוד כמה שנים. טוב לדעת שיש לנו שותפים לרגש האחריות הזה.

לגבי הנושא שהעלתה פה חברת הכנסת אורה נמיר: אומנם בשנת 1985 אין עלייה במספר הקטנים עובדי חוק שהופנו עליידי המשטרה לשירות המבחן לנוער, אולם עבירותיהם עולות ברמתן על אלה שבוצעו בשנים קודמות.

בשנת 1985 הופנו לשירות המבחן לנוער עליידי המשטרה כ-9,000 קטנים גילאי 12 עד 18. כמספר המופנים בשנת 1984. כ-25% מהמופנים הם בני מיעוטים ונשני "הקו הירוק", ובכלל זה מזרח-ירושלים. חלקם של בני המיעוטים באוכלוסיית המופנים לשירות המבחן לנוער נע בין 20% ל-28%. אף שחלקם באוכלוסייה הכללית המתאימה הוא 23%. אולם מן הראוי לציין, שהשיעור היחסי של עבריינים קטנים ל-1,000 באוכלוסייה המתאימה, גילאי 12 עד 18, היה בשנת 1984 18.6 לעומת 22.5 בשנת 1980. זו ירידה משמעותית בשיעור היחסי של קטנים עובדי חוק.

לעומת זאת, אנו רואים בדאגה את הגידול בעבירות שביצוען כרוך באלמות, ומספרן עולה בהתמדה בשנים האחרונות. 7% מהעבירות מתייחסות לסדר הציבורי, לעומת 4% בשנת 1970. 14% מהעבירות הן כלפי גופו של אדם, לעומת 7% בשנת 1970. 2% מהעבירות הם נגד המוסר, לעומת 1% ב-1970. בעבירות רכוש יש ירידה של כ-20% בין השנים 1970 ל-1974. מ-90% ל-70%.

חשוב לציין, שרק 2% מהקטנים המופנים לשירות המבחן מואשמים בעבירות סמים. מספר זה אינו משקף, לדעת קצینی המבחן, את המציאות. להערכתם של קצینی המבחן, השימוש בסמים בקרב קטנים הוא נפוץ למדי, ובמקרים רבים הוא מהווה מניע לביצוע עבירות להשתכס כסף לרכישת סמים.

13% מהקטנים שבטיפול קצני מבחן הם עד גיל 14; 34% מהקטנים שבטיפול קצני מבחן הם עד גיל 15 — 16; 53% מהקטנים שבטיפול קצני מבחן הם מעל לגיל 17; 50% מהקטנים לומדים במסגרת לימודית, לרבות מסגרת חינוך מיוחד; 26% מהקטנים עובדים כאופן "סדיר וכלתי סדיר"; רק 8% מהקטנים שהיו בטיפול קצני מבחן אינם עובדים ואינם לומדים. 28% מהקטנים המופנים לשירות המבחן לנוער לומדים כרמה נמוכה לפחות בשתי רמות מהדרגה שבה היו אמורים ללמוד בהתאם לגילם. 28% מהמופנים היהודים בני 17 ומעלה לא סיימו כיתה ח'.

סוגי ההמלצות לגביהם מעוגנים בחוק, והן יכולות להיות: מאסר, מאסר על תנאי, צו מבחן פיקוח, צו מעון, צו מעון ועול, קנס, פיצוי, ערבות ועוד. 16% מההמלצות היו לצווי מבחן, ו-88% מהן נתקבלו עליידי בתי-המשפט. 27% מההמלצות היו לקנס, לפיצוי או לערבות, וקרום ל-80% מהן נתקבלו עליידי בתי-המשפט. 2.8% מההמלצות היו לצווי מעון ולצווי מעון ועול.

הקושי בתחום הזה הוא היעדרו של מעון נעול לקטנים בני המיעוטים. דבר-המצמצם את האפשרויות לטיפול חוץ-כיתי בתנאי חינוך ושיקום ומגדיל את מספרם של הקטנים האלה הנשלחים לבתי-הסוהר. בכלל, בשנים

שהם ביקשו ממני, אכבד את רצונם ולא אומר כאן את שמותיים. וראי לא את שמו של אחד מהם, ואצטט את הדברים לא בשם אומריהם: אכן, לא מרגישים בבית-המשפט לנוער ביותר עבריינים, אך בחלקה הגדול זוהי עובדה שנובעת ממצאות שלמשטרה אין די כוח אדם לטפל בנושא עבריינות הנוער. המשטרה, בגלל קיצוצים קשים שהיו בשוהותיה, איננה עוסקת במניעה מוריענית יסודית ועוצרת רק את מי שמזדמן באקראי. בעבר היתה יחידה לחשיפת נוער ביחידה המרכזית בתל-אביב והיא בוטלה בשל מדיניות או בשל מחסור בתקציב. בזמנו היה מפלג נוער, הוא בוטל והועבר לתחנות השונות. עכשיו עובדי הנוער של המשטרה, שעשו עבודה יוצאת מן הכלל בעבר, כפופים למפקד התחנה. כשיש משהו דחוף למשטרה, הם עוזבים את תחום הנוער ועוברים לתחומים האחרים, ואנחנו יודעים שלמשטרה יש עוד הרבה מאוד נושאים דחופים אחרים.

איכות הפשיעה בתל-אביב, לדוגמה, היא הקשה ביותר בארץ, ובכלל זה כל אלה הבאים ללינת לילה אל העיר תל-אביב. היום סוגרים מייד, גברתי היושב-ראש, תיקים רבים בנימוק של אי-תביעה. גם משום שאין כוח אדם לטפל בעבריינים.

רבותי, אומנם במקומות מסוימים כארץ חל שיפור, ואני שמחה מאוד לציין זאת. גם בגין עבודה טובה במסגרת שיקום השכונות, גם בגין העובדה שבחלק מהיישובים, לא בכולם, פקדי הרווחה המיוחדים לנושא הזה עושים עבודה טובה, מה שמאשר את הטענה שעליידי עבודה מונעת אפשר לעשות עבודה ככירה. אבל אל לנו לזרות חול בעינינו ולחשוב: אצלנו המצב השתפר. הבעיה הופכת להיות רק בעייתם של הערבים בנבולות "הקו הירוק".

רבותי חברי הכנסת וגברתי היושב-ראש, עבריינות הנוער, לפי הכרתי ותפיסתי, היא סרטן חברתי האוכל את החברה שלנו. אין זו בעיה נפרדת, לא של המגזר הערבי ולא של המגזר היהודי. רבותי חברי הכנסת, קיימת היום תופעה, והיא הולכת ומתחזקת, של "ראסיזם", שהם כרוכים של המקרים יהודים, המעסיקים בשירותים צעירים, ורובם ערבים, לביצוע פשעים מפשעים שונים, בייחוד בקרב האוכלוסייה היהודית, אבל לא רק בתוכה.

יש החמרה בסוגי הפשע של האוכלוסייה הצעירה, ומחוסר זמן לא אוכיר את תופעות הרצח האכזריות, את התופעות של אלימות בין צעירים לצעירים, תופעות איומות. אין, לפי הערכתי, ירידה גם במספרים ובאחוזים של עבריינות הנוער, יש פחות כוח אדם שמטפל היום בנושא הזה.

לכן, גברתי היושב-ראש, גם בכנסת הזאת, ואני מצטערת על כך, אני חוזרת, בפעם השלישית — לאחר שהעליתי את הנושא בכנסת החטיעית ובכנסת העשירית ובכנסת האחת-עשרה — ומעלה כאן במליאת הכנסת את נושא עבריינות הנוער כדי שלא לתת מנוח לנוכלו ולא להרפת מהנגע המסוכן הזה של החברה, של הנוער, של עתידה של המדינה. אבקש, לכן, גברתי היושב-ראש, גם לאור האטימות הגדולה — במיוחד של מערכת החינוך — וגם למען שיתוף פעולה עם הזרועות שצריכות לבצע זאת, להעלות את הנושא הזה לדין במליאת הכנסת.

הזי"ר ח' גרוסמן:
תורה. אני מבקשת מסגן שר העבודה והרווחה להשיב.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פתחסי:
גברתי היושב-ראש, כנסת נכבדה, ראשית, לפני

רשות חסות הנורע מטפלת בכ־600 איש. יש בארץ 3 מעונות נעולים, 2 לנערים ו־1 לנערות, 6 מעונות כוללניים, 11 הוסטלים ארציים, 3 הוסטלים קהילתיים, כ־50 נערים ונערות מטופלים במשפחות אומנה.

גם בתחום הזה קיים פער בין הצרכים לבין השירותים. לפי נתונים בשטח, יש צורך דחוף בהקמת מכון אבחון נעול, מעון לבני המיעוטים והוסטל לבנות גבוליות.

אולם, השירות איננו שוקד על שמריו. כמו בשאר השירותים, קיימת מגמה לפתח שירותים בקהילה ולהשאיר את הנערים במסגרת הקהילתית הקרובה. בשנה האחרונה נפתחו 5 הוסטלים קהילתיים המתאימים לתפיסת היעדר של השירות. מגמת השירות היא פיתוח הוסטלים לטיפול דיפרנציאלי בהתאם לצרכים.

חברת הכנסת אורה נמיר העירה כאן, שבכנסות קודמות נתקבלו החלטות להקים ועדה משותפת וכן הוצעו הצעות אחרות. הנתונים אינם בידי כרגע, כי לא התכוננתי לכך. אבל מאחר שאני מציע להעביר את הנושא לדיון בוועדת העבודה והרווחה, נוכל שם להתייחס לכל ההצעות שהעלתה המציעה.

היו"ר ח' גרוסמן:

תודה. חברת הכנסת אורה נמיר, האם את מסכימה להצעת סגן השר שהנושא יועבר לדיון בוועדת העבודה והרווחה?

אורה נמיר (המעריך):
אני מסכימה.

היו"ר ח' גרוסמן:

אם כן, לפנינו הצעה אחת, ואני מעמידה אותה להצבעה. מי בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדת העבודה והרווחה?

ה צ ב ה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת
העבודה והרווחה נתקבלה.

יג. הצעה לסדר־היום

העדתפן של התנחלויות כגדה על פני יישובי פיתוח בהטבות ממלכתיות שונות

כדימונה — 12.4% מינוס, בירוחם — 8.3% מינוס, בכית־שאן — 7.3% מינוס.

דוח רשמי של ממשלת ישראל המסכם את השנים 1980 עד 1984 — ומאז המצב לא הוטב, לצערי — קובע במפורש, שיישובי הפיתוח מתרוקנים. למה הם מתרוקנים? לאן מופנים המשאבים? מה נעשה כאותה עת ביהודה ובשומרון? שם יש, כמובן, גידול באוכלוסייה. לדוגמה, בשנים 1982 עד 1984 היה שם גידול ממוצע של כ־50%. באוקטובר 1985 מדובר על כ־52,000 יהודים הגרים ביהודה ובשומרון, ולמעשה ניתן לומר, שכל תושבי עיירות הפיתוח שעזבו אותן עברו ליהודה ולשומרון. זה, כמובן, לא נכון, הם הלכו למרכז הארץ ותושבים ממרכז הארץ הלכו ליהודה ולשומרון. אבל מבחינת מאזן ההגירה הכולל של מדינת ישראל, זה מה שקרה.

יגאל כהן (הליכוד):

מי כמון יודע שלא זה מה שקרה.

היו"ר ח' גרוסמן:

עוד מעט תהיה לך רשות דיבור.

האחרונות עולות המלצות קציני המבחן כחומרן על ההמלצות שניתנו בשנים קודמות. לדוגמה, אחוז ההמלצות למאסר ולמאסר על תנאי עלה ל־5.4%, לעומת 4.5% בשנים 1980 עד 1982 ו־3.4% בשנים 1979 ו־1978.

הטיפול בעבריינים קטינים בני המיעוטים: בשנת 1985 הופנו אל שירות המבחן לנוער כ־2,300 קטינים בני מיעוטים. תושבי "הקו הירוק" ומזרח־ירושלים. קטינים אלה ביצעו 3,500 עבירות. 21 קציני מבחן ערכים פועלים כ־11 לשכות מנצרת ועכו בצפון ועד באר־שבע בדרום ונותנים טיפול לקטינים האלה. קציני המבחן הערכים הם חלק משירות המבחן לנוער. הכשרתם, הדרכתם, שיטת עבודתם והפיקוח עליהם וכן המשאבים העומדים לרשותם זהים לאלה שבמגזר היהודי.

אורה נמיר (המעריך):

זה לא נכון.

עבד־אללהב דראושה (המעריך):

אדוני סגן השר, אתה אומר שיש 21 קציני מבחן ערכים. מהו האחוז שלהם בכלל האוכלוסייה? אנחנו יודעים שהאוכלוסייה הערבית היא כ־18% מכל האוכלוסייה. אם תערוך השוואה תראה עד כמה אחוז קציני המבחן הערכים הוא נמוך.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת דראושה, אני משערת שהנושא יועבר לוועדה ושם אפשר יהיה לבחון את כל הנתונים.

סגן שר העבודה והרווחה ר' פנחס:

נכון. היושבת־ראש אמרה מה שאני רציתי להגיד. מאחר שבסוף דברי אציע להעביר את הנושא לדיון בוועדה, נוכל שם להיכנס לכל ההיבטים והפרטים שצריך יהיה לרוץ בהם.

במסגרת שירותי התיקון פועלת רשות חסות הנורע, שמטרתה הסדר אוכלוסיית הנערים בני 10 עד 20 שהוצאו מהבית על־פי חוק במצב עזובה בהידרדרות או אוכלוסיות המוצאות מהבית במצב דומה על־ידי השירותים הקהילתיים.

היו"ר ח' גרוסמן:

הנושא הוא בסדר־היום: העדתפן של התנחלויות כגדה על פני יישובי פיתוח בהטבות ממלכתיות שונות. בבקשה, חבר הכנסת חיים רמון.

חיים רמון (המעריך):

גברתי היושבת־ראש, חברי הכנסת, כפתיחת דברי אני רוצה לצטט מסמך רשמי של ממשלת ישראל, מסמך שנקרא: "דוח מנכ"ל על מוקדי האכטלה — משרד העבודה והרווחה, מטה התעסוקה". הדוח התפרסם בפברואר 1986. וכך נאמר בדוח זה: "השנים 1980 — 1984 לא הביאו עמן בשורת עידוד של התרחבות האוכלוסין ביישובי הפיתוח. את התוספת של 24,000 שחלה במספר הנפשות החיות ביישובים אלה ניתן לייחס בעיקר לגידול הטבעי של האוכלוסייה ולגידול במספר המתיישבים ביישובי הפיתוח במרכז הארץ. בסך הכול נמצא מאז הגירה שלילי של 1.06%. בין יישובי הפיתוח שהיו מוקדי משיכה בשנים אלה יש לציין את היישוב יבנה — גידול של 42%, כרמיאל ומעלות. לעומת זאת, ירידה במאזן ההגירה הפנימית בולטת ביישובי הפיתוח בדרום הארץ, ובעיקר

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כדאי לעשות פעם את החשבון — אין זה אותו חשבון — כמה אנשים בנדה המערבית חיים על חשבון המדינה.

חיים רמון (המערך):
אני אעשה אותו. חבר הכנסת שריד, זה חלק מנאומי, אני אגיע לזה, אל תדאג. התחלתי עם השיכון ואגיע לתעסוקה ולכל דבר.

היו"ר ח' גרוסמן:
מעניין מתי אתה תושב להגיע לזה.

חיים רמון (המערך):
אינני יודע, כמה זמן שהישובת-ראש תקציב לי אני אדבר. ברגע שתגיד לי שאני צריך לרדת מהדוכן אני ארד.

אם כן, מדינת ישראל התליטה בהחלטה מפורשת שלקריית-ארבע יש עדיפות על קריית-שמונה. הן לא שוות, אבל יש גם תנאים מסוימים. מה, שדרות שווה באמת לאריאל? מאריאל יש כביש שדרוכו אפשר להגיע ללב תל-אביב בתוך רבע שעה. עכשיו מסימים את בנייתו. כמה זמן דרוש כדי להגיע משדרות או ממצפה-רמון למרכז הארץ? זה בדיוק אותו דבר? צריך לתת לאריאל פחות ממה שנותנים לשדרות על-מנת שתהיינה שוות.

אברהם ורדיגר (מורשה):
מי אומר שמרכז הארץ הוא גן עדן?

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת ורדיגר, יש לך שתי התראות. יש לך עוד התראה אחת על תנאי.

חיים רמון (המערך):
מהרגע הזה אני מבקש, גברתי היושבת-ראש, שלא תהיינה עוד קריאות ביניים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

חיים רמון (המערך):
ודאי, צודק חבר הכנסת גולדשטיין שהמרחקים שונים, אבל הסיוע זהה. צריך לתת לאריאל את מה שנותנים ליבנה. בדיוק את זה צריך לתת. כי המרחק מיבנה הוא כמעט כמו המרחק מאריאל מבחינת התנועה. ההבדל קטן. אם רוצים כשוויון ואם רוצים שאזורי יהודה ושומרון לא יהיו טובים יותר משאר חלקי הארץ או מעיירות הפיתוח אלא זהים, כי אז אריאל אינה מקבילה לשדרות ואינה מקבילה לצפת אלא מקבילה ליבנה. זה מה שצריך לעשות על-מנת לשנות. זה בנושא הדיוור.

נעבור עכשיו לנושא התעסוקה. קודם כול, מה קורה בעיירות הפיתוח מבחינת התעסוקה? שוב, אני רק מסתמך על דוחות פומביים של הממשלה. בואו נראה מה קורה בעיירות הפיתוח בתחום האבטלה. אחיחס לשיעורי אבטלה בארץ ובעיירות הפיתוח בקבוצות שונות של האוכלוסייה בשנים 1977, 1979, 1980, 1982, 1983 ו-1984. מדובר שוב על דוח רשמי של משרד העבודה והרווחה. בגילאים 18 — 24, סך כל האבטלה הארצית ב-1977 — 1979 היה 8.9%, באותה עת הוא הגיע ל-13.9% בעיירות הפיתוח; ב-1980 — 1982 — 13.8%, לעומת 22.5% בעיירות הפיתוח; ב-1983/84 סך-הכול הארצי היה 14.6%, ובעיירות הפיתוח — 23.6%. כלומר, עיירות הפיתוח הפכו להיות גם מוקדי אבטלה. כיסי האבטלה הגדולים ביותר הם בעיירות הפיתוח. אתם יודעים למה, חברי הכנסת? אומר לכם:

חיים רמון (המערך):
חבר הכנסת יגאל כהן, לא אמרתי שמי שגר בקריית-שמונה עבר לאריאל. אני אומר שמי שגר בקריית-שמונה עבר לתל-אביב ומי שגר בתל-אביב עבר לאריאל. אבל הסך-הכול נותן, שפה יש פחות ושם יש יותר ומרכז הארץ נשאר כפי שהיה.

כל זאת למה? כיוון שעיירות הפיתוח מקופחות במידה משותפת לעומת אזורי יהודה ושומרון.

עוזי לנדאו (הליכוד):
"סולל-בונה", קופת-תולים ומפעלים אחרים — — —

היו"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת עוזי לנדאו, לא ראינו אותך כל הזמן. מה פתאום אתה קורא קריאות ביניים?

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
הנה הוא הגיע.

עוזי לנדאו (הליכוד):
כבוד היושבת-ראש, אני כאן.

היו"ר ח' גרוסמן:
עכשיו אני שומעת שאתה פה.

חיים רמון (המערך):
ראשית, הן מקופחות בנושא הדיוור. מי שעובר לגור באריאל מקבל אותו סיוע שמקבל מי שעובר לגור בשדרות. במצפה-רמון ובקריית-שמונה.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
אתה טועה.

חיים רמון (המערך):
לא, לא, אינני טועה.

קריאה:
מגיע לו.

חיים רמון (המערך):
מי שעובר לגור בקריית-ארבע מקבל יותר. זאת אומרת, שמדינת ישראל התליטה שקריית-ארבע חשובה יותר מקריית-שמונה. זה פירוש ההחלטה.

אברהם ורדיגר (מורשה):
הוא לא מקבל פי ארבעה.

חיים רמון (המערך):
הוא לא מקבל פי ארבעה אבל הוא מקבל 4 מיליוני שקל יותר.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אתה מרשה לי לשאול שאלה אחת?

היו"ר ח' גרוסמן:
רגע אחד, אני צריכה להרשות לך.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
הוא יוצא מהנחה שאת תמיד מרשה לו.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
להיפך, יש לי עם היושבת-ראש — — —

היו"ר ח' גרוסמן:
אבל בקצרה, חבר הכנסת יוסי שריד.

חוברת כ"ג, ישיבה קצ"א
— הצעה לסדר-היום —

זה מפעל המקבל מענקים. שמעתם על קוסמטיקאית בעיירת פיתוח שקיבלה מענק מהסוכנות על-מנת לקיים את העסק שלה?

עבד-אלוהב דראושה (המערך):
בין כך ובין כך היא תצטרך להחזיר את זה.

חיים רמון (המערך):
חבר הכנסת דראושה, אינך עוזר לי.

כלומר, הקמנו גוף טפילי, לא יצרני, שרוב תושביו אינם נמצאים ביישוב אלא נוסעים לעבודה פקידותית לא נחוצה מחוץ למקום יישובם.

עוזי לנדאו (הליכוד):
— — — להסתה אין גבול.

היור"ר ח' גרוסמן:
חבר הכנסת לנדאו, נא לא להפריע, יש לו רשות הדיבור והוא יאמר מה שהוא רוצה, בלי צנזורה.

חיים רמון (המערך):
אייאפשר לומר שכל זה אינו נעשה על חשבון משהו. תקציבי הענק האלה באים על חשבון דברים אחרים וגורמים פגיעה בראש ובראשונה באזורים יותר חלשים. לא יעזור שום דבר, מי שנותן — — —

הרשע מצא (הליכוד):
את "סולל-בונה" התזקנו הרכה לפני כן.

חיים רמון (המערך):
חבר הכנסת מצא, חלק גדול מההפסדים של "סולל-בונה" — — —

היור"ר ח' גרוסמן:
לא, חבר הכנסת רמון, אינך צריך להשיב, אני מצטערת. רק נכנסים ומיידי מפרעים. מותר לחכות קצת.

חיים רמון (המערך):
כל עבודות ההפסד של "סולל-בונה" נעשו ביהודה ובשומרון.

היור"ר ח' גרוסמן:
לא, חבר הכנסת רמון, "סולל-בונה" אינה על סדר-היום.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זו לא ועידה.

הרשע מצא (הליכוד):
— — —

חיים רמון (המערך):
אני רוצה לסיים, אבל לא נותנים לי.

כל ההשקעות שנעשות שם הן השקעות הפוגעות מבחינה כלכלית באזורים חלשים. מבחינה חברתית הן אסון, ומבחינה מדינית הן מוגעות, וזהו מטרתן, כל סיכוי לדו-קיום בשלום. לכן, יש לשים קץ השנה לכל השקעה נוספת ביהודה ובשומרון. על-מנת לשפר את המצב הכלכלי, החברתי, המדיני והביטחוני של מדינת ישראל.

היור"ר ח' גרוסמן:
תודה רבה.

אני מכיר מפעל הנמצא בכפר-סבא ורוצה לעבור לכרמליאל. כי רצה הטבות של עיירות פיתוח. אמרו לעובדים: למה אתם רוצים לעבור לכרמליאל? נעבור 10 קילומטרים מעבר לגבול, לא נצטרך לעבור דירה ונקבל אותן הטבות ויותר. מי שנותן אותן הטבות לארץ ונתעשייה ביהודה ובשומרון, הנמצאת בלב הארץ מכל מבחינה שהיא, גוזר כליה על התעסוקה בעיירות הפיתוח. מי ייסע למצפה-רמון או לכארישבע כשהוא יכול להקים פה תעשייה עם תשתית תחבורתית? אין כסף לכביש אשקלון-אשדוד, שהוא כביש אדום, כביש חיוני, ואילו משרד השיכון בונה אוטוסטרדות ביהודה ובשומרון. אם כן, איך יקימו מפעל שם? למה יקימו מפעל שם אם מקבלים אותן הטבות ויש פחות יכולת לנצל אותן? לכן הכול ילכו ליהודה ולשומרון, ואז תהיה אבטלה בעיירות הפיתוח.

אני מתפלא דווקא על חברי מהליכוד. אתם אומרים שאזורי יהודה ושומרון צריכים להיות כמו מדינת ישראל. אם כן, תחילו את הקריטריונים הגיאוגרפיים גם שם, את כל התשתית. אינני חושב כך, אבל הרי אתם חושבים כך. אתם באים ומדברים על מצוקת עיירות הפיתוח, אתם באים ומנסים לייצג את החלכאים והנדכאים, ותראו מה אתם עושים במדיניות שלכם ובדרך שאתם הולכים בה.

מהו מבנה התעסוקה באותם אזורים? מה עושים ביהודה ובשומרון? מייצרים, בונים מדינה המבוססת על ייצור?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הם הורסים את השלום.

חיים רמון (המערך):
אספר לכם. רבותי חברי הכנסת, 74% מרעסקים בשירותים ציבוריים — so called שירותים ציבוריים, מה זה "שירותים ציבוריים"? אלה משכורות למי שחיים על חשבון המדינה. הולכים לגור שם, והמדינה ממציאה להם משכורות. למשל, העיתון "נקודה" מקבל סיוע מהמדינה. שמעתם על עיתון בקריית-שמונה או בכית-שמש שקיבל סיוע מהמדינה?

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
12 עובדים.

חיים רמון (המערך):
9 עובדים בשכר, חבר הכנסת שריד. 9 זה די רע.

יש שם מכון לקוסמטיקה, והתיאור שלו הוא: אספקת שירותי קוסמטיקה — — —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
כשעוזרים ל"סולל-בונה" אינכם מתנגדים.

חיים רמון (המערך):
אני אסביר לך, חבר הכנסת גולדשטיין.

היור"ר ח' גרוסמן:
לא, אינך יכול להסביר לו, כי אין לך זמן.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):
בשבוע הבא.

חיים רמון (המערך):
לו היה לי זמן הייתי בא אתך, חשבון בעניין הזה. אספקת שירותי קוסמטיקה לנשות היישוב והסביבה —

ד. הצעה לסדר-היום

העמדת ההתנחלויות וההתיישבות מול עיירות הפיתוח

ועזה, ולקבלת טיפול רפואי מקצועי צריך לטלטל את החולים לערים מעבר ל"קו הירוק".

שיכון — מספר התחלות הבנייה ביהודה ובשומרון, לצערנו, עדיין קטן יותר מאשר בכל אזורי הפיתוח. בעל דיוור מקבל מענק באזור פיתוח א' בסדר-גודל של 7,000 דולר למשכנתה. סכום זה הולך ורובו ככולו לחשלוש דמי חכירה ולפיתוח המגרש. חסרי דיוור מקבלים לפי אותם קריטריונים הקיימים לגבי אזורי פיתוח בתחום מדינת ישראל, ואף לא אגורה אחת יותר. ביהודה ובשומרון, האזורים הקרובים ל"קו הירוק", כגון אלקנה, אורנית ואחרים, אינם נחשבים לאזור א', לא לאזור ב' ולא לאזור ג'. כשליש מאזורי יהודה ושומרון ועזה הם אזורי פיתוח ב' וג', ואילו רק שליש הם בקריטריונים של אזור פיתוח א', ובתוכם, שומן שמים, גם בקעת-הירדן ומעלה-האפרים, המקובלים וראי עליכם, ירדני מהמערך.

הקרקע ביהודה ובשומרון היא אדמת טרשים לעדי-ער. לא ניתן לטעת שם לא עץ ולא שיח, לא ירק ולא שום גידול אחר.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

זו אדמה שאתם מנשלים ממנה אחרים.

יגאל כהן (הליכוד):

שם עולה הקרקע. נכון, בין 400 ל-600 דולר לדונם.

יהושע מצא (הליכוד):

אתה יושב על הקרקע הזאת. פה.

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

אני יושב לפניך כאן.

יהושע מצא (הליכוד):

אתה טועה. כזה אתה טועה.

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אני אציג אחד מכם. אני מבקשת. חבר הכנסת מצא, אתה חושב שאתה יכול לקרוא קריאת ביניים מתי שאתה רוצה?

יהושע מצא (הליכוד):

— — — קריאת ביניים? אל תפסיקי אותי.

היו"ר ח' גרוסמן:

תן לי לכפות. חבר הכנסת מצא וגם חבר הכנסת דראושה, אני מבקשת לא להפריע.

יגאל כהן (הליכוד):

באזורי רצועת התוף, מחיר הקרקע עולה במאות אחוזים, כך שהקרקע עולה בערך 30%—60% ממחיר הדירה. מן הבחינה הלאומית הכלכלית הטוהרה, לבנות בית ביהודה ובשומרון, על רקע מחירי הקרקע, זה הרבה יותר זול. פיתוח המגרש והפיתוח הציבורי נעשה בהשתתפות מסיבית של המשתכן, בסכום שנוע בין 5,000 עד 7,000 דולר.

נשמע כאילו הקמת היישובים היא על חשבון עיירות הפיתוח. רבותי, אין עלילה גדולה מזאת. עובדה היא, שכל אזורי הפיתוח עדיין יש, לצערנו, מאות רבות של בתים ריקים. לעומת זאת, ביהודה ובשומרון למעלה מ-90% מהבתים נרכשו ונקנו על-ידי המתיישבים. ולמה? לא בגלל התנאים — — —

היו"ר ח' גרוסמן:

אנו עוברים להצעה אחרת לסדר-היום: העמדת ההתנחלויות וההתיישבות מול עיירות הפיתוח, מאת חבר הכנסת יגאל כהן. בבקשה.

יגאל כהן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני חושב שטוב שהנישא הזה עלה על סדר-היום של הכנסת, שכן כך אפשר יהיה להפריך אחת ולתמיד את עלילות הזדון, את הבדותות ואת המספרים לגבי מה שנעשה ביהודה ובשומרון.

חיים רמון (המערך):

כך אתה אומר על — — —

יגאל כהן (הליכוד):

לצער הרב, לאחר שנכשלה התוכנית המדינית של ידידנו במערך — — —

עבד-אלוהב דראושה (המערך):

אתה כל כך שמח?

יגאל כהן (הליכוד):

לא.

— — — ולאחר שהיא הוכחה כבלתי-מציאותית, עלה המערך על הדרך הנלווה של העמדת עיירות הפיתוח מול המעשה הציוני הלאומי החשוב ביותר בתקופה הזאת של מדינת ישראל. כדי לא לרבר בסממאות, כפי שמדברים חברי, הייתי רוצה לגעת בעובדות ובמספרים, ואתייחס לכל נושא בנפרד.

חינוך — השנה קיבל עליו משרד החינוך לבנות 500 כיתות. אף לא כיתה אחת נבנתה כפרוגרמה של תוכנית משרד החינוך והתכונות ביהודה ובשומרון. כאריאל ובאפרת, תקשיבי היטב — — —

אריאל ואפרת יהיו המקומות היחידים בארץ, שאם לא יעשה בהם שינוי מיידי, תהיה בהם משמרת שנייה. רוב מוסדות החינוך בפסגות-ראב, בעיקר גנים ומעונות, ממוקמים בכחים פרטיים. בשנה הבאה יצטרכו לשכור שוב בתים פרטיים.

בתי-ספר אזוריים — בעופרה, בקדומים ובמקומות אחרים לומדים בקרואונים רעותים, דבר שלא קיים בשום עיר פיתוח. בשנה הבאה הולכים למשמרת שנייה. לא מאשרים לפתוח כיתה שהייה בה פחות מ-17 תלמידים. לעומת זאת, ירדני וחברי, שכני בקיבוצים מאשרים שם פתיחת כיתה עם 11 תלמידים. יש אפליה לרעה. בכל יהודה ושומרון יש בסך-הכול 3 מבנים לחינוך משלים ומרכזי פיס, מפני שלא ניתן לקבל תרומות מחוץ-לארץ ולא כספי מגבית. צריך לזה רק כסף ממלכתי, וזה לא ניתן.

בריאות — בגלל בעיות בין-לאומיות, מגן-דוד-אדום לא פועל ביהודה ובשומרון ולא ניתן לקבל תרומה לאמבולנסים בגלל החוק האמריקני. מכאן יוצא, שיוולדת או חולה, בניגוד לכל מקום אחר, צריכים לחכות שעות לכניסת אמבולנס פרטי. במקומות שאין בהם אמבולנסים מעבר ל"קו הירוק".

כך גם לגבי בתי-חולים. מרפאות מקצועיות, שכמותן יש בכל אזור אחר בארץ, לא קיימות ברוב אזורי יהודה, שומרון

לא לתפארת המליצה, מה קרה לכם? אני יכול עוד להבין את חבר הכנסת חיים רמון. הוא אולי גדל ברקע אחר, אבל יש גם חברים אחרים. אחם, שתמיד העליתם על ראש מפעלכם הציוני את ההתנחלות ואת ההתיישבות —

חיים רמון (המערך):

— — — סלח לי, אני רוצה לדעת למה בדיוק הכוונה — — —

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת חיים רמון, אני מבקשת ממך לא להפריע עוד.

חיים רמון (המערך):

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת חיים רמון, אני אציא אותך מן האולם בסופו של דבר. אינני יכולה להתגבר על הקול שלך.

חיים רמון (המערך):

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת חיים רמון, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אתמול הרגת לנו את הכורסה, היום אתה רוצה להרוג את יהודה ושומרון.

יגאל כהן (הליכוד):

— — — וראיתם בזה יצר לאומי לפיזור האוכלוסייה, לביטחון ישראל — — —

חיים רמון (המערך):

הי"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת חיים רמון, אני קוראת אותך לסדר בפעם השנייה.

יגאל כהן (הליכוד):

— — — לקביעת גבולותיה, לבניין חברה חדשה, שאבר לכם הכושר להבחין בין מעשה חלוצי עליון לבין שיקולים של מדיניות פוליטית. מה הפלא שהיום, יותר מאי-פעם, מתחזקת הדעה בקרב כל חלקי העם, שרק בהתנחלות מסיבית ביישובים ובאזורים אלה משרתים את צרכיו האמיתיים של העם הזה בחקופה הזאת כארץ הזאת. תודה.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

זה היה נאום הצטרפות ל"חרות?"

יגאל כהן (הליכוד):

— — — זה היה ציון עובדות — — —

הי"ר ח' גרוסמן:

תודה לחבר הכנסת יגאל כהן. אני מבקשת משר הכלכלה והתכנון להשיב על שתי הצעות.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

— — — גברתי היושבת-ראש, — — —

קריאות:

עבריאלוהב דראושה (המערך):

— — —

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
הם ריקים.

יגאל כהן (הליכוד):

מפני שהתעסקה היא הבעיה האמיתית של אזורי הפיתוח ורצועת החוף. אותם מחייבים חלוצים נעים עשרות קילומטרים ממקום מגוריהם למקום עבודתם, והתנאים שלהם הרבה יותר קשים, מפני שהתעסקה לא מצויה במקום מגוריהם.

לצערנו, עדיין אין מספיק מקומות עבודה באזורי הפיתוח. רוב התעסוקה היא באזור השפלה. תראו מה קורה לממשלת ישראל. בארץ קיים מבנה שהושקע בו מעל 7 מיליוני דולר לצורכי התעשייה הצבאית, ויש לו פוטנציאל תעסוקה של מאות עובדים. בגלל סיבות פוליטיות משקיעים בו היום כמיליון דולר להחזקה שוטפת של תאורה, כיטחון ואחזקת הציוד, ולא מעבירים את המפעל הזה, שאושר על-ידי ממשלת ישראל והושקעו בו הסכומים האלה, וזאת נוסף על חשבון של עלות הריבית וההון על 7 מיליוני דולר.

הצאות הנסיעה, הסיכונים הביטחוניים, זמן הנסיעה למקומות העבודה — רק חלוצים ומגשימים מוכנים לעבור לאזורים אלה, ומוכנים לעבוד באזור רצועת החוף.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

גם אלקנה?

יגאל כהן (הליכוד):

רבתי, הם לא מבקשים סיוע. אילו ביקשו תושבי יהודה ושומרון סיוע כמו מפעלים כושלים, כמו "סולל-בונה" וקופת-חולים, אזי היה טעם לבוא אליהם בטענה.

חיים רמון (המערך):

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

הי"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, אני אפסיק את הישיבה. רגע אחד, חבר הכנסת רמון, אולי תפסיק? אני לא יכולה להתגבר על כל הצעקות בבת אחת, הרמקול פה חלש. אני מבקשת להתנהג בהתאם לכך.

יגאל כהן (הליכוד):

לו היו דואגים תושבי יהודה ושומרון לרווחתם, הם לא היו לוחצים להקמת יישובים בתקציב הזעום שעומד השנה לרשות החטיבה להתיישבות של ההסתדרות הציונית. שמעו את המספרים. השנה, תקציב המחלקה להתיישבות בחטיבה הציונית, לא ליהודה ושומרון, לבקעת-הירדן, לרמת-הגולן, מגיע בסך-הכול ל-31 מיליון דולר. בשנה שעברה הוא עמד על 35 מיליון דולר.

אנף התקציבים — ולא פוליטיקאים — עשה בדיקה מדויקת בכל משרדי הממשלה, והתברר, שההוצאה הלאומית ביהודה ובשומרון הייתה 0.7% מהתקציב, וזה לא על-חשבון. אם היית בונה שכונה בראשון-לציון או בחולון, האם לא היית צריך להקים מבני חינוך, מרפאה, ואת כל אותם מבני ציבור שצריך להקים כשאתה מיישב שם אנשים?

אנחנו מתבשרים על קליטת עולים למדינת ישראל. מדוע מונעים עכשיו קליטת עולים ביהודה ובשומרון? התושבים שם מוכנים לקלוט אותם. זו תהיה הקליטה הכריאה ביותר של העולים, ברצונם להיות שותפים במפעל הציוני. פוחדים "פן ירבה ופן יפרוץ"?

מה קרה לכם? אתם, ידידי וחברי, ואני אומר דברים אלה

ואנושית גדולה. אני משיב עכשיו לחבר הכנסת יגאל כהן, אבל הוא עסוק בכירורים אינטנסיביים עם חברת הכנסת דורון ואחרים. חבר הכנסת יגאל כהן, אני מנסה להשיב לך.

יגאל כהן (הליכוד):

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אני מעריך שכולנו מאמינים ורוצים לראות במפעל הזה מפעל בעל יכולת חברתית וכלכלית ואנושית גדולה מאוד, שעדיין עומד בפני בעיות מדאגות ביותר. האבטלה מתמקדת בעיקר באזורי הפיתוח ובעיקר בין הצעירים שם, הצעירים שהשתחררו מהצבא וסיימו את לימודיהם ואינם יכולים למצוא לעצמם מקום עבודה, אינם יכולים למצוא לעצמם אפשרות של השתלבות בתעסוקה טבעית וכלימודים שיקדמו אותם כדי שיוכלו לתרום תרומה טובה יותר לעתיד החברה שבה הם חיים, לקידום היישוב והקהילה שבה הם מצויים.

הדאגה הזאת מחייבת, לפי דעתי, את כולנו, לברר מחדש את סדר העדיפויות הלאומי שלנו. מאחר שהמקורות שלנו מוגבלים, התקציב מוגבל ואפשרויות ההטבות מוגבלות, אנחנו צריכים לברר לעצמנו האם סדר העדיפויות הנוכחי הוא סדר העדיפויות הנכון והמוצדק.

אין לי צל של ספק בכך שסדר העדיפויות הנוכחי הוא מעוות, ושאינו אנו נותנים לאזורי ולערי הפיתוח את מקומם הנכון בסדר העדיפויות במדיניות הלאומית שלנו, וגם איננו מעמידים אותם בסדר העדיפויות הנכון במישור הבין-אזורי, בינם לבין אזורים אחרים.

אני רוצה להביא בפני חברי הוועדה עובדות מספר. אם העובדות האלה סותרות את העובדות שהובאו לפני הכית על-ידי חבר הכנסת יגאל כהן, אין זו אשמתו, אלא אשמת המציאות. וכבר אמר מי שאמר עוד במאה הקודמת: אוי ואבוי לעובדות. אבל מה לעשות שהמציאות והעובדות סותרות במידה די ניכרת את הדברים שאמר כאן חבר הכנסת יגאל כהן בעניין סדר העדיפויות הבין-אזורי בתחום העידוד וכתחום ההטבות לאזורים שונים הנמצאים היום בשליטת ישראל.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אפשר לשאול שאלה?

היו"ר ח' גרוסמן:

לא.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

למה לא?

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אני לא מסכים שתשאל אותי עכשיו, וזו זכותי להסכים או לא להסכים.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

רציתי לברוק אם אתה עונה בשם הממשלה, או בשם מפלגת העבודה.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אני עונה בשם הממשלה.

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

רציתי לשאול. מותר לדעת.

קריאות:

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

חבר הכנסת וראושה, אתה אינך היושבת-ראש, יש יושבת-ראש.

עבד-אללה דראושה (המערך):

אני רק מעיר הערה.

היו"ר ח' גרוסמן:

אתה מעיר הערות כל הזמן, חבר הכנסת דראושה. אני יכולה להבין שמעירים הערה אחת, שתיים, אבל לא באופן קבוע.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מוצא לנכון להעיר קודם כול הערה קצרה לדבריו של חבר הכנסת יגאל כהן, שהתירם בפני דוברי המערך כשאמר שעכשיו, אחרי שהיוזמה המדינית נכשלה, הם נטפלים לעניינים אחרים.

בלי להיכנס לניתוח העובדות של הדברים הללו, האם היא נכשלה או היא טרם הצליחה, ומוכן שאפשר תמיד לדרוש כנושא הזה בהקשר הרחב שלו, אני מתקשה להבין, חבר הכנסת יגאל כהן, מה העליות והעליות והשמחה על כך שהניסיון להביא לכלל יחסים של שלום בין ישראל לבין ירדן והפלשתינים נתקל עדיין, לצער כולנו, במחסומים כבדים ובקירות עבים, ואיננו מתקדמים במהירות ובקצב שאני מקווה מאוד שכולנו שותפים לרצון שבהם נתקדם בעתיד?

יגאל כהן (הליכוד):

רק ציינתי עובדה. לא אמרתי שאני שמח.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

לא, זו לא היתה קביעת עובדה. זו היתה התרסה.

חיים רמון (המערך):

למה אתה עליז?

הרשע מצא (הליכוד):

הוא איננו עליז.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אני קובע, שלפי מיטב היכרותי את חבר הכנסת יגאל כהן, הוא איננו עליז, והמבין יבין.

חיים רמון (המערך):

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת רמון, אולי אפשר להרגיע אותך קצת?

יגאל כהן (הליכוד):

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

נכון, ולכן אני יכול לקבוע שאינך עליז.

מכל מקום, לגבי התהליך המדיני, מה שנשמע מדברך היתה מידה זו או אחרת של שמחה לאיד על התקלות והעיכובים בתהליך המדיני, שאני מקווה כי כולנו רוצים בו ואני אינני רואה לו אלטרנטיבה. הלוואי שהייתי רואה אלטרנטיבה להתקדמות לקראת הסכם שלום בין ישראל לבין ירדן והפלשתינים, שימנע מלחמה וייצור מצב חדש כאזור שלנו. לפי דעתי, בעניינים הללו אין מקום לא לשמחה לאיד וגם לא להתרסה, שאין לה מקום בכית הזה.

אני מקווה שמוסכם על דעת כל חברי הכנסת שאזורי הפיתוח הם מפעל ארוך שטומן בחובו יכולת כלכלית, חברתית

היו"ר ח' גרוסמן:

חברי הכנסת, בבקשה מכם, יש היום מתיחות בלתי רגילה כאולם. אינני יודעת מה קורה.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אני רוצה לומר דבר אחד, אני אשאר על הדוכן, וככל שתפריעו לי אני אמשך לעמוד על הדוכן —

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

אינך יכול להמשיך כי הגבילו את השרים בדבריהם לעשר דקות.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

— משום שכאן זוהי כנסת ישראל ולא פורום אחר, וגם זה המבין יבין.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

אני מבקש, בלי רמזים ובלי התחכמויות.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

לא ימונע ממני לדבר פה, אני מדבר בשם הממשלה.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

בלי הומור מיותר, דבר בצורה ממלכתית, יש גבול גם להערות.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת בן-אלישר, אני מבקשת לא להפריע. יש גבול גם לקריאות הביניים ולהפערות.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

את צודקת, גברתי הישבת-ראש.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

כאשר מתריסים בפני שאיני מדבר בשם הממשלה, זכותי להשיב על ההתרסה הזאת, וגם זכות זו לא תימנע ממני.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

איש לא התריס, חבר הכנסת פנחס גולדשטיין שאל שאלה.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

לא רק חבר הכנסת גולדשטיין דיבר, אלא דיברו עוד שני חברי כנסת, והם אמרו דבר שונה ממה שאמר חבר הכנסת גולדשטיין. לו שמעת את דברי חבר הכנסת לנדאו היית מבין למה אני מתכוון.

אני מביא את העובדות כפי שהן. ואם משהו יסתור את העובדות, אני אתגצל. אבל העובדות הן פשוטות ומבוררות, ולא אני בדקתי אותן. העובדות הן כדלקמן:

עודי לנדאו (הליכוד):

אתה משיב בשם הממשלה או בשם סיעה?

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

כבר השכתי על כך, אתה רוצה לשאול פעם שלישית? אני משיב בשם ממשלת ישראל.

עודי לנדאו (הליכוד):

יש לך דרך מיוחדת להיות גם זה וגם זה.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת לנדאו אין לך רשות דיבור, לא ארשה לאף אחד להפריע.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

לא תוכל למנוע ממני להשיב בשם הממשלה בכנסת ישראל ולהביא עובדות כהלכתן, מבוררות ומדויקות.

עודי לנדאו (הליכוד):

אתה דוגמה בולטת לפארסה של שר — — —

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת לנדאו אני מבקשת ממך להפסיק להפריע. חבר הכנסת לנדאו, אני קוראת אותך לסדר פעם ראשונה.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

עכשיו, חבר הכנסת בן-אלישר, אולי תבין מה אמרתי קודם.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת רן כהן, איני רוצה כלל לשמוע מה שאתה אומר, איש לא יפריע כאן.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

לגבי מחירי קרקע ל"בנה ביתך", התשלום עבור הקרקע מתחלק לשניים: א. דמי חכירה ראשוניים, הנחשבים כ-80% מערך הקרקע; ב. דמי חכירה שנתיים, המהווים את יתרת הסכום.

ביהודה ובשומרון דמי החכירה הראשוניים הם כשיעור של 5% ממחיר הקרקע, כלומר, ההנחה היא כשיעור של 95% מערך הקרקע. לעומת זאת, דמי החכירה ביישובי הפיתוח, כגון: מטולה, מעלות, נהריה, קריית-שמונה, הם 16% מערך הקרקע.

יגאל כהן (הליכוד):

לפני שעה קלה ישבתי עם שר החקלאות ועם אנשי מינהל מקרקעי ישראל והם אישרו את הנתונים שלי.

היו"ר ח' גרוסמן:

אינני מסכימה לשום הפרעה.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

בבית-שאן, בחצור הגלילית, בדימונה, כמצפה-רמון — — —

יגאל כהן (הליכוד):

אלה אותם קריטריונים. שר החקלאות אמר זאת עכשיו.

היו"ר ח' גרוסמן:

חבר הכנסת יגאל כהן, אני אוציא אותך מהאולם. פשוט אוציא אותך.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אם אתה לא תאפשר לי להשיב, אני אומר לך: לא תהפכו את הכנסת למשהו אחר.

יגאל כהן (הליכוד):

נכון לעכשיו, לפני חצי שעה, אלה הם אותם תנאים. שם מדובר ב-16% מ-90%.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אני קורא ממסמך.

חיים רמון (המערך):

תשאל את חבר הכנסת שטרית הוא העלה זאת בוועדת הכספים.

יגאל כהן (הליכוד):

אלה הנתונים שאישר אותם שר החקלאות לפני חצי שעה.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אני הפרעתי לך כאשר אתה דיברת? אתה העלית הצעה

היו"ר ד' חיון:
רבותי, אתם רוצים לשבת? אדוני שר המשפטים, בבקשה לשבת.

קריאה:

היו"ר ד' חיון:
לא הופכים את סדר-היום. חבר הכנסת ורדיגר, תודה רבה שהואלת לשבת.

אברהם ורדיגר (מורשה):
לא הופכים את סדר-היום?

היו"ר ד' חיון:
לא הופכים את סדר-היום כל עוד אני יושב כאן. ואני יושב.

דב בן-מאיר (המערך):
אדוני היושב-ראש, דאג שיכבו את האורות — —

היו"ר ד' חיון:
אני אחראי לטלוויזיה — — חברי הכנסת, נא לאפשר לשר הכלכלה והתכנון לסיים את דבריו.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
לגבי עידוד התעשייה, אמרתי, שכידוע יש ארבע קטגוריות. אחת איננה הלבנטית לצורך הענין שלפנינו, כי זו הקטגוריה של מרכז הארץ. שלוש הקטגוריות האחרות הן: א' פלוס, א' וב'.

עס א' פלוס נמנים: מעלה-אפרים, עופרה, קדומים, בית-אל, אריאל, חקוע, נווה-צוף, שילה, בית-אל ב', אלון-מורה, מעלה-שומרון, דותן, רימונים, כוכב-השחר, יקיר, שבי-שומרון וקרני-שומרון. מקרב אזורי הפיתוח כנגב — רק ירוחם, מצפה-ירמון ואילת, ובצפון — רק קריית-שמונה, שלומי, מעלות, חצור-הגלילית, בית-שאן, מטולה, מנחמיה, מגדל, יבנאל, בני-יהודה, מרכז-חספין וחפן.

יגאל כהן (הליכוד):
ככל ואת התעשייה הולכת לאזורים האלה.

היו"ר ד' חיון:
חבר הכנסת יגאל כהן.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
לעומת זאת, היישובים כרמיאל, צפת, טבריה, ראש-פינה, כפר-חבור, כינרת, יסוד-המעלה ואחרים, אני יכול להזכיר את נהרייה, מגדל-העמק ועפולה, הם באזור פיתוח א', כלומר הם נחוצים לעומת יישובים שהם קרובים הרבה יותר מהם למרכז הארץ.

עוזי לנדאו (הליכוד):
למה אינך עושה השוואה לקיבוצים?

היו"ר ד' חיון:
חבר הכנסת עוזי לנדאו.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
כאשר הזכיר חבר הכנסת יגאל כהן את הוצאות הנסיעה הגבוהות מיישובים ביהודה ובשומרון אל עבר מרכז הארץ, ואני אינני טוען שמה שהוא אמר איננו נכון, אין לי בענין זה אתו פולמוס, שאלתי את עצמי האם באמת הוא לא מוצא לנכון לשאול בעת ובעונה אחת שמא הוצאות הנסיעה, הריחוק והקושי שבין ירוחם, דימונה, שדרות, אופקים, מעלות — —

לסדר-היום. אני הקשתי לך. אתה לא מסוגל להקשיב למשפט אחד שאני אומר. סלח לי, העלית הצעה לסדר-היום.

יגאל כהן (הליכוד):
העובדות אינן נכונות. ציטטתי את שר החקלאות.

חיים רמון (המערך):
אתה מצטט לא נכון.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
העלית הצעה לסדר-היום, הבאת שורה של עובדות לא נכונות. לא הפרעתי לך. שמעתי אותך. הקשכתי לך. מדוע אתה לא מאפשר לי להשיב.

יגאל כהן (הליכוד):
ציטטתי את שר החקלאות ואת אנשי מינהל מקרקעי ישראל.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
מדוע אינך מאפשר לי להשיב? איזו גישה היא זו?

היו"ר ד' חיון:
רבותי חברי הכנסת, אני מבקש להירגע.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
איזו תרבות היא זו?

יגאל כהן (הליכוד):
זו עובדה לא נכונה.

יהושע מצא (הליכוד):
ששר ציטט לא נכון?

בני שליטא (הליכוד):

היו"ר ד' חיון:
אני קובע כאן, חבר הכנסת שליטא.

אדוני שר האנרגיה, הואל לשבת. חברי הכנסת קופמן וורדיגר, נא לשבת. אדוני שר האנרגיה, יאלץ לקרוא אותך לסדר. אני מבקש ממך לשבת.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
בבית-שאן, בחצור הגלילית, כדימונה, במצפה-ירמון, בנתיבות ובטבריה — 40% מערך הקרקע, ביוקנעם, במגדל-העמק, בירוחם, באופקים, כשדרות, בעפולה, בקריית-מלאכי — 60% מערך הקרקע.

לגבי סיוע לריוו למשפחות חסרות דיור — ביהודה ובשומרון ניתן למשפחה עד שלושה ילדים סכום של 38,900 שקל חדש. ואילו באזורי הפיתוח הסיוע, שניתן למשפחה כזו הוא 26,000 שקל-חדש בלבד. למשפחה שבה ארבעה-חמישה ילדים, הסיוע ביהודה ובשומרון הוא 43,200 שקל חדש, ואילו באזורי הפיתוח — 33,700 שקל חדש בלבד.

בתחום עידוד התעשייה, כידוע הסיכוכ הוא לשלוש קטגוריות או לארבע, אם כוללים בכך גם את מרכז הארץ. הסיוע הוא לאזורים א' פלוס, א' וב', בסיווג א' פלוס נכללים היישובים — —

היו"ר ד' חיון:
אדוני שר האנרגיה וחברי הכנסת האחרים, אם אתם רוצים להתייעץ, אנא עזבו את האולם. חבר הכנסת ורדיגר — —

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
מה זה, בית-מדרש פה?

יגאל כהן (הליכוד):

הם לא נוסעים לעבודה. אין להם הוצאות.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

חצור הגלילית, קריית-שמונה, כרמיאל ויוקנעם קצת יותר רחוקים ממרכז הארץ.

יגאל כהן (הליכוד):

הם לא עובדים בתל-אביב. ההשוואה לא נכונה.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

העובדה שהם עובדים בתל-אביב איננה עובדה מחמיאה כמיוחד, אם התכוונת להביא אותה כתנא דמסייע לך, שיש צורך לתת עדיפות דווקא ליישובים הללו על פני יישובים שהם מרוחקים הרבה הרבה יותר.

יגאל כהן (הליכוד):

עדיין התעשייה לא עברה לשם.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אין שום צל של ספק בעיני, ואין לשמחתי צל של ספק בעיני רוב הממשלה, שיש הכרח בסיווג מחודש, כדירוג מחודש, לא על-פי השקפה מדינית אלא על-פי הצורך במתן קדימות בין-אזוריות, הנובעות באמת מן המרחק ממרכז הארץ, הנובעות ממצב האבטלה, הנובעות מן המצב החברתי, הנובעות מן הצורך למשוך השקעות ומפעלים ולקדם פיתוח כלכלי וחברתי וטכנולוגי: לסווג מחדש את האזורים לפי עדיפויות שעולות בקנה אחד עם אמות-מידה אובייקטיביות, שקשורות כאמור במרחק, במצב אבטלה, במצב של פיתוח כלכלי וחברתי ובצורך לקידום החינוך ומערכת כוח האדם.

קריאה:

זאת תגיד — — —

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

לא, לצערי הרב, מה שאמרתי כאן לגבי עיירות הפיתוח הוא נכון, והוא מוכיח שכמידה רבה מאוד קריטריון המרחק עוזר, איני בא להציע כאן לפני הכנסת את תוכנית הסיווג מחדש, הונחו בפני הממשלה שתי הצעות: האחת של שר העבודה והרווחה משה קצב והשנייה שלי. שתי ההצעות האלה מונחות על סדר-היום של הממשלה, לשמחתי, הממשלה החליטה להטיל על שנינו במשותף להכין הצעה משותפת שתובא בפני הממשלה, אם נגיע להסכם — מה טוב, אם יהיו בינינו פערים — אני מקווה שהפערים לא יהיו גדולים יתר על המידה — הממשלה חכרע בחילוקי הדעות, כבר השבוע נציגי שני המשרדים יושבים על המדוכה הזאת ומתכוונים להגיע לצמצום מרבי של ההבדלים בין שתי ההצעות, במגמה לאפשר לממשלה — — —

בני שליטא (הליכוד):

ההצעה שלך מבוססת על אי-ידיעה מוחלטת, אי-הבנה מוחלטת, ראיתי את ההצעה שלך.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

חבר הכנסת שליטא, אתה האחרון שאתחרה אתו בהבנה.

בני שליטא (הליכוד):

אתה לא מבין מה שכתוב שם.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אתך לא אתחרה בהבנה, בני.

בני שליטא (הליכוד):

אתה לא הסתובבת בערי פיתוח.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

מעולם לא הסתובבתי שם, לא ביקרתי שם ולא הייתי שם. אני חדש בארץ ומעולם לא הייתי באזורי הפיתוח.

בני שליטא (הליכוד):

אתה לא מוכן להאזין.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

מה שאתה אומר הוא פשוט מגוחך, הוא אפילו לא ראוי לתשובה.

חיים רמון (המערך):

השר קצב נתן את הנתונים.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת רמון, די בזה ליום אחד.

אדוני שר הכלכלה, אנא המתן. חבר הכנסת רמון, הואל בטובך להירגע, הרי אתה לא מוסיף גם לא גורע.

חבר הכנסת קופמן, אני אחראי לסיווג הישן. ידוע לך?

חיים קופמן (הליכוד):

נתבע אותך.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אני מציע שתעשו זאת בסיעה שלכם.

בני שליטא (הליכוד):

כאשר קובעים קריטריונים — זה על-פי גיאוגרפיה ודמוגרפיה. יש לך כללים לא-נכונים.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

יפה. כבר הסכמנו על משהו.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת קופמן, השר כבר היה צריך לגמור, אבל אנחנו פשוט לא נותנים לו.

חיים קופמן (הליכוד):

ראיתי כשאותחת לו בצבע אדום, הוא לא רואה צבע אדום, רק כחול.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

אתה רוצה גם להיות יושב-ראש הכנסת? אתה לא מסתפק בתפקידך? אני חושב שאתה מתבלט בתפקידך הנוכחי, חבר הכנסת קופמן, ואינך צריך להחליף גם את היושב-ראש.

היו"ר ד' תיכון:

אדוני שר הכלכלה.

חיים קופמן (הליכוד):

צריך לסגור את המשרד שאתה יושב בו, אין בו כל צורך. אתה מבזבז כספי מדינה, אתה מציע הצעות שלא נקלטות. זה התסכול שלך.

יהושע מצא (הליכוד):

וגם לשכה בתל-אביב.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

מה אתה אומר, מה אתה אומר.

יהושע מצא (הליכוד):

מה עם הלשכה בתל-אביב? הלשכה בתל-אביב פועלת?

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

מה אתה אומר, הא, הא.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת מצא. רק רגע, אדוני השר, רבותי, אני פשוט
אסגור את הישיבה לחמש דקות כדי שכולנו נירגע.

ריקטור שפיטוב (מפ"ם):
זה בדיון.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת שפיטוב, אתה יודע כאדם שקול.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

זה הסגנון. הם פשוט לא מבחינים איפה הם נמצאים.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת שריד, קיבלתי את הפתק שלך. רבותי, מעתה
ואילך אני אקרא לסדר. אין מגוס.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

קודם כול, אני רוצה לומר, שאני מסכים לעיקרון
הגיאוגרפי, ואמרת שיש דעתי אמת המידה של הריחוק
ממרכז הארץ היא אמת מידה שתייכת להנחות את קביעת סדר
העדיפויות הבין-אזורי, משום שאם אנחנו מעוניינים לעודד
ולמשוך אוכלוסייה נוספת וחדשה לאזורים מרוחקים וליצור
סיכוי לפיתוח כלכלי וחברתי וקהילתי באזורים המרוחקים,
אזורי הפיתוח וערי הפיתוח, העיקרון, או אמת המידה, של
הריחוק הוא ראשון במעלה, לפי דעתי.

אני מקווה מאוד שכימים הקרובים נוכל להגיע להצעה
מוסכמת ככל האפשר. חילוקי הדעות, שיש להניח שיהיו,
יוכרעו עליידי הממשלה. אני שמח שכל שרי הממשלה, או
רובם המכריע, סבורים שהסיווג הקיים, הדירוג הקיים
וההגדרות הקיימות מחייבים רפורמה מרחיקה לכת, כדי
שנוכל, במקורות המוגבלים שעומדים לרשותנו, לקבוע סדר
עדיפויות שייתן קדימה אמיתית לאזורי וערי הפיתוח. תודה.
רבה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה רבה לשר הכלכלה והתכנון. מה אתה מציע, אדוני
השר? אדוני השר, לא הצעת הצעה קונקרטית לגבי שתי
ההצעות.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:

איני יודע מהי עמדת הקואליציה, אבל לי אין שום
התנגדות שמליאת הכנסת תדון בנושאים הללו.

יגאל כהן (הליכוד):

להעביר לוועדת הכספים. ההחלטה של הקואליציה היתה
להעביר לוועדת הכספים. אני רוצה לברוק נחומים.

קריאות:

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, חבר הכנסת מצא. חבר הכנסת לנדאו, הואל לשבת.

יהושע מצא (הליכוד):

יש מה לספר על הקיבוצים.

קריאות:

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת מצא, אנחנו מתקדמים.

הצעה אחרת לחבר הכנסת יוכל נאמן, כאשר להצעתו של
חבר הכנסת חיים רמון.

קריאות:

יהושע מצא (הליכוד):

יש הרבה מה לספר על הקיבוצים.

אלעזר גרנות (מפ"ם):

קיבוצים, קיבוצים, קיבוצים.

קריאות:

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת רמון, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה,
לצערך. חבר הכנסת גולדשטיין, אני קורא אותך לסדר בפעם
הראשונה.

מנחם גולדשטיין (הליכוד):

אני אהיה מסודר.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת אולמרט, רבותי, רבותי, רבותי, חבר הכנסת
קופמן, אתה רוצה להירגע היום?

קריאות:

דב בן-מאיר (המערך):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת בן-מאיר, האם אני צריך לקרוא לך לסדר?
אתה סגן היושב-ראש, אתה צריך להקל עלי.

חיים רמון (המערך):

אדוני היושב-ראש, למה אתה לא קורא לסדר לצד השני?

היו"ר ד' תיכון:

אתה תתפלא, אני קורא בדיוק באותה מידה, את חבר
הכנסת גולדשטיין: תשמע, אתה גם לא שומע. חבר הכנסת
יובל נאמן, בבקשה.

יובל נאמן (התחיה-צמח):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, שמענו כאן רשימת
יישובים ששר הכלכלה ציין אותם עכשיו. למשל, שר הכלכלה
עצמו אמר שעפולה נמצאת באותו מעמד שיש לאיזה יישוב
ביהודה ובשומרון. עפולה לא הוקמה שלוש, גם לא לפני
שנתיים, גם לא לפני עשר שנים. תשאלו את אנשי עפולה, הם
יאמרו לכם — הם אמרו זאת גם בבחירות — שמבחינתם
חשוב באמת לפתח את יהודה ושומרון ושעפולה לא תהיה רק
בקרבת ג'נין אלא גם בקרבת אלוך-מורה, יישובי עמק-ירדן
ועוד יישובים אחרים שיהיו ה"אינטרלנד" שלה. עפולה יודעת
איוז תועלת ואיזה נזק באים לה מהשאלה האם יהיו סביבה רק
יישובים ערבים או גם התיישבות יהודית.

הרשימה שפורטה כאן כללה, מצד אחד, יישובים ביהודה
ובשומרון, שהוותיקים שבהם הם בני עשר שנים, אפילו לא
עשר שנים; נדמה לי שהוותיקים ביותר היו בני שמונה שנים,
וחלקם הגדול בני שנתיים-שלוש שנים. איוז אמת-מידה רוצים
להכניס כאן? לא אמת-מידה שהיישוב עדיין זקוק לביסוס
כלשהו, לסייע בהקמת המינימום הדרוש? במקום להחפצל
מהעובדה שהמתיישבים אינם רוצים להיות למעמסה על
הציבור, וממשיכים לעבוד מחוץ לשטח, אלה שעדיין לא
מקימים את המפעלים עוברים מחוץ לשטח. חבר הכנסת רמון

לשקול שוב את הסיווג לגבי עמנואל ולגבי יישובים אחרים שאינם רחוקים כל כך מ"הקו הירוק".

לאור זאת אני מציע, חברי הכנסת, להסיר מסדר-היום את הצעתו של חבר הכנסת רמון.

הי"ר ד' תיכון:

תודה. רשות להציע הצעה אחרת לחבר הכנסת שבת וייס.

שבת וייס (המערך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת,

פנחס גולדשטיין (הליכוד):

איראפטר שחבר כנסת מהקואליציה יציע הצעה אחרת מהצעתו של חבר אחר מהקואליציה.

הי"ר ד' תיכון:

אפשר. אילו שמעת הצעת שר הכלכלה, היית מבין שאפשר. הוא עומד להציע להעביר הצעתו של חבר הכנסת יגאל כהן לוועדה.

שבת וייס (המערך):

מתוך הקפדה על כללי המשחק הקואליציוני, אני אבקש להעביר את שתי ההצעות — —

הי"ר ד' תיכון:

אתה יכול להציע זאת רק לגבי הצעה אחת לסדר-היום.

שבת וייס (המערך):

אני מבקש להעביר הצעה לסדר-היום, שלנימוקיה אני מתנגד בכל ישותי, ההצעה של חבר הכנסת יגאל כהן, לוועדה, ואם אפשר גם את ההצעה האחרת, כדי לקיים את ההסכם הקואליציוני.

עכשיו אני רוצה לנמק. אנו שותפים בקואליציה על אף הפלוגתא הקשה שיש לנו בנושא ההתיישבות וההתנחלות ביהודה, בשומרון ובעזה. אני אומר זאת לחברי בליכוד, שבחלקם התרעמו קשות על שר הכלכלה והתכנון ועל דרך תשובתו. אנו שומעים לא אחת שרים אנשי חרות, שאיננו שלמים לגמרי עם דרך ההנמקה שלהם. אנחנו מבינים את ההסכם הקואליציוני המורכב שלנו ומקיימים אותו, ועם הכול מאפשרים לשר מתנועת החרות לדבר כאן מעל הבמה הזאת. גם זה חלק מכללי המשחק.

מיכאל איתן (הליכוד):

— — כל הכבוד.

שבת וייס (המערך):

ידידי, חבר הכנסת מיכאל איתן, אני לא אגיד לשום אסוציאציות. אין בינינו הסכמה בעניין זה. על אף הכול אנחנו פועלים במסגרת ממשלה משותפת.

חייקה גרוסמן (מפ"ס):

פועלים במסגרת ממשלה משותפת?

שבת וייס (המערך):

כן, אנחנו פועלים במסגרת ממשלה משותפת. ולחברי מפ"ס אין כרגע אלטרנטיבה, כאשר תהיה להם, שיודיעו לי.

קריאה:

החיים מכתבים.

שבת וייס (המערך):

זהו נימוק חשוב מאוד. החיים הם נימוק חשוב מאוד.

השר גד יעקבי פרס לפנינו שורה שלמה של עובדות, ולא יכולנו לנהל פה ויכוח. מי מעלה על דעתו שאפשר לנהל ויכוח

חיים רמון (המערך):

הי"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת רמון, מה אתך?

יובל נאמן (התחיה-צמח):

חבר הכנסת רמון, אני אקח אותך לשטח ואראה לך — —

חיים רמון (המערך):

אני הייתי בשטח, אל חיקך אותי.

יובל נאמן (התחיה-צמח):

אני אקח אותך לשטח ואראה לך מפעלי חוכנה שבנויים על קבוצות קטנות, ללא סיוע, בכל אחד מהיישובים הללו, ושעתידה של מדינת ישראל, מבחינת התעשיות של המחר והמחרתיים, מותנה בכך שהבחורים האלה ימשיכו בתנופה שלהם ללא קשר עם מה שאומרים עליהם כאן.

עכשיו אומר לך דבר אחר. אני גר בצהלה. גם בצהלה אין מפעלים פרודוקטיביים. האנשים מצהלה עובדים בכנסת או באוניברסיטאות או במקום אחר. לא שמענו על כך שלכן צריך להוריד את צהלה, ושזאת לא צורת התיישבות.

חיים רמון (המערך):

הי"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת רמון, תראה איך אני מתאפק.

חיים רמון (המערך):

תראה איך אני מתאפק. אחר כך יהיו לך טענות.

יובל נאמן (התחיה-צמח):

היום איננו בונים את ההתיישבות הזאת על אותה מידת סיוע וטיפול שהייתה מקובלת בשנים עברו, בעבר הרחוק, ושהייתה חיונית אז, כי התחלנו באמת במעט. כדי להקים את כל ההתיישבות שקבעה את גבולות מדינת ישראל, גם ב-1948, ידענו שצריך לתת את כל העדיפויות להתיישבות. גם היום אנחנו יודעים זאת וגם היום צריך לעשות זאת כך, אך יש הבדל, והוא שההתיישבות הזאת עולה פחות, מפני שבשלב מעבר היא יכולה להמשיך לעבוד בתלי-אביב או בירושלים עד שהם, כמדידתם, מעבירים מפעלים ומקיימים מפעלים באזורים החשובים הללו.

אני מציע לכם להסתובב, לבקר ולראות גם מפעלים כאלה שלא עולה בדעתם לבקש סיוע והם מייצרים היום אלמנטים שהם האלמנטים המתקדמים ביותר במדינה.

ההצעה ששמענו אותה מדברת על כך שהפרמטר צריך להיות הרחוק. חברי הכנסת, אני הייתי קונה את הפרמטר הזה של ריחוק ממרכזי הארץ, ששר הכלכלה הזכיר אותו, הייתי קונה אותו אילו גם הרחוק המשפטי והפוליטי היה זהה. הבה נחיל את החוק הישראלי על יהודה, שומרון ועזה, ואז נלך לפי פרמטרים של מרחק. הרי מלבד העובדה של המרחק הגיאוגרפי, אתה צריך כאן להילחם ולפצות על כל ההרחקה המלאכותית שנעשית על ידי מי שלוחם נגד נושא ארץ-ישראל באופן קבוע ושיטתי ואומר לאותם יהודים: אתם מקיימים שם מפעל — מחר תצטרכו לפרק אותו. גם את המרחק הזה אני מבקש לחשב בתוך הטווח שצריך לכסות אותו כאן באמצעים של הקלה, של משיכה, של אותן הקלות שבאות בהגדרה של אזורים פיתוח, הבה נחיל את הריבונות ואז נעשה רכיביה של הגדרת אזורים הפיתוח. אחרי החלת הריבונות נוכל באמת

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת יגאל כהן, האם אתה מסכים להעביר את
הנושא לוועדה?

יגאל כהן (הליכוד):
כן.

יהושע מצא (הליכוד):
השר הציע דיון במליאה.

שר הכלכלה והתכנון ג' יעקבי:
אינני מתנגד להעברתה לוועדה.

היו"ר ד' תיכון:
אתה בעד העברה לוועדה. אנחנו עוברים להצבעה ונצביע
על כל הצעה בנפרד. אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר
את הנושא שהעלה חבר הכנסת חיים רמון לדיון בוועדת
הכספים.

ה הצ ב ע ה
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת חיים רמון לדיון בוועדת הכספים
נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:
הנושא שהעלה חבר הכנסת חיים רמון מועבר לדיון
בוועדת הכספים.

אני מעמיד להצבעה את ההצעה להעביר את הנושא
שהעלה חבר הכנסת יגאל כהן לדיון בוועדת הכספים.

ה הצ ב ע ה
ההצעה להעביר את הנושא שהעלה חבר
הכנסת יגאל כהן לדיון בוועדת הכספים
נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:
הנושא שהעלה חבר הכנסת יגאל כהן מועבר לדיון
בוועדת הכספים.

טו. הצעות לסדר-היום

הגברת הלחץ והמאבק ליציאת יהודי ברית-המועצות

מכאן, מהבית הזה, היתה צריכה לצאת ביום הזה זעקה
למתן חופש ואפשרות הגירה לישראל למאות אלפי היהודים
הכמהים להתאחד עם משפחותיהם, אשר הגישו את
בקשותיהם לצאת לישראל לשלטונות רוסיה.

צו לי, שעקב סיבות טכניות, רק היום, כתורש לאחר
הוועידה, מעלים אנו את הבעיה הטרגית מעל במה נכבדה זו.
על כן, נצא היום מכאן בקריאה לשלטונות
ברית-המועצות, למסודותיה החדשים ולמנהיגות החדשה אשר
נבחרה לאחרונה: שלח את עמי!

חברי הכנסת, בראשית דברי הנני שולח ברכת ברוכים
הבאים לשני אישים דגולים מפורסמים, אשר זכו באחרונה
לעלות מרוסיה ושבו לביתם ולארצם: לר' אליהו אסאס, החוזר
בחשובה והמחזיר בתשובה, אשר העמיד תלמידים רבים מתוך
מסירות נפש והקרבה, וזכה לעלות עם רעייתו וילדיו לישראל;

במליאה באווירה של פלוגתא כזאת? את הוויכוח ננהל, הוא
קיים, ואחרות איננה אחידות וחילוקי הדעות ברורים. נקיים את
הוויכוח בוועדה.

הצעתי היא להעביר לוועדה את הצעתו של חבר הכנסת
יגאל כהן, שאף לא אחד מנימוקיה מקובל עלי, גם לא הערתו
לגבי "סולל-בונה" שסלל את הכביש לחל-עדשים, והוא יורע
מהו "סולל-בונה", וכמו כן כל יתר הערותיו. ננהל את הוויכוח
בוועדה בתוקף ההסכם הקואליציוני. אבקש אפוא להעביר את
הנושאים לוועדה.

היו"ר ד' תיכון:
הצעה חלופית לחבר הכנסת גרנות לגבי הצעתו
לסדר-היום של חבר הכנסת יגאל כהן.

קריאה:
זה בלתי אפשרי.

היו"ר ד' תיכון:
אני מצטער, זה אפשרי.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אינני מתכוון להיכנס
לוויכוח על עובדות אלה ואחרות ועל מרחקים בקילומטרים או
במילימטרים. ההתייחסות, ההתנחלות, החוקית והבלתי-
חוקית, עלי-פי החלטת הממשלה ושלא עלי-פי החלטת
הממשלה, ביהודה בשומרון ובעזה, אינה פיזור אוכלוסיה
אלא היא בבחינת ממדינה לפזורה. ולכן, כל גרוש שהושקע שם
הוא גרוש מיותר, וכן כל שקל וודאי נכונה הקביעה לגבי
מיליוני השקלים. וכל מה שנעשה שם, נעשה על חשבון כל
היישובים ועל חשבון עתידה של מדינת ישראל.

אשר על כן אני מציע להסיר מסדר-היום את הצעתו של
חבר הכנסת יגאל כהן.

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת חיים רמון, האם אתה מסכים להעביר את
הנושא לוועדה?

חיים רמון (המערך):
כן.

היו"ר ד' תיכון:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצעה הבאה לסדר-היום
בנושא: הגברת הלחץ והמאבק ליציאת יהודי ברית-המועצות.
ראשון המציעים — חבר הכנסת אברהם ורדיגר.

אברהם ורדיגר (מורשה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, את הדברים אשר אומר
היום כאן, ביקשתי להגיד ביום פתיחת הוועידה ה-27 של
המפלגה הקומוניסטית של ברית-המועצות, אשר התקיימה
ב-25 בפברואר שנה זאת כמוסקבה. ועידת המפלגה
הקומוניסטית הסובייטית, המתכנסת כל כמה שנים, היא
המאורע החשוב ביותר במשטרם, על כן חשבתי שתהיה זו
הזדמנות וגם צעד הפגנתי, אם ביום זה ייאמרו בכנסת ישראל
דברים המביעים דאגה לגורלם של אחינו בברית-המועצות,
לגורלם של אסירי-ציון הנאנחים בכלא ומצפים בכליון עיניים
לעזרה ולדורו.

טוען, כי שלטונות ברית-המועצות פועלים בשיטת ג'נוסייד רוחני נגד העם היהודי, מעודדים יהודים לשאת לא-יהודיות כדי לגרום ככל האפשר לטמיעת הדור הצעיר הבא של יהודי ברית-המועצות, ובכך לפתור את הכעיה.

חברי הכנסת, הקיבוץ היהודי הגדול בברית-המועצות נמצא בסכנת טמיעה וחסול. האם העולם היהודי ישתוק? האם יהיה קולנו קול ענות חלושה? האם עושים אנו דיי? האם השיטות המקובלות ואולי המגמתיות של תחזיות ורודות על סיכויי עלייה של המוני אחינו, והאופטימיות חסרת-ההשחר השופעת מחוגים מסוימים בממשלה ובסוכנות, האם כל זה אינו מזיק, אינו מחליש, אינו מסיח את הדעת מן המאבק שעלינו להיאבק בכל כוחנו ומאורנו?

חוששני שהתחזיות והורדות הן חלום, והן-גורמות לשאננות ומסיטות את חשומת-הלב מהכעיה העיקרית, שהיא הצלת יהודי ברית-המועצות ועלייתם לישראל. כי עלינו לדעת, חברי הכנסת, ששיקולים של ברית-המועצות אינם שיקולים הומניטריים אלא שיקולים פוליטיים מורכבים, וכך עלינו להתייחס אליהם.

חברי הכנסת, בקרב מסורבי העלייה בברית-המועצות גוברת החשדנות כלפי ממשלת ישראל ומסורות העלייה הישראליות, אשר, לפי דבריהם, רואים את המאבק בעניין יהודי ברית-המועצות כדרך נמוך בסולם הקדימות של ממשלת ישראל. הם גם טוענים שהפצת הבדותות על סימנים לעלייה גדולה וקרובה ועל נשירת רוב היוצאים לארצות אחרות תורמת לשיפור תדמיתם של השלטונות הסובייטיים בעולם. כמנ כן, טוענים חלק מפעילי העלייה ומסורביה ברוסיה, כי ישראל כאילו משגרת אליהם רמזים בבקשה לחדול מפעילות קולנית והפגנתית, ולהסתפק בפעילות שקטה בעזרת נציגים של ממשלת ישראל וידותיות, כלומר, בדרך של דיפלומטיה שקטה.

אינני מקבל את הטענות האלה. אינני מאמין בשום פנים ואופן כי יש לממשלת ישראל או לסוכנות היהודית מגמה כזאת. חס ושלום, אדרבא, שמענו לא אחת, גם מפי ראש הממשלה וגם מהשר לקליטת עלייה, כי הכיטוי המועדף מצדנו בשיפור היחסים עם ברית-המועצות הוא מתן חופש היציאה ליהודים. זה עדיף אף על חידוש הקשרים הדיפלומטיים. אין לי ספק, שכן גם נמשיך לפעול. וכל זמן שלא חל שינוי במדיניותה של ברית-המועצות כלפי אורחיה היהודים לא יצליח שום גורם לשחק את הפעילות הענפה של העם היהודי ושל ממשלת ישראל בנושא של הצלת יהודי ברית-המועצות.

ברגע זה, חברי הכנסת, מאבקה של היהדות הסובייטית הוא המאורע ההיסטורי והחשוב ביותר שקורה בתולדות עמנו. עדיין לא שכתנו, ואין אנו סולחים לאומות העולם על שכימי השואה עמדו מנגד, והנה, בימינו אנו מתרחש עתה ברוסיה ג'נוסייד רוחני, לאומי ודתי, והעולם שותק, ויהדות העולם אינה משמיעה את קולה די כפי שהיתה צריכה להשמיע. רבותי חברי הכנסת, הפעם לא נוכל עוד להגיד: לא ידענו.

שלילת הקיום של הלאום היהודי, המורשת ברוסיה עוד מימי לנין וסטלין, לא חיסלה את יהדות ברית-המועצות במשך שבעים שנה. אדרבא, הגאווה הלאומית הולכת ומתגברת וגם השיבה למקורות. נמשיך כמאבק משותף יחד עם כל הכוחות הדמוקרטיים, מאבק לגיטימי והומניטרי לעליית יהודי ברית-המועצות לישראל ולמתן דרור להם.

היו"ר ד' תיכון:

חודה רבה. הצעה נוספת — לחבר הכנסת דב בן-מאיר.

ולאנטולי נתן שצ'רנסקי, הלוחם האמין וההירואי, אשר נהפך לסמל ולדוגמה למאבק של אחינו ברוסיה, הכמהים לדרור ולחופש בארצנו הקדושה. שחרורו של אנטולי שצ'רנסקי מוכיח, שמאבק עיקש ומאמצים בלתי-פוסקים לא לריק הם.

וכאן עלינו להעלות על נס את רעיינו האצילה אביטל, אשר לא נחה ולא שקטה במשך עשר שנים, ולחמה כלביאה למען שחרורו. עקב התערבותם של שותרי חופש ודרור בעולם כולו, יהודים ולא-יהודים, מדינאים רמי-מעלה, נשיאים וראשי ממשלות ידידותיים לנו, וכמובן, בלחצה הבלתי-פוסק של ממשלת ישראל וראשיה, וכאשר מאחורי הכול פועלים דיפלומטיה שקטה ומאבק ציבורי ענף — נתן שצ'רנסקי עמנו כאן.

ברוכים אתם לה' וברוך בואכם לכיתכם.

חברי הכנסת, כ-20 פעילי עלייה אסירי ציון נמצאים היום בכלא הרוסי ומצפים ומקווים שגם אותם נזכור, שגם אותם לא נשכח, ולמענם גם ניאבק. ואלה הם: אברמוב משה, תלמיד ישיבה; אדלשטיין יולי, סטודנט; איזנברג יבגני, מהנדס; ביגון יוסף, ד"ר למתמטיקה; ברודצקי ולדימיר, רופא; ברונשטיין יוסף, מהנדס; וירשובסקי נתן, מדען; זונשיין זכרי, פסיקאי; זיסלס יוסף, מהנדס; זליצניוק אולין, מדען; טרנופולסקי יורי, ד"ר לכימיה; ילצין ולדימיר, חשמלאי; יקיר אלכסנדר, טכנאי; לזין יעקב, טכנאי; נפומיאצ'י, מרק, מהנדס; פרוקובה נדיודה, כלשנית; פרנקל ולדימיר, משורר; קויפמן יבגני, משורר; נודל אידה, מורה; וולוולסקי ליאוניד, מהנדס.

בקשר לוולוולסקי, שלשום, כשיחה טלפונית עם אשתו התברר, כי בעת ההעברה מגורקי למחנה שאליו נשלח, נעלמו עקבותיו. אשתו סיפרה שניסתה לברר את מקום הימצאו ולא הצליחה. ליאוניד וולוולסקי, יהודי דתי, נשפט לשלוש שנות מאסר על פעילות אנטי-סובייטית, כביכול. לאור ידיעה זו נשלחו בימים האחרונים מאות מבוקשים, מישראל ומהעולם כולו, לשר הפנים הסובייטי אלכסנדר וולסקוב, ולפרוקורור הראשי של מוסקבה וקונוב, על דאגתו לגורלו. היום, לפני כשלוש שעות, בשיחה טלפונית, הודיעה אשתו מילה, כי קיבלה אמש הודעה טלפונית, שבעלה הגיע לאזור יקוטסק, ולמחנה העבודה יגיע רק בעוד חודש, אבל כתנאי שלא תרעיש עולמות. אשתו האמיצה סיפרה בשיחה הטלפונית היום, כי דווקא זרם המברקים, אשר הגיע כנראה לתעודתו, הוא אשר הועיל, והיא ביקשה שלא לשקוט ולא לנוח ולהמשיך בלחץ, כדי שלכל הפחות יגיע סוף סוף למקום ההגליה. שכן מצבו הכריאותי אינו שפיר.

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בתקופה האחרונה מגיעות אלינו ידיעות מראיות על חידוש הרדיפות מצד הקג"ב נגד פעילי עלייה במיוחד. לקראת הוועידה של המפלגה נעצרו במוסקבה פעילי עלייה רבים. בתקופה האחרונה גם הולכת ומתגברת האנטישמיות הגלויה והסמויה, ויש הקצנה חמורה בתעמולה האנטי-ישראלית והאנטישמית. היהודים מתוארים ככוגרים, וההסתה האנטישמית בעיתונות גוברת. המורים לעברית, הפועלים בסתר, כונו בכלי התקשורת מרגלים, סוכנים ושותפים. השלטונות אינם מאפשרים קבורה יהודית בכתי-הקברות היהודיים, ורבים נאלצים לשרוף את מתיהם. עשרת אלפים מיהודי מוסקבה פנו בבקשה לאחר להם שטח חדש לבית-עלמין יהודי ונתקלו בסירוב.

הסופר הצרפתי היהודי פינקלקראוט, החוקר את מצבם של יהודי ברית-המועצות וכיקר את מסורבי העלייה במוסקבה,

דב בן-מאיר (המעריך):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, רק לפני כמה רגעים סערה כאן הכנסת על נושא שוודאי מחלק אותנו מבחינה פוליטית, אבל מי שהאזין לדברים מעל לקריאות ולצעקות מצא למעשה קו משותף בטיעונים משני צדי הבית. אלה אמרו שעידוד הפיתוח וריקות ויש שם מאות ואלפי דירות ריקות, ואלה אמרו שההתנהלויות ביהודה ובשומרון ריקות, יש שם מאות יחידות דיור ריקות, והשאלה נשאלת: מדוע במקום לריב היכן יש יותר חדרים ריקים ודירות ריקות לא נחלכד יחד ונביא כמה מיליוני יהודים לארץ? זו השאלה הראשונה: מדוע אנחנו מתווכחים בינינו לבין עצמנו על פתרונות לא ישימים בשני הצדדים?

לא מוזן עמד כאן על הרוחן הזה ראש הממשלה ושאל את יוסי שריד: נניח שהיינו מסכימים לקבל את ההצעה שלך לפתרון הסכסוך היהודי-ערבי, האם היו הערבים מקבלים אותו? כאותו נאום הוא גם שאל את גאולה כהן והוכיח לה עד כמה הפתרון שלה לא ישים לסכסוך הזה. משום כך, אולי נדחה לדור אחד את הוויכוח הפנימי בינינו ונחמסר להעלאת יהודים לארץ.

ואני רוצה לומר כאן, שאפשר להביא יהודים לארץ. קודם כול מארצות שממש יהודים רוצים לעלות. אני מודיע לכם, שאנחנו פושעים כלפי עצמנו, כלפי עתידה של מדינת ישראל, כי אנחנו משלמים מס שפתיים ואיש לא מוכן לעשות פעולה ממשית למען העלייה. אנחנו מוכרים את טיעון הכבודה שלנו ליהודים שעליהם לעלות לארץ ומורת נוד ערשים של תרומה כזאת או תרומה אחרת לבנות או ל-UJA, או לאיזה מוסד או ארגון במדינת ישראל. אני חושב שבכך אנחנו עושים עוול גדול קודם כול לעצמנו, כיוון שמבחינה אוניברסלית שלושה מיליון וחצי יהודים אינם מסוגלים להחזיק מעמד לאורך זמן, לאורך דורות, אל מול 150 מיליון ערבים. זה לא בזר גדול מספיק שנוכל לחיות מחוליות, אנחנו חייבים להיות כאן כמה מיליונים — שבעה, שמונה, עשרה — כדי שנוכל לחיות מחוליות לאורך ימים, ואת הדבר הזה עלינו לעשות.

אבל אני רוצה לשאול את עצמנו, חברי הכנסת, עוד שאלה. יש לנו ריכוז עם אש"ף, עם ערפאת. מה אומר לנו ערפאת? — תפסיקו להיות ציונים, תפסיקו לומר שאתם חיל החלטה של העם היהודי, ואז נסתדר בינינו על מדינה חילונית דמוקרטית. נו, ומה קורה דה-פקטו? דה-פקטו יש תהליך של דה-ציוניזציה של מדינת ישראל. העם היהודי הפסיק לעלות לארץ והעם היהודי בארץ-ישראל עוזב את הארץ ויורד לחוץ-לארץ. הרי למעשה אנחנו, דה-פקטו, משחקים לידיים של אש"ף וממלאים אתר האדיאה שלו, הרצון שלו, המטרה שלו להביא, לדה-ציוניזציה של מדינת ישראל. אנחנו חייבים לשנות את התהליך הזה, והדבר בדיננו.

מדברים פה על השאלה האם לפעול למען יהודי ברית-המועצות כקול רם או כשקט — עוד מעט אגיע לעניין זה וזהו קו אופי מעניין מאוד בתולדות העם היהודי: גם בגטאות רצו שהמחתרות היהודיות לא ידברו כקול רם ולא יעירו ולא יעוררו, כדי שבשקט לא יחסלו איזה גטו אחד. ולהבדיל, היום הפדרציה הציונית של דרום-אפריקה מבקשת שלא נפעל בגלוי להעלאת יהודי דרום-אפריקה לארץ, כי זה יפגע בתדמית שלהם, במעמד שלהם, או ביחס שלטונות דרום-אפריקה אליהם. לנציגים מאוסטרליה מותר לכזא ולפתוח משרד הגירה ללכנים, וכעיקר ליהודים, מדרום-אפריקה לאוסטרליה, ולנציגי מדינת ישראל אסור לכזא ולפתוח משרד הגירה מדרום-אפריקה לישראל, כיוון שזה

יפגע בתדמית או במעמד של יהודי דרום-אפריקה, שעדיין מקווים שההרגעש שעליו הם יושבים לא יזרעו ולא יתפוצץ.

משום כך, מבחינה רחבה מאוד, אני נגד השתקת הנושא של יהודי ברית-המועצות. אמרנו: הנה, ארטרטו, גורבצ'וב עומד להיפגש עם רייגן בשווייץ ולקראת הפגישה הזאת יהיה אקסדורס. כבר נסעו לבדוק אם שדה-התעופה של ורשה יותר מתאים משדה-התעופה של בוקרשט, ואם יקומו חברה מיוחדת של מטוסים שתביא את היהודים או אולי שתי חברות, וכבר התחילה תחרות איזו חברה תטיס את היהודים לארץ. ומה קרה עם כל זה? היכן כל האווירונים שמביאים יהודים לארץ? הרי כל זה לא קרה.

כנגד זה אני רוצה לספר: כאן על גישה בריאה של גוים לנושא הזה של עלייה מברית-המועצות. כיוון שאני מכהן בכנסת הזאת כיושב-ראש הקבוצה הפרלמנטרית הישראלית-הגרמנית, והקבוצה המקבילה בכונדסטג מונה 115 חברי פרלמנט, שלחתי לכל אחד מ-115 חברי הכונדסטג האלה מכתב וציירתי למכתב הזה רשימה של 50 אסירי ציון וביקשתי מהם שיפנו מיוזמתם לחברי הסובייט העליון, לחברי הממשלה הסובייטית ויבקשו מהם לשחרר את היהודים הללו. זה לא נתקבל אצלם כדבר יוצא דופן. קיבלתי בחזרה כ-40 — 50 צילומי מכתבים שחברי הכונדסטג הגרמני שלחו לגורבצ'וב, לגרומיקו, לשגריר ברית-המועצות בבון בדרישה לשחרר את היהודים הללו, לפי הרשימה שהמצאתי להם, ולהיפך, המפלגות — גם ה-ZDO, גם ה-SPD — התכנסו לישיבות וקיבלו החלטות של הסיעה בכונדסטג שדרושות גם בשם הסיעה אותו דבר. מדוע זה נראה טבעי בגרמניה וכל כך לא טבעי אצלנו, שנדרוש כשם ובמלכות שיסחררו את יהודי ברית-המועצות וייתנו להם לעלות לארץ?

ואני רוצה לומר עוד דבר אחר: השוני בקיומם של העם היהודי בעולם מאז 1948 הוא בכך שקיימת מדינה יהודית שרואה את חפקידה לדאוג לכל יהודי בעולם, בין שהוא רוצה ובין שלא. זו האחריות שלנו, ואנחנו נברית את אייכמן מארגנטינה, ונשחרר יהודים כאנסטבה, ונביא יהודים מאחיופיה, ונחערב ונעשה כל דבר שרק ביכולתנו לעשותו כדי שיהודי ברית-המועצות יעלו לארץ. גם אם זו מלחמה של דוד וגלית, גם אם זאת מלחמה של מדינת ישראל הקטנה בענק האדיר הזה שנקרא ברית-המועצות. אין לנו שום צורך ברגשי נחיתות, אנחנו יכולים לפעול ולהפעיל.

מעניין, הלכנו, קבוצה של חברי כנסת, אל השגריר האמריקני והגשנו לו עצומה החתומה עליה למעלה מ-50 חברי כנסת, שיפנה לנשיא ארצות-הברית לקראת פגישתו עם גורבצ'וב בשווייץ וידרש ממנו את שחרור אסירי ציון. זה לא נתקבל כלל כהתערבות בענייניה של ארצות-הברית. לא רק זה: כימים אלה קיבלנו, כל אחד מאתנו, מכתב תשובה אישי מנשיא ארצות-הברית, המודה לנו על המכתב, מתפאר כמה שהוא עשה למען שצ'רנסקי וחושב את זה להישג של נשיא ארצות-הברית, שהנה הוא נענה לפנייתנו והשיג את שחרורו של שצ'רנסקי — הוא כאילו מחכה מאתנו לטפיחה על השכם — והוא מבטיח לנו שהוא ימשיך לפעול.

אמש התכנסנו עם ארגון המועצות הפועלות למען יהודי ברית-המועצות. היה שם שגריר ארצות-הברית והוא חזר על ההתחייבות הזאת ואמר שארצות-הברית תעשה כל דבר כדי לעזור לשחרר יהודים מברית-המועצות.

מה זה עניינה של ארצות-הברית? אחרי הכול, אנחנו יכולים להגיד שיהודים, אף שהם אזרחי ברית-המועצות, הם

היו"ר ד' תיכון:
אנא, אל תשיב.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אני אומר, שדווקא היות שיהודי ברית-המועצות מאזינים מדי יום, או קבוצות הפעילים מאזינות למה שמתרחש בבית הזה, הרי העובדה שבכך אנחנו מצייגים כפניהם את העם בישראל מחייבת אותנו באמת בשיקול דעת ובדאגה שדין המתקיים ככנסת יהיה כזה שיבטא את האמת שלנו בכל עוצמתה.

אין לי הערכה אופטימית, דיברו פה על הערכות אופטימיות, אבל לי אין כזאת. בסך הכול, כאשר עברו אותם תודשים שבהם היתה איוו סערה, אני חושב שאנו יכולים לומר שאין לנו הערכה אופטימית לגבי יחסם של שלטונות ברית-המועצות בנושא העלייה או ציפייה לאיזה שינוי קרוב.

בצד הרצון של ממשלת ברית-המועצות לזכות בחודשים האחרונים בנקודות בדעת הקהל כעולם המערבי, הרי שחוכה עלינו לומר, שהחל בראשית 1984 חלה החמרה ביחס השלטונות הסובייטיים אל פעילי העלייה ואל לומדי העברית, כמו גם אל החוגים העוסקים בלימוד התרבות היהודית. היום, אפילו עצם לימוד השפה העברית מוגדר אצל הסובייטיים כפעולה אנטי-סובייטית הפוגעת במשטר הממלכתי והחברתי הנהוג בברית-המועצות. בכך שהם נתלים בסעיף 191(א) בחוקת ברית-המועצות.

גם מספר "אסירי ציון" שנכלאו בתקופה של השנה האחרונה יש בו כדי ללמד על מגמה ברורה של ניסיון לפגוע בלכה של התנועה הלאומית היהודית בברית-המועצות. אני חושב שאנו מתבוננים כתנועה יהודית-לאומית מהנועזות ביותר, מאלה שגילו בכוון כוחות נפש גדולים ביותר ונכונות לסבל, אם לא בלא חקדים הרי כזה המשתווה עם סיפורי האתוס הלאומי הגדולים ביותר שיש לעם היהודי.

כשישכתי לראשונה כשיחה עם אנטולי שצ'רנסקי ושמעתי מעט מן הסיפורים, ראיתי את העוצמה הטמונה באדם הזה כמי שמבטא לא רק את עצמו אלא כמי שחש בעוצמה של עצם שליחותו, והתנהגותו זו היא בעצם שליחות והוא חי אותה בעוצמה של שליחות לאומית. הרי אין ספק שאנו עומדים באמת מול תנועה לאומית ייחודית בגבורתה, בעוצמתה, בכוחה הנפשי.

אולם, תנועה זו איננה גדולה, מעגלי לומדי העברית והפעילים גם הם אינם גדולים. אין לי ספק שהיום אולי עוד יותר מבעבר פועל השלטון הסובייטי במגמה לפגוע באותם גורמים באופן פורסני, כדי לשחק עליהם כך את הנושא. גם ועידת המפלגה הקומוניסטית הסובייטית, לא רק שלא הביאה בשורה אלא ראוי היה לשים לב בוועידה זו לדבריו של ראש הקג"ב צ'בילקוב, אשר בכוונתו אל הפעילים היהודים תקף את מה שכינה "ניסיונות החבלה האדיאולוגית המכוונים נגד ברית-המועצות". הרי אומר, שבנים האחרונות מתהווה מסכת בהכותרת שלה היא אנטי-ציונית, כאשר האמצעים הם כל האמצעים האנטישמיים. אנו יודעים מן העבר שההפרדה בין אנטי-ציוניות לבין אנטישמיות היא בסך הכול עניין של זמן ולא עניין של מהות. ואכן, זה המצב.

אני חושב שיהיה נכון לומר שאין מחלוקת ולא כדאי ליצור מחלוקת פנימית אשר לדרכי המאבק. אני יכול לומר זאת לכנסת. אינני מכיר מחלוקת על כך בתוך הממשלה, אצל הגורמים העוסקים בשאלת יהודי ברית-המועצות, לא בהערכת המצב שאמרתי כי איננה אופטימית, ולא בברית האמצעים.

שלנו, כי אנחנו העם היהודי. אבל בשביל נשיא ארצות-הברית אלה בכל זאת אזרחי מדינה אחרת. מה הוא מתערב? למה בשבילים ולא בשביל האוונקרים או בשביל האוקראינים או אפילו לא בשביל הגרמנים? הרי יודע שיש 3 מיליוני גרמנים בברית-המועצות והרוסים אינם רוצים לאפשר להם להגר לגרמניה אף שגרמניה מבקשת זאת מהם. והנה, זה לא מעורר כלל שום פלא. למה דווקא אצלנו זה צריך לעורר איוו פלא. איווה "שא-שא-שטיל", שיהיה שקט, לא לדבר, לא להזכיר את הנושא הזה?

אני חושב שהגענו לרגע של אמת. אנחנו יכולים לזכות, קודם כול למענו, למען כל הוויתור שהיה פה, למען עתידה של מדינת ישראל, בכל הגבולות שהיו בעתיד, אנחנו צריכים להביא מאות אלפים ואולי יותר מזה יהודים מברית-המועצות. זה גם יפתור בעיות כלכלה שלנו, זה גם יפתור הרבה בעיות של התנצחות פנימית, שכאשר אין משימות לאומיות יותר חשובות, עוסקים בשטויות. זה יאפשר לנו להציל את היהדות הזאת רגע לפני שמתחיל שם תהליך של טמיעה. עלינו לדעת, הוא מתחיל שם. בואו נסתכל על ה-80% שנושרים לנו בורניה ונראה עד כמה עמוק התהליך הזה של הטמיעה. אם אנחנו לא נושטים יד, הם לא יוכלו לעמוד. זה פלא שהם עומדים 70 שנה בפני תגרת ידה של המהפכה הסובייטית. הם לא יוכלו לעמוד עוד הרבה זמן, אם אנחנו לא נתגייס.

לכן, אדוני שר העלייה והקליטה, אני יודע לא רק את גרישותך לנושא אלא גם את פעולותך ואת המאמץ שאתה משקיע. אני יודע גם שהורות לפעילותך חוזר נושא העלייה והקליטה להיות הנושא החשוב על סדר-היום הלאומי שלנו. אני מבקש ממך שתפרט בפנינו את הפעולה ותגייס את כולנו. יש כאן אפשרויות בלתי רגילות לפנות באמצעות ועידות, יש לנו מדענים שיכולים לפנות למדענים, שחקנים לשחקנים, ספורטאים לספורטאים ופוליטיקאים לפוליטיקאים, ועוד כל מיני קבוצות לכל מיני קבוצות. אפשר ליצור לחץ בין-לאומי כזה שלא יהיה סימפתי לברית-המועצות שלא לשחרר את היהודי, אם נארגן את הפעולה הזאת, אם לא נתבייש בה, אם נדחוף אותה קדימה בריש כל, אני בטוח שלא רק "אסירי ציון" היושבים היום בכלא — אותם היינו רוצים לראות קודם כול משוחררים — אלא כל "אסירי ציון" בברית-המועצות, כל 2.5 מיליוני היהודים האלה ימצאו את מקומם מהר מאוד במדינת ישראל. אני מקווה שאם אומנם כך נעשה, נזכה גם לראות זאת בימינו.

היו"ר ד' תיכון:

תודה רבה. ישיב השר לקליטת העלייה, בבקשה.

השר לקליטת העלייה י' צור:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, מפעם לפעם נדרשת הכנסת על-פי יוזמת חבריה לדיון בשאלת יהודי ברית-המועצות. אומר את האמת, מצד אחד אין טכני מן שהכנסת בישראל תבטא את דאגתה ותחפש דרכים נוספות, אבל מצד שני, אני מודה שיש גם סכנה שהאורות כבים והחברים נעלמים והרצון הטוב משיג את היפוכו. ראוי שגם את זה ניקח לחשומת לבנו.

אברהם ורדיגר (מורשה):

זה אחד הסימנים ליחס לנושא של יהדות ברית-המועצות.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת ורדיגר, שמענוך בקשב רב.

השר לקליטת העלייה י' צור:

לכן אני אומר, לא שיש לי חלילה טענה אליך — — —

לד עיריית לנינגרד עם כרוז "שחרורנו מהאזרחות הסובייטית" תלכח למשטרה, שם נחקר תוך איומים. גם לנו לא אפשרו להמשיך בלימודיו. בראשית 1985 ניהל ולדימיר ליפשיץ מאבק על אי-העברת דואר אליו. במאי 1985 פתח בשביתת רעב נוספת במחאה על הצנזורה על דברי דואר ועל אי-קבלת היתר יציאה. במשך שנת 1985 היה נתון להפחזות וללחץ פסיכולוגי מתמשך. ביולי 1985 נעצר בעקבות שיחת טלפון למערב, נחקר ושוחרר. ב-8 בינואר 1986 נעצר באשמת הפצת ידיעות הפוגעות במשטר כבירת-המועצות, והיום מתחיל משפטו.

כל מקרה הוא עולם ומלואו. אתמול חגגנו את יום ההולדת ה-50 של ברילובסקי בקיבוץ יפתח שמאמץ אותו. שם התקיימה שיחת טלפון של חצאי שעה עם ולדימיר ועם איינה אשתו. אמרתי שם אתמול בערב שאחרי שיחה כזאת צריך פשוט לשחק. מה אתה כבר יכול לומר אחרי זה לאנשים אלה? אדם זה ישב חמש שנים בגלות בקווסטון והיום הוא מכורד כמסקבה, פוטר מעבודתו. באותו ערב היה שם וורנל, שאירגן את כנס המדענים הראשון. ברילובסקי אירגן את כנס המדענים השלישי. כשיושבים כמעגלים האלה, גם של קברוצות שעלו, יש תחושה שאנחנו נוגעים בעוצמה רוחנית שאיננו מצליחים להגיע עדיה. מי ייתן שנרד לעשות כל מה שצריך לעשות.

הייתי רוצה לסכם ולומר: הממשלה תקיים בתחילת החודש הבא דיון מפורט, לא רק דיון גנרלי. אני, בכל אופן, חותר לכך שהדיון יהיה מפורט ושיצוגו בו המגמות הפוליטיות והמדיניות בפעילות הממשלה ושלוחותיה בנושא יהודי ברית-המועצות. אין ספק שראוי לקרוא לחינוך הפעילות הציבורית, להדגיש שזוהי תביעתנו מברית-המועצות ולגבינו זה יהיה, בראש ובראשונה, קנה-המידה לשיפור יחסה של ברית-המועצות לישראל. אין לנו ויכוח ממלכתי עם ברית-המועצות אלא בנושא הזה, זאת תביעתנו. אין ספק שראויים היהודים וראוי עתידו של העם היהודי שנרכז כל מאמץ, וניאבק במלוא הכוחות והחובה של מדינת ישראל ותוך אחריותה לעתידה, למען קהילת היהודים ולמען קבוצות הפעילים הלוחמים בברית המועצות.

אני חושב שראוי היה שוועדת העלייה והקליטה של הכנסת תדון בפרטי הדברים.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. חבר הכנסת ורדיגר, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדת העלייה והקליטה?

אברהם ורדיגר (מורשה): מסכים.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת בן-מאיר, האם אתה מסכים?

דב בן-מאיר (המערך): כן.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. אנחנו עוברים להצבעה. מי בעד העברת ההצעות לסדר-היום לוועדת העלייה והקליטה? מי נגד?

ה צ ב ע

ההצעה להעביר את הנושא לדיון בוועדת העלייה והקליטה נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:

הנושא מועבר לדיון בוועדה.

נכון, היו שנים שבהן היה ויכוח בין אלה שדגלו בפעולה גלויה לבין אלה שדגלו בפעולה דיפלומטית שקטה. היום אין ויכוח כזה. ייתכן ויכוח על הפגנה מסוימת, על פעולה מסוימת, אבל אין ויכוח על הדרך. אין ספק שנדרש שילוב של פעולה ציבורית הפגנתית גלויה ורחבה, שיעקר כוחה הוא בגיוס יהודי העולם, ושל פעילות גורמים שאינם יהודים, צריך להבין שכאשר מפלגה קומוניסטית כארץ אירופית, אינטרנציונל סוציאליסטי או איגוד עובדים — trade union — מזדהים עם מאבקם של יהודי ברית-המועצות, להם יכולת להשפיע על ברית-המועצות אולי יותר מאשר לגורמים אחרים. הווי אומר, יש צורך לגייס למאבק זה גורמים רבים ככל האפשר.

נודה על האמת, יש עייפות. איננו מדברים היום בטון קנטרני. איננו נוסע כל חודש, אבל אני נפגש עם הפעילים היהודים בארצות-הברית מהתנועה למען יהודי ברית-המועצות, ויש עייפות. דווקא משום שאני מעריך שאנו חיים בשנה קריטית, אני רואה את הכביע העיקרית מבחינת יהודי ברית-המועצות בשאלה איך לצאת מהעייפות הקיימת אצל גורמים וחוגים יהודיים רחבים, כי שנות הפעילות יצרו עייפות אצל אותם אנשים, וחובה להחריע על כך. זוהי פעולה המחייבת להוציא אנשים לשטח בכל יום, בכל ביקור של אישיות סובייטית וכו'. יש פה בהחלט סכנת עייפות. אין כאן שאלה של אסטרטגיה. יש לנו די סיבות למחלוקות בתוכנו ולא כדאי שניכנס למחלוקת גם בעניין זה. אין מחלוקת בשאלה זו.

הערך העיקרי של הפעילות בישראל הוא בשניים: ראשית, בכך שהדיה מגיעים מייד אל גלי האתר בברית-המועצות, ויש כזה חשיבות עצומה. שנית, כל פעילות והתייחסות ישראלית קשה מאוד לעורר גורמים בין-לאומיים.

הדברים ארוכים. בכל אופן, הייתי חוזר ומדגיש בכנסת את הצורך בפעילות ואת החשיבות הקריטית של השנה הזאת, בצירוף המיוחד שיש בה של שינוי השלטון בברית-המועצות ושל רצון השלטון להגיע להידברות עם הממשל האמריקני, ונודה שזכנו ביחסו החם של הממשל האמריקני לישראל, ועוד יותר מכך — בדגש שהוא נותן בשאלת יהודי ברית-המועצות. הווי אומר, זהו צירוף שאי-אפשר לבנות עליו את כל הגישה ביחס ליהודי ברית-המועצות, אבל הוא כהחלט יוצר חיבור מיוחד בשנה הזאת.

לדעתי, יש חשיבות שבצד זה, כפי שאמר חבר הכנסת ורדיגר, נחזור ונדגיש שנהאב בשינוי יחסה של ברית-המועצות לישראל את הקריטריון העליון, לא חידוש יחסים; ואם עולה שאלת מעורבותה החלקית, המסוימת, של ברית-המועצות במה שמתרחש במזרח-התיכון כמותנית בשינוי יחסה לישראל, זהו המבחן, עם כל רצונה של ישראל ביחסים דיפלומטיים, היא יכולה לחיות גם בלעדיהם. היהדות בברית-המועצות אינה יכולה להתקיים לאורך ימים ולקיים תנועה לאומית יהודית ללא שחרור מהלחץ הנורא, מהסבל של אסירי ציון, מ-400,000 שפנו וקיבלו היתר להגיש בקשות לעלייה — לא כולם הגישו אותן — 110,000 סירובניקים, וכשאנחנו חושבים שזה אתרי 70 שנות מהפכה, איננו יכולים להיות שקטים.

הייתי רוצה לנצל את הבמה הזאת כדי שהכנסת תביע היום גם את זעקתה וגם את הזדהותה עם ולדימיר ליפשיץ, שמשפטו התחיל היום. הוא יליד 1941, מתמטיקאי, נשוי עם שני ילדים. הוא הגיש בקשה ראשונה לעלות לישראל ב-1979. ב-1981 קיבל סירוב בנימוק של "קרבנות בלתי מספקת" למבקשים בארץ. בעקבות הגשת הבקשה פוטר מעבודתו ולא מצא עבודה חלופית. כמחאה, החל בשביתת רעב בנובמבר 1983. הוא ניסה ללא הצלחה לבטל את אזרחותו הסובייטית. בינואר 1984 עמד

טז. הצעה לסדר-היום

העלייה והקליטה בימי משבר כלכלי ומאמצי הבראה

המצוקה: מרומניה — 1,330, מכרית המועצות — 125, ואז נותר לנו מארצות הרווחה הנוט — 7,608 עולים. מספר עצוב, המעיד כאלף עדים על פשיטת הרגל של הרעיון הציוני ושל התנועה הציונית.

רבות הן הסיבות להצטמקות העלייה. סיבות אידיאולוגיות, ארגוניות, חינוכיות, ביטחוניות — מצב הביטחון בארץ מחליש את הרצון לעלות. לסיבות אלה מיתוסף המשבר הכלכלי. לא הכול בידניו.

לכן, הייתי רוצה שנתרכז בדברים שהם כן בידניו. עלינו לעשות הכול כדי להקל את תהליך הקליטה של אלה שכבר באו ונמצאים בתוכנו. כי אם לא נטפל בהם כראוי, צפויה הסכנה שהם יעזבו אותנו ויצטרפו לצבא הגדול של היורדים.

בראש ובראשונה צריך להתמודד עם שאלת האבטלה. יותר משהיא פוגעת בוותיקים האבטלה פוגעת בעולים. לעולה אין רזרבות כדי להתחזק מעמד. כאשר העולה משיג מקום עבודה הוא פגיע יותר מאשר הוותיק. כיוון שהוא הראשון לפיטורים, לפי הכלל המקובל של אחרון נכנס — ראשון יוצא. כהערת אגב, אני רוצה לפנות להסתדרות שחתמודד עם נוהל אנטי-עולה זה. המובטל הוותיק מקבל ביטוח אבטלה, ואילו העולה אינו זכאי לביטוח אבטלה.

כדי להגיע לשיכון זקוק העולה לסכומים גבוהים. נתכשרנו — ואני רואה זאת כתופעה חיובית ומבכר את השד לקליטת העלייה על כך — שהחל מ-1 באפריל יוכל העולה לקבל, דרך משרד השיכון, משכנתא בסך של 40,000 דולר, סכום אשר כאמצעותו אפשר לרכוש דירה מתקבלת על הדעת בתנאים נוחים. זו הקלה חשובה. אבל, איזה עולה יכול לקבל על עצמו עול כספי כזה, בייחוד כאשר הוא חדר למקום עבודתו, גם היום וגם מחר? הוא גם זקוק לתחומה של חמישה ערבים. מי ייתן לו חמש ערבייות, כאשר קיים החשש שהעולה לא יהיה מסוגל להחזיר את ההלוואה?

בעיה לא פתוח חמורה היא בעיית התעסוקה. בנושא זה אין להסתפק בפעולה שגרתי. בנושא זה דרושה פעולה מיוחדת. גם בימי מצוקה מחפשים עובדים. אני מציע למשרדי הקליטה והעבודה לערוך סקר מקיף על מקצועיות העולים, כדי להכיר את הכושר המקצועי שלהם בשורות העלייה. דרוש גוף שיעסוק בהקמת הקשר בין העולה המקצועי לבין מקום העבודה. ההסבה המקצועית חייבת להיות גמישה יותר ולפי הדגשים מיוחדים.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדוע אין מכוונים יותר עולים לענף המשרות. המשרות לכו-אדם? אם שירותי המסים זקוקים לכו-אדם, מדוע שלא לחפש אותו בקרב הכלכלנים והמשפטנים משרות העלייה?

אני חוזר לסוגיית השיכון. כיוון שאין מספיק דירות בשכירות סוציאלית, אין מנוס מהזדקקות לדירות פרטיות. שכירות זו יש לארגנה. בעל-בית חותם על חוזה לזמן קצר, כי הוא חושש מפני הפיכת העולה לדייר מוגן. ואילו העולה מפחד להזדקק לפתרון הזה בגלל החשש מפני נישול מהדירה כעבור זמן קצר. לכן, עלינו להעניק לו סיוע משפטי. על משרד הקליטה להעמיד לרשות העולה-השוכר סיוע משפטי, כדי שהוא יקבל חוזה לטווח ארוך, וידע שהוא לא תלוי בגחמות של בעל-הבית. שירות זה חשוב בשעתים עתה, כאשר המוני העולים נזקקים, מתוך חוסר כריזה, לפתרון השכירות הפרטית.

היו"ר ד' תיכון:

אנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 3563 של חבר הכנסת יצחק ארצי בנושא: העלייה והקליטה בימי משבר כלכלי ומאמצי הבראה. בבקשה, חבר הכנסת יצחק ארצי.

יצחק ארצי (המערך):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר לקליטת העלייה, כנסת נכבדה, אתמול נערכו טקסים לציון זכר חללי מערכות ישראל שמקום קבורתם לא נודע. זהו גם יום הויכוח ל-769 מעפילי "סטרומה". לפני 44 שנים הם יצאו מנמל קונסטנצה שבגרמניה בדרך לארץ-ישראל. הם ניסו לפרוץ את ההסגר הנאצי ולהגיע למולדת. אכזריות העולם, חוסר ההתחשבות של המעצמה המנדטורית, כריטיה הגדולה, הטרגדיה של בורחים מהתופת הנאצית, הולידו קשיחות וסירוב לתת להם להמשיך מקושטא לארץ-ישראל. האוניה הוחזרה מאיסטנבול לכיוון ארץ המוצא, רומניה. בדרך טובעה האוניה וירדה למצולות על כל נוסעיה — זקנים, נשים וטף — מלבד ניצול אחד.

כדין על נושא העלייה והקליטה ב-1986, על סף השנה ה-38 לקיומה של מדינת ישראל, יורשה לי להעלות במעמד זה את זכרם.

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, עכשיו אגש לנושא עצמו. הרקע בדברי קודמי מאפשר לי שלא לחזור על דבריהם וטיעוניהם. הם שמו את הדגש במאבק על-עלייה. אני רוצה לשים את הדגש בצד השני של המטבע. על הקליטה. את דיונון בהצעה אנו מקיימים על רקע סימנים מראים ומספרים מראים ומועזים. בחמש השנים האחרונות איבדנו על-ידי ירידה 25,000 ילדים ונוער עד גיל 18. אשתדך בלבד יצאו את הארץ 2,500 ילדים. על-פי-דבר מדובר בילדים שירדו מן הארץ עם הוריהם. זה גידול ב-5.5% לעומת 1984. המספר כבר מגלם את סימני המשבר הכלכלי.

אשר למספר היורדים מכל הגילים, הם מוערכים השנה ב-19,000. וזאת מול עלייה המסתכמת בסך-הכול ב-10,600 עולים ב-1985. הסופר-אופטימסטים והלא-אכפתניים יתרוצו זאת: סוף-טוף זכינו להיות מדינה נורמלית. יש לנו כניסה, עלייה, ויש לנו הגירה. אני דוחה כלולטין את הגישה הזאת. אנתנו עדיין מצויים בשבו עליון הליאבק על כל יהודי, כיוון שכל יהודי בא לחזק את מדינת ישראל מבחינה כמותית ואיכותית. 25,000 ילדים הם 834 כיתות שההורקנו מתלמידיהן. הם 5 דיביזיות שיחסרו לנו בבוא שעת השירות של השנתונים האלה. זו אכזה עצומה לפוטנציאל הלאומי. מי יודע אילו נשירותי הולכים לנו לאיבוד על-ידי ירידת ילדים אלה.

המספרים המפחידים והמתורידים חייבים להדליק אצלנו הרבה נורות אדומות. המסקנה: עלינו לפעול.

כיצד מתמודדים עם התופעה הזאת? לפני ימים מספר שמעתי מפי איש ציבור מכובד שיחה הנוגעת לבעיה ההמוגרפית. בהתחשב בעתיד השטחים. טענתו היתה שבמקום להעלות את החשש שסיפוח השטחים יוליד מדינה דו-לאומית, עלינו להירחם כדי להביא מדי שנה בשנה 100,000 יהודים. בתוך עשר שנים נצליח להביא מיליון יהודים. מה יש לנו אפוא לפחד מפני הגידול של האוכלוסייה הערבית?

לשמע טרדות רטריות אלה לא ידעתי אם לצחוק או לבכות. כמה קל להביא בהבל פה 100,000 יהודים לשנה. וזאת מתי? כאשר לעומת שנת 1984 קטנה ב-1985 העלייה לישראל ב-47%. מתוך 10,700 עולים, 1,655 עולים הגיעו מארצות

היום הוא כזה, שרוב משפחות העולים נמצאות בדיוור קבע, ובחודשים האחרונים יצאו 1,500 מהם לעבודה. חלק מהם יצא לעבודה אחרי שנים שבהן לא עבדו בגלל קונפציות שאני לא יודע היכן המציאו אותן. הממשלה העמידה את התקציבים הדרושים לדיוור עולי אתיופיה, ולמעלה מ-2,000 משפחות מבין עולים אלה כבר נמצאות בדיוור קבע. אני מקווה שתוך חצי השנה הקרובה נגיע לאלף השלישי של המשפחות שיהיו בדיוור קבע. עם זאת, אינני אומר שאין כאן בעיות. הבטחנו לכל אדם היוצא לעבודה גם הכשרה בתוך המפעל וגם שכר מינימום של 600 שקל, ולא פחות מזה.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אפשר להחיל את זה על כל אזרחי ישראל?

השר לקליטת העלייה י' צור:
כן, יש השלמת הכנסה.

כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אבל אתה מדבר על שכר.

השר לקליטת העלייה י' צור:
לא, אני מדבר על השלמת הכנסה. קודם לכן לא הייתה השלמת הכנסה לעולים. אבל, אינני רוצה להרחיב עכשיו את הדיון על כך.

אשר לעלייה מן המערב, אני ראיית לפנינו חמישה יעדים לשינויים בדרגים הפשוטים האלה: 1. לקבוע תנאי דיוור סבירים לעולים. לא היו תנאים כאלה. הדרגים התעכבו, בין השאר, גם מפני שהיוו תחומים במאמץ כספי עצום לרכישת הדיוור בשביל עולי אתיופיה. ב-1 באפריל, ואולי באיחור של שבוע, יתחיל לפעול סידור שונה שעקרונותיו כבר נקבעו. כאשר משפחות עולים תוכל לקבל משכנתה השווה מחיר דירה ממוצעת בגודל של 85 מטר מרובע, בהתאם לגודל המשפחה. המשכנתה יכולה להגיע עד 50,000 דולר. זה תלוי במספר הילדים, זה תלוי באזור. החור המשכנתה לא יעלה על 150 דולר לחודש. אנחנו מעריכים כי 60% עד 70% מהעולים יוכלו לבחור בדרך הזאת.

עולה חדש שלא יהיה מוכן ללכת בדרך הזאת ולהיכנס להתייכרות בשלב הראשון להיותו בארץ, בגלל כל מיני שיקולים שלו, יוכל לקבל סובסידיה לשכר דירה כמשך חמש שנים, עד שיסתדר, עד שיקבל ביטחון. הסובסידיה תתחיל ב-135 דולר לחודש, ותורד עם השנים.

דיברו כאן על עולים יחידים, ובכן, עולה יחיד יוכל לקבל משכנתה בשיעור של 19,000 דולר, וזו משכנתה גבוהה מאוד יחסית למשכנתה שמקבל ישראלי. היא שווה בערך לשיעור המשכנתה שמקבל זוג צעיר. עולה חדש צעיר יארשאי לקבל כמשך חמש שנים סובסידיה לשכר הדירה שהוא משלם, והסובסידיה תהא בשיעור של 65 דולר לחודש. התוכנית הזאת תעלה בין 40 ל-50 מיליון דולר לשנה הראשונה, והסוכנות היהודית תשתתף בהוצאה הזאת.

אני חושב שאנחנו יכולים להרים את הראש בפני העולים. חלק מהעולים, 30% בערך, יצטרכו להמשיך לקבל דיוור ציבורי. אנחנו עומדים בשלב הסדר העקרונות של העניין הזה עם משרד השיכון. מי שמבקר קהילות יהודיות ויודע שזו הכביה העיקרית המדיאנה אותם, יכול להגיע ליהודי הקהילות האלה שיש בארץ פתרון לנושא הדיוור. מי שדיבר כאן על דיוור כשכירות, מבין ודאי שיש מחיר לשכירות הזאת. אם אנוזנו אומרים שהעולה המקבל משכנתה מחזיר אותה בתשלומים חודשיים של 150 דולר, הרי הסכום הזה שווה בערך לדמי שכירות חודשיים, ובכל זאת תהיה לו דירה משלו.

עלינו לקבוע את זכאותו של העולה המובטל לכיטוח אבטלה. לעולים הקשישים עלינו להעניק שירותים גריאטריים ואשפוזיים. עלינו לסייע לסטודנט העולה להחחיל לימודיו או לסייםם בארץ, גם אם הוא אינו מסוגל לשלם את שכר הלימוד.

ממדינת הרווחה מגיעים אלינו יחידים רבים. דוחף אותם הרצון לחיות במדינת היהודים, למצוא מענה למצוקתם ולחטכוליהם. אלא שחסרים לנו סידורים מתאימים עבורם. הזיווג של שני עולים זרים בחדר אחד פוגע קשות בפרטיות שלהם. עלינו, אפוא, לזיווג בניית דירות מתאימות בשכילים, "גרסוניירות", המתאימות לקטגוריה זו.

אני מעריך את מאמצי המשרד לקליטת העלייה להתמודד עם הבעיות ולחפש סידורים חדשים שיענו על מצוקת העולים.

בימים אלה הגשתי הצעת חוק פרטית, חוק העלייה והקליטה. נקטתי צעד זה כיוון שנשוא לאומי ממדרגה ראשונה אי-אפשר להשאיר להחלטה שרירותית ובלתי מסודרת של גופים כמו הסוכנות היהודית והמשרד לקליטת העלייה, גם אם הם מגלים רצון טוב לסייע. 38 שנים לאחר הקמת מדינת ישראל ררוש לנו חוק שיקבע את הזכויות ואת החובות של העולה בתחום הקליטה. אני מקווה שהחוק הזה יזכה לדיון.

שנת 1984 עמדה בסימן העלייה מאתיופיה. שנת 1986 חייבת לעמוד בסימן העלייה מדרום-אפריקה. אני רוצה לברך את שר הקליטה העומד לצאת לשם לביקור פרטי, ואני מניח שבהזדמנות זו הוא יטפל ודאי גם בסוגיית העלייה מדרום-אפריקה הגיעו אלינו השנה רק 450 עולים. שעה שקרוב ל-4,000 יהודים יצאו מדרום-אפריקה. המספרים האלה מאירים דורשני. משום כך גם התפלאתי כאשר עמיתי, חבר הכנסת פנחס גולדשטיין, במקום לעורר את הנסיעה הזאת ולאחל לשר הצלחה, עסק בסוגיה פורמליסטית אם אכן הדבר הזה עולה בקנה אחד עם האמנה שבין הסוכנות היהודית לבין הממשלה.

לצערי, אינני רואה את ההישגים הגדולים של 722 שליחים הנמצאים ברחבי העולם, ואינני רואה את התוצאות המרשימות של המאמצים שלהם. לכן אני מבקר את שר הקליטה לנסיעתו. ואני מקווה שנסייעתו זו תישא פרי מכל מיני בחינות.

מתמת חשיבותו של הנושא שהעליתי, אני מציע שהכנסת תדון בו במליאה. תודה.

היו"ר ד' תיכון:
תודה. ישיב השר לקליטת העלייה.

השר לקליטת העלייה י' צור:
אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, עליית יהודי אתיופיה פנים רבות לה, אבל כדאי לשים לב לכך שזו אולי קבוצת העולים האחרונה שבפשטות עולה במקום אחד על מטוס ונחתת בישראל. אם נסתכל הן על יהדות המצוקה והן על יהדות הרווחה נבין שזוהי עליית בחירה, ומן הראוי שנבין את הנקודה הזאת באופן מאוד משמעותי. אנחנו נעבוד עם קהילות יהודיות, מהן קהילות מצוקה, שהעלייה שלהן לישראל תהיה עליית בחירה.

עם כל הכאב, כדאי שנשים לב לכך שרוב היהודים שיצאו מאירן אחרי עלייתו של חומיני אינם נמצאים בישראל. מהי המשמעות של עליית בחירה? — שבה נבחר, בין השאר, גם כוח המשיכה של ישראל. הדרגים סבוכים מכדי לתת להם הגדרות פשטניות.

משרדי עשה השנה מאמץ לקליטת עולי אתיופיה. המצב

אני חושב שדווקא בנושא שהוא ערכי, אידיאולוגי וחינוכי, אסור להסתפק רק באידיאולוגיה, כפי שאיראפטר להסתפק רק בתנאים הפיסיים. דווקא במציאות הקשה הזו חשוב להגדיר יעדים.

אני רוצה להשיב על שאלה שהפנה אלי באמצעות העיתונות חבר הכנסת גולדשטיין. אני רואה בביקור שלי בדרום-אפריקה התחלת פעילות ולא חריגה. אעשה כל מאמץ שביכולתי כדי לעודד עלייה. אני חושב שהמסגרות והדרכים התיישנו. הם הפכו לשגרה נוראה. אנחנו רואים כיצד קרוב של המשרד לקליטת עלייה את הטיפול בנושא עידוד העלייה לא על ידי שליחים, אלא, כראש וכראשונה, טיפול בעשרות אלפי היהודים שמציפים את מדינת ישראל בחודשי הקיץ, והם לברכה לנו. רק אתמול ישבתי עם קבוצת צעירים יהודים שנמצאים בארץ במסגרת תוכנית של צה"ל. שאלתי אותם: מי מכם מבקר עתה בארץ לא בפעם הראשונה? כמעט כולם הרימו ידיים. היום שמי שעולה ארצה הוא בחור או אדם שכבר היה בארץ פעם אחת ופעמיים ושלוש פעמים. עשרות ומאות אלפי יהודים באים לכאן בכל קיץ. הם עושים טיולי חיריים. זאת הזדמנות לפגוש בהם ולהציג בפניהם את האפשרות הריאלית של קליטה בישראל. חלק מהצעירים פוגשים בתוכניות אורקוליות באוניברסיטאות. חשוב להפגיש את אלה הבאים לכאן כחיריים, לא כנטל, עם אפשרויות קליטה בישראל.

אין לי ספק שהעניין הוא ערכי ביסודו. כי רבותי, חברי הכנסת, אם מיכשת צפון-אמריקה, שבה גרים 6 מיליוני יהודים, עלו לארץ 50,000 כאשר היה טוב, כאשר היה שלטון כזה או כזה בארץ, כאשר היתה צמיחה ופריחה, כאשר היה מיתון. כאשר היתה מלחמה וכאשר היה שלום, הבה לא נחפש את הסיבות. אנחנו מתמודדים על רצונם של היהודים לעלות, ועם זה עלינו לאתר את היעדים ולצאת מן השגרה, כדי להכפיל את העלייה, כדי להגדיל את ממדיה, כדי לא לומר, מצד אחד, שעל כל העם היהודי להימנע במדינת ישראל, ומצד שני להגיד, שאין סיכוי שיבואו עשרה. אינני יודע למה הם באים.

בוויכוח המתנהל על מיתון ועל צמיחה דווקא מדינת ישראל, אולי יותר מכל מדינה אחרת, צריכה לדעת שאנחנו שחייבים להישאר מדינה הקולטת עלייה. מדינה, שהיא אתגר לבנים הגדלים בה ומסיימים את השירות הצבאי, אינה יכולה להשלים עם אבטלה. אינה יכולה להשלים עם קיפאון.

איני בא הנה עם סיפורי הצלחות. אני בא עם ניסיון ומחשבה למקד מאמצים ולנסות לבדוק דרכים חדשות, כי כסופו של דבר עולים אין מביאים; עולים באים בעצמם.

אני מציע להעביר את הנושא לדיון לוועדת העלייה והקליטה.

הו"ר ד' חיוכן:

תודה. חבר הכנסת ארצי, האם אתה מסכים להעביר את הנושא לוועדת העלייה והקליטה?

יצחק ארצי (המערך):

אני מסכים.

הו"ר ד' חיוכן:

לפנינו הצעה אחת להעביר את הנושא לוועדת העלייה והקליטה. אני מעמיד את ההצעה להצבעה.

הצבעה

ההצעה להעביר את הנושא לדיון לוועדת

העלייה והקליטה נחקקה.

2. הסדרנו את מה שקררי הבטחת הכנסה לעולה. עד לפני שלושה חודשים לא נהנה העולה מהבטחת הכנסה והשלמת הכנסה שממנה נהנה כל ישראלי. עכשיו הבטחנו זאת. המשרד שלנו הוא המשרד היחיד שהגדיל השנה את תקציבו בגלל כל ההסדרים האלה.

3. הקמנו על-פי החלטת הממשלה והסוכנות היהודית, ובכספי הממשלה בלבד, קרן לעוסקים, לאנשים עם "ביונס" קטן.

4. בצד היחזמה האישית המבורכת של חבר הכנסת ארצי, מינה ראש הממשלה, על-פי תביעתי, ועדה ציבורית בראשותו של הפרופסור יוסף גרוס, משפטן, שתפקידה לגבש המלצות על חוק זכויות העולה. אני חושב כי הגיע הזמן שאחרי חוק השבות יהיה גם חוק שיעגן את הדרכים שבהן נקבעות הזכויות של העולה.

כאשר באתי למשרד מצאתי כי לעולה יש פחות זכויות משיש לישראל, ולא יודעים מי מסוגל לשנות את הזכויות ומי קובע אותן. אני מקווה שהוועדה הזאת תגיש את המלצותיה בזמן. זה מחייב אותה, כמובן, לשמוע עדויות ולאסוף עובדות, כדי שתוכל לגבש את המלצותיה.

בנושא הדיוור, בנושא דמי הקיום, בנושא הקרנות לקליטה בעבודה והקרנות לפתיחת עסקים ובחוק העולה ראיתי את היעדים העיקריים, אף כי לא היחידים, שבהם צריך לטפל המשרד, והסדרנו אותם. אינני מדבר על מזמור שיר לעתיד אלא בדברים שהסדרנו אותם.

לשנה הקרובה אני רואה ארבעה יעדים בעלייה, עם כל הקושי שיש בהם, ועם כל הקשיים בגלל המצוקה הכלכלית. ואלה יעדי הפעולה: יהדות דרום-אמריקה, יהדות דרום-אפריקה, יהדות ברית-המועצות וסטודנטים.

מדינות דרום-אמריקה ומדינת דרום-אפריקה הן מדינות שבהן יש חוסר יציבות כלכלית ופוליטית, ותמיד היו הריגועש ליהודים. אני חושב שנוצרת שם מציאות מסוימת, ואנחנו חייבים להשקיע שם מאמצים רבים, גם אם איננו יודעים מה תהייה התוצאות.

אני יוצא מחר לדרום-אפריקה אחרי התלבטויות לא קטנות. אני יוצא לשם לאחר שגיבשנו תוכנית מיוחדת ליהודי דרום-אפריקה, תוכנית הנוחתת תשובות על הבעיות הספציפיות שלהם. אני יוצא לשם כדי ללמוד את הקהילה הזאת, לנסות להידבר. אני לא יוצא לשם כדי לאסוף כספים. אני יוצא כאזרח הפדרציה הציונית לדבר בענייני קליטה ולעסוק בענייני קליטה.

אנחנו בסיום הכנת תוכנית-אב לקליטת יהודי ברית-המועצות. אני חושב שחשוב לומר ליהודים מברית-המועצות: יש בארץ תוכנית לקלוט אתכם. אשמח להציג בעוד שבועיים או שלושה שבועות את התוכנית המפורטת הזו בפני ועדת העלייה והקליטה של הכנסת וכפני מליאת הכנסת. נציג אותה בממשלה באותו דיון שהזכרתי בנושא יהודי ברית-המועצות. אחרי זה ננסה להכין תוכנית ולרכז מאמץ לגבי יהודי דרום-אמריקה.

סטודנטים — בארץ לומדים 9,000 סטודנטים יהודים, 3,000 בישיבות. 6,000 במסודות להשכלה גבוהה. זהו מספר לא קטן, אבל צריך להגדיל אותו. הם לומדים חינוך, מקבלים מגורים חנים ומקבלים סובסידיה חודשית. אני חושב שזהו הציבור שכדאי להשקיע בו את מירב המאמצים. אנחנו מנהלים עכשיו משא-ומתן עם האוניברסיטאות בניסיון לחשוב על מה שקררי בלשון כלכלית שיווק הסחורה הטובה שיש לנו, מלבד הקוף, הארץ וירושלים — אוניברסיטאות טובות.

יז. שאלות ותשובות

היו"ר ד' תיכון:

מן הראוי לציין, כי משנתעורר החשד לגנבת כספי הקטין נתבקש בית-המשפט לצוות על משטרת ישראל לפתוח בחקירה.

4. כן.

1542. התערבות גורמים פוליטיים בהליכי משפט בעכו

חבר הכנסת ע' עלי שאל את שר המשפטים ביום ו' בכסליו התשמ"ו (19 בנובמבר 1985):

השופט פאהס פלאח מעכו מגנה התערבות גורמים פוליטיים בכירים בהליכי משפט, והוא כותב בפסק-דין מתערכים כעניין הנדון בבית-המשפט, כי בכל זאת יש לשמור על עקרון הפרדת הרשויות ולתת לצדק להיעשות בבית-המשפט וגם להיראות.

1. האם הפרטים המובאים לעיל מדויקים ונכונים?

2. מה בדעתו של השר על התערבות גורמים פוליטיים ושרים בהליכי משפט?

3. מה בדעת השר לעשות כדי למנוע הישנות תופעות שכאלה?

תשובת שר המשפטים מ' נסים:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. התשובה היא כן.

2. אני שולל בכל תוקף התערבות של גורמים פוליטיים ושל שרים בהליכי משפט או כמניעת ביצועם של צווים שיפוטניים. זוהי פגיעה בשלטון החוק ויש בכך גם משום זלזול בבית-המשפט.

3. הגשתי זה מכבר הצעת החלטה לממשלה האוסרת התערבות של הרשות המבצעת בסיכול ביצועם של צווים שיפוטניים. לדאבוני, הצעה זו טרם נדונה. מכל מקום לא אשקוט עד אשר תיפסק תופעה זו.

היו"ר ד' תיכון:

אבקש משר המשפטים להשיב על שאלתא מס' 1599 של חבר הכנסת עוזי לנדאו. חבר הכנסת עוזי לנדאו אינו והתשובה תימסר לפרוטוקול.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, הואיל ולא הכנתי בכתב את התשובה כי התכוונתי להשיב עליה בעל-פה, אני מבקש שתעביר את מתן התשובה למועד אחר.

היו"ר ד' תיכון:

אדוני השר, אם אני חורג במקרה זה, אני חורג לגבי כולם.

שר המשפטים מ' נסים:

כוונתי היא שאיני יכול למסור לפרוטוקול תשובה שלא הכנתי בכתב.

היו"ר ד' תיכון:

אם כך, תכין את התשובה בכתב ותעביר אותה לפרוטוקול.

אנחנו עובדים לשאלות ותשובות. אבקש משר המשפטים להשיב על שאלות.

614. ניצול לרעה של קטין על-ידי עורכי-דינו

חברת הכנסת ש' אלוני שאלה את שר המשפטים ביום ד' בשבט התשמ"ה (29 בינואר 1985):

ביום 12 באוקטובר 1979 נרצח היהלומן ח"ב (שמו נמסר ברצוף) בניו-יורק והשאיר אחריו ירושה בערך כמיליון דולר בנכסים שונים ובכסף. נשארו יורשים מספר, וביניהם קטין בשם ק"ב (שמו נמסר ברצוף). הנ"ל חי בישראל. מאז מונו לו על-ידי בית-המשפט, בלא ביקורת ובלא התערבות של האפוטרופוס הכללי, כמה עורכי-דין כאחראים על העיזבון ולחלופין כאפוטרופוסים. תוך כדי טיפולם לקחו כולם שטר טרחה גבוה מאוד ולא דאגו לעיזבון, אלא בייחוד לאינטרסים של עצמם, והביאו את התיק למצב שבו הנער מחוסר כול, פרט לדירה שבה הוא חי. עורכי-הדין, כדי להוסיף ולממן את מה שהם חושבים שמגיע להם בשכר טרחה, דורשים את מכירת ביתו של הקטין, ותוך כך גם הוציאו צו לאיסור יציאתו מן הארץ.

קראתי את התיק. חיק עיזבונות מס' 5096/79, ולדעתי קריאתו קשה.

שאלותי הן:

1. האם כבוד השר מוכן לבדוק את דרך המינוי של עורכי-הדין על-ידי בית-המשפט?

2. האם כבוד השר מוכן לבדוק את הדרך שבה שופטי בית-המשפט בדקו את הנושא מבחינת טובת הקטין?

3. האם כבוד השר מוכן לבדוק את מעמדו וטיפולו של האפוטרופוס הכללי בנדון?

4. במידה שיש צורך בכך, האם יהיה כבוד השר מוכן להעביר את הנושא ליועץ המשפטי וללשכת עורכי-הדין, כדי לבדוק את האתיקה של עורכי-הדין והשופטים הנוגעים בדבר?

תשובת שר המשפטים מ' נסים:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. בית-המשפט ממנה מנהל עיזבון ואפוטרופוסים מכוח חוק הירושה, התשכ"ה—1965, ועל-פי חוק הכשרות המשפטית והאפוטרופוסות, התשכ"ב—1962.

אני כותן עתה את הצורך לקבוע כללים בדבר אופן מינוי בעלי התפקידים הללו. בדומה לכללים שנקבעו למינוי כנוסי נכסים, מפרקים ונאמנים על-פי פקודת החברות נוסח חדש, התשמ"ג—1983, ועל-פי פקודת פשיטת הרגל (נוסח חדש), התש"ס—1980.

2. מערכת בית-המשפט היא עצמאית בתפקידיה השיפוטיים ואין לי סמכות לבדוק את שיקול דעתם של השופטים. צד הראוי, עצמו נפגע יכול לערער על החלטות הערכאות הממוכות.

3. לאפוטרופוס הכללי אין מעמד בהליכים אלה. באי-כוח היועץ המשפטי לממשלה רשאים להתערב בהליכים הנוכחים על-פי חוקים שונים. במקרה הנדון היו כל הצדדים מיוצגים כדן ועל כן לא מצאו באי-כוח היועץ המשפטי לממשלה לנכון להתערב בהליכים בבית-המשפט.

1683. החלטות היועץ המשפטי לממשלה לעכב הליכים

חבר הכנסת א' לין שאל את שר המשפטים ביום י"ט בטבת התשמ"ו (31 בדצמבר 1985):

לאחרונה אנו חוזרים וקוראים בעיתונים על החלטות היועץ המשפטי לממשלה או המשנים שלו על מתן צו לעיכוב הליכים. לדוגמה, פרסום אחרון היה ב"מעריב" בקשר לאי-ביצוע צווי הריסה בגליל, ושם נאמר כי מנכ"ל משרד החליט על צו עיכוב הליכים לטובת למעלה מ-20 אזרחים שהורשעו בעבירות על חוק התכנון והבנייה.

בקשר לכך, אודה לך אם תשיב לי:

1. מאז 1 בינואר 1981 ועד סוף דצמבר שנה זו, מה היה מספר הבקשות לעיכוב הליכים אשר הופנו למשרד היועץ המשפטי לממשלה?
2. מתוך הסך הכולל של הבקשות שהתקבלו, בכמה בקשות הסתיים הטיפול?
3. מתוך המספר הכולל של הבקשות אשר בהן הסתיים הטיפול, בכמה מקרים נענתה הבקשה בחיוב?
4. מה היו סוגי העבירות העיקריות אשר באשר להן הוצאו צווים לעיכוב הליכים?
5. מה הם הקריטריונים המקובלים היום במשרד היועץ המשפטי לממשלה להוצאת צו עיכוב הליכים?
6. מדוע לא תינתן פומביות להחלטות היועץ המשפטי לממשלה להוצאת צו עיכוב הליכים?

תשובת שר המשפטים מ' נסים:

(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. במשך חמש השנים, מראשית שנת 1981 ועד סוף 1985, הוגשו 14,808 בקשות עיכוב הליכים.
2. במשך השנים האמורות נחקבלו החלטות ב-14,008 בקשות לעיכוב הליכים.
3. מתוך 14,008 בקשות לעיכוב הליכים נענו בחיוב 4,242 בקשות. ברובן מהן עוכבו ההליכים לאחר תשלום כופר כסף, או לאחר מתן התחייבות לתת שירות לתועלת הציבור או התחייבות אחרת או לאחר מתן אזהרה.
4. אין בידינו סטטיסטיקה המציינת את סוגי העבירות אשר בהן עוכבו ההליכים. כמעט כל המקרים האלה מתייחסים לעבירות, קלות, עוון להבדיל מפשע, ובהן מתקבלת החלטה על-ידי המשנים ליועץ המשפטי לממשלה. חלק ניכר ממקרים אלה מתייחס לעבירה בתחום מס ערך מוסף או מסים אחרים, איחור בדיווח וכו', סכסוכים בין בעל ואשה או סכסוכי שכנים, גנבות קלות וכדומה. ההחלטה לעכב את ההליכים מתקבלת כמעט בכל המקרים על יסוד המלצה של המשטרה.

5. הסמכות לדון בבקשות לעיכוב הליכים מופעלה בהתאם להנחיית היועץ המשפטי לממשלה מספר 51000 מיום 1 למאי 1984. ההנחיה אינה מצרפת בגלל אורכה — 38 עמודים. היא נכללת בקובץ הנחיות היועץ המשפטי לממשלה, המופץ למנויים ומצוי בספריות משפטיות, לעיון הציבור הרחב.

6. ההחלטה לעכב הליכים נשלחת אל בית-המשפט ונכללת בתיק בית-המשפט. לפי סעיף 11א לחוק המרשם

הפלילי ותקנת השבים, התשמ"א — 1981: "מידע על משפט שבו עוכבו ההליכים לפי סעיף 231 לאותו חוק, כלומר חוק סדר הדין הפלילי, לא יימסר אלא לגופים המפורטים בתוספת השלישית". במקרים מיוחדים או בנושאים עקרוניים היועץ המשפטי לממשלה נותן פומבי למדיניות שלו בקשר לעיכוב הליכים.

1780. איירישום דירות בטאבו

חבר הכנסת י' ארצי שאל את שר המשפטים ביום י' בשבט התשמ"ו (20 בינואר 1986):

באזור הגליל, וכן באזורים אחרים בארץ, מצויות אלפי דירות שאינן רשומות בטאבו. מצב זה מדייק את המשתכנים החוששים מפני אובדן בעלותם על דירותיהם.

לנוכח זה, אבקשך להשיב לי מעל כמת הכנסת:

1. מהו מספר הדירות באזור הגליל ובשאר חלקי הארץ שאינן רשומות בטאבו?
2. איזה אתנו מכלל הדירות מהוות דירות לא-רשומות אלו?
3. מה הסיבות העיקריות לאי-רישום הדירות?
4. מה הצעדים התחקיקתיים והמינהליים אשר משרד המשפטים עומד לנקוט כדי לשים קץ למצב זה?

שר המשפטים מ' נסים:

1. בידי משרד המשפטים נתונים על מספר הדירות הרשומות בפנקסי המקרקעין, ואין בידינו נתונים על מספר הדירות הלא-רשומות. לפי הנתונים שבידי משרד השיכון היה מספר הדירות הלא-רשומות בשנת 1984 כ-175,000.

2. מספר הדירות הרשומות בפנקסי המקרקעין הוא כ-700,000. מכאן, שאחוז הדירות הלא-רשומות, לעומת הדירות הרשומות, הוא כ-25%.

3. הסיבה העיקרית לאי-רישום נובעת מאי-הכנת תוכניות הפרצלציה על-ידי בעלי הקרקע וחברות הבנייה.

4. משרד המשפטים עשה מאמצים ניכרים בשנים האחרונות לפתור בעיה זו. שאני רואה אותה כחובה של המדינה כלפי אזרחיה. הדרך הנראית לנו היא מסירת הנושא כולו לביצוע, על-ידי מכוני, לחברה או לחברות שתפעלנה בדרך של קבלנות. לשם כך נדרש תקציב נכבד שאינו עומד לרשותנו.

נוסיף לפעול כדי לפתור בעיה חשובה זו ובהקדם.

1781. אי-אכיפת פסק-דין על-ידי

ההוצאה לפועל

חבר הכנסת ז' עטשי שאל את שר המשפטים ביום י' בשבט התשמ"ו (20 בינואר 1986):

נמסר לי כי בפסק-הדין ת"א (באר-שבט) 247/83, מתאריך 10 בפברואר 1982, ניתן תוקף להסכם הפרשה שנכרת בין מר גמאל אבו-שאהין, התובע, באמצעות בא-כוחו עורך-הדין קרני, ומר יעקב סלמן, הנתבע, באמצעות בא-כוחו עורך-הדין מחול.

נשוא ההסכם היה מכירת זכויות הנתבע בקיוסק באשקלון, שהיה כבעלות משותפת של שני בעלי הדין. מכוח פסק-הדין הנ"ל שלם מר גמאל אבו-שאהין תשלום ראשון

2. האם פרט להגשת תביעה נגד חברת השמירה, נקט משרדך אמצעים משמעותיים אחרים כלפי חברת השמירה הנאשמת?

3. מדוע אין התביעה מתנהלת כקצב מוגז יותר, והאם משך ניהול המשפט הולם את חומרת הבעיה שנחשפה במקרה זה?

4. מה הן המסקנות האופרטיביות שמשרדך הסיק על-מנת שלא יתרחשו בעתיד מקרים של שכירת שומרים בחברות שמירה כרשלנות ובלא בדיקה מספקת של העובד?

תשובת שר המשפטים מ' נסים:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. חברת השמירה הנאשמת היא "שיאון", שמירה, אבטחה, שירות וניקיון בע"מ. הנוראות החיקוק שבגינן הוגש כתב אישום הן העסקת שומר ללא אישור המשטרה, עבירה על סעיפים 19(ב) ו-30 לחוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, התשל"ב-1972.

2. על-פי חוק חוקרים פרטיים ושירותי שמירה, התשל"ב-1972, אין דרך להביא לוועדת המשמעת חברת שמירה, או שומרים, אלא חוקרים פרטיים בלבד.

היועץ המשפטי לממשלה מינה ועדה לבדיקת החוק וייתכן שיהיה מקום לחקן את החוק כך שניתן יהיה להעמיד לדין משמעותי גם משרדים לשירותי שמירה.

3. הריון בתיק נקבע ליום 20 במרס 1986 בבית-משפט השלום בירושלים בפני כבוד השופט דניאלה וכסלר.

4. המסקנות האופרטיביות אינן יכולות להיות מוסקות על-ידי משרדנו. לשומר שגנב את הנשק ורצח את זוג הסטודנטים לא היה רשיון שומר. משרדנו מוציא רשיונות לשומרים לאחר שהללו נמצאו כשירים. ייתכן שיש להפנות שאלה זו למשטרה אשר תוכל לאחר, בפשיטות פתע על המשרדים לשירותי שמירה ובדיקת השומרים, את מי שאיננו נושא רשיון שומר.

1961. גילם של המועמדים לדירקטורים בחברות ממשלתיות

חבר הכנסת מ' איתן שאל את שר המשפטים ביום כ"ד באדר א' ה'תשמ"ו (5 במרס 1986):

בתוכנית של הצעת חוק, שעובדה במשרד המשפטים, נקבעו אמות מידה לכשירות של מועמד לשמש דירקטור בחברה ממשלתית. בין השאר, נקבע בהצעה כי לא ייבחר להיות דירקטור מועמד שגילו נמוך מ-25.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. האם העובדה שצה"ל מטיל על בני 25 ומטה תפקידי ניהול ופיקוד, שפירושה אחריות על ציוד בשווי עשרות מיליוני דולרים והשגחה על חייהם של מאות חיילים, אינה מספקת כדי לאפשר להם להיות דירקטורים בחברות ממשלתיות?

2. האומנם ידוע לשר, כי אנשים צעירים מתחת לגיל 25 זכו להישגים מדהימים בתחומי הכלכלה, המסחר, המדע, האמנות, הניהול והפיקוד?

תשובת שר המשפטים מ' נסים:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

בסך 5,244,000 שקל לנתבע. החשלוס בוצע בשיק בנקאי מס' 2877166.

מר סלמן יעקב הפר את הוראות פסק-הדין בכך שלא העביר את זכויותיו בקיוסק למר שאהין, וכשפנה האחרון להוצאה לפועל כדי לאכוף את פסק-הדין, נטרקה הדלת בפניו.

בהתקשרות ממושכת ומחשבה שהיתה לי עם מנהל בתי-המשפט, טען בתחילה מנהל בתי-המשפט בירושלים שאין לו סמכות לבדוק מדוע רשות ההוצאה לפועל לא אכפה את פסק-הדין הנ"ל. אחר כך נטען, ובצורה מוזרה ביותר, שאין מדובר כלל בפסק-דין, אלא בהליך משפטי פעיל, המצוי בשלב התדיינות בפני בתי-המשפט המחוזי באר-שב. זאת, אף ששלחתי העתק מאושר מפסק-הדין.

אבקש מכבוד השר להשיבני:

1. האם הנתונים המובאים לעיל מדויקים?

2. מדוע רשות ההוצאה לפועל מסרבת לאכוף את פסק הדין הנ"ל?

3. בידי מי הסמכות לאכוף פסק-דין כאשר רשות ההוצאה לפועל לא מילאה את חובתה?

4. מה בדעת השר לעשות כדי להביא פרשה זו לסיומה?

שר המשפטים מ' נסים:
(לא נקראה, נמסרה לפרוטוקול)

1. הנתונים שהובאו כשאלתא אינם מדויקים, הם לוקים ביתר ובחסר. אין בידי השואל הנכבד מידע מלא וגם הדברים שהיו צריכים להיות בידיעתו, כמו מגעיו עם מנהל בתי-המשפט, אינם מדויקים.

2. על-פי המידע שברשותנו לא נפתח תיק בהוצאה לפועל ומכאן שלא היה סירוב לאכיפת פסק-הדין.

3. בלי להתייחס למקרה הקונקרטי, הרי מי שרואה עצמו נפגע על-ידי פעולה של המוציא לפועל, רשאי להגיש ערר בפני ראש ההוצאה לפועל והחלטותיו של ראש ההוצאה לפועל ניתנות לערעור כתנאים הקבועים בסעיף 80 לחוק ההוצאה לפועל.

4. אין לשר המשפטים הצורך לעשות משהו בעניין זה, מלבד להציע לחבר הכנסה הנכבד שיכיר את העובדות לאשרון מפיו של זה שמטעמו הוא פועל, ואז יתברר לו שהנושא כולו נמצא בהתדיינות מחודשת בין בעלי הדין בפני בתי-המשפט השלום באשקלון, בתיק אורזי: 1310/85, וההוכחות נקבעו ליום 18 בפברואר 1986.

1782. תביעה משפטית נגד חברת שמירה

חבר הכנסת א' לין שאל את שר המשפטים ביום י' בשבט ה'תשמ"ז (20 בינואר 1986):

לאחר הרצח הכפול ליד מגדו כרמיון, שברצח בשלהי 1984, הועלה בפרסומים בעיתונות ובדיונים בכנסת, כי היתה הפרת חוק מצד חברת השמירה בהעסקתה רוצח כשומר. הוברר לי, כי נפתח תיק משטרה 2008/84, ותביעה לבית-המשפט המחוזי 310/85.

אודה לכבוד השר אם ישיבני:

1. מה הם סעיפי האישום שבהם מואשמת חברת השמירה, ומי היא חברת השמירה הנאשמת?

לחרוג מדרישת הגיל המינימלי ולמנות גם אדם שגילו פחות מ-25. הנסיבות צריכות להיות כאלה שבהן היתרונות הצפויים מכהונתו בחפקיד זה גוברים באופן ברור על המגרעת האפשרית של גיל צעיר והיעדר ניסיון.

מכל מקום הצעת התקנות בנושא כשירות הדירקטורים בחברות ממשלחיות הועברה לעיונו ולהחלטתו של שר האוצר.

היו"ר ד' תיכון:

תודה לשר המשפטים.

לקיחת חלק בניהולה של חברה עסקית מצריך, בנוסף על כשירות מקצועית והשכלה מתאימה, גם בגרות אישית וניסיון חיים מסוים: הדבר נדרש כמיוחד במקום שמדובר באדם המופקד על כספי ציבור וקיימת ציפייה לגיטימית כי ינהג לגביהם בנאמנות ובשקידה סבירה. קביעת גיל מינימלי עולה בקנה אחד עם גישה זו ונועדה להבטיח כי הטיפול בציבור יופקד בידי אנשים שרמתם המקצועית והאישית מתאימה.

עם זאת, הוועדה כראשותו של מנכ"ל משרד המשפטים, מר מאיר גבאי, המליצה כי במקרים יוצאי דופן ניתן יהיה

יח. הצעת חוק דיני עונשין (חיקון) (ריבוי נישואין), התשמ"ו-1985 *

(הצעתה של חברת הכנסת א' סרטני)

את דיני ההלכה, וגם אין זה מתפקידנו. אולם, במה ששיך לדיני עונשין, אי אפשר להשלים עם המצב הקיים שבו סותרים דיני ההלכה את הדין הפלילי.

בחשובה על השאילתא שהוגשה לפני כחודשיים בעניין ריבוי נישואין, אמר שר הדתות, כי רק בשנה האחרונה ניתנו בישראל 14 היתרים לגברים לשאת אשה שנייה בלא גירושין מהראשונה. בחמש השנים האחרונות ניתנו בסך-הכול 91 היתרים כאלה.

החיקון בחוק דיני עונשין בגין ביגמיה בא לשים קץ לנוהל המביש, המעניק היתר לגבר לקחת אשה שנייה, באישורם של 100 רבנים, גם במקרים שאינם באים לפתור בעיות אנושיות קיצוניות. וכבר למדנו כיצד אפשר לגייס חתימות.

לכבודם של כתייהדין הרבניים לא אחזור כאן על הנימוקים שניתנו לאותם היתרים. רק כדי להמחיש אזכיר, כי במקרה אחד היתה "בגידת האשה" העילה למתן ההיתר האמור.

העילות המחירות לגבר לשאת אשה שנייה, על-פי ההלכה, מקבילות לעילות לחביעות גירושין. בהן מוגים עקרות, לידת בנות בלבד — כאילו האשה אשמה בכך — התנהגות האשה על-פי תפיסתו של הגבר, כמו אי-קיום מצוות, בגידה ועוד, מומים באשה ומחלות נפש. כל ההיתרים האלה הם זכותם של הגברים בלבד.

אברהם זרדיגר (מורשה):

מתי מותר לקחת ידועה בציבור?

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת זרדיגר, אני לא מוציא אותך היום מן האולם.

אורה נמיר (המעצר):

— — —

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת נמיר, תני לה להמשיך. בבקשה.

אמירה סרטני (מפ"ס):

המוסד הזה של "היתר נישואין" הוא בלתי-שוויוני ופוגע באשה ורק באשה. מבחינת דינו של הגבר, נישואין לאשה נוספת — אף באיסור פלילי — נישואין הם, כשם שגירושין כעל כורחה של האשה, על אף היותם עבירה — גירושין תקפים הם.

כתחשב באופי הקיצוני כל כך של היתר זה, יש הכרח לעשות בו שימוש מצמצם ביותר — כמקובל בחוק הפלילי.

היו"ר ד' תיכון:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעת חוק רלג: הצעת חוק עונשין (חיקון) (ריבוי נישואין), התשמ"ו-1985. מאת חברת הכנסת אמירה סרטני.

אמירה סרטני (מפ"ס):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, במציאות של החברה הישראלית והיהודית בכלל, על-פי החוק ושלא בחוק — מעמדן של הנשים נחות ורזי קיפוחים.

בהצעת החיקון בחוק העונשין בעניין הביגמיה — אני בפירוש מתכוונת למחות על כך ולתרום לשינוי בקטע קטן אך חשוב זה. החלטתה המבישה מלפני שבועיים של הנהלת הקואליציה לאפשר לחברותיה בלבד להימנע בהצבעה ולא לחמוך בחיקון החוק רק מוכיחה פעם נוספת את אי-הכיבוד והביזוי הקיימים כלפי הנשים.

שרה דורון (הליכוד):

זה לא נכון.

אמירה סרטני (מפ"ס):

זו החלטה מלפני שבועיים.

שרה דורון (הליכוד):

האם שאלת אותי? זה פשוט לא נכון.

אמירה סרטני (מפ"ס):

אם אושר לכם להצביע בעד החוק, אני יכולה רק לברך על כך.

שר המשפטים מ' גסיס:

חופש הצבעה.

אמירה סרטני (מפ"ס):

העובדה שההיתר הזה ניתן אך ורק לחברות, מוכיחה פעם נוספת את אי-הכבוד והביזוי הקיימים כלפי הנשים. האם לגברים אין עניין בסוגיית השוויון בין אדם לאדם? האם אינכם תופסים את מידת ההשפלה שבהחלטה זו, המבטאת את היחס המפלה כלפי נשים?

שמחתי לשמוע כי יש כנראה שינוי בעמדה של חברים, ואני מקווה שהדבר יבוא לידי ביטוי בהצבעה.

מדינה דמוקרטית, חברי הכנסת, משמעותה קודם כול שוויון ערך האדם ושוויון לפני החוק. בתחום דיני האישות, על-פי תפיסתי, רק האפשרות לנישואין אורחים יכולה לצמצם בעיות רבות. ובהן האפליה הקשה כלפי הנשים.

חברי הכנסת, גם אני וגם הכנסת כולה איננו יכולים לשנות

עלינו לזכור, אודני השר, כי הבעיה אינה בעייתן של נשים חילוניות בלבד, גם בעולם החרדי מתרחשות טרגדיות כאלה. בספר "אמת קנה", שיצא לאור על-ידי חסידות בריסק, מסופר על מאבק בין החצרות על רקע הגירושין שכפה — בהיתר מהרבנים — הרב קוטלר, בתמיכת הרב שך, על רעייתו הינדל.

גם בין נשים דתיות נאורות יש התמוכות בתיקון לחוק, בשל הפגיעה הקשה באשה. להזכירכם את דבריה של הפרופסור אליס שלווי — אשה הראויה להערכה רבה — ב"קול ישראל", ביום 27 בינואר 1986 בעניין זה.

התיקון בחוק בא אפוא להגן על כלל הנשים היהודיות מפני פסיקות מתוך שרירות-לב או לחצים כאלה ואחרים, ולצמצמן למינימום. כמו כן עשוי התיקון לתרום לשיווי משקל הולם יותר בהליך המשפטי המתנהל בין בני הזוג הבאים להתגרש, כאשר לא תהיה לגבר האופציה לשאת אשה אחרת בלא מתן גט.

בהצעתו, חברי הכנסת, אני מבקשת לעגן בחוק את פסק-הדין של בג"ץ בהרכב מורחב בעניין שטרייט. אני מבקשת לסיים בדבריו של השופט זילברג ז"ל, יהודי ירא-שמים, שאמר בסיום פסק-דינו, פסק-דין י"ח, חלק 1, עמ' 627: "לא ייפגע על-ידי כך הדין היהודי — על כל פנים לא יותר ממה שכבר נפגע לפני 950 שנה על-ידי החרם דרבנו גרשום, אלא רק תינעל הדלת בפני אלה הבעלים העושים מעשה זמרי ומבקשים שכר כפחוס. כי לא היצר הטוב שבהם הוא המודיך אותם או בית-הדין הרבני, אלא דווקא היצר הרע שבהם — יצר שהוא לא רק רע אלא גם צבוע ומעורר בלב כול שאט-נפש וסלידה". תודה.

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת סולודר, אני מאחד את הדיון בשתי ההצעות. אני מקווה שאינן מתנגדות.

יט. הצעת חוק העונשין (ריבוי נישואין) (תיקון), התשמ"ו — 1986 * (הצעתה של חברת הכנסת ע' סולודר)

אני מקווה שחברי הכנסת הדתיים שיושבים אתנו כאן דעותיהם בנושאים האלה קצת יותר מתקדמות. ידוע לכול שהצבעתי לפני שבועות מספר עם חברי סיעתי נגד חוק אזרחי לנישואים ולגירושין. אני חושבת שיש עיוותים, ונדמה לי שניתן לשנותם ברוב-דעת, ואני משוכנעת שיש גם היום רבנים רחבי דעת, ולהתייחס בצורה קצת יותר מותאמת למאה שבה אנחנו חיים אל דיני ההלכה. הרי בסך-הכול ואחרי הכול אלה הם פירושים. אני רוצה לציין, שהכנסת בחקיקתה הולכת ומתקדמת ומנסה לתקוק חוקים שיש בהם שוויון. לא רק לגבי האשה, ואילו בהלכה אנחנו עדים למגמה הפוכה.

אחרי הכול, מעמד האשה הוא פועל יוצא של נסיבות חברתיות. נדמה לי שבתי-הדין הרבניים אינם מתמודדים מספיק, אם בכלל, עם בעיות של חברה פלורליסטית כפי שאנחנו חיים בה, שהיא חברה דתית וחילונית, ומצבה של האשה נחות מראש בכל הקשור לדיני אישות.

אני רוצה להתייחס דווקא לתיקונים בעצם החוק. בחוק העונשין, סעיף 176, כתוב: "נשוי הנושא אשה אחרת ונשואה

כאשר חוקק החוק בדבר איסור ריבוי נישואין בשנת התשי"ט, היה כדין הדתי בעדות לא-יהודיות היתר לריבוי נישואין, והחוק התמיר, עמקן. הם מנועים מלשאת אשה שנייה על-פי החוק הפלילי, המתיר זאת רק במקרה קיצוני של היעדרות רבת-שנים או מחלת נפש המונעת מבת הזוג את היכולת לקחת חלק בהפקעת הנישואין. זהו, חברי הכנסת, הצמצום המוצע על-ידי בתיקון חוק העונשין.

על יהודים אשכנזים חל החרם דרבנו גרשום, האוסר ריבוי נישואין, ועל כן סברו, שממילא יירתעו בתי-הדין הרבניים, מטעמיהם, מלאת היתר זה. אולם סברה זו לא עומדת במבחן המציאות.

ידוע, חברי הכנסת, כי חלק מעדות ישראל לא קיבלו על עצמן מעולם את חרם דרבנו גרשום, כך שמבחינה הלכתית, הרי אין מניעה כי גברים בני עדות אלו יקבלו בקלות היתר לריבוי נישואין.

האם יעלה על הדעת כי חוק פלילי וההגנה שהחוק מעניק יחולו כאופן שונה על בני עדות שונות? עם אשכנזים מחמירים ועם בני תימן מקלים?

המשפט מדבר על "בן הזוג", אך כולנו יודעים, חברי הכנסת, שהכוונה היא לאשה, ולאשה בלבד. כל המכשיר הזה של היתר נישואין הוא "פטנט לגברים". על-פי הדין הקיים, אשה אינה יכולה, גם במקרה של עגינות ממושכת, להשתחרר מעגינותה, ולא שמעתי על מקרה של תביעת גירושין מצד האשה על כך שנולדו לבני הזוג בנות בלבד.

רק חלק מהטרגדיות האנושיות בגין היתרים אלה הגיעו לידעתי הציבורי. די בספור הידוע על הגבר הישראלי שעמד לצאת לשליחות בחוץ-לארץ, ומטעמים שלו לא נראתה לו אשתו כמתאימה או ראויה, או מטעמים אחרים, והוא ניצל את עוכרת היותה חולה במחלה קשה, אף שלא היתה משוללת יכולת שיפוט ודעה. הוא קיבל היתר נישואין למרות התנגדותה לגירושין, כי בכך הכיר בית-הדין הרבני.

עדנה סולודר (המערך):

כבוד היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מקבלת כהחלט וגם מעריכה שהדין בשתי הצעות החוק, אשר מדברות על אותם תיקונים, אם כי לא ידענו אחת מיומנתה של רעותה, יעבור לוועדה וידון בבתי-אחת, כי מדובר בו, כפי שאמרתי, על אותם תיקונים.

אני מודה ומתוודה, שהעילה ליוזמה שלי לתיקון באה בסוף ספטמבר, כאשר התפרסם פסק-הדין שניתן בבאר-שבע לבעל לשאת אשה שנייה על פני אשתו, שילדה לו רק שלוש בנות. זאת היתה העילה. אפילו מצאתי באותו שבוע שיר קטן ואני רוצה לצטטו, של רפאל אמיר, שזועזע כנראה כמוני מההנמקה לאותו היתר, וכתב על האשה כמכונת לידה: "לא היתה לה עדנה אחר בלות / אך זרעו מפכה עוד כמים / אז חתמו רבנים קבלות / כי חובו למלא צו שמים / ושלא ניכשל כאן באי-הבנות / בתקופה של סליחות ורצון / מסתבר שילדה רק בנות / ואשה הן סופרים עם הצאן / וכיוון שדרושה מתת-בן / איש יורשה מול קהל ועדה / להביא מעל יד המתכן / עוד אחת מכונה של לידה".

* נספחות.

העומדת בראש השדולה של נשים, כפי שהם נשמעו בתוכנית "עמדה" בסוף ינואר — וכרגע אני רואה שבאותו יום הונחה הצעת החוק שלי, אחרי גלגולי ההסכמים השונים בקואליציה, על שולחן הכנסת. אלס שלורי אומרת, ש"כאשר נודע בציבור שבחמש השנים האחרונות התירו בתי-הדין הרבניים למספר רב של גברים לשאת אשה שנייה על הראשונה, כשזו הראשונה לא יכלה או לא הסכימה לקבל את הגט שאותו פסק בתי-הדין הרבני, הודעו לעומת 91 הגברים אשר זכו להיתר מעין זה. ונוסף על 91 המקרים האלה, יש גם מאות נשים המחכות שנים רבות למתן גט על-ידי הבעל הסרבן, בלי שלהן יהיה פתרון לכאב ולסבל שלהן, אף שפתרונות כאלה קיימים בהלכה".

אני רוצה לסיים בעוד ציטוט, המראה לאן הגענו מבחינת תפיסת דיני בתי-הדין הרבניים לגבי הנושא הזה ומבחינת ההתייחסותם למחוקק בישראל. אם פתחתי ואמרתי, שאחד הדברים המסוכנים המתרחשים בחברה שלנו הוא הפער בין המגמה השוויונית של החקיקה בכנסת לבין המגמה ההולכת אחורנית בחקיקה הדתית — ביטוי לכך ניתן לראות בדבריו של אב בתי-הדין הרבני בתל-אביב, אב בתי-הדין הרבני בתל-אביב ולול בפומבי באותה רשות הממנה אותו. הוא אמר: "המחוקק לא מעניין אותי בכלל. המחוקק זה כמה ליצנים היושבים יחד במסיבות וככה מחליטים על החוקים".

נדמה לי, שאין עדות לפער הנורא, הגדול והולך, בין ראיית החיים שלנו בישראל בשנות השמונים המאוחרות, ובין ראיית אבות בתי-הדין. אם כך הם רואים אותנו, נדמה לי שהגיע הרגע שאנחנו, המחוקקים, חייבים לעשות משהו ולתקן, ולו את התיקונים האלה כפי שהבאנו אותם היום.

היו"ר ד' תיכון:

תודה לחברת הכנסת עדנה סולודר. ישיב על שתי הצעות החוק שר המשפטים.

שר המשפטים מ' נסים:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אינני יודע על מה רגשו הרוחות, אני חושב שקיימות בעיות חשובות וקשות במדינת ישראל הקוראות לפתרון, יש אתגרים רציניים ביותר שעלינו להתמודד אתם. האמינו לי שנושא זה איננו נמנה עמם.

אורה נמיר (המערך):

זו דעתך.

שר המשפטים מ' נסים:

קודם כול, אני לא מבין את דעתי אלא את דעת הממשלה. שמעתי כאן תשובות, למשל, על נושאים שלא נדונו בממשלה על-ידי שר בממשלה. בנושא זה אני מדבר כשם הממשלה ובשם החתימה שלך על קווי היסוד של הממשלה וההסכם הקואליציוני, כשם כל אלה.

כמה מדובר? קודם כול טוענים כאן על אפליה בין יהודים למוסלמים, כאילו היהודים בחוק מופלים. לטובה, לכאורה, זה נכון. לגבי המוסלמים, האפשרות להיתר נישואין היא מצומצמת יותר בלשון החוק, ואילו לגבי היהודים לשון החוק רחבה יותר. אולי תבינו למה זה? הרי אין זה בא כמן מהשמים. לגבי המוסלמים יש אפשרות לגרש את האשה בעל-כורחה, והעניין איננו צריך סיוע כמעט, ואילו לגבי יהודים אין גירושין בעל-כורחה. זה הדין היהודי, ולכן הצריכו אפשרות היתר נישואין במקרים מצומצמים מאוד.

הוזכר כאן המספר 91, וגם נאמר מה בלבן של אותן 91 נשים. אין ספק שיש בעיות קשות, ואני לא אזלול בעניין גם אם יש רק מקרה אחד קשה, קל וחומר אם יש יותר. אבל זה ציטוט

הנושאת איש אתר, רינס מאסר חמש שנים. אולם הסעיפים 179 ו-180 אומרים: "לא, יורשע אדם בעבירה של ריבוי נישואין אם קיבל היתר לעשות כן מהמוסדות הדתיים של העדה אליה הוא משתייך". מסתבר שכאן מתחילות הבעיות, ולפעמים אפילו טעויות אופטיות. מאחר שהעניין מועבר למוסדות הדתיים, והם מתירים ביגמיה רק לבעל, האשה אינה נחשבת כנראה לאדם, כי לפני כן נאמר "לא יורשע אדם". המוסדות הדתיים לא הוגבלו לגבי עילת ההיתר, וכבר אמרה חברתי, חברת הכנסת אמירה סרטני, שהעילות הן אם האשה וגתה אחרי הבעל, אם היא עקרה, אם היא, כפי שכבר ראינו, לא ילדה בנים, ואפשר להמשיך עוד כהנה וכהנה. וכאשר האשה חס וחלילה, יש לה טענות כלפי הבעל, לא מתירים לה לשאת בעל שני והיא נאלצת להיות ידועה בציבור, ואז היא נחשבת לסוטה. איפה כאן השוויון?

לפי סעיף 180 ניתן להגביל או ניתן להיתר נישואים שניים לשני בני הזוג בשתי עילות: בן הזוג מנישואים קודמים איננו מסוגל מבחינה נפשית להסכים להפקעת הנישואים, כלומר הוא פסול דין; בן הזוג נעדר לפחות שבע שנים ויש חשש סביר לחייו.

יש להניח שהמחוקק שחוקק את חוק העונשין רצה לעקור מן השורש את תופעת הפוליגמיה, ועל כן החמיר בחוק כעצם לגבי כל אזרחי מדינת ישראל. אנחנו יודעים שלגבי המוסלמים זאת הייתה במפורש התמרה. היית שהתופעה של ריבוי נשים מעוגנת בדת האסלאם, ואילו התירו לבתי-הדין המוסלמיים לפסוק בנושא, הם היו רואים מתירים זאת. לגבי היהודים היתה המחוקק, שתופעה שחל עליה חרם זה כ-1,000 שנים והיא כל כך נדירה, הרבנים לא יתירו אותה אלא רק כאמת כשני המקרים שצינתי, כך הבין את זה גם השופט חיים כהן, שנתן ב"1964 פסק-דין הידוע כבג"ץ שטרייט, שהעילה בו הייתה שהנישואים היו אזרחיים. הוא קבע שגם סמכותם של הרבנים מוגבלת לשתי האפשרויות שצינתי קודם. אבל מסתבר שבמציאות כוונת המחוקק הרבנו ופרשו אותה, ואנחנו חוזרים לאט לאט לתקופה שלפני חרם רבנו גרשום ולאפשרות מתן היתרים לבעל לפי ההלכה, מכל מיני עילות שמקומן בחיים המודרניים שלנו לא יכירן. כבר אמרתי מה קורה לאשה, אם חס וחלילה היא איננה מוכנה או איננה יכולה לקבל גט מהבעל.

חמש שנים לאחר פסק-הדין של השופט כהן ניתן פסק-דין הידוע בשם בג"ץ בורנובסקי, בעקבותיו הוחזרה לחוק משמעותו הראשונה, והיא מתן סמכות בלתי מוגבלת לבתי-הדין הרבניים, אני מניחה שמתוך רצון שלא להתערב בדיני אישות ומתוך אמון שבתי-הדין לא יתירו את התופעה, שהוקעה, כפי שאמרתי, מאז רבנו גרשום. השופט אגרנט, שהיה אב בתי-הדין באותו משפט, אפילו ציין את זה בפסקתו. אבל, כפי שאמרתי, נראה שהרברים מתגלגלים אחרת ואנחנו עדים לפירושים ציניים ולמספר הולך וגדל של מתן היתרים לשאת אשה נוספת.

ב-1980 חל גם תיקון בחוק הרבנות, שהרחיב את חוק הרבנות והקשה על התערבות של בג"ץ של בית-משפט חילוני בפסק-דין של בית-משפט הלכתי, אבל המציאות עולה על כל דמיון ובחמש השנים האחרונות היינו עדים לכ-90 היתרי נישואים לגבר לשאת אשה שנייה. יכול להיות שהרברים אושרו, אבל כדאי שנחשוב על אותן 90 נשים, מהו גורלן.

אינני רוצה להאריך, אני רוצה לסכם. לסיכום דברי — ואני מקווה שהצעות התיקונים שהעלינו כאן תתקבלנה — בחרתי לצטט גם אני מדבריה של הפרופסור אליס שלורי,

שמעתי, קיבלתי גם מכתב מארגון נשים חשוב, שאני מכבד ומערך מאוד. נעמ"ת, שם מציעים לי לבטל את החוק הזה ולהישען על סעיף 6 של חוק נישואין וגירושין. סעיף 6 בא לקבוע כפייה למתן גט ולקבלתו. מה מציעה נעמ"ת, שהיא ארגון נשים? היא מציעה שנושמש כאמצעי של כפייה כתחליף לחוק הזה נגד הנשים, ולחייב אותן בכפייה לקבל גט. אני יותר מאשר משתומם. לא, אנחנו אומרים: אין גירושין על-כרחיה. זה הדין המחייב כארץ. ואנחנו נגד כפיית הנשים, שהיא הצעה של נעמ"ת, לא שלי.

אני רוצה לצטט מה שאמר הנשיא אגרנט על הצעה כזאת שעלתה בימים ההם. הוא דן בעניין זה והוא מביא, בהסכמה, את דבריו של השופט הלוי, שלפיהם "מתן היתר נישואין לאיש שאשתו מסרבת לקבל את גטה הוא יותר הומני מאשר כפיית אשה במאסר לקבל את הגט". נעמ"ת מציעה לכפות במאסר את האשה לקבל גט. זה יותר מאשר תמורה, וכתבתי תשובה לנעמ"ת על פנייתה אלי: הכיצד?

שבח רייס (המערך):
אדוני השר, לפי הדין היהודי, מי שנותן את הגט הוא הבעל. לפי הדין היהודי, הבעל הוא מי שצריך לתת את הגט. ועל כן המחוקק יצר מיכניזם של כפיית הבעל לתת גט על-ידי מאסר. הוא לא קיים לגבי אשה. על כן הטיטואציה של כפיית אשה, על-פי עניית דעתי המשפטית, אינה קיימת.

שר המשפטים מ' נסים:
אני אומר לא מה שאני מציע אלא מה שנעמ"ת מציעה.

שבח רייס (המערך):
אם כן, נעמ"ת פשוט לא יודעת את החוק.

שר המשפטים מ' נסים:
אני מצטער, אני מספר מה מציעה נעמ"ת, מה מציע ארגון נשים גדול וחשוב בישראל. כתבתי להן תשובה שהצעתן אינה נראית לי, אני נגד כפיית האשה במאסר לקבל גט.

שבח רייס (המערך):
המטרה שלהן צודקת.

שר המשפטים מ' נסים:
מדובר בסך-הכול בחמישה מקרים בשנתיים וחצי, שאולי אינם מוסכמים על כלל חברי הכית הזה. לכן אנחנו נבוא עכשיו לעשות שינוי בדיני המעמד האישי? זה חלק מדיני המעמד האישי. אין כזה טעם, אין לזה הצדקה.

אני רוצה לצטט עוד מדבריו של השופט אגרנט. קודם כול, כל חברי הכית צריכים לדעת שכית המשפט העליון, בפסק-דין מחייב, האחרון שבהם, קבע שהדבר איננו בגדר אפליה ואין לטעון נגד החוק. יותר מזה, בפסק-דין קודם שצוטט על-ידי המציעות, פסק-הדין במקרה של שטרייט, חלק מהשופטים שתמכו בדעה דאו של השופט חיים כהן חזר בו כדין במקרה של בורנובסקי, קיבל את דעת הנשיא אגרנט וחזר בו מן העמדה הקודמת. זה פסק-הדין האחרון והמחייב.

אגב, היה מקרה אחד שבו הוגש בג"ץ נגד רב ראשי לישראל שסירב לתת היתר נישואין. אז אמר בית-המשפט העליון שהוא אינו מתערב בשיקול דעתו. זה היה בג"ץ על סירוב לתת היתר נישואין.

וזאת לדעת: לא בכדי המחוקק דאז קבע שנושא זה של היתר נישואין לא ייקבע בהחלטה רגילה של בית-דין רבני. המחוקק דרש גם שיהיה צורך לקבל הסכמה. אישור, של הרבנים הראשיים. אחר כך זה הומר בנשיא בית-הדין הגדול,

לא נכון זה אמירה לא מדויקת, ואני אומר את הדברים בכל הכבוד. לי, למשל, יש נתונים שמסר השר לענייני דתות מעל במת הכנסת, ונימוקים בצדם.

בשנתיים וחצי היו 26 היתרי נישואין. כואו נראה מהם המניעים להיתרים אלה. הלא אתן מסכימות, לפי הצעות החוק שלכן, למתן היתר כזה, כאשר האשה נמצאת בחוץ-לארץ או אם היא פסולת דין או חולת-נפש. 6 מקרים מתוך 26 — נשים חולות-נפש. 6 מקרים נוספים. הן נשים שכתרו לחוץ-לארץ, סירבו להתדיין ועלמו.

אורה נמיר (המערך):
כמה ברחו?

שר המשפטים מ' נסים:
6 נשים. בשישה מקרים מדובר על זוגות שנפרדו בגירושין אדורחים בחוץ-לארץ, והיתר הנישואין ניתן פורמלית כאן, כי האיש לא יכול להינשא. אלה הם כבר 18 מתוך 26. מקרה אחד — חיים בנפרד, האשה אינה רוצה לא בשלוש-בית ולא בגירושין והסכימה למתן ההיתר הנדון — 19. מקרה אחד — למעלה מעשר שנים אין ילדים, האשה הסכימה למתן היתר נישואין — 20. מקרה אחד — מדובר בגיורת, השניים נפרדו בחוץ-לארץ על-פי צו של בית-משפט. 21 מתוך 26 מקרים שהיו במשך שנתיים וחצי — — —

גאולה כהן (התחיה-צמח):
אם זה כך, למה לא לעגן את זה בחוק?

שר המשפטים מ' נסים:
אולי תיתני לי להשיב?

זאת אומרת, 21 מקרים מתוך 26, במשך השנתיים וחצי האחרונות, חברת הכנסת עדנה סולודר, וכאן באים ואומרים: 90 מקרים של נשים, ומה כלבה של כל אחת: שנית, ל-21 מקרים אלה גם אתן מסכימות, לפי ההצעה שלכן, על מה רגשו?

היה פסק-דין אחד, דעת מיעוט של איזה דין בבאר-שבע, ולא לי להיכנס לעניין. אני אינני מופקד על בתי-הדין בישראל. כמעט הייתי אומר, תודה לאל, אינני בא להצדיק או לתרץ או ליישר שום דבר. אני בא לומר: היה מקרה אחד, מעניין, מתי מתעוררים ארגוני הנשים? חוק זה קיים שנים כה רבות, בג"צים, פסק-דין, אין קול ואין קשב. איפה הייתן אתן כל השנים? מקרה אחד שפורסם בהרחבה, כאשר דעת מיעוט בבית-הדין הוסיפה נימוק משלה, שאינו קביל — ותיהום כל העיר, ויהומו כל ארגוני הנשים. איפה הייתן קודם לכן?

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
מה סבור שר המשפטים?

שר המשפטים מ' נסים:
שר המשפטים סבור, שחוק זה אין בו נגע ואין בו פגע, ולא אני סבור — ממשלת ישראל וכנסת ישראל, אפילו לפי השקפתכן, לפי הצעת החוק שלכן.

רבתי, יש הפרזה יתירה בהצגת הנושא, וגם אי-דיוקים, למשל, על עמדת בית-המשפט העליון, יש הטוענים לאפליה. בית-המשפט העליון, מפיו של נשיא בית-המשפט העליון, השופט אגרנט, אמר שאין אפליה בחוק, הורי אומר, כך אומר הנשיא אגרנט: "יש כאן הבחנה מותרת שהינה פועל יוצא הכרחי, כך חייבת להיות הנחתנו, מהשוני בדיני הנישואין החלים על בני הדתות השונות". אין אפליה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה לשר המשפטים, המציעות, אתן רוצות להשיב? אם לא, אנחנו ניגשים להצבעה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

יש לי הצעה: להפריד בהצבעה בין שתי ההצעות.

היו"ר ד' תיכון:

טוב, אנחנו מפרידים. אבקש למנות.

רבותי, אנחנו ניגשים להצבעה על הצעתה של חברת הכנסת אמירה סרטני. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט? מי בעד הסרת הצעת החוק מסדר-היום של הכנסת?

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מי נמנע?

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט — 22

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדר-היום של הכנסת — 21

נמנעים — 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק עונשין (תיקון)

(ריבוי נישואין), התשמ"ז — 1985, לדיון

מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:

אני ניגש להצבעה על הצעת החוק של חברת הכנסת עדנה סולודר. מי בעד העברת הצעת החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט? מי בעד הסרת הצעת החוק מסדר-היום של הכנסת?

קריאות:

נא למנות.

היו"ר ד' תיכון:

אני ממנה שני מונים: את חבר הכנסת חיים קופמן ואת חברת הכנסת אורה נמיר.

ה צ ב ע ה

בעד ההצעה להעביר את הצעת

החוק לוועדת החוקה, חוק ומשפט — 23

בעד ההצעה להסיר את הצעת

החוק מסדר-היום של הכנסת — 21

ההצעה להעביר את הצעת חוק העונשין

(ריבוי נישואין) (תיקון), התשמ"ז — 1986, לדיון

מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט

נתקבלה.

היו"ר ד' תיכון:

חברת הכנסת גאולה כהן, את רוצה לנמק את הימנעותך להצעת החוק הראשונה?

מאיר כהן אביב (הליכוד):

אין הודעה לנמנעים, הסיעה לא נמנעה.

כדי שיהיה מעקב ועיון, ושהדבר ייעשה בצמצום ובדקדוק רב ולא כלאחר-יד, כדי שתהיה יד מבקרת, זה מעבר לערעור. גם אם יש ערעור בפני בית-הדין הגדול, צריך המקרה לכוא אצל נשיא בית-הדין הגדול כדי שיבקר את ההחלטה, וכך נעשה.

אני רוצה לומר, לפי אינפורמציה שקיבלתי, שהרבה מקרים סודרו על-ידי נשיא בית-הדין הגדול בהבנה ובשיחה אישית עם הצדדים. זאת אומרת, שהדברים נעשים בקפידה רבה, ולא כלאחר-יד. התיאור שניתן כאן, בכל הכבוד, איננו צודק, איננו מדויק דיו, ואני אומר את הדברים כלשון המעטה.

אורה נמיר (המערך):

אדוני השר, אני רוצה לשאול אותך שאלה. אני הייתי מוכנה לשקול את עמדתי אם יהיה כבוד השר מוכן לפנות לנציגי המפלגות הדתיות ולהתנות שאותו דין שהשר מצדיק אותו לגבי אותם מקרים שציטטת, יהיה גם לגבי מקרים דומים שהועלו כאן. אני אומרת שאז אני אשקול את עמדתי. רק אשקול.

שר המשפטים מ' נסים:

אשיב לך ולא אהסס, ולא כדי לזכות בקולות. אני רוצה לומר דברים כהווייתם, דברים אמיתיים, ולא להונות, חס ושלום, קודם כול לא להונות. ובכן, יש מה שקריר חוק שיפוט בתי-דין רבניים (נישואין וגירושין). החוק הזה אומר שנישואין וגירושין בישראל, לתושבי הארץ ולאזרחיה, יהיו לפי דין תורה. אם רבנים ימצאו דרך לעשות זאת, בבקשה. לזה אני מוכן לקרוא. לשנות את החוק ככנסת לא אציע. כי אני במפורש בעד — ואני אומר זאת ברש גלי, אומר זאת עשרות פעמים בכל בימה — אני סבור שנישואין וגירושין בישראל צריכים להיות לפי הדין, כי זה המפתח לאחדות עם ישראל. ולא בכדי מאז רוד כן-גוריון ועד היום חוק זה לא נפגע בכחאוזה. יכולים לנסות להגיש הצעות חוק בנושאים אלה, זה איננו עובר ולא יעבור, מפני שבסתר לבו יודע כל אדם שאם יתערער החוק הזה, יתערער משהו עמוק מאוד כחברה הישראלית.

ובכן, אני לא אניד שיתקנו את החוק בכיוון זה. אני מוכן לקרוא לרבנים למצוא דרכים לפתור את הכעיה הזאת. זה כן, אך לא לשנות את החוק.

קודם השאלה הזאת אמרתי, שלא בכדי קבע המחוקק כרשות מאשרת את הרבנים הראשיים, או את נשיא בית-הדין הגדול. גם זה מצוי באותו פסק-דין של נשיא בית-המשפט העליון, השופט אגרוט. כך אומר הנשיא: "המחוקק סמך עליהם" — הכוונה לרבנים הראשיים — "שהיו מפקחים כדבעי על כך שלא ינתן ההיתר אלא בהתאם לכל דקדוקי דרישותיו של הדין הדתי, אלא גם שלא יתירו נישואין על ימין רעל שמאל" — ואני אומר משלי כעת, וכך זה אומנם מתבצע — "הודי אומר, שהם יאשרו היתר נישואין רק במקרים יוצאים מן הכלל ותוך דאגה לכל יגרום עוול לאשה". והראיה, הבאתי קודם דוגמה שהוגש בג"ץ על סירוב לתת אישור על-ידי הרב הראשי להיתר נישואין שניתן על-ידי בית-הדין רבני. זאת אומרת, שאומנם כך נוהגים: בצמצום, לפי דקדוקי הדין על כל תגיו ופרטיו.

רבתי חברי הכנסת, אין כל צורך, לא קיימת בעיה, כדי שהיום נקום ונעזר את קווי היסוד של הממשלה, כדי שהיום נקום ונעזר הסכם של אי-פגיעה בסטטוס-קוו: וזה נושא — כפי שאמרתי — של המעמד האישי. לכן עצתי הנאמנה לחברי הכנסת — במקרה זה, חברות הכנסת — לא לראות בעניין הזה עניין המצדיק לפעול בדרך של חקיקה.

אני מציע להוריד את הצעות החוק.

קריאות:

דוד דנינו (חזית דתית לאומית):
אדוני היושב-ראש, רק אם הסיעה כולה נמנעת.

היו"ר ד' תיכון:

גאולה כהן (התחיה-צמח):
כבר שמענו וכיררו את זה.

הודעה לנמנעים.

היו"ר ד' תיכון:

הואל נא לשבת, חבר הכנסת דנינו. בבקשה.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

אין הודעה לנמנעים, הסיעה לא נמנעה.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת כהן אבידב, הסיעה שלה לא היתה נוכחת, היא כלבר היתה נוכחת.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

כשהסיעה כולה נמנעת יש הודעה לנמנעים. הסיעה לא נמנעה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אני רוצה להודיע מדוע נמנעתי בהצבעה על הצעת החוק של חברת הכנסת אמירה סרטני.

קריאות:

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, תנו לנו רגע להתיעץ.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

היא לא יכולה לנמק.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

מה אתה יוצא כל כך מהכלים?

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, יש לה רשות לנמק את ההימנעות שלה. בבקשה, אבל לעשות זאת בקיצור.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

בקיצור, ממש בשני משפטים.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

היו"ר ד' תיכון:

אני מצטער, יש תקנון ויש פרשנית.

מאיר כהן אבידב (הליכוד):

התקנון אומר שאפשר לנמק הימנעות כשהסיעה כולה נמנעת.

גאולה כהן (התחיה-צמח):

אני מבקשת, אדוני היושב-ראש — — —

היו"ר ד' תיכון:

רק רגע, אני מבקש להמתין.

כ. הצעה לסדר-היום

ההשפעות של ועידת חרות על הפוליטיקה הישראלית והצורך
לבחון מחדש את הסכם הכרטיזציה

היו"ר ד' תיכון:

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אדוני היושב-ראש, חבל שהשר שצריך להשיב איננו

באולם — — —

(נדלקת תאורת הטלוויזיה וחברי הכנסת מיכאל
אתן ויהושע מצא מוחאים כפיים.)

חברי הכנסת, אנו עוברים לנושא האחרון על סדר-היום, הצעה לסדר-היום מס' 3795: ההשפעות של ועידת חרות על הפוליטיקה הישראלית והצורך לבחון מחדש את הסכם הכרטיזציה — מאת חבר הכנסת יוסי שריד. בבקשה, חבר הכנסת יוסי שריד.

אברהם ורדיגר (מורשה):
מה זה כאן? כשדנו על יהדות ברית-המועצות לא היתה
טלוויזיה — — —

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יאיר צבן (מפ"ס):

מיכאל איתן (הליכוד):

ההצגה מתחילה — — —

חיים רמון (המערך):

אני מבין שהם החליטו לפוצץ גם את ישיבות הכנסת.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, מי שלא רוצה לשבת — — —

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

בכנסת, ונתקבל חוק אנטי-דת.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, הואילו לשבת.

מנחם פרוש (אגודת ישראל):

— — — חושך: חושך!

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, אני לא מנהל רשות השידור ולא אני קובע מה
מצלמים ומה לא מצלמים. הואילו לשבת.

אברהם ורדיגר (מורשה):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת ורדיגר, חבר הכנסת ורדיגר.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, אתה מחליט — — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת שפירא, הואל לשבת. חבר הכנסת ורדיגר,
חבר הכנסת שפירא.

אברהם ורדיגר (מורשה):

אני מבקש להפסיק את הטלוויזיה. כאשר היה הדיון על
יהדות ברית-המועצות כיביתם את האורות — — —

מרדכי בראון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אברהם ורדיגר (מורשה):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת ורדיגר, הואל לשבת, שמעתי אותך.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אתה ממנה על הטלוויזיה?

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, אתם רוצים לשבת?

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, רבותי, מה קרה?

מיכאל איתן (הליכוד):

ההצגה מתחילה. האורות נדלקו. הם חיכו פה מהבוקר
לנושא הזה.

יהושע מצא (הליכוד):

מהבוקר הם מחכים — — —

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת איתן, רבותי.

מיכאל איתן (הליכוד):

כשדנו בנושא של יהדות ברית-המועצות לא היו אורות.
עכשיו — — —

חיים דרוקמן (מורשה):

עכשיו מתחילה ההצגה? איפה היתה הטלוויזיה קודם?

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, חבר הכנסת מיכאל איתן, מחזאות כפיים — — —

חיים דרוקמן (מורשה):

עכשיו מתחילה ההצגה? איפה היתה הטלוויזיה?

מיכאל איתן (הליכוד):

את הדיון על יהדות ברית-המועצות לא מראים בטלוויזיה
— — —

חיים דרוקמן (מורשה):

כשדנו בנושא יהדות ברית-המועצות, לא היתה טלוויזיה.

אברהם ורדיגר (מורשה):

היו"ר ד' תיכון:

תראו, רבותי, חבר הכנסת ורדיגר.

אברהם ורדיגר (מורשה):

צריך להפסיק עכשיו את הטלוויזיה. אסור בשום פנים
ראופן — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, הואילו לשבת. רבותי.

אברהם ורדיגר (מורשה):

אני מבקש מהיושב-ראש לסגור את הישיבה.

מיכאל איתן (הליכוד):

אנחנו לא נסכים שכן תנהג הטלוויזיה.

חיים דרוקמן (מורשה):

כשדנו בנושא של יהדות ברית-המועצות לא היתה
טלוויזיה — עכשיו יש טלוויזיה.

אברהם ורדיגר (מורשה):

לא תהיה ישיבה, לא תהיה ישיבה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מה זאת אומרת לא תהיה ישיבה?

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, הואילו לשבת.

מיכאל איתן (הליכוד):

לא ייתכן שהכנסת תסייע בידועין לדיקטטורה של אמצעי התקשורת.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זו שעורורייה — — —יאיר צבן (מפ"ם):
— — —מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

— — — רפיק חלבי.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
מה יש לך נגד רפיק חלבי?אלעזר גרנט (מפ"ם):
— — —מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
— — —

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, חבר הכנסת גרנות, חבר הכנסת גרנות, חבר הכנסת גרנות.

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):

בני שליטא (הליכוד):
— — —רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
— — —אלעזר גרנט (מפ"ם):
— — —

מיכאל איתן (הליכוד):

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
— — — גזענות.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, אני מפסיק — — — רבותי, אני סוגר את ישיבת הכנסת לעשר דקות. בעוד עשר דקות תתחדש הישיבה.

(הישיבה נפסקה בשעה 17:48 ונתחדשה בשעה 17:57).

כא. הצעות לסדר

היו"ר ד' תיכון:

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני מבקש להציע הצעה לסדר.

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת בריאון, גש מייד למיקרופון. יש לך דקה אחת.

מרדכי בריאון (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

חברי הכנסת, דבר זה הוא פשוט לא ייאמן. מצלמות הטלוויזיה נמצאות אתנו כאן זה שנים רבות. לפי נהלים קבועים, אם חבר הכנסת מיכאל איתן רוצה לשנותם, הלוא יש ועדת הכנסת, והוא יכול להביא אליה הצעות מהצעות שונות בעניין התאורה, בעניין הטלוויזיה, לא ייאמן שבאמצע הישיבה יקום חבר כנסת ויפוצץ את הישיבה משום שנדמה לו שמהשו לא בסדר בכיסוי הטלוויזיוני. אם יש לו טענות, יש לו מקום לטעון אותן.

אני מציע להסיר את ההצעה הזאת מסדר-היום ולהמשיך את הישיבה, וביתחיים, עד שלא ייקבע אחרת, לחת לטלוויזיה לצלם לפי ראות עיניה והבנתה.

היו"ר ד' תיכון:

תודה. רשות הדיבור לחברת הכנסת עדנה סולודר להודעה קצרה.

עדנה סולודר (המערך):

אדוני היושב-ראש, אני משוכנעת שלפי תקנון הכנסת היושב-ראש ימשיך את הישיבה, לפי הנהוג. אני חושבת: שאין מקום להצעתו של חבר הכנסת מיכאל איתן, אנחנו חיים במשטר דמוקרטי, בין שזה מוצא חן ובין שזה אינו מוצא חן הוא יכול להעלות הצעה לסדר-היום על תפקודה של הטלוויזיה. זה לא כבר התקיים בכנסת סימפוזיון על התקשורת והכנסת. אנחנו את עבודתנו חייבים להמשיך, וכמשטר של חופש הביטוי איננו יכולים לסחוט את הפה לעיתונות, לטלוויזיה ולשאר כלי התקשורת.

היו"ר ד' תיכון:

תודה.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ומה אתה עושה?

שעריין לא התקבלה בכנסת הזאת. שבישיבה המיוחדת הזאת הטלוויזיה לא תצלם.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כאילו מדינה נולדה?

היו"ר ד' תיכון:
תודה.

אורה נמיר (המערך):

היו"ר ד' תיכון:

חבר הכנסת רן כהן, חברת הכנסת אורה נמיר, רבותי, אני מודיע לכם — — —

מוחמד מיעארי (הרשימה המתקדמת לשלום):
זו תפיסה ליברלית.

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה מה שעשיתם בוועידה שלכם.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, אני מודיע, שאם ימשיכו להפריע אסגור את הישיבה.

אורה נמיר (המערך):
הם רוצים שתסגור את הישיבה.

היו"ר ד' תיכון:

אבל הם לפחות לא מפריעים בשלב הזה, חברת הכנסת נמיר, ההפרעות באות — אינני רוצה לומר ממי.

שמעתי את הבקשות. יש לי דעה בעניין הזה. אני גם כן חושב שיש כאן עיוות, אבל בשלב זה אני ממשיך על-פי סדר-היום.

כב. הצעה לסדר-היום

ההשפעות של ועידת "חרות" על הפוליטיקה הישראלית והצורך לבחון מחדש את הסכם הרוטציה — המשך

מבקש להעלות היום היא הצעה בעלת חשיבות לאומית מדרגה ראשונה, וזו הסיבה שאני מעלה אותה, וזו אולי הסיבה שבגללה היא גם תקבל הד. היא תקבל הד משום שמדובר באירוע לאומי מדרגה ראשונה.

יכול מאוד להיות, שצדק מי שאמר — ואמרו רבים — שהפוליטיקה הישראלית, היא ולא אחרת, לאחר ועידת "חרות", תהיה שונה מכפי שהיתה לפני הוועידה הזאת. זהו נושא לאומי מדרגה ראשונה, לכן הוא לא נות, לא נעים, אבל זו אינה הצעה קנטרנית.

אני גם רוצה לומר לעמיתי, שיכול מאוד להיות שאומר דברים קשים, כי העניין קשה, אבל בשום מקרה לא אומר דברים מעליבים, כך נדמה לי. מכל מקום, לשוני לא תרד לרמה שרודה הלשון בוועידת "חרות" ולא אשתמש אף לא באחד מן הביטויים שהשתמשו שם, כאשר אנשים דיברו על חבריהם, על קולגות, על חברים לתנועה. לשוני לביבים האלה לא תרד.

כדי לנסות ולשכנע — אם כי אני בטוח שזו תהיה משימה קשה מאוד, אולי בלתי אפשרית — שאין מדובר בנושא קנטרני אלא בנושא לאומי מדרגה ראשונה — כזה הוא זה — אני רוצה לנסות ולנתח, בשתי מלים, מה בעצם קרה בוועידת "חרות" ומה הן ההשלכות הישירות ההכרחיות, אולי

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הצעה לסדר.

היו"ר ד' תיכון:

אבל בקיצור, חבר הכנסת שליטא, ואתה האחרון.

קריאה:

— — —

היו"ר ד' תיכון:

לא, סגרת את הרשימה.

חיים רמון (המערך):

עכשיו אתם מושכים את העניין.

בני שליטא (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, זה כמעט חסר חקדים, שבשעה כזאת של היום או של הערב, הטלוויזיה עדיין נמצאת באולם.

אורה נמיר (המערך):

אדוני היושב-ראש, הצעה לסדר.

בני שליטא (הליכוד):

הטלוויזיה הממלכתית הזאת מצויה היום בידי שני אנשים הקובעים לגביה באופן מוחלט, ואלה הם שני עורכי "מבט". זו תעודת עניות לקואליציה — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לשמיר וללוי.

בני שליטא (הליכוד):

— — בעיקר לליכוד — שמשלימה עם כך.

אני מבקש מהיושב-ראש לקנות את עולמו ולקבל החלטה

היו"ר ד' תיכון:

בבקשה, חבר הכנסת יוסי שריד.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין פה שום עיוות. העיוות היחיד הוא בחוסר הרצון שלכם, בחוסר הנכונות ובחוסר היכולת האישית והנפשית שלכם — פשוט אינכם די מבוגרים לעמוד מול הראי ולראות את הדיוקן שלכם. אין פה שום עיוות.

קריאה:

למי אתה אומר את זה?

חיים רמון (המערך):

המבין יבין.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

מיותר לומר.

קריאה:

— — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

ההצעה שאני מבקש להעלות היום, במחילה, אינה הצעה קנטרנית, היא רחוקה מאוד מזה. אני חושב, שההצעה שאני

בני שליטא (הליכוד):
בדיוק.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כך אתם נראים.

בני שליטא (הליכוד):
אתה מומחה ל"חרות"? מה אתה מדבר בכלל?
כן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן, אל תעזור לי, תאמין לי, אתו הכי קל להסתדר. יש
כאלה שקשה יותר אתם.

מיכאל איתן (הליכוד):
היית "מת" להופיע בפני ועידה כזאת. הקנאה מדברת
מגורונך.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
נכון.

מיכאל איתן (הליכוד):
וגם אתם. הוועידות שלכם — — —

אלעזר גרנות (מפ"ם):

בני שליטא (הליכוד):
חבר הכנסת גרנות, הוועידות הבאות — — —

היו"ר ד' חייבן:
חבר הכנסת רן כהן, אתה מפריע לחברך. השעון מתקתק
והוא יסיים בדיוק ברגע שהשעון ייפול.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
אני לא אסיים בדיוק. דיברו כאן אנשים שלושים וארבעים
דקות.

היו"ר ד' חייבן:
אני מבקש ממך לא להעיר לי הערות. נא להמשיך.
בבקשה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
קנאה — אני בטוח. אני חושב שזהו הרגש שחשתי כלפי
הוועידה, אם אני בודק את עצמי. אני מנסה לראות מה בדיוק
הרגשתי. אבל גם לא הרגשתי שמחה לאיד, כי לא צריך אדם
שתהיה לו מידה רבה של דמיון כדי לראות את עצמו מאחורי
הדוכן שנהפך ומאחורי המיקרופונים שנהפכו. לא שמחה
לאיד. ואם יותר לי, הייתי ממליץ גם לעצמי — ואני מקווה
שאעמוד בזה: אולי גם קטונתי מלהמליץ בפני השר חברי,
שישיב על ההצעה הזאת. זאת לא שמחה לאיד ולא כדירותא
לאיד ולא זחירות-דעת לאיד, אלא באמת רק עצב לאיד, כי כל
אחד מאתנו, אם כך זה ימשך, יהיה מאחורי המיקרופונים
האלה.

מה עוד היה בוועידת "חרות"? היה בה הרבה כוח והיתה
בה הרבה משטמה לכל דבר שמדיף ריח של תרבות ושל
השכלה. שתי המלים המגוננות ביותר בוועידה הזאת היו:
"פרופסור" ו"דוקטור" במרכאות כפולות ומכופלות.

חייקה גרוסמן (מפ"ם):
שכחת "אינטליגנט".

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
כן, אינטלגנטים ואלגנטים.

כמעט בלתי-נמנעות, שיהיו לוועידה הזאת על חיינו
הציבוריים. קודם כול, מה לא היה בוועידה. לא היה בה,
כמובן, שום דיון בעניינים. עקרוניים, בעניינים מהותיים,
עניינים שיוודים לשרוש הקיום של המדינה. כל אדם שענינו
בראשו, כל בדידעת, כל אדם אחראי, יכול היה לראות את
הדיספרופורציה המשוועת, האכזרית הזאת, בין בעיותיה
הכלליות של המדינה, ואפילו הבעיות כפי שבאו לידי ביטוי
באותו זמן שבו התקיימה הוועידה, לבין פרצופה של הוועידה
עצמה. איזה פער, איזה מרחק.

זה לא היה בוועידה. אבל מה כן היה בה? היו בה הרבה
כוחניות, חוקפנות, המוניות ואלימות. אני רוצה לומר במלוא
גילוי הלב לחברי מכל קצווי הבית, ששמתי לב שנמצאו כמה
חנפים — אולי לא רק חנפים, אולי גם נבהלים, אולי גם
נפחדים — שקשרו כחרים לדמוקרטיה הזאת באופן מפתיע
ומביך, קשרו לה כחרים ואמרו שזוהי הדמוקרטיה במיטבה.
איו דמוקרטיה נפלאה, שורשית, עממית, באה מן העם. אני
רוצה לומר: לא דמוקרטיה, אלא במקרה הטוב — אנרכיה. הרי
אם הדמוקרטיה שוכרת את הכלים היא איננה דמוקרטיה. היא
מוכרחה, תוך כדי שבירת הכלים, להוביל לאלומות, כי
לדמוקרטיה יש רק אלטרנטיבה אחת — אלימות, ואחר כך
אולי הטוטליטריות. אני בטוח שיש הבדל ביניהן. וזהו
האלטרנטיבה היחידה.

לכן זהו נושא לאומי מדרגה ראשונה, כי שוו בנפשכם
שהנורמה הזאת, שהיתה בוועידת "חרות", תתפשט ותלך. אין
מדובר במפלגה קטנה, מדובר במפלגה עיקרית וחשובה,
מרכויות. תארו לעצמכם שהנורמה הזאת, כפי שהיא נראתה
בטלוויזיה, כן, בטלוויזיה, הנורמה הזאת תתפשט ככתם ויסגלו
את הנורמה האלה גם במפלגות אחרות. שוו בנפשכם שהנורמה
הנחותה והנפסדת הזאת, המסוכנת הזאת, תתפשט גם למסודות
הממלכתיים שלנו, לכנסת, והיא מתפשטת. היום ראינו איך היא
מתפשטת. אם מישו חשב שאולי זה לא רלבנטי, אולי זה כבר
עבר — מה עבר? לאנשים האלה אתנו נמסור את השלטון?

בני שליטא (הליכוד):
לא, לך נמסור.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
לבריונים האלה שרצו לפוצץ ישיבת כנסת? להם אתנו
נמסור את השלטון?

מה כאן לא לאומי? מה כאן לא חשוב? מה כאן לא מרכזי
ומה כאן לא מכריע, ואולי אפילו גורלי? ואל תישאו את שם
יהדות בריית-המועצות לשווא בגלגול עיניים לשמים.

מר"ם גלזר-תעסה (הליכוד):
זה לא לעניין.

בני שליטא (הליכוד):
אתה מגלגל עכשיו עיניים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
יהודי בריית-המועצות, למדינה כזאת כפי שאתם רוצים
לעצב אותה, לא יבואו.

מר"ם גלזר-תעסה (הליכוד):

בני שליטא (הליכוד):
אתה עיט — — —

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
מה, אתם פגז, שאני עט של פגזים?

קצת של תגיה רייכמן, אבל נראה שאין מקום בכלדות בכנסת של היום. זה מה שקרה: שולית הקוסם.

משום שהזמן איך לי, אני אומר, רבותי, בכל הרציונות והאחריות, שאסור בשום פנים ואופן להפקיד את המדינה בידי שולית הקוסם. שולית הקוסם, שמימינו מתייצב אריאל, ומשמאלו מתייצב דוד — דודאל, מבחינתו לפחות — שני מלאכים רעים, וכל אחד מהם מחכה לאחר בפניה, למעידה הקלה שבקלות, ואם מחכים למעידה, אסור לעשות צעד.

למי בכלל אנחנו נותנים את המדינה? למי שלא יכול היה להשתלט על השדים שיצאו מן הבקבוק בוועידה, ועידתו? הוא אומנם אמר את המשפט הבלתי-נשכח, איך אפשר לשכוח את המשפט הזה: אלוהים לשלטון בחרתנו, אבל לא פה — הוא אמר — לא פה. פה אל תעשו את זה. מבחינתו, אלוהים לשלטון בחרתנו. שם תעשו מה שאתם רוצים, תתפרעו, תהיו תוקפנים, תכו אותם, כי שם אלוהים אתכם. אבל פה? מה פתאום, מה פתאום אלוהים פה?

היורד ד' תיכון:

חבר הכנסת שריד, אני מבקש ממך לגמור. זה המשפט האחרון.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
זה לא לעניין מה שאני אומר?

היורד ד' תיכון:

הכול לעניין מנקודת ראותך, אבל אני מבקש ממך, זמנך עבר תרתי משמע.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני אומר, רבותי, שאי-אפשר למסור לאנשים האלה, כפי שהוכח אז וכפי שהוכח היום, את המדינה לשלטון, אסור לעשות את זה. ראש הממשלה צריך לומר: זה לא נעים להפך, הסכם, אבל זה נורא להפך אמונים לעם ולמדינה. וכלי חזקמות וכלי טריקים וכלי קונצים וכלי השתמטות וההתחמקות, הוא צריך להופיע ולומר את האמת. הוא צריך לומר: ההסכם הזה הורח ולידתו בטעות וקיומו בחטא. ומשום שהמדינה הזאת היא לא דיסנילנד אלא הולילנד, אי-אפשר להפקיד אותה בידי שולית הקוסם.

היורד ד' תיכון:

תודה. ישיב השר שחל.

שר האגריה והתשתית מ' שחל:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, כנסת נכבדה, ידועה האמרה, כי מי שלא ראה שמחה לאיד — לא ראה שמחה מימיו. ניתן היה לצפות כי אמרה זו תוכיח את עצמה כנוכחיה גם ביחס לוועידת "חרות" האחרונה, שבה חזינו אנו וכל בית ישראל. למרבה הפלא, השמחה הזאת איננה קיימת.

אני חש שמחה לאידה של תנועת החרות אלא רק פליאה והשתוממות. כיצד זה הביאה עצמה תנועה של "הוד והדר", של "גאון ונדיבות" למצב של איבוד לדעת, כהגדרת אחד מראשיה, מצב שלכל הדעות הוא עצוב וכמיהה רבה אף פחטי. לאן נעלמה תנועת החרות שאותה הכרנו עד היום, ומה תוכנה של התנועה הזאת? אלו הן שאלות קשות, ובהמשך דברי אחור ואדון בהם. ברקע חזרת ומצטלצלת באוזני האמרה הידועה "כך חולף גאון העולם", ואני נאלץ לחזור ולהבין, ובצער, כי לא רק אנשים חולפים מן העולם אלא גם מפלגות.

בני שליטא (הליכוד):

זה מעניינה הפנימיים של המפלגה, השר שחל. תבקש

אני שוב רוצה לומר מדוע זה נושא לאומי, מדוע זה נושא חשוב, מדוע אין זה נושא קנטרני, מדוע זה נושא לכנסת. שוו כנפשכם שגם הנורמה הזאת, לא רק נורמת האלימות, אלא גם הנורמה הזאת של האכזה, הכוז והמשטמה כלפי האליטות החברתיות שלנו, גם היא מתפשטת כמו כתם. אתם רוצים לדאוג לחלשים? הלוואי שדאגו. ראינו כבר את הראגה שלכם. עם דאגה כזאת לא מגיעים רחוק, אבל אם אתם רוצים לדאוג לחלשים — ודאי, אבל לא על חשבון המשטמה לאליטות. מה יש למדינת ישראל, מהו המותר שלה? מהו היתרון היחסי שלה? מהו הכוח שלה אם לא האליטות?

אבל זו אינה פעם ראשונה. בכלל, שום דבר בוועידת "חרות" לא קרה כפעם הראשונה. אלא מה בעצם קרה בוועידת "חרות"? בוועידת "חרות" עשתה "חרות" לעצמה מה שהיא עשתה הרבה מאוד שנים לאחרים.

מרים גלדית-תעסה (הליכוד):

זה לא לעניין.

בני שליטא (הליכוד):

התרבות שלך היא תרבות של שנאה.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

תסלחו לי, רבותי חברי הכנסת, אם אומר משהו שיש לו אופי אישי. אולי רק משום כך הייתי צריך באמת לשמוח לאיד, אבל לא הצלחתי. בערב הבחירות האחרונות ב-1984 הופיע יצחק שמיר, שהיה אז ראש הממשלה, בקריית-שמונה ואמר שם בעצרת פומבית דמוקרטית — על-פי המושגים החדשים: יוסי שריד איננו ישרן בלילה היטב, כי הילדים בקריית-שמונה ישנים בשקט עכשיו. הוא כמוכן קיבל תרועות. ואני אומר: רציתי לטלפן לאיש הזה, שכבר אז נמיכות קומתו היתה לנגד עיני, ולהגיד לו: מה חשבת לעצמך, אדוני יצחק שמיר, שאתה תסית, שאתה תדיח ותשסה, וזה תמיד יהיה אך ורק לכתובת שאתה מעוניין? אך ורק לשם?

אני אניד לכם מהו ההבדל ולמה קרה מה שקרה בוועידת "חרות". משום שעד לא מזמן, עד לפני כמה שנים, עמד על הבמה קוסם גדול, באמת קוסם גדול. שמו היה מנחם בגין. מנחם בגין היה קוסם, כי הוא יכול היה לפתוח את הבקבוקים, להוציא את השדים מהבקבוקים ולהכניס את השדים אל הבקבוקים. הוא שלט בבקבוק, בשדים. אבל את מקומו של מנחם בגין תופס עכשיו על הבמה לא קוסם, אלא שולית הקוסם, ויצחק שמיר הוא שולית הקוסם. ושולית הקוסם הופך את המקל באיזה — — —

היורד ד' תיכון:

חבר הכנסת יוסי שריד, בכוונתך לסיים? כי הזמן עבר מזמן.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

כוונה יש לי. אין לי שום ספק בזה, יש לי כוונה נחושה לסיים. מני וגמור אתי לסיים.

היורד ד' תיכון:

אני יודע. אני מבקש שבתוך חצי דקה תסיים.

יוסי שריד (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):

אני אסיים תוך דקה.

שולית הקוסם ידע חזר מרוב את מלת ההפעלה, אבל הוא שכח את מלת העצירה, ועכשיו הוא בעצמו נשטף בשיטפון הנורא הזה. מה הוא חשב? לו היה לי זמן, הייתי קורא לכם עכשיו את "שולית הקוסם", הבלדה של גיתה בתרגום ארכאי

להוריד את זה מסדר-היום ותסיים. אתה לא צריך לתת פה נאום שלם. מה התירוהו הזאת? מה השמחה על מה שקרה במפלגה אחרת?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
חבר הכנסת בני שליטא, תן לי להשיב. הרי אמרתי כרגע שאין לי שמחה לאיד. בדיוק הדיפך ממה שאתה אומר. אני מביע צער — — —

בני שליטא (הליכוד):
עזוב, בחייך. גם עוזי ברעם אמר את זה ברדיו. אנחנו שומעים את השמחה לאיד מכל מלה שאתם אומרים. תוריד את זה מסדר-היום ונגמור את העניין.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אני חייב לומר, חבר הכנסת בני שליטא — — —

יאיר צבן (מפ"ם):

בני שליטא (הליכוד):
אתה חושב שאין לנו אוזן מוסיקלית ושנאחנו לא שומעים מתוך הנאמר? מה, אתם לא שמחים לאיד? לו יכולת, היית עושה מסיבה.

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת בני שליטא.

אלעזר גרנות (מפ"ם):
— — — כמושב השני.

בני שליטא (הליכוד):
אתה אל תדאג, אתה תישאר עם שני המנדטים שלך. שום דבר לא יעזור לך. אתה לא תיכנה מזה.

היו"ר ח' גרוסמן:

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת בני שליטא, אני מבקש ממך.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
חבר הכנסת בני שליטא, אני רוצה שתאמין לי שאני אומר את זה בצער ובכאב.

חיים קופמן (הליכוד):
לו היית חש צער וכאב, לא היית עולה עכשיו על הבמה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
חבר הכנסת חיים קופמן, אני מודה לך שחזרת כדי להקשיב לדברי, אבל הכוונה היא לשמוע את דברי.

חיים קופמן (הליכוד):
אתה שש אלי קרב, כי אתה רוצה לבטל את הרוטציה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
חבר הכנסת חיים קופמן, אתה הרי קורא מחשבות — — —

חיים קופמן (הליכוד):
אני לא צריך לקרוא. מי שמכיר אותך, יודע.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
— — — יודע הכול ונביא. לא שמעתוך כאשר על יד הרוכן הזה עמדו מנהיגין וציטטו מאמרים, ציטטו ספרים, והחיוך לא נמוג מפניך. אני אומר את זה ואני מתכוון — — —

חיים קופמן (הליכוד):
אתה מתכוון ל"חתך בלתי נלאה"?

היו"ר ד' תיכון:
חבר הכנסת קופמן.

קריאות:

הרשע מצא (הליכוד):
נכון, יש לכם הרבה "מחמאות" כאלה.

חיים קופמן (הליכוד):
מפלגת העבודה חיסלה בחיפה אנשים — — — אבא חושי — — —

רן כהן (התנועה לזכויות האזרח ולשלום):
סוף סוף השגתם אותם.

קריאות:

היו"ר ד' תיכון:
רכותי, תנו לשר להמשיך.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
אני כאמת מצטער צער רב כאשר מחליפים תנועה מפלגתית כמלה כמו "מאפיה" ומחליפים דברים באמצעות נציגיו של וולט דיסני בישראל. האם חלק בה "לעולם התחתון"? כל אלה הם ציטוטים. האם כוצעו בה "עיוותים"? האם כוצעו בה — — —

חיים קופמן (הליכוד):
— — — מה אמר ליונסון על חבריו, ומה אמרו חבריו עליו? הרי אתם מתביישים וסוגרים את החקירה הזאת. שם יש "מאפיה" אמיתית.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
האם כוצעו בה "קברוקים"? האם נוהגת בה "אלימות מילולית"? מי הם אותם "מסוכנים ונבלים" שהזכירו עלייך אחד מראשיה?

רכותי, אני אומר זאת בצער. הייתי מצטער בכל מקום, בכל פורום. הצטערתי כאשר שמעתי דברים כאלה.

הרשע מצא (הליכוד):
אתה רוצה אולי ממחטה בשביל מרמעות שלך? הנה, קח ממחטה ותוכל להזיל קצת דמעה.

חיים רמון (המערך):
זה עלבון צורב להגיד לשר שחל שאין לו ממחטה.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
יש לי, יש לי.

הרשע מצא (הליכוד):
מה אמר ליונסון על ה"מאפיה" במפא"י?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:
חבר הכנסת מצא.

קריאות:

היו"ר ד' תיכון:
רכותי, אני מודיע: הפרעה קלה ואני נועל את הישיבה. רכותי, אני מודיע לכם: הפרעה נוספת ואני סוגר את הישיבה.

גאולה כהן (התחיה-צמח):
חסגור, חסגור כבר.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

רבותי, לי יש תחביב: אוסף של ביטויים פרלמנטריים. ואני רוצה לומר לכם, שלא לתפארת היו המלים שנאמרו שם, אכל — — —

מיכאל איתן (הליכוד):

טמני-הול, אתה זוכר את זה?

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

חבריה, באמת. תנו לדבר.

חברי הכנסת, לא לי להשיב על השאלות האלה. אך מטבע

הדברים שמרגע — — —

דב שילנסקי (הליכוד):

אם אתה באמת מצטער, איך זה שלא הטילו, בהתאם לנוהג המקובל, על חבר הליכוד לענות ליוסי שריד? מדרוע ראש הממשלה הטיל זאת עליך? עליפי הנוהג המקובל בכנסת במקרים כאלה צריך היה להשיב איש ממפלגה — — — עצם העובדה שראש הממשלה הטיל זאת עליך מראה שהכוונה לא היתה טובה.

היו"ר ד' תיכון:

רבותי, בצער רב אני סוגר את הישיבה. אדוני השר, תודה רבה לך.

דב שילנסקי (הליכוד):

מדוע? קראתי קריאת ביניים.

היו"ר ד' תיכון:

אני רואה שאי-אפשר להמשיך ולנהל כאן ויכוח.

שר האנרגיה והתשתית מ' שחל:

מה יהיה עם החשוכה?

היו"ר ד' תיכון:

אני מצטער. תודה רבה לך, אדוני השר.

רבותי, הישיבה עומדת להסתיים. הישיבה הבאה של הכנסת תתקיים ביום שני הבא, בשעה 10:00. תודה רבה לכולם. הישיבה נעולה.

הישיבה ננעלה בשעה 18:30.

נספחות

א. סדר-היום לישיבות קפ"ט — קצ"א

- א. שאלחות בעל-פה.
- ב. שאלחות וחשובות.
- ג. סקירת שר האנוגיה והתשתית על פעולות משרדו.
- ד. סקירת שר העבודה והרווחה על פעולות משרדו.
- ה. המשבר המתמשך במערכת הבריאות.
- ו. דרישה לבטל את ההחלטה בדבר אישור הוראות בצו שעת-חירום (שיעור תשלום חובה) (תיקון מס' 8). התשמ"ו — 1986.
- ז. הצעות לסדר-היום.
- ח. הצעת חוק העונשין (תיקון מס' 20), התשמ"ו — 1986 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- ט. הצעת חוק לתיקון פקודת מניעת הטרור (מס' 2), התשמ"ו — 1985 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- י. הצעת חוק חג המצות (איסורי חמץ), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יא. הצעת חוק הסדרים לשעת-חירום במשק המדינה (תיקון), התשמ"ו — 1986 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- יב. הצעת חוק הנויקים האזרחיים (אחריות המדינה) (תיקון מס' 3), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יג. הנצחת זכרם של נשיאי ישראל וראשי ממשלותיה, התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יד. הצעת חוק לתיקון פקודת העיריות (מס' 31), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- טו. הצעת חוק המכר (דירות) (תיקון מס' 2), התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- טז. הצעת חוק לתיקון חוק הספנות (הגבלת אחריותם של בעלי כלי שיט) (תיקון), התשמ"ה — 1985 (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- יז. הצעת חוק רשת שנייה בטלוויזיה, התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- יח. הצעת חוק פנקס הבוחרים (הוראות שעה), התשמ"ו — 1985 (קריאה ראשונה).
- יט. הצעת חוק לתיקון פקודת זכויות החשמל, התשמ"ה — 1985 (קריאה ראשונה).
- כ. הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון מס' 10) (קריאה שנייה וקריאה שלישית).
- כא. פיטורי מורים והשיכונים בעקבותם במערכת החינוך — הצעתם של חברי הכנסת מ' פלד, ד' דנינו, ד' מגן, גר' איתן.
- כב. מושב חבר הנאמנים של הסוכנות בניו-יורק — הצעתם של חברי הכנסת מ' בראון, ע' לנדאו, ז' המר, ח' דרוקמן, ג' כהן וע' סולודר.
- כג. התבטאויות של הרב פרדס בעיתון "כותרת ראשית" — הצעתה של חברת הכנסת ש' אלוני.
- כד. צבירה מוגברת של רווחי הון ושחיקת שכר העובדים בתקופת ההקפאה — הצעתם של חברי הכנסת ר' כהן וח' גרוסמן.
- כה. עידוד שירות קבע של קצינים זוטרים בצבא — הצעתו של חבר הכנסת י' שריד.
- כו. הודעת ראש הממשלה בדבר הסדרים חדשים לניהול חיי התושבים בשטחים — הצעתם של חברי הכנסת ז' עטשי, ש' אלוני, א' גרנות, ב' בן-אליעזר, מ' איתן וג' כהן.
- כז. נאום חוסין ומשמעויותיו — הצעתם של חברי הכנסת א' לין, ר' כהן, י' צבן, מ' מעארי וי' נאמן.
- כח. שלטון החוק וליקויי יסוד בתחום אכיפת החוק — הצעתו של חבר א' לין.
- כט. הצעות חוק של חברי הכנסת.

ב. הצעות לסדר-היום לישיבות קצ"צ — קצ"א

- 264 — 267. העלאת תעריפי התחבורה הציבורית — הצעתם של חברי הכנסת י' שם-טוב, ר' כהן, ג' שפט וח' טובי.
- 268 — 269. הרכב המועצה לביקורת סרטים ומחזות — הצעתם של חברי הכנסת ש' אלוני ומ' וירשובסקי.
- 270 — 272. נאומו של נשיא סוריה — הצעתם של חברי הכנסת ב' בן-אליעזר, מ' בראון ור' איתן.
273. מניעת השתלכות ישראל בתוכנית "מלחמת הכוכבים" והצורך בהצטרפותה לאמנה הבין-לאומית למניעת הפצת נשק גרעיני — הצעתו של חבר הכנסת מ' וילנר.
274. השמדת תוצרת חקלאית — הצעתו של חבר הכנסת ע' עלי.
275. פעילותם של קבלנים בלחי רשומים העלולה לגרום לאסונות — הצעתו של חבר הכנסת פ' גולדשטיין.
276. מתן משכנתאות נמוכות לבני ישיבות המקבלים דחייה משירות צבאי — הצעתו של חבר הכנסת י' יוסף.
277. עבריינות נוער — הצעתה של חברת הכנסת א' נמיר.
278. העדפתן של התנחלויות בגדה על-פני יישובי פיתוח בהטבות ממלכתיות שונות — הצעתו של חבר הכנסת ח' רמון.

279. העמדת התנחלויות והתיישבות מול עיירות הפיתוח — הצעתו של חבר הכנסת י" כהן.
 282. העלייה והקליטה בימי משבר כלכלי ומאמצי הבראה — הצעתו של חבר הכנסת י" ארצי.
 280—281. הגברת הלחץ והמאבק ליציאת יהודי ברית-המוצות — הצעתם של חברי הכנסת א' ורדיגר וד' כץ-מאיר.

ג. הצעת חוק דיני עונשין (תיקון), התשמ"ו — 1985 (הצעתה של חברת הכנסת א' סרטני)

1. ביטול סעיף 179 בחוק העונשין, התשל"ז — 1977¹ (להלן — החוק).
 סעיף 179 יימחק.
2. החלפת סעיף 180 סעיף 180 לחוק יימחק ובמקומו יבוא:
 "180. היתר נישואין
 (א) לא יורשע אדם על עבירה לפי סעיף 176 אם הנישואין החדשים נערכו לאחר שנתינו לו היתר נישואין לפי פסק-דין של בית-דין המוסמך על סמך אחת מאלה:

¹ ס"ח התשל"ז, עמ' 226.

ד כ ר י ה ס ב ר

- נישואין על-פי דין תורה לא כפופים לסייג סעיף 180, וזאת כיוון שההלכה היהודית אוסרת ממילא נישואין ביגמיים ולכן אין צורך להצר את חופש הפעולה של בית-הדין הריבני.
 בשנים האחרונות ניתנו היתרים כאלה במספר גובר והולך. דווקא בקרב הציבור היהודי ושלא על-פי עילה מוכרת בחוק. הרציונל שעמד לנגד עיני בית-המשפט העליון בעניין בורנובסקי אין לו אחיזה במציאות בימינו, ויש הכרח בבלום את שטף היתרי הנישואין העוקפים "בחסות החוק" את איסור הביגמיה (הקבוע בסעיף 176).
 על כן מוצע כי גם בית-הדין הריבני יהא מנוע מלחת היתר נישואין אלא על-פי העילות הקבועות בסעיף המוצע, ובכך ייעשה רבות הן להגנה על האשה והן לשוויון בפני החוק של יהודים ושאינם יהודים.
- חוק העונשין, התשל"ז — 1977, בסעיף 176 קובע איסור פלילי על נישואין ביגמיים. עם זאת, סעיפים 179 ו-180 לחוק פותחים פתח למתן היתר שיכשיר נישואין שניים של גבר נשוי.
 במצב הנוכחי מבחין החוק בין היתר נישואין ליהודי ולמי שאינו כזה. בבג"ץ 301/63 — שטרייט נגד הרב הראשי לישראל, פד"י י"ח (1) 598 — הגיע בית-המשפט העליון בהרכב של חמישה שופטים למסקנה, כי הסייגים הקבועים בסעיף 180 לחוק העונשין, בדבר מתן היתר נישואין ללא יהודי, חלים גם על מתן היתר נישואין ליהודי.
 מאוחר יותר, בשנת 1969, ובהרכב מורחב, הפך בית-המשפט העליון את ההלכה האמורה (ד"נ 10/69, בורנובסקי נגד הרב הראשי, פד"י כ"ה (1) 7). נקבע, כי

ד. הצעת חוק העונשין (ריבוי נישואין) (תיקון), התשמ"ו — 1986 (הצעתה של חברת הכנסת ע' סולודר)

1. ביטול סעיף 179 סעיף 179 לחוק העונשין, התשל"ז — 1977¹.
 (להלן — החוק העיקרי) בטל.
2. תיקון סעיף 180 בסעיף 180 לחוק העיקרי:
 (1) בכותרת השוליים, במקום "נישואין שהותרו"

¹ ס"ח התשל"ז, עמ' 322; התש"ס, עמ' 95.

² ס"ח התשכ"ב, עמ' 120.

ד ב ר י ה ס ב ר

איסור, כגון אשה גרושה, חלוצה או גיורת לבעל כוהן; (ג) האשה נמצאת בשבי ויש סכנת עיגון לבעל; (ד) אשה שהיתה נשואה 10 שנים ולא ילדה לבעלה, או שילדה לו בנות בלבד; (ה) גרושה שנישאה לבעלה מחדש לאחר שנישאה בינתיים לאחר והתגרשה ממנו; (ו) האשה כעלת מומים גופניים או חולה במחלות מאוסות, כגון מחלת נפילה.

תיקון בחוק הרבנות הראשית לישראל מ-1980 החמיר את המצב עוד יותר והגביל את סמכות פיקוח בג"ץ על ביצוע פסק-דין למתן היתר לנישואין שניים.

בבג"צים שנסקרו לעיל נקבע כי בג"ץ אינו יכול להתערב לגופו של עניין, כי הוא אינו יושב בערער על פסק-דין של בית-הדין, ומתן היתר הוא עניין של שיפוט והחלטת בית-הדין.

כנגד זה, האיסור של שני הרבנים הראשיים של ההחלטה להיתר נישואין, כפי שהתחייב מכוח סעיף 179, היה עד 1980 מעשה מינהלי ולא טיפוסי, ולכן נתן לביקורת בג"ץ.

כן השתמש בג"ץ בסמכותו ואסר על הרבנים הראשיים לאשר פסק-דין של היתר נישואין מחוץ הגנה על מוסד הנישואין, שלא יופרע מנישואין נוספים, אפילו אם היו אלה נישואין אזרחיים.

מאחר שעתה די שנשיא בית-הדין הרבני הגדול יאשר את פסק-הדין, חקשה התערבות הבג"ץ בשם עקרונות יסוד של שוויון וצדק — לגבי ישות שאינה ממלאת תפקיד ציבורי מכוח חוק אלא תפקיד שיפוטי מכוח ההלכה.

הצעת החוק מציעה למחוק את סעיף 179 ואת הפסקה הראשונה של סעיף 180 באופן שהיתר לשאת בן-זוג נוסף יינתן רק אם בן-הזוג פסול דין ואינו מסוגל להביע את דעתו או נעדר לפחות שבע שנים בנסיבות המעוררות חשש סביר לחייו.

כן גם יחזור המצב המשפטי שהיה קיים עד לבג"ץ 10/69, ותימנע התוצאה שדווקא לגבי יהודים, שכמסורתם מורשת ההלכה בדבר איסור ריבוי נשים, ינתן לבית-הדין הרבניים להחיר זאת בקלות ובצורה שאינה מתיישבת עם עקרונות השוויון.

במקרים שבהם בן הזוג אינו מסכים ומתנגד, תחול עבירה הביגמיה על בן זוג שנשא פעם נוספת.

החוק אוסר ביגמיה על כל תושבי ישראל ללא הבדל דת ועדה, ולפי ינשר הנושא אשה אחרת, ונושאה הנישאת לאיש אחר, דינם — מאסר חמש שנים" (סעיף 176 לחוק העונשין). עם זאת, בנישואין בין יהודים, אם הבעל קיבל היתר מבית-דין רבני, ונשיא בית-הדין הרבני הגדול אישר זאת — לא יורשע הבעל בעבירה הביגמיה (סעיף 179 לחוק העונשין).

בג"ץ 301/63 — שטרייט נגד הרב הראשי לישראל (פר"י י"ח(1) 598) — נפסק בהרכב של חמישה שופטים עליונים, וכתובם נשיא בית-המשפט העליון, ונאמר בו כי פירוט חוק הביגמיה הוא, שההגבלה של היתר לשאת אשה נוספת חלה על יהודים כמו על לא-יהודים, כלומר רק במקרים של מחלת נפש או היעדרות של שבע שנים בנסיבות המעוררות חשש לחיי בן-הזוג.

ונשיא בית-המשפט העליון השופט אולשן אומר: "ההתרת ביגמיה אפשרית רק כאשר בן זוג אחד הינו במצב כזה שאין לדעת רצונו, כי אין הוא מסוגל להביע אותו. המחוקק הישראלי לא התכוון להסמיק כל רשות דתית או כל רשות ככלל להכניס בחזרה לארץ את הפוליגמיה כאוות נפשו, ואף מתוך נימוקים ששורשם בהלכה".

בבג"ץ 10/69 — בורונובסקי נגד הרבנים הראשיים (פר"י כ"ח(1) 7) — שינה בית-המשפט העליון את פרשנותו לגבי סעיף 179 לחוק, וקבע שלגבי נישואין של אשה נוספת אצל יהודים אין הגבלה כאשר לעילות למתן היתר, ובית-דין רבני אינו מוגבל בהוצאת היתרים רק לעילות של היעדרות ממושכת ומחלת נפש.

ככן נקבע בתקדים מחייב כי לבית-הדין הרבניים יש סמכות רחבה יותר לצורך מתן היתר לשאת אשה נוספת מבית-הדין הרבניים האחרים במדינה, ונוצרה הפליה בין יהודים ללא-יהודים: היא מחמירה עם מוסלמים — להם התירה דתם ריבוי נשים, ומקילה על יהודים, שעל רובם חל חרם דרכנו גרושם, האוסר ריבוי נישואין.

על-פי ההלכה היהודית המנחה את בתי-הדין הרבניים כעל עשוי לזכות "בהיתר נישואין" במקרים מספר: (א) אשת איש שבגדה לבעלה; (ב) אשה הנושאה לבעלה בנישואי

ה. הודעת שר הבריאות בעקבות מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא תנאי האישפוז בבית-היולדות של בית-החולים "הלל יפה"*

לכבוד
מר שלמה הלל
יושבראש הכנסת
ירושלים
נכבד,

הנדון: מסקנות ועדת העבודה והרווחה בנושא תנאי האישפוז בבית-היולדות של בית-החולים "הלל יפה"

בהמשך לדיון ולמסקנות ועדת העבודה והרווחה מיום 2 בדצמבר 1985 הנני שמח להודיעכם כי כבר ביום 23 בינואר 1986 הסתיים תהליך העברת כל היולדות בבית-החולים "הלל יפה" מהמבנה הישן למחלקה חדשה ומודרנית בבניין המרכזי של בית-החולים.

יש לציין כי ההעברה התאפשרה הודות לפעולה מהירה

העתיק: יושבראש ועדת העבודה והרווחה.
* הונחו ביום י"ט בכסליו החשמ"ו, 2 בדצמבר 1985.

ונמדת של הנהלת בית-החולים וצוות עובדים מסור לתפקיד. המחלקה הישנה תעבור שיפוז יסודי שיימשך שנים מספר ורק בסיומו תחזורנה היולדות למקומן הקבוע. התנאים במחלקה החדשה הם מעבר לסטנדרט המקובל בארץ, בהינתן מחלקה הכוללת את כל השירותים והאמצעים החדשים ביותר.

נכבד רב,
מוטה גור
שר הבריאות

1. מסקנות ועדת החינוך והתרבות בנושא: עתיד המכללה להכשרת אקדמאים להוראה

העלאת רמתם, שיפור ההתמחות והמקיפות, שיפור תנאי העבודה וכו'.

2. משרד החינוך והתרבות יפנה את הכספים שייחסכו מסגירת המוסדות לשיפור תנאי העבודה והגמול של עובדי ההוראה בסמינרים.

3. הוועדה קובעת כי הסיבות שהציג לפניה משרד החינוך והתרבות לסגירת המכללה להכשרת אקדמאים להוראה לא שכנעו אותה. תמוהה בעיניה העובדה כי הנהלת המשרד לא קיבלה את המלצות הצוות שמינתה לבדיקת הנושא ולעומת זאת קיבלה החלטה לסגירת המכללה האמורה. הוועדה מציינת כי הרוח ממליץ דווקא להרחיב מוסד זה ולהפכו לאזורי.

4. הוועדה ממליצה שלא לסגור מוסד זה, הממלא תפקיד ייחודי וחיוני, ומציינת כי סגירת מכללה זו לא תיטיב את מצב הכשרת המורים מבחינה פדגוגית ולא תחסוך באופן משמעותי בתקציב המשרד. הסגירה תפגע בהפניית בעלי מקצועות אקדמיים להוראה.

5. הוועדה ממליצה בפני משרד החינוך לפתוח אלתר בתהליכי רישום ללימודים במכללה זו לשנת הלימודים התשמ"ז.

6. הוועדה ממליצה בפני שר החינוך והתרבות להקים ועדה מוסמכת עם כתב מינוי מוגדר לבדיקת נושא צמצום מספר הסמינרים להכשרת מורים, מבחינת טיב פדגוגי, חיסכון תקציבי וצורכי המערכת.

הוועדה מניחה מסקנות אלה על שולחן הכנסת ומבקשת משר החינוך והתרבות לדווח לה על ביצוען תוך שלושה חודשים.

הכנסת העבירה לדיון בוועדת החינוך והתרבות ביום כ"ז בשבט התשמ"ו, 5 בפברואר 1986, את ההצעה לסדר-היום בנושא "עתיד המכללה להכשרת אקדמאים להוראה". הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת י' ארצי.

עוד בטרם הוגשה ההצעה נדרשה הוועדה לנושא פעמים מספר, בשל דינ-וחשבון שהונח על שולחנה ובו המלצות של צוות מומחים מטעם משרד החינוך לגבי סגירה של סמינרים והתאמת נושא הכשרת המורים לביקוש כמשק ולצמצום התקציבי.

הוועדה שמעה דברים מפי ראשי סמינרים ומכללות, ראשי משרד החינוך והתרבות, נציגי ארגוני המורים וחברי הוועדה שבדקה את נושא הכשרת המורים.

הוועדה רשמה לפניה את בקשת הצוות שבדק את נושא צמצום הסמינרים לקבל המלצותיו כמקשה אחת ולסגור בעת ובעונה אחת עשרה סמינרים, כמפורט בדינ-וחשבון שהגיש. הוועדה מציינת כי המכללה להכשרת אקדמאים להוראה אינה נמצאת בין רשימת המומלצים לסגירה.

כן רשמה הוועדה לפניה את הודעת יושב-ראש המזכירות הפדגוגית, כי המדינה אינה זקוקה ל-34 סמינרים, וכי יש לצמצם את מספרם בגלל שיקולים פדגוגיים ותקציביים. וכי משרד החינוך והתרבות נאלץ לקיים סמינרים בניגוד לרצונו, בשל סיבות פוליטיות.

להלן מסקנות ועדת החינוך:

1. ועדת החינוך קובעת, כי יש להתאים את מספר הסמינרים ליכולת המשק לקלוט מורים במקצועות השונים, ומקבלת את תמצית העקרונות שצוינו בבסיס עבודת הוועדה לענין הסמינרים, דהיינו: צמצום מספרם.